

 SEKAM SOSYAL EKONOMİK
VE KÜLTÜREL
ARAŞTIRMALAR
MERKEZİ

ARAŞTIRMACILAR

MÜCAHİT GÜLTEKİN

Uludağ Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik bölümünü bitirdi. Aynı bölümde yüksek lisans ve doktorasını tamamladı. Ayfon Kocatepe Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalında öğretim üyesidir.

MERYEM ŞAHİN

2010 yılında Yakın Doğu Üniversitesi, Psikoloji lisans, 2013 yılında Sakarya Üniversitesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler yüksek lisans programından mezun oldu. Halen Uludağ Üniversitesi Din Psikolojisi Bilim Dalı'nda doktora'dır. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Müdürlüğü'nde çalışmaktadır.

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA KADINA ŞİDDET

Araştırmacılar
Yrd. Doç. Dr. Mücahit Gültekin
Uzm. Psk. Meryem Şahin

İSTANBUL, MART 2016

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA KADINA ŞİDDET

Araştırmacılar
Yrd. Doç. Dr. Mücahit Gültekin
Uzm. Psk. Meryem Şahin

SEKAM Yayınları: 10
ISBN: 978-605-66137-4-6

Birinci Baskı: Mart 2015
İkinci Baskı: Ekim 2015
Üçüncü Baskı: Mart 2016

Grafik Tasarım
PROJESANAT
Tanıtım ve Organizasyon
0 212 640 20 90

Baskı
Sistem Matbaacılık
Tel: 0 212 482 11 02

© SEKAM Yayınları, 2015

Bu yayının tüm hakları saklıdır. Yayının hiçbir bölümü, SEKAM (Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi)'nin izni olmaksızın, elektronik veya mekanik ortamda (fotokopi, kayıt veya bilgi depolama vb.) çoğaltılamaz.

Sosyal Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi
İskenderpaşa Mah., Yeşil Tekke Sok. No:4,
34091 Fatih - İSTANBUL
Tel: 0212 635 42 52 - Fax: 0212 534 88 88
www.sekam.org.tr • iletisim@sekam.org.tr

Aile Akademisi Derneği
Alacamescid Mh. Çancılar Cd.
Erdoğan Çakar İş hanı: 62/35 Osmangazi/Bursa
Tel: 0224 225 47 41; 0551 215 19 02
www.aileakademisi.org

TAKDİM

Başta Aile yapımız olmak üzere Kültür ve Medeniyetimizin tüm değerlerine saldırı dışarıdan, farklı bir yaşam tarzından, seküler dünyadan gelmektedir. Bu saldırılar niçin etkili olabilmektedir? Etkili olmasında bizim payımız varmıdır? Millet olarak, ülke olarak nerede hata yapılmaktadır?

Millet olarak, ülke olarak genelde dert yanmakta, yaşadığımız meseleler için hep başkalarını suçlamaktayız. **Oysa asıl yapmamız gereken iş, kültür ve medeniyetimizi; tepkisellikten ve antitez olmaktan çıkarmak, kendi tezlerini ve projelerini üretmesini sağlamak, insanlığın gündemine kendi tezlerini sokmak, insanlığı huzura kavuşturacak çözümler sunmak olmalıdır.** Bunu için sağlam, güvenilir bilgi ve belgeye ve bunlara dayanarak üretilen projelere ihtiyaç vardır. Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi(SEKAM) böyle bir ihtiyaçtan doğmuştur. Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi(SEKAM), saha araştırmaları, alan araştırmaları, vaka analizleri ve teorik derinlikli ilmi araştırmalar yaparak, bu görevi yerine getirmeye çalışmaktadır.

SEKAM, Ülkemizin, Medeniyet havzamızın ve insanlığın temel sorunlarını; bağımsız bir bakışla tespit edip fotoğrafını çekmeyi ilke edinmiştir. Bağımsız bir yaklaşımla tespit edilen sorunlara, kendi kültür ve medeniyetimizin temel değerleri, ana frekansları, esas alınarak çözüm önerilerinde bulunmaktadır. Ancak bu, araştırmanın dışında ve uzantısında mutlaka yapılması gereken ayrı bir çalışma olarak ele alınmaktadır. Çözümler, kendi kültür ve medeniyetimiz açısından elde edilmeye çalışılırken, tüm insanlığın birikiminden yararlanmak da esastır. Böylelikle, günü kurtaran anlık çözümler yerine, kalıcı, uzun vadeli çözümler üretilebilecek ve politikalar belirlenebilecektir

Türkiye'nin günü birlik çözüm arayışlarından kurtulması gerektiğine inanmaktayız. Günü birlik çözüm arayışlarının, bu ülkeyi her seferinde getirdiği nokta bellidir. O nedenle zor, meşakkatli ve bedel isteyen çözümler için, halkın katkısı, fedakârlığı istenmelidir. Halkın aktif desteği olmadan, siyasetin, tek başına sorunları çözüme kavuşturması mümkün değildir.

SEKAM'in yaptığı "Türkiye'de Aile" araştırması ile toplumsal yapı, evlilik, nikâh, eşe ilişkin tutum ve tavırlar, namus, cinsellik, boşanma, şiddet, anne-baba çocuk ilişkisi, anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları, çocuklarla iletişim, medya ve boş zamanları değerlendirme alt alanlarında Türkiye'nin aile fo-

toğrafi çekilmiştir. Bu alt alanların her biri; bölge, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, aylık gelir düzeyi, ailenin kendisini hissettiği sosyo-ekonomik düzey, meslek, evlilik süresi, doğulan yerleşim merkezinin niteliği, en çok yaşanan yerleşim merkezinin niteliği, şu anda yaşanan yerleşim merkezinin niteliği, çocuk sahibi olup olmama, evliliğin anlamı, yapılan evlilik sayısı, evlenme biçimi, evlilikten memnuniyet düzeyi, evlilik yaşı, eşten memnuniyet düzeyi, eşle iletişim düzeyi ve sıklığı, internet kullanma sıklığı, dini bilgi düzeyi, dini bilgiyi edinme biçimi, aileye yüklenen anlam, namusa yüklenen anlam, TV izleme sıklığı faktörlerine bağlı olarak incelenmiştir. Bu çerçevede esas alınarak daha sonra 'Savrulan Dünyada Aile' sempozyumu, düzenlenmiştir.

Ailenin özelliklerinden biri, hem değişimin bir aracı olması, hem de değişime karşı en şiddetli direnen bir kurum olmasıdır. Osmanlı'nın son yüzyılı ile Cumhuriyet dönemi aileyi dönüşüm aracı olarak görmüş ve kullanmıştır. Bu, Türkiye'deki aile ile ilgili yaşanan krizin temel nedenlerinden biridir. Aile başlangıçta, roman ve hikâyeler üzerinden dönüştürülmeye çalışılmıştır. Sonra romanın yanı sıra, medya, film, dizi, internet, turizm, moda ve müzik birer dönüşüm aracı olarak kullanılmıştır.

Türkiye'nin, batılılaşma serüveni ile ülkeye, Batı kültür ve medeniyetinin değerlerini kabul ettirmede aileyi, toplumsal değişimin bir aracı olarak kullanmasının, bugün yaşanan krizde payı fazladır. Batı kültür ve medeniyet değerlerinin, eğitim aracılığıyla bu ülke insanına kabul ettirilmek istenmesi; aynı kalp ve ruhta iki farklı değer sisteminin var olmasına sebebiyet vermiştir. Bu da, ailenin sahip olup savunduğu kendi kültür ve medeniyetinin değerleri ile aileye dayatılan yabancı değerlerin çatışmasını ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucu, toplumsal şizofreni dediğimiz bir durumdur. Özellikle yetişen genç nesiller, okulla aile arasında, değer çatışmasının kurbanları olmuşlardır. Bu durum daha sonra kurdukları aile yapılarında etkisini göstermiştir. Bu gerçeği, bir saha çalışması olarak yaptığımız "Türkiye Gençlik Raporu" araştırmasında(2013) çok açık bir şekilde müşahade etmekteyiz.

Medeniyet değiştirme çabaları doğrultusunda, sosyal boyut göz önüne alınmadan yapılan plansız ve programsız sanayileşme, kentleşme, göç, nüfusun belli yerlerde yoğunlaşması, aile açısından yığınla problemi beraberinde getirmiştir. Ekonomik krizler, işsizlik, yoksulluk, kent hayatında daha da korumasız vaziyette bulunan aileyi olumsuz yönde etkilemiştir. Evliliğe ilginin azalmasına, gayri meşru "nikâhsız birlikteliklerin" artmasına sebebiyet vermiştir. Kadının iş hayatında fitratına uygun olmayan iş kolları ve ortamlarda çalışması, doğurganlık hızının düşmesi ve neslin yaşlanması sorununu ortaya çıkarmıştır. Türkiye şu an olayın bu boyutuyla ilgili ciddi bir tehlike ile karşı karşıya olmamakla beraber, tedbir alınmadığı takdirde, mevcut ivme geleceğin tehlikeli olabileceğini göstermektedir.

Küreselleşme adı altında estirilen rüzgârın, tüm yerli değerlere bir saldırı boyutunda olması, toplumsallaşma yerine bireyselleşmeyi teşvik etmesi, tüketim kültürünü savunması, sabit kalıcı hiçbir değer kabul etmeyip, her şeyi haz ve tüketim kültürü üzerine oturtması, ciddi bir tehlike olarak ülkemizdeki aile yapısını tehdit etmektedir. **Her şeyi eşyalaştırma, alınır satılır meta durumuna indirgeme, toplumsal değerlerde çözülmeye sebep olmaktadır. Hayatın maddileştirilmesi, evliliğin sadece haz ve madde üzerine inşa edilmesi ile aile bireyleri arasında birbirine tahammül azalmaktadır. Birbirinin kahrını çekme duygusu zayıflamaktadır. Sabır olmayan bir yerde bir müddet sonra sevgi, saygı ve sadakat da olmamaktadır. Tek ebeveynli ailelerin artması ile psikolojik ruhsal dünyaları yıkılmış çocukların, geleceğin Türkiye'sinde çok ciddi bir sorun olacağı gözden irak tutulmamalıdır.**

Aile yapısına bizim kültür ve medeniyetimizin yüklediği kutsallık, batılılaşma serüveni ile maddileştirilince; nikâhın sağladığı kutsiyet anlamsızlaşmaya başlamış ve hazzi esas alan nikâhsız birliktelikler artmaya başlamıştır. Bu da gayri meşru çocuk sorununu beraberinde getirmektedir.

BM, 1999 yılında “**Toplumsal Cinsiyet Eşitliği**” mücadelesinin en önemli kazanımı olarak görülen CEDAW sözleşmesine ek bir protokolü kabul etmiş ve üye ülkelerin onayına sunmuştur. BM ve AB, üye ülkelerin toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını uygulamasını önemsemekte, ülkelerin takibini yapmakta ve periyodik değerlendirme raporları yayınlamaktadır. “**Toplumsal cinsiyet eşitliği**”, AB uyum sürecinin de önemli makro göstergeleri arasında yer almaktadır. Türkiye, 8 Eylül 2000'de imzaladığı bu protokolü, 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylanmıştır. Ayrıca Türkiye, 2011 Mayıs ayında, kısa adı “**İstanbul Sözleşmesi/Konvansiyonu**” olan “**Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi**” adlı uluslararası sözleşmeyi, *hiçbir maddesine çekince konulmaksızın*, imzalayarak kabul etmiştir. Bu sözleşme, 8 Mart 2012 tarihinde kabul edilen “**Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun**”a esas teşkil etmiştir. “**26218 Sayılı Başbakanlık Genelgesi: Çocuk Ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre Ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler**”, 4 Temmuz 2006 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği politikasını(TCE) bakanlıklar üstü bir ana bir politika haline getirmiş, 9. Kalkınma planı, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine duyarlı olarak hazırlamıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, bu genelgenin uzantısında “**2007-2010 Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı**” hazırlanmış ve yürürlüğe sokulmuştur. Bu plan daha sonra “**2008-2013 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Ulusal Eylem Planı**” ve “**2012-2015**”Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Ulusal Eylem Planı” şeklinde yol

boyu güncellenmiştir. Ayrıca Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi” kapsamında Avrupa Birliği desteğiyle “Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı” yayınlanmıştır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği politikasına dayalı uluslararası belgeleri esas alan yönetmelik ve genelgeler çıkarılmıştır.

AB uyum yasaları çerçevesinde hazırlanan yasalar, toplumsal yapı ve dinamiklerle uyuşmamaktadır. Batı Kültür ve medeniyetinin aileye ilişkin ürettiği kavram, teori ve modeller, yapılar ve bulduğu çözümler, kendi toplumsal yapımız, zihin dünyamız, kendi değerlerimiz ve kültür ve medeniyetimizle uyuşup uyuşmadığına bakılmadan alınmakta, test edilmeden, sonuçlarının ne olabileceği öngörülmeden hemen uygulamaya sokulmaktadır. Bu anlamda “**Toplumsal Cinsiyet eşitliği**” ve “**Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları**”, “**şiddet**”, “**kadına şiddet**”, “**cinsel yönelim**” gibi kavramlar, aileyi ilgilendiren önemli, hayatı kavramlardır. Bunların felsefi boyutları, ana kabulleri ve getirip ne götürecekleri tam olarak tartışılmadan uygulamaya sokulması, Türkiye'nin ciddi bir zaafıdır. Bu gerçek, kanun yapıcılar tarafından göz önüne alınmamaktadır.

Bu tehlikelere dikkat çekmek amacıyla “**Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın Ve Aile (İzlanda, Finlandiya, Norveç, İsveç, Türkiye) adlı araştırma raporu ile, Türkiye’de ilk defa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği(TCE) ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları** masaya yatırılarak tartışmaya açılmıştır. Rapor, bu politikanın uygulandığı ülkelerdeki durumu, “**evlenme ve boşanma oranları**”, “**aile yapısı**”, “**kadına yönelik şiddet oranları**”, “**intihar oranları**” ve “**alkol ve madde kullanımı oranlarını**” göz önüne alarak bir değerlendirme yapmakta ve sonuçları, kamuoyunun dikkatini sunmaktadır.

Elinizdeki “**Türkiye’de ve Dünyada Kadına Şiddet**” adlı rapor, “**Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın Ve Aile (İzlanda, Finlandiya, Norveç, İsveç, Türkiye)” Raporunun** uzantısında hem Türkiye’de hem de Dünyada Kadına şiddet olgusunu, istatistiki verilere, yapılmış bilimsel çalışmalara, araştırma raporlarına ve yayınlanmış resmi belgelere dayanarak incelemekte ve tartışmaya açmaktadır. Bu rapor, özellikle şiddet tanımına dikkat çekmektedir. **Tanınım üzerinden ailenin şuurulu bir şekilde tahrip edilmesine dönük politikaların uygulanmak istediği olgusunu, tartışmaya açmaktadır. Rapor sonuçlarına göre Aile ortamının, evliliğin ve evin güvenilmez olduğu, şiddetin kaynağı olduğu şeklinde bir zihinsel alt yapı oluşturulmak istendiği ortaya çıkmaktadır. Şiddetin tüm risk faktörleri göz önüne alınmadan şiddetin tek nedeni, “Toplumsal cinsiyet eşitsizliği” olduğu gösterilmekte, insanlar ve toplum yanıltılmaktadır. Veriler, yanlış yorumlanmakta ve değerlendirilmektedir. Kadın kadın olduğu için şiddete maruz kaldığı şeklinde bir zihin inşa edilmeye çalışılmaktadır. Kadının hem kocasına hem de çocuğuna uyguladığı şiddet üzerinde hiç durulmamakta, bu olgu yok varsayılmaktadır. Kadına şiddeti**

cinsiyet temeli üzerinde açıklayan zihniyet, bu iki konuyu görmemezlikten gelmekte, cinsiyet faktörünü hiç göz önüne almamakta, söz konusu etmemektedir. Kadına şiddet amaçlı yapılmış saha araştırmalarında sorularla, muhataplar yönlendirilmektedir. Alınan cevaplardan feminist tezleri desteklemeyen sonuçlar, hiç değerlendirmeye alınmamaktadır. Raporda, Kadına şiddetle ilgili yayınlanmış resmi belgeler, ayrıntılı bir şekilde incelenmekte ve tartışılmaktadır.

Okuyucular devletin yayınlayıp yürürlüğe soktukları bu belgeleri ve bunlarla ilgili analizleri incelediklerinde, bu belgeleri övünerek uygulamaya soktuklarını anlatan siyaset erbabının, yürürlüğe soktukları bu resmi belgelerin muhtevasından habersiz oldukları gibi bir kanaate ulaşacaklardır. Aksi taktirde kendi dünya görüşleri, hayat felsefelerine zıt olan bu belgeleri, siyasetçilerin niçin yayınladıkları ve uygulamaya soktukları anlaşılamamaktadır. Bu noktada siyaset ile bürokrasi arasında kör bir nokta, bir kara delik bulunduğu kanaatindeyiz. Bu nedenle Siyaset bürokrasi ilişkisi, Türkiye’de tartışılmalıdır.

Türkiye’de aileye ilişkin yapılan tüm araştırmalarda Batıya göre aile yapımızın daha iyi olduğu ve fakat çözülme istikametinde bir eğilim gösterdiği ifade edilmektedir. Kötüye gidişin ana sebebi olarak da bireysel, ailevi ve toplumsal değerlerde çözülme ve çürüme olması gösterilmektedir. Mevcut aile yapımız, Batıya göre daha iyi durumda iken ve Batıda Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine dayalı politikaların uygulanması ile ortaya çıkan tablo daha kötü iken, niçin ithal ürün olan, kendi kültür ve medeniyet değerlerimizle uyuşmayan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları uygulanmaktadır?

Bu sorunun cevabını toplum olarak bulmalı ve vermeliyiz. Üzerimize düşen sorumlulukları da yerine getirmeliyiz. Bu açıdan “Türkiye’de ve Dünyada Kadına Şiddet” ve “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın Ve Aile (İzlanda, Finlandiya, Norveç, İsveç, Türkiye)” adlı raporlarımızın cevabı bulma noktasında çok önemli bir rol üstleneceği kanaatindeyiz.

Bu araştırmayı büyük bir fedakarlıkla gerçekleştiren Aile Akademisi Derneği kıymetli araştırmacılarından Yard Doç. Dr. Mücahit Gültekin’e, Uzm. Psikolog Meryem Şahin’e, araştırmayı dikkatli bir şekilde okuyup katkı sağlayan Araştırma ve Kültür Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Vahap Yaman’a ve kitaplaşmasına katkı sağlayan Araştırma ve Kültür Vakfı Genel Müdürü Aşkın Özcan’a ve diğer emeği geçenlere teşekkürü bir borç biliriz.

Prof. Dr. Burhanettin CAN
SEKAM Yönetim Kurulu Başkanı

ÖNSÖZ

Günümüz dünyasında yaşadığımız en önemli sorun şiddet, uyuşturucu, kumar, cinayet, istismar vb. sorunlar değildir. En önemli sorunumuz, sözü edilen sorunlara yaklaşım sorunudur. Çözüm adına yaptığımız müdahalelerin sözü edilen sorunları çözememesinin yanında başka sorunlara da yol açıyor olmasından daha büyük bir sorun düşünülebilir mi?

Kadına yönelik şiddet sorunu bu “yaklaşım sorunu”na çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır. Gerek sorunun teşhisini, gerekse çözümünü, aile merkezli değil, “kadın merkezli” olarak kurgulayan bu yaklaşımın argümanlarını, sunduğu verileri, yaslandığı teorileri eleştirel bir dikkatle inceleyen ciddi çalışmaların az oluşu, ilgili kurum ve kuruluşların konuyu tek bir perspektifle ele almasına neden olmaktadır. Konunun dramatik, ajitatif, suçlayıcı, öfkeli bir dille gündemde tutuluyor olması, farklı bakış açılarına izin vermeyen psikolojik bir baskı atmosferi de oluşturmaktadır. Bu atmosferin oluşmasında medyanın etkisi tartışılmazdır. Böylesi bir psikolojik iklim, ilginç bir biçimde farklı sosyo-politik düzlemlerde hareket eden grupların/kurumların kadına yönelik şiddet konusunda benzer söylemler üretmesine yol açmaktadır. Demokrasi, düşünce hürriyeti, çoğulculuk gibi kavramların hakim olduğu bir dünyada kadına yönelik şiddet sorununun farklı bakış açılarına kapatılmasının, bu konuda çıkabilecek her farklı sesin “erkek egemen/ataerkil”, “geleneksel”, “ayırımçı” gibi ithamlarla mahkum edilmesinin arkasında yatan dinamikler üzerinde daha dikkatli bir şekilde düşünülmelidir.

Aile Akademisi Derneği olarak, biz kadını ya da erkeği tutmuyoruz. Amacımız, kadını ya da erkeği haklı çıkarmak değildir. Kadına ya da erkeğe haksızlık yaparak, diğer tarafın hakkını koruyamayız. Kaldı ki, haksızlığın kendisi başlı başına bir şiddet değil midir? Kadına yönelik şiddeti cinsiyet faktörüne indirgeyerek açıklamak; diğer bir ifadeyle şiddeti cinsiyetçi bir bakış açısıyla ele almak, sorunun derinliğini, bileşenlerini ve risk faktörlerini anlamamızı/görmemizi engellemektedir.

Bu araştırma kadın hareketlerinin, medyanın ve devletin paylaştığı bu söylemin nesnellliğini ve güvenilirliğini ele almaktadır. Araştırmamız boyunca konuyla ilgili bilinen bütün ezberleri bir kenara bırakarak, verilerin, bulguların araştırmaların ne söylediğine odaklandık. Bize söylenenlerin gerçek olup olmadığını araştırdık. Gerçeğin sadece bize gösterilen kısmına değil, tamamına ulaşmaya çalıştık. Kadına yönelik şiddeti, şiddet olgusundan kopartmadan, cinsiyet faktörünü diğer risk faktörlerin-

den ayırıştırmadan, sessizce orada bekleyen, ama resmi/popüler söylemle uyuşmadığı için göz ardı edilen verileri/bulguları, yorumları dikkatlere sunmak istedik.

Şunu vurgulamak istiyoruz; bu araştırma kadına yönelik şiddete ilişkin resmi/popüler söylemin eleştirisine odaklanmıştır. Ama bunu bu söylem içinde yer alan doğruları/gerçekleri yok soyma göz ardı etme kolaycılığına kaçmadan yapmanın gerekliliğine inanıyoruz. Ne var ki, göz ardı edileni dikkatlere sunma çabası, “ötekileştirilmiş” veriyi/bulguyu/yorumu öne çıkarmayı kaçınılmaz kılıyor. Şurası da bir gerçek ki; akredite edilmiş, resmi olarak kabul görmüş, popüler hale gelmiş bir söylemin dışında kalan kişilere, verilere, araştırmalara, bakış açılarına ulaşmak kolay bir şey değil. Fener tutulan yerde arama yapmak kolay ve cazip olmasına rağmen, gerçeği görmek için karanlıkta kalan bölgeler üzerinde çalışmak gerekiyor, iğneyle kuyu kazarcasına çaba göstermek gerekiyor. Bizim sahip olduğumuz sınırlı imkanlar bu çabayı göstermeyi daha da zorlu hale getiriyor. Ama bu çabanın karşılıksız kalmayacağına inanıyoruz. Bizim için bu araştırma, konunun farklı bir perspektiften de tartışılmasına imkan sağlayabilirse amacına ulaşmış olacaktır.

Son olarak araştırmamızı baştan sona okuyarak çok değerli geri bildirimlerde ve eleştirilerde bulunan Volkan Tekdemir ve Fatma Gültekin'e teşekkür etmek istiyoruz. SEKAM Başkanı Prof. Dr. Burhanettin Can'a da ayrıca teşekkür etmek istiyoruz; araştırmayı baştan sona titiz bir şekilde inceledi, öneri ve eleştirileri eksiklerimizi görmemizi sağladı ve araştırmayı olgunlaştırdı.

Mücahit Gültekin
Meryem Şahin

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	V
ÖNSÖZ	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XVII
KISALTMALARXVIII	
BÖLÜM 1: GİRİŞ VE AMAÇ	1
1.1. ŞİDDETİN MANİPÜLASYONU MANİPÜLASYONUN ŞİDDETİ	3
1.1.1. Önkabuller Gerçeği Nasıl Biçimlendirir?	3
1.1.2. Bir Kelimenin Etkisi	4
1.1.3. “Zenci Erkekler Komünist Kocalar”	5
1.1.4. Bir E-Postanın Düşündürdükleri	5
1.1.5. Gerçeklere Karşı Teoriyi Savunmak	6
1.1.6. Çoğunlukçu Bir Dünyada Perspektif Diktası	8
1.2. TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA KADINA ŞİDDET ARAŞTIRMASINDA AMAÇ VE YÖNTEM.....	13
1.2.1. Araştırmanın Amacı	15
1.2.2. Araştırma Soruları	15
1.2.3. Araştırmanın Yöntemi	16
BÖLÜM 2: ŞİDDETİN SINIRLARINI ÇİZMEK	19
2.1. Şiddetin Tanımı Şiddeti Arttırır mı?	21
2.2. Şiddetin Tanımı	22
2.3. Şiddete Sıfır Tolerans: Doğal Davranışın Kriminalize Edilmesi	25
2.4. Algılanan Şiddet Eşiği	27
BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA KADINA YÖNELİK ŞİDDET	31
3.1. ŞİDDETİ BÜYÜK FOTOĞRAF İÇİNDE GÖRMEK	33
3.2. DÜNYADA CİNAYET VERİLERİ	35
3.2.1.“Kadın Cinayetleri” mi “Erkek Cinayetleri” mi: Kim Daha Maktul?.....	35
3.2.2. BM Küresel Cinayet Araştırması Verileri Neyi Gösteriyor?	40
3.3. ERKEĞİN MARUZ KALDIĞI ŞİDDET	41
3.3.1. Erkek Kurbanlar Daha Çok	41
3.3.2. Yeni Nesil Şiddet: Erkeğe Yönelik Kadın Şiddeti	42
3.3.3. Woolf: Erkeklerin Yaşamı Daha mı Ucuz?	46
3.3.4. Archer’in Çalışması ve Kalıp Yargıların Sarsılması	47
3.3.5. Gençlik, Şiddet ve Cinsiyet.....	52
3.3.6. Türkiye’nin “Şiddet” Geleceği: Kızlar Fiziksel ve Cinsel Şiddeti Daha Fazla mı Uygulayacak?	53

3.4. KADININ MARUZ KALDIĞI ŞİDDET	55
3.4.1. Dünyada Kadına Şiddet Verileri.....	55
3.4.2. Türkiye'de Kadına Şiddet Verileri	56
3.4.3. Türkiye'de Kadın Cinayeti Verileri: İstatistik Savaşları	57
3.5. ÇOCUĞUN MARUZ KALDIĞI ŞİDDET	61
3.6. İŞ YERİNDE PSİKOLOJİK TACİZ (MOBBING) / ŞİDDET	66
BÖLÜM 4: KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN RİSK FAKTÖRLERİ	71
4.1. "Yalnızca Kadın Oldukları İçin mi?"	73
4.2. Kadına Şiddette Risk Faktörleri	75
4.3. Asıl Sebep: Erkek mi, Alkol mü?	82
4.4. Alkol ve Şiddet Arasında Nedensel Bir Bağ Var mıdır?	86
4.5. Kadına Şiddetle Mücadelede Alkol Neden Hedef Alınmıyor?	88
4.6. Kadına Şiddet ve Kumar	89
4.7. Fakirlik, Çalışma Koşulları ve Kadına Şiddet	91
4.8. Şiddetin Yön Değiştirmesi: İşyerindeki Stres	92
4.9. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Paradigması Bir Risk Faktörü mü?	94
BÖLÜM 5: TÜRKİYE'DE YÜRÜTÜLEN ŞİDDET ARAŞTIRMALARININ ANALİZİ	97
5.1. ARAŞTIRMALAR NE KADAR GÜVENİLİR?	99
5.2. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK ŞİDDET ARAŞTIRMASI(2007)	100
5.2.1. Araştırma Yöntemi	100
5.2.2. Araştırmanın Altında Yatan Perspektif	100
5.2.3. Veri Toplama Araçları ve Bulguların Analizi	102
5.3. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET ARAŞTIRMASI (2009)	107
5.3.1. Araştırma Yöntemi	108
5.3.2. Araştırmanın Altında Yatan Perspektif	108
5.3.3. Veri toplama araçları ve bulguların analizi	110
5.4. KADINA YÖNELİK ŞİDDET ALGISI-KADIN VE ERKEK BAKIŞ AÇISIYLA ARAŞTIRMASI-(2013)	114
5.4.1. Araştırma Yöntemi	115
5.4.2. Araştırmanın Altında Yatan Perspektif	115
5.4.3. Veri Toplama Araçları ve Bulguların Analizi	116
BÖLÜM 6: KADINA ŞİDDET, AİLE İÇİ ŞİDDET, EV İÇİ ŞİDDETE İLİŞKİN RESMİ BELGELERİN ANALİZİ	123
6.1. RESMİ BELGELER KADINI VE AİLEYİ KORUYOR MU?	125
6.2. YÖNTEM	126
6.3. 26218 SAYILI BAŞBAKANLIK GENELGESİ: ÇOCUK VE KADINLARA YÖNELİK ŞİDDET HAREKETLERİYLE TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİNİN ÖNLENMESİ İÇİN ALINACAK TEDBİRLER	128
6.3.1. Genelgenin Genel Olarak Değerlendirilmesi	129
6.3.2. Genelgenin Birinci Bölümünün Analizi	130

6.3.3. Genelgenin İkinci Bölümünün Analizi ve Kullanılan Yöntem	131
6.3.3.1. Önlemin/Önlemlerin Dayandığı Perspektif: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	133
6.3.3.2. Önlemin/Önlemlerin Türü: Zihniyet Dönüşümü	134
6.3.3.3. TCE Dışındaki Risk Faktörlerine Gönderme: Sıfır Risk Faktörü	137
6.3.3.4. Manevi Değerlere Gönderme: Sıfır Manevi Önlem	138
6.3.3.5. Önlemin Alındığı Yer: Ev Dışı	138
6.3.4. 26218 Sayılı Başbakanlık Genelgesinin Genel Değerlendirmesi ve Anahtar Bulgular	139
6.4. KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE ULUSAL EYLEM PLANI 2012-2015	141
6.4.1. 2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı Hakkında Genel Bilgi	142
6.4.2. Yöntem	143
6.4.3. 2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nın Analizi	143
6.4.3.1. Birinci Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi	143
6.4.3.2. İkinci Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi	146
6.4.3.3. Üçüncü Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi	148
6.4.3.4. Dördüncü Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi	152
6.4.3.5. Beşinci Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi	153
6.4.4. 2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planının Genel Değerlendirmesi ve Analizi	154
6.5. AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE EL KİTABI	156
6.5.1. Birinci Bölüm Şiddetin Tanımı: Bir kıvılcım Çakmak	156
6.5.2. İkinci Bölüm: Kıvılcımı Yangına Çevirmek	159
6.5.3. Üçüncü Bölüm: Yangına Körükle Gitmek	161
6.6. BÖLÜMÜN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ	164
BÖLÜM 7: GENEL DEĞERLENDİRME SONUÇ VE ÖNERİLER	165
7.1. SONUÇLAR.....	167
7.1.1. Şiddetin Kavramsal İçeriğine Dair Sonuçlar	168
7.1.2. Şiddetin Yaygınlığı ve Kadına Şiddetin Diğer Şiddet Görenler İçindeki Yeri Göre Sonuçlar	168
7.1.3. Şiddetin Risk Faktörlerine Dair Sonuçlar	169
7.1.4. Türkiye'de Yürütülen Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Araştırmalara İlişkin Sonuçlar	169
7.1.5. Kadına şiddeti Önlemek Amacıyla Yayınlanan Resmi Belgelerin Analizine İlişkin Sonuçlar	169

7.2. ÖNERİLER	169
7.2.1. Araştırma Sonuçlarına Yönelik Öneriler	170
7.2.2. İleri Çalışmalar İçin Öneriler	171
7.2.3 Şiddet Ortaya Çıktıktan Sonra Yapılabileceklere Yönelik Öneriler: Aile Arbuluculuğu Sistemi Hayata Geçirilmelidir	171
SUMMARY REPORT	
RESEARCH FOR VIOLENCE AGAINST WOMEN IN TURKEY AND IN THE WORLD	175
KAYNAKLAR	187
EKLER	197
EK: 2006/17 TARİH VE SAYILI BAŞBAKANLIK GENELGESİNİN 5 KRİTERDE ANALİZİ.....	197

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1. : Taammüden Cinayet Oranları ve Sayısı 2012	36
Tablo 3.2. : Cinayet Oranları	36
Tablo 3.3. : Hükümlü ve Taammüden Cinayete Kurban Giden Kadın-Erkek Oranları	36
Tablo 3.4. : Kadın Erkek Cinayet Oranları	37
Tablo 3.5. : Aile Üyesi ya da Partneri Tarafından(AÜ-P) Öldürülen Kadın Sayısı	37
Tablo 3.6. : Aile Üyesi ya da Partneri Tarafından(AÜ-P) Öldürülen Kişi Sayısı	38
Tablo 3.7. : AÜ-P'yle İlişkili Cinayet Oranları	38
Tablo 3.8. : Seçilmiş Bazı Ülkelerde AÜ-P Cinayet Oranları	39
Tablo 3.9. : 2011-2012-2013(3 Aylık) Yılları Aile İçi Şiddet Sonucu Ölüm Sayıları	44
Tablo 3.10. : Türkiye'de Aile İçi Şiddet Sonucu Hayatını Kaybeden Kadın Sayısı	54
Tablo 3.11. : Türkiye'de Aile İçi Şiddet Sonucu Hayatını Kaybeden Kadın Sayısı (2009-2012)	57
Tablo 3.12. : 2002 Yılından Bu Yana Cinayet Nedeniyle Ölen Kadın Sayısı	60
Tablo 3.13. : Türkiye'de Cinsiyete Göre Cinayete Kurban Giden Kişi Sayıları (2002-2013)	60
Tablo 3.14. : Adalet Bakanlığı ve UNECE Kadın Cinayet Verilerinin Yıllara Göre Karşılaştırması ...	60
Tablo 4.1. : Erkeğin Partnerine Kötü Muamele Etmesiyle İlişkili Risk Faktörleri (DSÖ, 2002)	78
Tablo 4.2. : Şiddet İçeren Suç Ya da Davranış Bozukluklarına Sebep Olabilecek Risk Faktörleri (Debarbieux, 2009)	79
Tablo 6.1. : Genelge Maddelerinin 5 Kriter Çerçevesinde Dağılımı	132
Tablo 6.2. : 2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı Hedef ve Aktivitelerini 5 Kriter Çerçevesinde Dağılımı	154

KISALTMALAR

- APC: Australian Productivity Commission/Avustralya Verimlilik Komisyonu
AÜ-P: Aile Üyesi-Partner
BM: Birleşmiş Milletler
BDP: Barış ve Demokrasi Partisi
CEDAW: Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women/ Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme
CHP: Cumhuriyet Halk Partisi
DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü
KSGM: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KCDP: Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu
STK: Sivil toplum Kuruluşu
TCE: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
TCK: Türk Ceza Kanunu
UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund / Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNODC: United Nations Office on Drugs and Crime / Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi

BÖLÜM 1

GİRİŞ VE AMAÇ

1.1.ŞİDDETİN MANİPÜLASYONU MANİPÜLASYONUN ŞİDDETİ

- 1.1.1. Ön kabuller Gerçeği Nasıl Biçimlendirir
- 1.1.2. Bir Kelimenin Etkisi
- 1.1.3. "Zenci Erkekler Komünist Kocalar"
- 1.1.4. Bir E-Postanın Düşündürdükleri
- 1.1.5. Gerçeklere Karşı Teoriyi Savunmak
- 1.1.6. Çoğunlukçu Bir Dünyada Perspektif Diktası

1.2. TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA KADINA ŞİDDET ARAŞTIRMASI AMAÇ VE YÖNTEM

- 1.2.1. Araştırmanın Amacı
- 1.2.2. Araştırma Soruları
- 1.2.3. Araştırmanın Yöntemi

BÖLÜM 1

GİRİŞ VE AMAÇ

1.1. ŞİDDETİN MANİPÜLASYONU MANİPÜLASYONUN ŞİDDETI

Bu araştırma kadına yönelik şiddetle ilişkili yayınlanmış olan yüzlerce araştırma, rapor ve kitabın tekrarladığı ezberin gerçekliği üzerinde düşünmemizi sağlamayı amaçlamaktadır. Bu ezber, “*erkeklerin ve erkek egemen bir kültürün*” kadına yönelik dramatik ve yaygın bir şiddet uyguladığı yönünde yapılan vurgudur.

Konuyu araştırdığımız yıllar içerisinde onlarca çalışmayı gözden geçirdik. Bu çalışmaların bazıları bilimsel araştırmalar, bazıları STK raporları, bazıları makale ve deneme yazıları, bazıları da resmi belgeler ve eğitim programları idi. ***Bu çalışmaların neredeyse tamamı kadına yönelik cinsiyetçi (erkeğin üstünlüğüne dayalı kültürün doğruluğuna inançtan kaynaklanan) bir şiddet olduğu fikrini işliyordu.*** Tabii ki bu varsayımı doğrulayan pek çok kanıt da sunuluyordu. ***Ancak bir fikrin/tezin/varsayımın doğruluğunu savunmak için, sadece o fikri doğrulayan kanıtları toplamak çok objektif/bilimsel bir tutum olmasa gerek.***

1.1.1. Önkabuller Gerçeği Nasıl Biçimlendirir?

Ne var ki, her tekrar bir müddet sonra bir ezberi ve önkabulü/önyargıyı doğurmaktadır. Önkabuller tersi kanıtlara ve tersi düşüncelere karşı oldukça dirençlidir. Hatta insan bir konuya ilişkin bir önkabule sahip olduğu zaman o konuya ilişkin bir kanıt aramayı da bırakabilir. Çünkü ona göre her şey kanıtı ihtiyaç duymayacak kadar açıktır.

Örneğin, İsveç'te neredeyse her iki kadından birinin şiddet gördüğünü ortaya koyan verilerin (Şahin ve Gültekin, 2014) kimilerince hayretle karşılanması, yıllardır İsveç'in kadın-erkek eşitliği konusunda model bir ülke olduğunu duymalarından kaynaklanıyor olsa gerek. Bu verilerin Türkiye'nin Doğu'sundan elde edildiği söylenmiş olsa aynı kişiler muhtemelen o denli şaşırmayacaklardı.

İrrasyonel kitabının yazarı Sutherland (2009), “*Felç sonucu ölenler mi, yoksa kaza sonucu ölen mi daha fazladır?*” sorusuna çoğu kişinin “kaza sonucu ölenler” cevabını verdiğini belirtiyor. Halbuki gerçek tam tersi: *Felç sonucu ölenlerin sayısı kaza sonucu ölenlere göre 40 kat daha fazla.*

Medyanın ve propagandanın, gerçekliği manipüle etmemize nasıl katkıda bulunduğu başka çarpıcı örnekler de veren Sutherland, bu durumu “**Bulunabilirlik etkisi**” olarak açıklıyor. Niçin, kaza sonucu ölenlerin daha fazla olduğunu düşünüyoruz? Çünkü, felçten ölmenin haber değeri yokken, trafik kazasında ölenler gazete ve televizyonlarda “haber” oluyor. Bu sebeple, zihinlerimizde “kaza sonucu ölenler” daha fazla yer ediyor ve canlılığımızı koruyor. Sutherland’ın ifadesiyle “kazayla ölüm” bizim için daha “bulunabilir” oluyor.

Zihnimizin bazı yaygın kalıp yargılarla nasıl aldatılabildiğini zengin deneysel örneklerle aktaran Fine (2010) “*zenciler daha tehlikelidir*” kalıp yargısına ilişkin çarpıcı bir deneye dayanarak, New York polisinin bir zenciyle sorun yaşadığında onu vurma olasılığının, bir beyazla sorun yaşadığında onu vurma olasılığından daha yüksek olduğunu söylemektedir. Örneğin, zenci cüzdanını çıkarmak için elini cebine atsa, polisin bu davranışı “silahını çekiyor” şeklinde algılaması kuvvetle muhtemel olacak ve aceleyle silahını ateşleyecektir. Çünkü “*Zenciler suç işlemeye daha meyillidir*” kalıp yargısı, gerçek öyle olmasa bile, gerçeği bu kalıp yargıyla uyumlu hale getirecektir.

1.1.2. Bir Kelimenin Etkisi

Medyanın kamuoyunu manipüle etme gücünü örnekleyen pek çok araştırma yapılmıştır. Bazen tek bir kavramın çok önemli kimi konularda toplumun yargılarını biçimlendiren bir işleve sahip olması mümkündür. Çünkü bazı kavramlar sıklıkla toplumda korku, öfke, üzüntü, tiksinti gibi duygulara yol açacak uyarılarla birlikte verilmektedir. Dolayısıyla olumsuz duyguları tetikleyen uyarılarla birlikte verilen bu kavramın geçtiği bir haber, teklif ya da bilgi kamuoyunda negatif duygularla birlikte değerlendirilmektedir.

Buna ilişkin bir çalışma Amerika’da yapılmıştır. Çalışmada “komünist” kelimesinin Amerikalıların “hayati bir konuda” kararlarını nasıl etkilediği araştırılmıştır. Bilindiği gibi bu kelime Amerikan kamuoyunda uzun yıllar yapılan propagandanın etkisiyle “tehlike” olarak kodlanmıştır. Çalışmada katılımcılara, Amerika’nın bir savaşa müdahale edip etmemesine yönelik fikirleri sorulmuştur. Ancak bu soru, iki farklı şekilde düzenlenmiştir.

Birinci soru: “Eğer dünyanın bir başka bölgesinde Vietnam sorununa benzer bir durum ortaya çıkarsa size göre ABD oraya asker göndermeli midir, yoksa göndermemeli midir?” şeklinde yöneltilirken **ikinci soru:** “Eğer dünyanın bir başka bölgesinde Vietnam sorununa benzer bir durum ortaya çıkarsa size göre ABD komünist işgalini önlemek için oraya asker göndermeli midir, yoksa göndermemeli midir?” şeklinde düzenlenmiştir. İlk soruya “asker göndermelidir” diyenlerin oranı %18,3 iken ikinci soruya “asker göndermelidir” diyenlerin oranı %33,2 olmuştur.

Görüleceği üzere soruya eklenen küçük bir kelime, “komünist” kelimesi, “evet” cevabını nerdeyse %100 arttırmıştır.

1.1.3. “Zenci Erkekler Komünist Kocalar”

Bu örnekler, insan zihninin ne denli manipülasyona açık olduğunu göstermesi açısından çarpıcıdır. Kuşkusuz, manipüle edilmiş bir zihin sosyal gerçekliği de manipüle ederek algılamaya yatkın hale gelecektir.

Giriş cümlemizde de ifade edildiği gibi, acaba “*kadına şiddet*” konusunda da “manipüle” ediliyor olabilir miyiz?

Örneğin, bir müddet sonra, “koca” kelimesi toplum üzerinde “komünist” etkisi yapmaya başlayabilir mi?¹ Yaşanan aile içi bir sorunda hakimler, erkeklere, New York polisinin zencilere davrandığı gibi davranmaya başlayabilir mi? Diğer bir önemli soru da, acaba “erkek mağdur bir dünyada” yaşıyor olmamıza rağmen, kadına şiddet daha mı bulunabilir hale getiriliyor?

Bu soruları sormak, özellikle konuya duygusal bir anlam da yüklemiş aktivist hareketler tarafından tepkiyle karşılanıyor. Ancak asıl ilginç olan, bu soruların, bilimsel zeminlerde bile öfkeyle karşılanıyor olmasıdır. *Kadına şiddetin faili ve sebepleri konusunda “inanmış” kesimler, sahip oldukları ezberin bozulmasına, hatta bu ezberin tartışma konusu edilmesine dahi tahammül edemiyorlar.*

1.1.4. Bir E-Postanın Düşündürdükleri

Geçtiğimiz yıl psikologların oluşturduğu bir mail grubuna, “25 Kasım Dünya Kadına Şiddeti Önleme Günü” günü sebebiyle “25 Kasım Kadın Platformu” tarafından gönderilen bir mailde, şu ifadeler yer alıyordu:

“Bu 25 Kasım’da da biz kadınlar, erkek şiddetine karşı dünyanın her yerinde olduğu gibi İstanbul’da da sokaklardayız. Geçen 25 Kasım’dan bu yana bu topraklarda kadına yönelik erkek şiddeti yine artarak sürdü. Kadınların bedenine ve emeğine yönelik devlet eliyle yürütülen saldırılar hız kesmeden devam etti. Bu topraklarda her gün aramızdan 5 kadın öldürülüyor². Buna rağmen katiller ve tecavüzcüler ellerini kollarını sallayarak aramızda dolaşıyor!...”³

1 Erkek komünist olarak kodlanırsa, evlilik ve aile de “Sovyet Rusya’nın bir bölgeyi işgali” olarak kodlanacaktır. Gerisi tahmin edilebilir: Uluslar arası güçler, bölgeyi işgalden kurtarıp, işgalcileri kovacaklardır.

2 Bu mailde yer alan “her gün 5 kadın öldürülüyor” ifadesi istatistiki bir manipülasyonu yansıtmaktadır. Yapılan bütün araştırmalar ve resmi veriler yılda ortalama 150-200 kadın cinayeti işlendiğini göstermektedir. Ancak, “her gün 5 kadın” istatistiği o denli meşhur olmuştur ki, meclis önergelerinde bile bu istatistik verilmektedir. Günde 5 kadın öldürülmesi demek yılda 1800’den fazla kadın öldürülmesi anlamına gelmektedir. Halbuki Türkiye’de yılda toplam bu kadar cinayet işlenmemektedir. Bu istatistiğin gerçekliğine ilişkin 2. bölüme bakınız.

3 Vurgular, yazara aittir.

Bu maile karşılık şöyle bir mail yazıp gruba göndermişim⁴:

“Alttaki maili yazan arkadaşımızın bir “şiddet dili” kullandığının farkında mıyız?...”

Kadına şiddetin suçunu “erkekliğe” atan; genellemeci ve “tersinden cinsiyetçi” bir yaklaşım şiddetin kaynaklarını, bileşenlerini ve derinliğini görmeyi zorlaştırıyor.. Bu yüzden olsa gerek cinsiyet eşitliği için model ülke olarak gösterilen İsveç'te her iki kadından biri şiddet görmeye devam ediyor.. Sadece İsveç'te değil İzlanda, Norveç ve Finlandiya'da da kadınlara şiddet ve tecavüz dramatik boyutlarda... Sahi, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının en iyi uygulandığı bu ülkelerde şiddetin niçin durmadığı ve arttığıyla ilgili bir fikrimiz var mı?”

Bu maile gelen cevapları tahmin edebilirsiniz, “alay” “hakaret” ve “suçlama” içerikli mailler...(hepsi de “şiddet” içeriyordu!) Ancak gelen maillerden bir tanesi oldukça ilginçti: Bana “susmamı” öneriyordu. Lütfen, diyordu, başka hiçbir şey yapmayın, “sadece susun”. Ardından bu maili destekleyen başka mailler de geldi, hepsi bu arkadaşımıza katılıyordu: Benden susmamı istiyorlardı.

Gelen hiçbir cevap (iki tanesi hariç) sorduğum sorulara cevap vermiyor ve konuyu tartışmıyordu. Açıkçası, “hakaret” “alay” vb. şeylere hazırlıklıydım. Ama, doğrusunu isterseniz “susmamı” isteyecekleri benim de aklımdan geçmemiştir.

Aslında bu tepkileri anlayabiliyorum. İsmet Özel'in “İnsanlar hangi dünyaya kulak kesilmişlerse diğerine sağır” ifadesinde vurguladığı gibi, kurguladığımız dünyanın yıkılmasını, zarar görmesini istemiyoruz. Başka dünyaların bizim dünyamız hakkında söylediklerini duymak istemiyoruz. Uğruna mücadele verdiğimiz amaçların; bildiklerimizin, inandıklarımızın sarsılmasını istemiyoruz.

Halbuki, kendi argümanlarımızın sağlamlığını tersi argümanlarla test edebiliriz ancak. Sadece kendi argümanlarını doğrulayan verilere, bilgilere, argümanlara açık olan bir anlayışın kurduğu “zihinsel yapı” deprem testinden geçmemiş bir binaya benziyor. Görünürde şaşaalı, çok katlı ve sağlam. Ama küçük bir sarsıntıda yıkılması muhtemel.

1.1.5. Gerçeklere Karşı Teoriyi Savunmak

İnsanın kendi inançlarını, yargılarını doğrulama güdüsü, zihnimizin bize çeşitli oyunlar oynamasına yol açabilir. Abartma, çarpıtma ve hatta kendini aldatma mümkün hale gelebilir. *Baumeister ve Newman'ın (1994) yaptığı çalışma beynimizin hakikati ortaya çıkarmaya çalışan bir hakim gibi değil de, kendini müvekkilini savunmaya odaklanmış bir avukat gibi çalışmaya eğilimli olduğunu göstermektedir.* İnsan

4 Yazışmalar Mucahit Gültekin tarafından yapılmıştır.

kendi yargılarıyla uyumlu bir veriyle karşılaştığında o verinin doğruluğunu iştahla savunurken, aynı veri kendi yargılarıyla çatıştığında o verinin doğruluğunu katı testlerden geçirmektedir.

Bilim adamlarının da kendi hipotezlerini destekleyen, kendi perspektifleriyle uyumlu araştırma sonuçlarını “daha doğru” bulma eğiliminde olduğu bilinmektedir. Bilimsel yayınları inceleyen “hakem”lerin bir makaleyi yayınlanmaya değer bulup-bulmayacağı konuya kendi bakış açısından etkilenmektedir (Mahoney, 1977).

New York Üniversitesi’nde Matematik profesörü olan Alan Sokal’ın tamamen “fabrikasyon/uydurulmuş” ve “anlamsız” bilgilerle dolu olan bir makalesinin saygın bir bilimsel dergide yayınlanabilmiş olması, çok ses getirmiş ve bilimsel dergilerin güvenilirliği konusunda uzun süren bir tartışmanın da fitilini ateşlemişti. Tarihe “**Sokal Vakası**” olarak geçen bu olayda Alan Sokal, “*Transgressing the Boundaries: Towards a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity*”⁵ (Aşılan Sınırlar: Kuantum Kütle çekiminin Dönüşümsel Bir Betimlemesine Doğru) isimli bir makale göndermişti. Makalede derginin postmodern bakış açısına uyumlu kaynaklara bolca atıf yapmıştı. Ne var ki, yazdıkları bilimsel açıdan tamamen uydurma ve temelsizdi. Araştırmayı yayınlayan *Social Text* dergisi makaleyi “okuma” ihtiyacı bile hissetmemişti. Makalenin postmodern paradigmayla uyumlu olması ve pek çok ciddi kaynağa atıfta bulunmuş olması yayınlanması için yeterli bulunmuştu. Sokal, sonrasında *Lingua Franca* Dergisi’nde⁶ makalenin tamamen uydurma olduğunu anlattı (Güneş, 2003).

Toplumsal kanaatin, bilimsel verilerle değil “zeitgeist/zamanın ruhu” ve “paradigma” tarafından yönlendirildiğine dair başka kanıtlar da bulunmaktadır. Aslında araştırmacının zihnine yüklenmiş olan paradigma, hangi “bilimsel” verilere ulaşacağını da belirleyebilmektedir. Bu nokta, yargılarımızı ve kanaatlerimizi belirlemekle kalmayan aynı zamanda “hukuk” oluşturan kimi veri setlerinin gerçekliğini tartışmaya açtığı için özel bir önem arz etmektedir. Ama daha da önemlisi, teorinin desteklenmesi için “**kanıt üretme**”nin de mümkün olabileceğidir. Yani sadece teoriye uygun kanıtların toplanmasından değil, teoriye uygun kanıt yoksa, bu kanıtların “var edilmesi”nden bahsediyoruz. Moynihan ve Cassels (2006) yeni dönemde önce hastalık üretildiğini ve PIAR şirketlerinin desteğiyle bu hastalıkların pazarlandığını, sonra o hastalığın ilacının üretildiği aktarıyor. *Bir bakıma, önce hastalık var ediliyor, sonra ilacı üretiliyor.*

5 Makalenin aslına şu linkten ulaşılabilir: <http://compbio.biosci.uq.edu.au/mediawiki/upload/f/f9/Sokal-transgressing-boundaries.pdf>

6 1996 yılında yayınlanan makalenin aslına şu linkten ulaşılabilir: <http://linguafranca.mirror.theinfo.org/9605/sokal.html>

1.1.6. Çoğunlukçu Bir Dünyada Perspektif Diktası

“Kadına şiddet” konusunu ele alan “resmi/popüler” görüş, pek çok kesim tarafından kabul edilmiş gibi duruyor. Bu görüş, 5 temel varsayım üzerinde yükselmektedir.

1. **Özellikle kadına yönelik bir şiddet vardır:** Bu argüman, kadına “*kadın olduğu için*” şiddet uygulandığını savunmaktadır.
2. **Bu şiddet giderek artmaktadır:** Bu argüman ülkemizde ve görece olarak bütün dünyada kadına yönelik, cinsiyetçi bir şiddetin giderek arttığını iddia etmektedir.
3. **Bu şiddetin faili erkeklerdir:** Bu argüman, şiddetin failini “erkekler” olarak kodlamaktadır. Erkeklerin içinde, özellikle “*koca*”lar, yani evli olan erkekler kadına şiddet uygulamaktadır. *Bu ise şiddetin mekânı olarak “ev”i şiddetin üretildiği sosyal kurum olarak “aile”yi sanık sandalyesine oturtmaktadır.*
4. **Bu şiddetin sebebi ayrımcı toplumsal cinsiyet algısıdır:** Bu argüman şiddetin temel sebebi olarak toplumdaki “*erkek egemen*” cinsiyet algısını görmektedir. Erkeklerin “*üstün*” olduğuna ilişkin geleneksel inancı besleyen toplumsal mekanizma ve sosyal pekiştireçler bu şiddetin devam etmesine neden olmaktadır.
5. **Kadına yönelik şiddeti önlemenin yolu, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaktır:** Bu argüman *kadının konumunu güçlendirmeyi* ve onu erkekle mücadele edebilecek şekilde donanım sahibi yapmayı öngörmektedir. Bunun için ise kamusal ve sivil bütün mekanizmalar devreye sokulmalıdır.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, iddia sahiplerine göre, bu argümanları doğrulayan o kadar çok kanıt birikmiştir ki, artık bu iddiaları sorgulamak anlamsız, hatta bir vakit kaybıdır. Sorun, bu “akredite yargı”nın hükmü altında tanımlanmakta, sebepleri ortaya konulmakta ve çözüm önerileri uygulanmaktadır.

Bugün ülkemizde, kadına şiddete ilişkin bütün resmi (eğitimsel, hukuki, ekonomik vb.) süreçlere, 5 temel varsayıma dayanan, tek bir perspektif hakim durumdadır. Bundan hiç rahatsızlık duyulmaması gerçekten düşündürücüdür. Farklı bir perspektifin söz konusu edilmesi tartışma konusu bile değil.

Bu nokta, gerçekten nasıl bir “akıl tutulması” ya da “kumpas” içinde olduğumuzu anlamamız açısından üzerinde durmayı hak ediyor. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde, resmi görüşün varsayımları tek tek analiz edilecek. Ancak bunlara hiç gereksinim olmadan bile şu sorunun sorulmuyor oluşu, yeterince şüpheli değil midir: **Kadına şiddet gibi, sosyal, kültürel, biyolojik, felsefi, tarihsel, psikolojik, dini boyutları olan bir konunun sadece “cinsiyet eşitliği” gibi cinsiyet temelli tek bir perspektife hapsedilmesi nasıl mümkün olabiliyor?**

Örneğin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı⁷ Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün yayınlamış olduğu “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010”⁸ belgesinde mücadele için belirlenmiş olan 6 hedef şunlardan oluşuyor:

1. *Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele konularında yasal düzenlemeler yapılması ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak,*
2. *Aile içi şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddet konularında toplumsal farkındalık yaratmak ve zihinsel dönüşüm sağlamak,*
3. *Kadının sosyo-ekonomik konumunun güçlendirilmesine yönelik düzenlemeleri yapmak ve uygulanmasını sağlamak,*
4. *Aile içinde şiddet gören kadına ve varsa çocuklarına yönelik ulaşılabilir koruyucu hizmetlerin düzenlenmesi ve uygulanmasını sağlamak,*
5. *Aile içinde şiddet gören kadına ve şiddet failine yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerini düzenlemek ve uygulanmasını sağlamak,*
6. *Aile içinde şiddet gören kadına ve varsa çocuk/çocuklarına yönelik hizmet sunumunda kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliği mekanizmasını kurmak*

Bakanlığın yayınlamış olduğu “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015” başlıklı belgede ise 4 hedef belirlenmiştir:

1. *Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadele konularında yasal düzenlemeler yapmak ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak,*
2. *Kadına yönelik şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında toplumsal farkındalık yaratmak ve zihinsel dönüşüm sağlamak,*
3. *Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk/çocuklarına ve şiddet uygulayan ve uygulamaya ihtimali bulunanlara yönelik sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanması,*
4. *Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk/çocuklarına yönelik hizmet sunumunu gerçekleştirmek üzere kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliği mekanizmasını güçlendirmek.*

Her iki belgede de, hedefler belgenin değişik yerlerinde ifade edildiği gibi “**toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla**” uyumlu olarak hazırlanmıştır. Her iki belgede

7 O zaman ki ismiyle “Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı”

8 2012-2015 eylem planı, araştırmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak analiz edilmektedir.

de şiddetin önlenmesi için “toplumsal cinsiyet eşitliği” bakış açısıyla yasal düzenleme ve mevzuatların oluşturulması önemle vurgulanmıştır. **Sorunun kaynağı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği/ayrımcılığı olarak tanımlanmış, çözüm de “toplumsal cinsiyet eşitliği”nin sağlanması olarak ortaya konulmuştur.**

Her iki belge de yakından incelendiğinde sorunun tek bir perspektiften ele alındığı ve çözüm önerilerinin de bu perspektiften getirildiği görülecektir. Gerçekten, Bakanlığın böyle bir belgeyi “*ulusal eylem planı*” olarak ortaya koyabilmiş olması üzerinde çokça durulması gereken bir husustur. Diğer taraftan, çoğu STK, akademisyen, aydın ve yazardan bu eylem planına itiraz gelmemesi ise ayrı bir tartışma konusudur. Sorunun tespiti ve çözümü konusunda böylesine bir kesin “konsensus” sağlanabilmiş olması ürkütücüdür.

Halbuki bu araştırmada açıklamaya çalışılacağı gibi, sorunun hem kaynakları hem de çözümüne ilişkin, “şiddet” konusunda yapılmış çalışmalara sadece bir göz atmak, her iki belgenin de önemli eksikler, zaafı ve yanlışlar barındırdığını görmeye yetecektir.

Ne var ki, mail grubunda benden “susmamı” isteyen psikolog arkadaşımızın yaklaşımı öyle anlaşılıyor ki, sadece refleksif bir tepki değildir. Ülkemizde bugün kadın ve aileye ilişkin bütün konuların tek bir perspektiften ele alınmasında, düşünmeye ve farklı bir görüş öne sürmeye izin vermeyen “bastırıcı” yaklaşımın önemli bir rolü olduğunu görüyoruz.

Burada şöyle bir mantıksal arkaplan işletiliyor: Eğer, her gün onlarca cinsiyetçi şiddetin dramatik sonuçlarıyla sürekli yüzleşip dururken, biri çıkıp bu iddiaları sorgulamaya açıyorsa, bu ancak “körlük”, “dogmatizm”, “erkek egemen düzenin menfaatlerini yitirmemek” ya da “cehalet”le açıklanabilir.

Bütün bunlar, evet, bir gerekçe olabilir. Ama bütün bunların dışında, “resmi/popüler görüş”ün sorgulanmasını gerekli kılan, kanıta dayalı güçlü bir perspektifin var olduğunu belirtmeliyiz. Kadına şiddet konusunda neredeyse hiç söz konusu edilmiş, sorulması ve tartışılması gereken pek çok şey var.

Önceki sayfalarda ifade edildiği gibi, bir görüşün kendini doğrulama güdüsüyle hareket etmesi, neyi bulacağını, nasıl/hangi paradigmayla yorumlayacağını, neleri eksik bırakacağını belirlemektedir.

Bu araştırma, bize sunulan fotoğrafın, “fotoğrafın sadece bir kısmı” olduğunu öne sürmenin dışında bu fotoğrafın işleminden geçirildiğini de ortaya koymayı amaçlıyor. Bunu yaparken, iki temel stratejiyle hareket ediyoruz. Genişletme ve detaylandırma olarak adlandırabileceğimiz bu stratejiler; sunulan fotoğrafın dışında kalanları ve fotoğrafın detaylarında saklı olanları görmeyi içeriyor.

İlkin şunu soruyoruz: Kamerayı daha geniş açıdan aldığımızda başka neler görüyoruz? Sınırlanmış görüntünün dışında kalanlar bize sunulan fotoğrafı yorumlamamızı nasıl etkiliyor?

İkincisinde ise şu sorunun cevabını arıyoruz: Zoom yapılan görüntünün gerçekten öyle olup olmadığını nasıl anlayabiliriz? Ortaya veri/istatistik/bilgi olarak sunulanlara daha da yakından baktığımızda neler görüyoruz. Detaylar bize sunulan veriyi/görüntüyü farklı algılamamızı sağlıyor mu?

Örneğin, şu habere bakalım⁹:

“Erkekler Nisan’da 20 ilde 29 kadın öldürdü.

Kadın katillerinden biri emekli polis memuru, biri emekli gardiyandı. Bir erkek ise cezaevinden izinli çıkıp eski karısını öldürdü.

Nisan ayında öldürülen her dört kadından biri, öncesinde katili hakkında şikayetçi olmuş ya da koruma tedbir kararı çıkartmıştı. Biri sığınmaevine yerleştirilmişti.

Kadınların yüzde 31’i boşanmak istedikleri ya da erkeklerin barışma/birliktelik teklifini reddettikleri için öldürüldü.

Kadınların yüzde 72’si kocaları, eski kocaları ya da sevgilileri tarafından öldürüldü: 13 kadını kocaları, beşini sevgilileri, üçünü eski kocaları, ikisini damatları, birini erkek akrabası, birini babası, birini komşusu öldürdü. İki kadın kocasına/babasına yönelik düzenlenen silahlı saldırı sırasında öldürüldü. Trans seks işçisi bir kadını ise müşterisi öldürdü.”

Bu haber bize *bilgi* olarak ne veriyor? ¹⁰

1. Erkekler katildir.
2. Her dört kadından biri öldürülmeden önce, öldürülme tehlikesiyle karşı karşıyaydı.
3. Kadınların çoğunluğu kocaları ve yakın akrabaları tarafından öldürülmüştür.
4. Kadının boşanma talebi önemli bir cinayet sebebidir.
5. Öldürülenler arasında bir de “trans seks işçisi” bulunmaktadır.

Bu haberde verilenlerin dışında acaba verilmeyen bilgiler de var mıdır? Örneğin faile, mağdura ve ortama ilişkin bazı ayrıntıları bilmemiz acaba haberi daha farklı yorumlamamızı sağlayabilir mi?

Mesela bu haberde geçen “katil erkeklerle” ilgili öğrenmek isteyeceğimiz bazı bilgiler şunlar olabilir:

⁹ Habere ve devamına şu linkten ulaşılabilir: <http://www.bianet.org/bianet/kadin/155449-erkekler-nisan-da-29-kadin-oldurdu>

¹⁰ Özellikle bianet’in derlemiş olduğu haberler, yer alan ifade ve kavramlarla birlikte, araştırmanın ilerleyen bölümlerinde analiz (çarpıtma, abartma, genelleme) edilmektedir. Buradaki analizde haberin alt metnine ve yaptığı yönlendirmelere değinilmemektedir.

1. Cinayet esnasında alkol alıp almadıkları
2. Ekonomik koşulları (çalışıp çalışmadıkları, işyeri koşulları vs.)
3. Psikolojik durumları (depresyon/kişilik bozukluğu vs.)
4. İçinde yetiştikleri aile ortamı
5. Fiillerinin sebebiyle ilgili açıklamaları

Bu haberde bu bilgilerin hiç birisi yer almıyor.¹¹ Mesela, “Eşlerini öldüren erkeklerin %66’sı cinayeti işledikleri anda alkol ya da uyuşturucu etkisi altındaydı” gibi bir bilgi habere ilişkin algımızı nasıl değiştirdi?

Bu habere girmeyen bir başka önemli soru ise şudur: Nisan ayında toplam kaç tane erkek cinayeti işlenmiştir?

Bu soruların cevapsız kalmasının nedeni, haberi kurgulayan kişilerin, “olaya, faile, mağdura, ilişkili özelliklere” dair bir seçim yapmasıdır. Habere hangi bilginin gireceği, haberin yorumlanmasını doğrudan etkileyecektir. Bu haberde yer alan bilgilerin “seçimine” rehberlik eden “bakış açısı” habere hangi bilgilerin gireceğini de belirlemektedir.

Konuyu biraz daha açalım. Örneğin yukarıdaki haberi yazan kişinin “ farklı bir perspektife” sahip bir kişi olduğunu düşünelim. Diyelim ki, o da bir seçim yapsın ve haberde verilen bilgileri değil de verilmeyen bilgileri “seçerek” haberi kurgulamış olsun. Acaba ortaya nasıl bir haber çıkardı?

Alkol ve Uyuşturucu Can Almaya Devam Ediyor¹²

Alkol ve uyuşturucu Nisan ayında 29 can aldı. Kadın cinayetine karışan faillerin %66’sının bu cinayetleri alkol ve uyuşturucu etkisi altındayken işledikleri tespit edildi. Faillerin 3’te birinin en az 2 aydır işsiz olduklarının belirtildiği olaylarda, cinayetten yargılanan 11 zanlının da daha önce depresyon ve kişilik bozuklukları tedavisi gördüğü anlaşıldı. Uzmanlar alkolün hem şiddete yönelttiğini hem de psikolojik bozukluklarla bağlantılı olduğunu belirtiyor. Cinayete yargılanan faillerden 16’sı cinayetleri kendini savunma amaçlı işlediklerini, yine de çok pişman olduklarını belirtti. Zanlıların avukatlarından edinilen bilgiler, faillerin %20’sinin yetiştirme yurtlarında büyüdüğünü, %41’inin boşanmış ailelerin çocukları olduğunu, %24’ünün ise, sürekli kavga ortamında büyüdüğünü belirtti. Uzmanlar, bu tür şiddet olaylarının yaşanmaması için alkol ve madde kullanımıyla ilgili yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu söylerken, psikologlar ise huzurlu bir aile ortamının önemine vurgu yapıyor.

11 Tabiki burada kurbanla ilişkin bilgiler de önemlidir. Kişilik özellikleri, olay öncesi ve olay esnasındaki durumu, tepkileri vs.

12 Haberde seçilen bilgilerin değil aynı zamanda seçilen kavramların ve yapılan vurguların da haberin yorumlanmasına/algılanmasına nasıl etki yaptığına dikkat ediniz.

Muhtemelen, kurgusu, seçtiği bilgiler ve yaptığı vurgu ve kullandığı kavramlar farklı olan bu iki haberin okuyucu da yaratacağı duygular da, oluşturacağı algılar da farklı olacaktır. İkinci haberdeki kurgunun tercih edildiğini düşündüğümüzde, doğal olarak faile, mağdura ve şiddete bakış açımız da değişecektir. Bu değişikliğin toplumsal bir duyarlılık haline gelmesi ise başta yasal düzenlemeler olmak üzere, konuya ilişkin yapılan eğitim programlarına ve projelere de yansiyacaktır.

Bu çalışma “(kadına) şiddet” olgusunu ikinci haberde olduğu şekliyle kurgulamayı da mümkün kılacak veri ve kanıtlara yoğunlaşıyor. Madalyonun mevcut yüzüne ilişkin çok şey yazılıp-söylendi; yazılıp söylenmeye de devam ediyor. Madalyonun diğer yüzünde gördüklerimiz, “kadına şiddet” olgusunu, bize söylenenlerin dışında yorumlama ve değerlendirme imkanı sunacaktır.

1.2. TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA KADINA ŞİDDET ARAŞTIRMASINDA AMAÇ VE YÖNTEM

Kadına şiddet ve aile içi şiddet olgusu Türkiye ve Dünyada gündemdeki sıcak yerini korumaya devam etmektedir. Medya takip ajansı Interpress’in araştırmasına göre 2014’ün ilk 10 ayında Türkiye’de kadına şiddet haberleri 47 bini aşmıştır.¹³ Konu sadece STK’ların ve üniversitelerin gündeminde değildir; devletler ve uluslar arası kurumlar da kadına şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi için araştırmalar yapmakta, projeler uygulamakta ve yasal düzenlemelere gitmektedir. Bu çabalar incelendiğinde resmi, sivil ve akademik çevrelerin konuyu ele alış biçimi; yapılan analizler, sorunun kaynaklarına ilişkin tespitler ve soruna yönelik sunulan çözüm önerileri benzerlik göstermektedir. Kadına şiddet ve aile içi şiddet olgusu bu bakımdan tek yönlü bir bakış açısına hapsedilmiş görünmektedir.

Konuyu incelediğimiz süre boyunca resmi/popüler söylemin pek çok çalışmada “doğru kabul edilerek” sorgulanmaksızın referans alındığını gördük. Bu bakımdan konuya ilişkin pek çok çalışma yapılsa da, yapılan çalışmalar aynı perspektifi kullandığı; aynı varsayımları, kavramları ve ön kabulleri kullandığı için benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Dolayısıyla, araştırma ve çalışmaların sayısı çok olsa da, tespit, öneri ve analizler ya birbirinin tekrarı olmuş ya da birbirine çok benzer sonuçlar elde edilmiştir.

“Kadına şiddet ve aile içi şiddete ilişkin resmi/popüler söylem” ifadesi; kadına şiddeti “cinsiyet temelli” olarak açıklayan, şiddeti toplumsal cinsiyet eşitliği teorilerine dayanarak açıklayan, yine TCE politikalarına¹⁴ dayanarak çözüm öneren, şiddetin

13 http://www.zaman.com.tr/gundem_kadina-siddet-durmuyor-9-ayda-170-olum_2250465.html

14 TCE politikalarına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile” (Şahin ve Gültekin, 2014)

sorumlusunu erkek egemen anlayış ve geleneksel cinsiyet rollerinde bulan yaklaşımın, medyada¹⁵, STK'larda¹⁶, iş dünyasında¹⁷ ve devletin resmi organlarında¹⁸ temsiliyi ifade etmek için kullanılmıştır.

Resmi/popüler söylemin içeriğini şu şekilde özetleyebiliriz:

- * *Konu, toplumsal cinsiyet eşitliği/eşitsizliği perspektifinden ele alınmalıdır.*
- * *Kadına şiddet yaygındır ve giderek artmaktadır.*
- * *Kadın cinayetleri “dehşet verici/korkutucu” boyutlardadır.*
- * *Kadına şiddetin temel sebebi cinsiyet ayrımcılığı/erkek egemen anlayış/erkeklik/erkeklerdir. Kadınlar “kurban”, erkekler “katil”dir.*
- * *Erkekler kadına sadece “kadın” olduğu içi şiddet uygulamaktadır. Sahip oldukları cinsiyete dayalı iktidarlarının sarsılmasını istememektedirler.*
- * *Bilimsel araştırmalar kadına şiddetin yaygınlığını, şiddetin “cinsiyet kaynaklı” olduğunu desteklemektedir.*
- * *Kadına şiddetin mekanı “aile”dir. Aile kadın için “güvensiz” bir yerdir. “Kutsal aile” anlayışı, “sıcak yuva masalı” sorgulanmalıdır.*
- * *Ülkemizde namus cinayetleri yaygındır.*
- * *Namus cinayetlerini erkekler işlemektedir.*
- * *Yasalar ve ilgili mevzuat “kadın bakış açısıyla” yeniden düzenlenmelidir.*
- * *Sorunun çözümü “kadının güçlendirilmesinden” geçmektedir. Kadının çalışması, özgürlüğünü ve ekonomik bağımsızlığını kazanması önemlidir. Bunun için devlet kadına destek vermelidir.*
- * *Toplumun kadın-erkek algısı “toplumsal cinsiyet eşitliği” perspektifi temelinde değiştirilmelidir. Geleneksel kadın-erkek rolleri değiştirilmelidir.*

15 Örnek olarak bakınız:

NTV <http://www.ntvmsnbc.com/id/25189729/>
<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1006190-ekim-ayinda-29-kadin-olduruldu>
<http://ailecisisiddeteson.com/> (ana akım medyanın desteklediği projeler)
http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/129795/_Kadina_siddet_te_korkutan_rakamlar.html
http://www.radikal.com.tr/hayat/unlu_isimlerden_kadina_siddete_son_pozlari-1178597
<http://www.milliyet.com.tr/nazliaka-kadina-siddet-rakamlarini-acikladi-ankara-yerelhaber-461606/>

16 Örnek olarak bkz.:

<https://www.morcati.org.tr/tr/ana-sayfa/8-mor-cati-kadin-siginagi-vakfi/1-siddet-nedir>
<http://www.kadindayanismavakfi.org.tr/siddet-nedir>
<http://www.tukd.org.tr/haber71.asp>

17 Örnek olarak bkz.

<http://www.doganholding.com.tr/kurumsal-sorumluluk/aile-ici-siddete-son.aspx>
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/17234888.asp>
<http://gazetesu.sabanciuniv.edu/tr/2014-04/dunyasi-aile-ici-siddete-karsi-harekete-geciyor>

18 Örnek olarak bkz.

<http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TKAA2008-AnaRapor.pdf>
<http://kadinstatusu.gov.tr/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planlari>
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060704-12.htm>

- * *Sığınmaevlerinin sayısı arttırılmalıdır.*
- * *Devlet aileyi değil kadını korumalıdır.*
- * *Şehirler kadınların rahatça dışarıya çıkabileceği şekilde “kadın dostu” şehirler olarak düzenlenmeli, devlet “toplumsal cinsiyete duyarlı” bütçe oluşturulmalıdır.*

1.2.1. Araştırmanın Amacı

Resmi/popüler söylemin özetlediğimiz bu içeriği gerçeği ne kadar yansıtıyor ve çözüm yolu olarak gösterilen öneriler ne kadar etkili? Bu soru araştırmamızın temel sorusudur.

Bu soru çerçevesinde, bu araştırma resmi/popüler söylemin konuya ilişkin perspektifini, analizlerini, tespit ve önerilerini eleştirel bir dikkatle incelemeye; sözü edilen söylemdeki argümanların doğruluğunu ve geçerliliğini analiz etmeye çalışmaktadır. Bunu yaparken konunun tartışılmayan, gündeme getirilmeyen yönlerine odaklanmakta, deyim yerindeyse madalyonun diğer yüzünü göstermeye gayret etmektedir. Ancak sadece madalyonun diğer tarafını değil, bize gösterilen yüzünün de ne kadar bize gösterildiği gibi olduğunu, gerçeği ne kadar yansıttığını da bilimsel veriler ışığında sorgulamaktadır.

1.2.2. Araştırma Soruları

Araştırmada aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır:

1. Kadına şiddet ve aile içi şiddet literatürde nasıl tanımlanmıştır? Yapılan tanımlar belirsizlik, çelişki, önkabul taşımakta mıdır; bilimsel bulgularla ne kadar örtüşmektedir?
2. Kadına şiddet, kadın cinayeti oranları “şiddet” olgusunun genel bir fotoğrafı ortaya konulduğunda ne boyutlardadır?
3. Kadına yönelik şiddet olduğu gibi, kadınların erkeklere/çocuklara ve kadınlara uyguladığı şiddet ne boyutlardadır? Yükselen bir kadın şiddetinden bahsedilebilir mi?
4. Bilimsel bulgular kadına yönelik şiddeti “cinsiyet temelli” yorumlamaya olanak vermekte midir? Erkekler kadınlara “kadın” oldukları için mi şiddet uygulamaktadır? Kadına şiddetin diğer risk faktörleri nelerdir?
5. Toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin hakim olduğu ülkelerde kadına şiddet, kadın cinayetleri hangi boyutlardadır? TCE indeksinde altlarda yer alan ülkelerle bu indeksin üst sıralarında yer alan ülkelerdeki kadın cinayetleri, kadın hükümlüler ve aile şiddet karşılaştırmaları hangi sonuçları vermektedir?

6. Namus cinayetleri “erkek” cinayetleri midir? Kadınlar da “namus cinayeti” işlemede midir? Erkekler ve kadınların işledikleri “namus cinayetleri” oranları nedir?
7. Kadınlar şiddetin sebepleri hakkında ne söylemektedir? Şiddet mağduru kadınlar “aileyi” güvensiz bir mekan olarak mı algılamaktadır?
8. Ailenin dışındaki mekanlarda, örneğin işyerinde, şiddet ne boyutlardadır?
9. Türkiye’de kadına şiddet hakkında yapılan resmi/sivil araştırmalar bilimsel açıdan ne kadar güvenilirdir? Bu araştırmalar nesnel/objektif midir yoksa resmi/popüler söylemin önkabulleri esas alınarak mı yapılmıştır?
10. Devletin kadına şiddeti ve kadın cinayetlerini önleme amacıyla yayınlamış olduğu resmi belgeler hangi perspektifle kaleme alınmıştır? Bilimsel verilerle ne kadar örtüşmektedir? Öngörülen önlem paketleri, bilimsel literatürde ortaya konulmuş olan diğer güçlü risk faktörlerini dikkate almakta mıdır; manevi değerlere gönderme yapmakta mıdır; kadın-aile ikilemi üzerine mi kurulmuştur, yoksa aile bütünlüğünü ve evi dikkate almakta mıdır?
11. Kadına şiddet ve aile içi şiddete ilişkin resmi/popüler söylem gerçeğin ne kadarını yansıtmaktadır? Gerçeği farkında olarak ya da olmadan çarpıtmakta mıdır?

1.2.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma “eleştirel araştırma” perspektifine dayanmaktadır. Araştırmanın bütün bölümlerinde yukarıda özetlenen kadına şiddete ilişkin resmi/popüler söylem, eleştirel bir yorumla analiz edilmiştir. Araştırmanın ilk 2, 3 ve 4. bölümleri literatür taramasına dayalı betimsel bir nitelik taşımaktadır. Dördüncü ve beşinci bölümler resmi/popüler söylem olarak kodladığımız söylemin sıklıkla atfı yaptığı belgeleri eleştirel bir perspektifle yorumlamakta ve içerik analizine tabi tutmaktadır.

Araştırma 5 aşamada gerçekleştirilmiştir:

1. Öncelikle konuya ilişkin literatür eleştirel bir perspektifle taranmıştır.
2. Literatür taramasından önce ve tarama esnasında bazı sorular çıkarılmıştır.
3. Bu sorular çerçevesinde, kadına şiddet ve aile içi şiddetle ilişkili Türkiye’deki yukarıda özetlenen söyleme kaynaklık eden argümanlar, bulgular yine literatürde yer alan başka bulgu ve argümanlara dayanarak eleştirel bir perspektifle analiz edilmiştir.
4. Ülkemizde “kadına şiddet söylemi”nin dayandığı, sıkça atfı yapılan araştırma raporlarından üç tanesi seçilerek eleştirel bir yorumla analiz edilmiştir.
5. Ülkemizde kadına şiddeti önlemek amacıyla yayınlanmış olan Başbakanlık Genelgesi, Aile ve sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmış olan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015 ve Aile İç Şiddetle Mücadele El Kitabı içerik analizine

tabi tutularak eleştirel bir perspektifle yorumlanmıştır. Bunun için belgeleri incelemek amacıyla 5 kriter belirlenmiş belgeler bu kriterler dikkate alınarak incelenmiştir.

Araştırmamız 7 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde resmi belgelerde yer alan “şiddet” ve “şiddet türlerinin”, “kadına yönelik şiddet” ve “aile içi şiddet” gibi kavramlar bağlamında nasıl tanımlandığı analiz edilmiş ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

İkinci bölümde, şiddet olgusunu büyük fotoğraf içinde gösteriyoruz. Bu bölümde özellikle “kadına yönelik şiddet” olgusunun, kadın hareketlerinin söylemlerinde ve resmi belgelerde yer alan “cinsiyet temelli bir şiddet olduğu” iddiasının gerçekliğini tartışıyoruz. Türkiye ve dünyadan toplanan veriler ışığında, “erkekten kadına”, “erkekten erkeğe”, “kadından kadına”, “kadından erkeğe” ve “kadından çocuğa” uygulanan şiddetin oranlarını karşılaştırmalı olarak analiz ediyoruz. Bu bölümde özellikle ülkemizde neredeyse hiç tartışılmayan “kadından erkeğe” yönelik şiddete ilişkin ortaya konulan veriler, ülkemizde geçerli olan “kadına yönelik şiddet” söylemini yeniden düşünmemizi gerektirecek kadar çarpıcıdır.

İkinci bölümde ayrıca Türkiye’de resmi belgelere ve yasalara kaynaklık eden “kadına yönelik erkek şiddetine ilişkin istatistiklerin” gerçekliği ne kadar yansıttığıyla ilgili bulguların da oldukça dikkat çekici olduğu ifade edilmelidir.

Üçüncü bölüm, şiddetin ve kadına yönelik şiddetin risk faktörlerine odaklanıyor. Risk faktörleri konusu bilimsel araştırma literatüründe kapsamlı bir yer tutmasına rağmen “kadına yönelik şiddet” söz konusu olduğunda neredeyse tek risk faktörünün “erkekliğe” indirgenmesi tutumunun doğruluğunu, bu bölümde aktardığımız bulgular değerlendirme fırsatı veriyor. Özellikle, literatürde yer alan “alkol”, “kumar”, “fakirlik” “çalışma koşulları” “psikolojik unsurlar” gibi risk faktörlerine ilişkin yapılmış meta analiz çalışmalarından elde edilen sonuçlar “kadına yönelik şiddetin nedeni erkektir/erkekliktir” varsayımının gerçekliğini test etmemize imkan veriyor.

Dördüncü bölüm, bu araştırmanın ortaya koyduğu belki de en çarpıcı sonuçları içeriyor. Bu bölüm, Türkiye’de “kadına yönelik şiddet” söz konusu olduğunda en fazla başvurulan, en fazla atıf yapılan bilimsel çalışmaların “bilimselliğine” odaklanıyor. Bu bölümde 3 araştırma raporu “araştırmanın yöntemi”, “araştırmanın altında yatan perspektif”, “araştırmada kullanılan veri toplama araçları” ve “bulgular” temelinde analiz ediliyor. Bu bölüm okunduğunda, okuyucunun, bu araştırmaların ne oranda nesnel yapıldığına, sorulan soruların ne denli objektif olduğuna, araştırmacıların ön kabullerine ve sonuçların ne kadar sağlıklı olduğuna ilişkin bir fikir edineceğini umuyoruz. Özellikle Mutlu Çocuklar Derneği tarafından finanse edilen ve Doç. Dr. Dolunay Şenol ve Doç. Dr. Sıtkı Yıldız tarafından gerçekleştirilen çalış-

maya ilişkin analiz, bu tür araştırmaların altında yatan ön kabulleri ortaya çıkarması açısından çarpıcıdır.

Beşinci bölümde, ülkemizde hükümet ve ilgili bakanlık tarafından “kadına yönelik şiddeti önleme” amacıyla yayınlanmış olan resmi belgeler analiz ediliyor. Bu belgeler bize hükümetin kadına yönelik şiddet konusunu nasıl bir perspektifle ele aldığı konusunda önemli ipuçları veriyor. Bu belgelerin araştırmanın diğer bölümlerinde aktarılan bilimsel bulguları ne kadar yansıttığı, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda kendi değerlerine ve manevi unsurlara ne kadar yer verdiğini görmemiz açısından da oldukça çarpıcı bulgular ortaya koyuyor. Kendisini “muhafazakar” olarak tanımlayan bir hükümetin, belki de “muhafazakarlığın” en etkili biçimde temsil edilebileceği “aile “ gibi bir kurumu “feminist” bir perspektifin etkisiyle ele alıyor olması, bu bölümün önümüze koyduğu en önemli tartışma olacaktır.

Bu araştırma, aktif olarak yaklaşık 8 aylık geceli gündüzlü bir çalışmanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, konuya ilişkin dokümanların toplanması, çok çeşitli kaynakların okunması ve bize gösterilen fotoğrafın hem detaylarını hem de görünmeyen taraflarının görülmeye çalışılması ve fotoğrafın arkasında neler olduğunu ortaya koyma gayreti çok daha uzun bir zaman almıştır. Kimi zaman küçük bir bilgiye ulaşmak için günlerce emek sarf ettiğimizi belirtmeliyiz. Kadından erkeğe ya da kadından kadına yönelik şiddete ilişkin Türkiye’de bir bulguya rastlamak çok zordu. Örneğin, arama motorlarına Türkçe ya da İngilizce “Kadından kadına şiddet” şeklinde bir ifade girdiğinizde bile önümüze önce “kadına yönelik koca/erkek şiddeti” sonuçları çıkmaktaydı. Buna rağmen küçük bilgilerin, dipnotların izlerini sürerek bilim dünyası tarafından görmezliğe terkedilmiş, rafa kaldırılmış araştırmalara ulaşmak gerekti... Ya da, 3. bölümde tartışacağımız “Günde ortalama 5 kadın öldürülmektedir” “Son 7 yılda kadın cinayetleri %1400 artmıştır” gibi istatistiklerinin doğruluğunu test etmek için yoğun bir çaba göstermek gerekiyordu. Ancak emeklerimizin karşılıksız kalmadığını belirtmek gerekiyor. Özellikle sıcaklığını uzun süre daha koruyacağına benzeyen bu tartışmaya ilişkin kullanılan *klişelerin* sorgulanabilir olmasının önemli bir adım olduğunu belirtmeliyiz.

Aile Akademisi Derneği olarak, kurulurken, aileye yönelik saldırı ve tehditlerin önünde duracağımızın altını çizmiştik. ***Bizler en başından beri, aileyi asıl tehdit eden unsurların sadece “internet”, “kumar”, “alkol” vb. şeyler olmadığını vurguluyoruz. Asıl tehdit, Batı ve Avrupa temelli değer yargılarına, kültürel kalıplara ve kavramlara yaslanılarak kadın ve aileye ilişkin politikaların uygulanıyor olmasıdır.*** Bu araştırma ailenin sanılandan daha ciddi bir şekilde hedef haline getirildiği konusunda bir duyarlılık oluşturabilir ve olan bitenlerin politik arka planına ilişkin ipuçlarının fark edilmesine katkı sağlayabilirse amacına ulaşmış olacaktır.

BÖLÜM 2

ŞİDDETİN SINIRLARINI ÇİZMEK

2.1. Şiddetin Tanımı Şiddeti Arttırır mı?

2.2. Şiddetin Tanımı

2.3. Şiddete Sıfır Tolerans: Doğal Davranışın Kriminalize Edilmesi

2.4. Algılanan Şiddet Eşiği

BÖLÜM 2

ŞİDDETİN SINIRLARINI ÇİZMEK

2.1. Şiddetin Tanımı Şiddeti Arttırır mı?

Bir kavramın tanımını yapmak demek, o kavramın sınırlarını çizmek demektir; nelerin içeride, nelerin dışarıda kalacağını belirlemek demektir. *Özellikle sosyal bilimlerin kullandığı kavramların tanımı, içinde bulunulan tarih kesiti, politik kültür, dini kurallar ve felsefi dünya görüşünden etkilenmektedir.* Bu durum, sosyal bilimlerin kullandığı pek çok kavramın evrensel bir tanımını yapmayı güçleştirmektedir. Buna rağmen, günümüzde uluslararası sözleşmelerde, evrensel beyannamelerde, protokollerde bu tür kavramların “evrensel” bir tanımı yapılmaktadır. *Bir kavramın tanımının, Birleşmiş Milletlerin, NATO’nun ya da uluslar arası hakemli bir derginin yayınladığı bir belgede/makalede yer alıyor olması bütün kültürlerin, dinlerin, felsefelerin o kavramın tanımında hemfikir olduğu şeklinde anlaşılmalıdır.* Bu, daha çok içinde bulunulan tarih kesiti içinde hakim olan kültürün o kavrama ilişkin tanımını yansıtmaktadır. Bu noktada uluslar arası geçerliliği olan bu belgelerin materyalist, bireyci, liberal bir dünya görüşüne yaslandığını bilmek önem arz etmektedir.

Örneğin şu kavramları düşünelim: hastalık-sağlık, zeka, uyum, girişkenlik, istikrar, gelişme, başarı, zafer, demokrasi, özgürlük, faiz, mülkiyet, kâr-zarar, aile, moda... Dayandığımız değerler, felsefi dünya görüşü ve içinde bulunduğumuz sosyal ortam muhtemelen bu kavramları nasıl tanımlayacağımızı belirleyecektir. Bugün bu kavramları daha çok modern Batı medeniyetinin dayandığı materyalist/kapitalist/liberal değerlere dayalı olarak tanımlandığını ve içinin doldurulduğu söylenebilir.

Biraz daha açmak gerekirse, mesela psikiyatrik hastalıkların tanımlandığı DSM¹⁹ serisinde bir davranışın/duygunun hastalık olarak tanımlanma kriterlerinden birisi de “mesleki işlevsellik”tir. Yani bir duygu (bu depresyon-hüzün, kaygı vs. olabilir) sizin iyi bir üretici ya da tüketici olmanızı engelliyor ise bu, sözü edilen duygunun/davranışın problemli olduğu anlamına gelebilir. Kapitalizm ve psikiyatri arasındaki ilişkiyi inceleyen Richard U’ren (1997) bu konuyu ayrıntılı olarak ele almaktadır.

19 DSM (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından yayımlanan, psikiyatrik bozuklukların semptom, tanım ve yaygınlıklarının yer aldığı kitap. İlk olarak 1952 yılında yayımlanan kitabın en son 5. versiyonu yayımlanmıştır.

Dolayısıyla “hastalık” gibi fen bilimlerine daha yakın bir kavramın tanımlanması bile içinde bulunulan ekonomik sistemle yakından ilişkilidir. Sosyal bağlama daha duyarlı olan kavramların tanımlarında, bu husus daha dikkatli bir biçimde incelenmelidir.

Şiddet ve özellikle bu araştırmanın konusu olan «kadına şiddet» «aile içi şiddet» kavramlarının ne anlama geldiğini, hangi anlamlarda kullanıldığını ve niçin öyle tanımlandığını bilmek bu önemli konuyu doğru bir şekilde anlamının ve tartışmanın ön koşuludur. Diğer taraftan devletlerin uyguladığı politikalar, ürettiği yasalar, eğitim-öğretim ve sürdürülen proje ve eylem planları bu tanımlara dayanmaktadır. Bu bakımdan da şiddet/aile içi şiddet/kadına şiddet kavramlarına ilişkin yapılan tanımların eleştirel bir analize tabi tutulması büyük önem taşımaktadır.

Bu bölümde bu kavramların resmi belgelerde nasıl yer aldığını ve tanımlandığını ele alacağız. Ülkemizde de yürürlüğe konulan uygulamalar bu belgelerdeki tanımlar esas alınarak sürdürülmektedir.

2.2. Şiddetin Tanımı

Şiddet Türkçe sözlükte sert ve kaba davranış; kaba kuvvet kullanma; sertlik anlamına gelmektedir. Dünya Sağlık Örgütü 1996 yılında şiddeti şöyle tanımlamıştır: “Genel anlamda şiddet sahip olunan güç veya kudretin, yaralanma ve kayıpla sonlanan veya sonlanma olasılığı yüksek bir biçimde bir başka insana, kendine, bir gruba veya bir topluma karşı tehdit yoluyla ya da bizzat uygulanmasıdır.”(DSÖ, Violence Against Women, 1996).

Dünya Sağlık Örgütü 2002 yılında yayınladığı Dünya Sağlık ve Şiddet Raporu’nda şiddetin tanımını biraz daha genişletmiştir:

“Fiziksel güç ya da kuvvetin, amaçlı bir şekilde kendine, başkasına, bir gruba ya da topluluğa karşı fiziksel zarara ya da fiziksel zararlarla sonuçlanma ihtimalini artırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılmasıdır” (Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu: Özet, 2002)

Ülkemizde konuyla ilgili yayınlanan resmi belgeler şiddetin tanımını daha çok Dünya Sağlık Örgütü’nün yapmış olduğu bu tanımlara dayanarak vermektedir.

Aile içi şiddet ve kadına şiddetle ilişkili belgelerde şiddet kavramının eleştirel bir perspektifle analiz edilmemiş olması önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. İmzalanan sözleşmelerin, çıkarılan kanunların/genelgelerin, yapılan araştırmaların ve uygulanan projelerin genelde BM’nin ya da Dünya Sağlık Örgütü’nün tanımlarına dayanılarak yapıldığı görülmektedir. Üzerine hukuk bina edilecek böylesi önemli bir kavramın üzerinde tartışma yokmuş gibi sunulması dikkat çekicidir. Oysa ki, ilerleyen sayfalarda ifade edileceği gibi şiddet üzerine çalışan uzmanların şiddetin tanımına ilişkin önemli eleştirileri bulunmaktadır.

Şiddet ve kadına şiddetle ilişkili tanımlarda en dikkat çekici nokta tanımların olabildiğince geniş tutulmasıdır. Kişiler arası ilişkilerde günlük yaşamın normal akışı içinde görülebilecek pek çok davranış «şiddet» tanımı içine sokulmaktadır. Şiddetin çeşitlendirilmesi ve şiddet eşiğinin sıfır noktasına kadar çekilmesi şiddet ve şiddet içermeyen davranış arasındaki farkı iyice belirsizleştirmektedir.

Uluslararası İstanbul Konvansiyonu temel alınarak hazırlanmış olan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun şiddeti şöyle tanımlamaktadır:

“Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı...”

Tanımda iki unsur öne çıkmaktadır; ilki kişinin (şiddeti görenin) *uğradığı zarar/ yaşadığı acı*, ikincisi ise bu zarar ve acıya sebep olan (şiddeti uygulayanın gösterdiği) *tutum ve davranış*. Bu tanım, benim bir davranışım ya da tutumum karşındaki kişinin acı çekmesiyle ya da zarar görmesiyle sonuçlanmıyor ise bu davranış ya da tutumu şiddet olarak tanımlamamakta; yok eğer acı ve zarar veriyorsa bu davranışı şiddet kapsamı içinde değerlendirmektedir. *Dolayısıyla şiddetin tanımı davranış/tutum ve şiddet uygulayandan bağımsız bir şekilde ele alınmakta, şiddet gören esas alınmaktadır.* Örneğin bu tanıma göre eğer karşındaki kişi “bir zarar ve acıya yol açmadığını” ifade ettiği takdirde, “sövme” davranışını şiddet kapsamı içinde değerlendirmeyecektir. Nitekim, bazı gençlerin kendi aralarında “küfürlü konuşmaları” yine kendi aralarında “şiddet” olarak değerlendirilmemektedir.

Diğer taraftan tanım, sadece, *“kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle”* sonuçlanan hareketleri değil *“sonuçlanması muhtemel”* hareketleri de şiddet tanımı içine yerleştirmektedir. “Muhtemel” kelimesi sadece şiddet tanımının sınırlarının olabildiğince genişlemesine değil, aynı zamanda belirsizleşmesine de yol açmaktadır. Buna göre bir hareket -“zararla” sonuçlanmasa bile- zararlı sonuçlanma ihtimaline sahipse “şiddet” kapsamı içinde değerlendirilmektedir. “Zarar olasılığı” kavramı, şiddetin tanımını bu olasılığı değerlendirenin algısına/yorumuna /subjektifliğine bırakmaktadır. Örneğin, “küçük bir bakış”, “hafif sözlü bir tartışma” içinde “zararla sonuçlanması muhtemel” bir şiddet barındırıyor mudur? Buna kim karar verecektir? Öyle görünüyor ki, bu tanıma göre, bir kadın böylesi bir durumu “Bana zarar verme ihtimali barındırıyordu” diyerek kocasından şikayetçi olabilecektir.

Tanımdaki bir başka önemli vurgu da *“özgürlüğün keyfi engellenmesi”* vurgusudur. Burada özgürlüğün içine nelerin girdiği, nelerin girmediği açık değildir. Tanım

bu haliyle, bireyin canı istediği her şeyi yapmayı özgürlük kapsamında mı değerlendirmektedir, yoksa bunun bir sınırı var mıdır? sorusunu cevapsız bırakmaktadır. Özellikle aile gibi karşılıklı sorumlulukların yoğun olduğu ve doğası gereği kişilere pek çok sınırlamalar getirdiği bir ortamda karşılıklı talepler “özgürlüğün keyfi engellenmesi” olarak yorumlanabilir.

Söz konusu tanımın asıl can alıcı noktası ise şiddeti çeşitlendiriyor olmasıdır. Kanun, “*toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı...*” demektedir. Fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel, ekonomik şiddet tanımları Bakanlığın yayınladığı başka belgelerde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü yayınladığı “Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı”nda²⁰ (2008) şiddet türlerini şu şekilde tanımlanmaktadır^{21, 22}:

Fiziksel şiddet: Tokat atmak, tekmelemek, yumruklamak, hırpalamak, kolunu bükmek, boğazını sıkmak, bağlamak, saçını çekmek, kesici veya vurucu aletlerle yaralamak, kezzap veya kaynar suyla yakmak, vücudunda sigara söndürmek, ellerini, ayaklarını ezmek, sakat bırakmak, işkence yapmak, sağlıksız koşullarda yaşamaya mecbur bırakmak, sağlık hizmetlerinden yararlanmasına engel olarak bedensel zarar görmesine neden olmak gibi eylemler fiziksel şiddet içeren eylemlerdir.

Psikolojik şiddet: Bağırarak, korkutmak, küfür etmek, tehdit etmek, hakaret etmek, ailesiyle akrabalarıyla komşularıyla arkadaşlarıyla ya da başkalarıyla görüş-türmemek, eve kapatmak, küçük düşürmek, çocuklarından uzaklaştırmak, kıskançlık bahanesiyle sürekli kontrol altında tutmak, başkalarıyla kıyaslamak, nasıl giyineceği, kimlerle görüşeceği konusunda baskı yapmak, kendini geliştirmesine engel olmak gibi eylemler psikolojik şiddet içeren eylemlerdir (KSGM).

Cinsel şiddet: Kişiyi istemediği yerde, istemediği zamanda ve istemediği biçimlerde cinsel ilişkiye zorlamak, başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel organlarına zarar vermek, çocuk doğurmaya ya da doğurmamaya, kürtaja, enseste, fuhuşa zorlamak, zorla evlendirmek, telefonla-mektupla ya da sözlü olarak cinsel içerikli rahatsızlık verici davranışlarda bulunmak gibi eylemler cinsel şiddet içeren eylemlerdir.

Ekonomik şiddet: Para vermemek veya kısıtlı para vermek, ailenin tasarrufları, gelir ve giderleri konusunda bilgi vermemek, mallarını ve diğer gelirlerini elinden almak, çalışmasına izin vermemek, istemediği işte zorla çalıştırmak, çalışıyorsa iş hayatını olumsuz etkileyecek kısıtlamalar getirmek gibi eylemler ekonomik şiddet içeren eylemlerdir.

Kanun bu şiddet türlerinden herhangi birisinin yapıldığının iddia edilmesini er-

20 Kitap araştırmanın altıncı bölümünde daha ayrıntılı bir şekilde analiz edilmektedir.

21 http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/kadininstatusu.gov.tr/mce/eski_site/Pdf/siddet_handbook.pdf

22 Tanımlardaki vurgular yazara aittir.

kek aleyhine kanuni sürecin başlatılması için yeterli görmektedir. Tanımların içeriği analiz edildiğinde bu şiddet örneklerinden bazılarının kabul edilemez olduğu açıktır. Bazı örneklerin ise belirsiz olduğu görülecektir. Örneğin psikolojik şiddet kapsamında yer alan “**küçük düşürmek**” ne anlama gelmektedir? Mesela, bir arkadaş ortamında bir erkek eşinin verdiği yanlış bir bilgiyi düzelttiğinde kadın kendisinin eşi tarafından “**küçük düşürüldüğü**” hissine kapılabilir. Böyle bir durum “**psikolojik şiddet**” kapsamında değerlendirilecek midir?

Diğer taraftan bazı örneklerin ise bir aile ortamında günlük yaşamın içinde zaman zaman rastlanabilecek davranışlar olması dikkat çekicidir. Örneğin, bir erkek eşinin giyim-kuşamıyla ilgili bir talepte bulunması eşi tarafından baskı olarak yorumlanıp “psikolojik şiddet” kapsamında değerlendirilecek midir? Tanımlar içinde yer alan “**kendini geliştirmek**” “**İş hayatını olumsuz etkileyebilecek kısıtlamalar getirmek**” “**Ailenin tasarrufları, gelir ve giderleri konusunda bilgi vermemek**” gibi kavramlar da belirsizlikler taşımaktadır.

Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı'nın ayrıntılı bir analizinin beşinci bölümde yapıldığını hatırlatarak, asıl üzerinde durmak istediğimiz yere gelelim.

2.3. Şiddete Sıfır Tolerans: Doğal Davranışın Kriminalize Edilmesi

Okulda şiddet olayları Batı toplumlarında gündemin ilk sıralarında yer almaktadır. Bunda okullarda meydana gelen silahlı baskınların ve trajik olayların önemi büyüktür. Medyanın bu tür olayları sansasyonel bir tarzda sunmasının eşlik ettiği toplumsal travmalar bu tür olayların hafızalardan uzun süre silinememesine yol açmaktadır. Bütün bunlara rağmen, özellikle okulda şiddet konusunda bir otorite kabul edilen Fransız araştırmacı Eric Debarbieux (2009) konuyu incelediği kitabında şu cesur soruyu sormaktadır: “**Okullarda şiddet gerçekten artmakta mıdır?**” İlk bakışta soru anlamsız gibi görünmektedir. Çünkü sokaktaki herkes “**arttığı**” konusunda neredeyse hem fikirdir. Debarbieux, bunun da farkında olarak, “okulda şiddetin yaygınlığına” ilişkin manipülasyona işaret ediyor ve okuyucusunu kitabın başında uyarıyor: “**Okulda şiddet manipülasyon riski yüksek bir konudur. Medyatik abartı, siyasal kazanç ya da okullardaki güvenlik pazarı bu kitapta ifşa edilecektir. Ama olguyu inkar eden ve hatta kurbanları küçümseyen ve eylemi yasaklayan, ters bir ‘siyaseten doğru’ olgusu içine düşmekten kaçınacağız**”

Debarbieux, kamuoyunun okullarda şiddetin çok yaygın olduğuna inandığını belirtiyor. Onun aktardığına göre, 2001’de gerçekleştirilen bir kamuoyu yoklamasında ailelerin %50’si ve ortaöğretim öğrencilerinin %75’i kendi okul toplulukları içinde bir *school shooting* (Okulda silahlı saldırı) olabileceğini düşünmekte.

Halbuki bu tür olaylar, Debarbieux’ye göre oldukça azdır. Amerika’da 1992-2000 yılları arasında 5-19 yaşları arasındaki bireyler arasında 234 cinayet ve 43 intihar

olayı olduğunu söyleyen Debarbieux, “Amerikan okul kampüslerindeki öğrenci sayısının yaklaşık 50 milyon olduğu düşünülürse okulda ya da okul yolunda bir öğretim yılında işlenen cinayet ya da intihar sayısı riskinin 1 bile olmadığı ortaya çıkıyor” demektedir.

Debarbieux, “okulda şiddet” araştırmalarının bir çok bakımdan kusurlu olduğunu söylemektedir. Bunun bir sebebinin de epistemolojik açıdan “şiddet” sözcüğünün taşıdığı belirsizlik olduğunu belirten yazar, “**Bu belirsizlik ayrıca sıradan davranışların da suçlanması gibi bir sonucu doğuracak, bu tür davranışları çok daha ağır suçların işaretleri gibi gösterecektir**” demektedir.

Debarbieux, “minör victimization”ların²³ ve kaba davranışların abartılı ve sansasyonel sunumundan dolayı önemli suçların bir işaret olarak görülmeye başlandığını belirtmektedir. Okulda şiddetin propaganda edildiğini ve bunun iyi sattığını belirterek bundan güvenlik sektörünün, siyasetçilerin ve medyanın kazandığını ifade etmektedir. Debarbieux, “**şiddetten nemalanma**” adını verdiği bu durum üzerinde kitabında ayrıntılı bir şekilde durmaktadır. Kitabında, “**Okullarda şiddetin arttığına**” ilişkin düşüncenin ne anlama geldiğini sorgulayarak şu seçenekler üzerinde düşünülmesini istemektedir:

- * *Okullarda şiddet olaylarında gerçekten bir artış söz konusudur.*
- * *Şiddette bir artış söz konusu değildir (hatta azalmaktadır) ama şiddetle ilgili olarak çağdaş ilişkilerde değişiklik gözlenmesi sonucu bu olguya daha az tolerans gösterilmektedir.*
- * *Bir güvensizlik fantazması, siyasal ve medyatik bir manipülasyon söz konusudur.*

Debarbieux, bu noktada bilimsel araştırmalara da kuşkuyla yaklaşılması gerektiğini belirtmektedir. Reiss'e (1967) dayanarak aktardığına göre 1960'lı yıllarda yapılan suçlara ilişkin bir araştırmanın “suç istatistikleri” polis kayıtlarından 5 kat daha fazla çıkmıştır.

Debarbieux'nün yukarıda aktardığı üç seçenektен son ikisi önemli görünmektedir. Özellikle ikinci madde üzerinde daha fazla durulmayı hak ediyor. Modern dönemde bireyciliğin artması, hazzın bir ülkü haline getirilmesi ve egoların abartılı bir şekilde şişirilmesi daha önceden ‘**normal sınırları**’ içinde görülebilecek davranışların da şiddet olarak kodlanmasına yol açabilir. **Bu ise, gerçekten şiddet olarak değerlendirilebilecek davranışları daha erken tetikliyor olabilir. Bir davranışın olması gerekenden önce şiddet dairesi içine sokulması daha erken bir şekilde şiddet içerikli davranışlarla ilişkilendirilmesine ve bu davranışları ateşlemesine neden olacaktır.**

Burada bizim önerdiğimiz “**algılanan şiddet eşiği**” kavramının konuya ilişkin daha açıklayıcı bir işlev göreceğini düşünüyoruz.

23 Küçük/hafif düzeyde şiddete maruz kalma.

2.4. Algılanan Şiddet Eşiği

Eşik kavramı psikolojide duyum ve algı konuları içinde yer almaktadır. Bir uyarıcının duyu organları tarafından alınabilecek/duyumsanabilecek güce ulaştığı noktaya “**duyum eşiği**” denilmektedir. Örneğin iştme organımız için alt eşik ve üst eşik bulunmaktadır. Duyulabilen/duyumsanabilen en hafif/düşük uyarım noktasına alt eşik; artık uyarıcıların duyumsanamadığı üst noktaya ise üst eşik denilmektedir.

Ağrı psikolojisi konusunda uzman olan Ronald Melzack (1973) “The Puzzle of Pain” adlı eserinde “**ağrı eşiği**” kavramını ele alarak insanlar arasında ağrıyı duyum-sama eşiğinin farklı olabileceğini belirtmektedir. Yapılan psikofizik çalışmalara göre düşük ağrı eşiğine sahip olanlar küçük bir çizikle bile ağrı/acı hissederken, yüksek ağrı eşiğine sahip olanlar derin yaralarda bile ağrı duymayabiliyorlar.

İstanbul Üniversitesi Algoloji Bilim Dalı Başkanlığını yapmış olan Serdar Erdine kişisel deneyimlerine dayanarak Kuzey Anadolu Bölgesinde yaşayan insanların ağrı-larını abartılı biçimde ifade ettiklerini, buna karşın Orta ve Doğu Anadolu insanının ağrılara karşı daha sabırlı ve dayanıklı olduğunu ifade etmektedir (Erdine, tarihsiz).

Debarbieux’nün, “şiddetle ilgili olarak çağdaş ilişkilerde değişiklik gözlenmesi so-nucu bu olguya daha az tolerans gösterilmektedir» ifadesi günümüzde bireyler arası ilişkilerde algılanan şiddet eşiğinin düşmesine işaret etmektedir.

Algılanan şiddet eşiğinin düşmesi, bireyler arasında tolere edilebilecek davranış-ların bile şiddet olarak algılanmasına yol açar. Bu erken uyarı sistemi, Vettenburg’un (1998, akt. Debarbieux) deyimiyle “**şiddet atlıkarıncası**”nın dönmesine hizmet eder.

Debarbieux, Nicole Vettenburg’un Avrupa Konseyi için kaleme aldığı rapordan yaptığı bir alıntıyla bu durumu şöyle açıklıyor:

“Şiddet etiketi çoğu zaman stratejik amaçlı kullanılır. Resmi otoritelerin söyle-minde ‘şiddet’ sözcüğü özellikle kötü ve ayıp olan her şeyi içine alabilecek bir sembol olarak kullanılır her zaman. Cinayet, işkence ve başka bir takım mahkum edilmesi gereken eylemlerle bir tutulur. Çatışma durumları rakibin uyguladığı şiddeti ifşa et-mek ve eylemi bir meşru müdafaa biçimi olarak göstermek için bir fırsattır.

Bu anlayış ‘suç atlıkarıncası’nın dönmeye devam ettiği tehlikesini içinde barındırır. Kutchinsky’nin bundan anladığı şeydu: Toplum içindeki bazı güçler karşılıklı olarak birbirlerini etkilerler ve güvensizliğin arttığı izlemine verirler. Bazı suçlar polis ve adalet tarafından bilinir, dolayısıyla mahkum edilir. Böyle bir süreci dikkate alan medya bu bağlamda özellikle en sansasyonel olguların altını çizer ki, bir ahlaki panik ortamı gelişir ve kamuoyu güvensizlik ortamına karşı yeni önlemler alınma-sını ister. Bazı siyasi sorumlular bu durumdan alabildikleri dersleri anlatmakta acele etmişlerdir ve polis ve adliyeden sürekli yeni önlemlerin alınmasını istemiş-lerdir. Bunun sonucu olarak yurttaşlar üzerindeki denetim de sıkılaştırılabilir. Po-lis ve adliye suçluları yakalama ve onlarla mücadele etme konusunda daha fazla

şansa sahip olurlar ve istatistikler suçlarda bir artış görüldüğünü gösterirler ve yükselen bu eğri de yeni önlem taleplerini haklı çıkarır. Öte yandan medyanın da şamatacı röportajları eksik olmaz... Ve 'atlıkarınca' dönmeye devam eder.²⁴

Debarbieux, şiddetin tanımlanması sorunun büyük bir sıkıntı verdiğini ifade ediyor: *"Burada bir açık seçiklik gerekiyor: burada sorunun kendisi değil sıkıntı veren, sıkıntıyı, üstünde herkesin hemfikir olacağı evrensel ve sürekli geçerli bir şiddet tanımı vermek isteyenler doğuruyor."* Bu vurguyu yapan Debarbieux, Vettenburg'tan yaptığı alıntının ardından şu önemli tespiti yapıyor:

"Ama şiddetin tek bir tanımının olduğu pek söylenemez. Olayın görelî gözüktüğünü söylemek gerekir: Belli bir döneme, sosyal ortama, özel koşullara göre değişen bir olgu. Farklı dönemlerdeki sosyal, hukuksal ve siyasal kodlara ve bir anlam kazandığı yerlere bağlıdır. Hatta ve hatta bireyin günün farklı saatlerindeki yorgunluk durumuna bile bağlı olabilir. Bir sınıftaki gürültünün derecesi gün içinde normal bir gürültü, günün sonunda ise 'şiddetli' bir gürültü gibi kabul edilebilir!"

Gerek Vettenburg'un gerekse Debarbieux'nün açıklamaları ülkemizde kadına şiddet ve aile içi şiddet olgularının ele alınma biçimi hakkında da önemli bir çerçeve sunmaktadır. Medya kadın cinayetleri haberlerini yüzeysel bir dille hikâyeleştirirken, önemsiz sayılabilecek sıradan davranışlar da bu cinayetlere götüren şiddet davranışları olarak yorumlanmaktadır. Cinayet haberlerinin vurgulu bir şekilde işlenmesi, eşleri, tolere edilebilecek sıradan tartışmalara karşı duyarlı hale getirmekte ve algılanan şiddet eşliğinin düşmesine hizmet etmektedir.

Algılanan şiddet eşliğinin düşmesi, muhtemelen, şiddet olarak yorumlanan olayların sayısını arttırmakla kalmamakta, aynı zamanda daha dramatik şiddet olaylarının da artmasına neden olmaktadır. Debarbieux'nün verdiği örnekte olduğu gibi, günün sonunda gürültüye tahammül eşliğinin düşmesi normal sayılabilecek bir gürültüye tahammülü azaltmaktadır. Tahammülü azalan öğretmen muhtemelen daha sert davranmakta ve bu da karşı tarafın da şiddet içerikli davranış atmosferine girmesine neden olmaktadır. Vettenburg'un ifadesiyle "şiddet atlıkarıncası" dönmeye başlamaktadır.

Burada gerçekten cinayet ya da dayak gibi şiddetin klasik tanımı içinde yer alan davranışların öneminin düşürülmesi gibi bir başka yanı sıra düşmeden konuyu ele almak önem taşımaktadır. Toplumda gözlenen klasik şiddet vakalarının önüne geçilmesi için harcanacak çabaların değerinin farkında olarak şu soru üzerinde yeniden düşünmeliyiz: Şiddete karşı sıfır tolerans politikası ve şiddet içerikli davranışa karşı aşırı duyarlılık acaba şiddet olaylarının azaltılmasında işe yarıyor mu? Özellikle beşinci bölümde ele aldığımız resmi belgelerde yer alan tanımlar hakkında daha sakin bir şekilde düşünmeye ihtiyacımız var.

²⁴ Vurgular, araştırmacılara aittir.

Burada sorun, Vettenburg'un da vurguladığı gibi, cinayet ve işkence gibi ekstrem olaylarla, daha hafif düzeydeki vakaların “şiddet” kavramı içinde eşitleniyor olmasıdır. **Hemen her sosyal ilişkide gözlenebilecek tartışma ve problemlerin “kadına şiddet” ve “kadın cinayetlerinin habercisi” olarak sunulması acaba kadına şiddet vakalarının azalmasına mı hizmet etmekte, yoksa normalde tolere edilebilecek davranışlara da tahammülü azaltıp küçük tartışmaların da kriminal boyut kazanmasına mı sebep olmaktadır?**

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu el kitabında verilen tanımlar bunun çarpıcı bir örneğini oluşturmaktadır. Kitapta, saç çekmek de, kaynar suyla haşlamak da, vücutta sigara söndürmek de “fiziksel şiddet” tanımıyla eşitlenmektedir. Aynı şey diğer şiddet türleri için de geçerlidir. **Kitabın tamamı incelendiğinde ve şiddet tanımı dikkate alındığında “nasıl giyineceğine karışmak” ile “işkence yapmak”; “ailenin geliri hakkında bilgi vermemek” ile “fuhşa zorlamak” arasında bir fark bırakılmamakta hepsi “şiddet” kavramında eşitlenmektedir.** Bu toptancı ve genellemeci yaklaşım ülkemizdeki “şiddet” sorunun gerçekliğini, derinliğini ve yaygınlığını anlamayı zorlaştırmaktadır. El kitabının 23. sayfasında **“Şiddet gördüğünüzü ispatlamak zorunda değilsiniz”** uyarısı yapıldıktan sonra **“Kanunun uygulanması sadece fiziksel şiddete yönelik değildir. Bütün şiddet türlerini kapsamaktadır.”** hatırlatması yapılmaktadır. Bu açıklamalar, **“Kadın iddia ediyorsa, erkek yapmıştır”** varsayımına dayalı bir bakış açısını yansıtırken, **“sesini yükseltmek”** ile **“cinayeti”** “şiddet” kavramında eşitlemektedir.

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA KADINA YÖNELİK ŞİDDET

3.1. ŞİDDETİ BÜYÜK FOTOĞRAF İÇİNDE GÖRMEK

3.2. DÜNYADA CİNAYET VERİLERİ

3.2.1. "Kadın Cinayetleri" mi "Erkek Cinayetleri" mi: Kim Daha Maktul?

3.2.2. BM Küresel Cinayet Araştırması Verileri Neyi Gösteriyor?

3.3. ERKEĞİN MARUZ KALDIĞI ŞİDDET

3.3.1. Erkek Kurbanlar Daha Çok

3.3.2. Yeni Nesil Şiddet: Erkeğe Yönelik Kadın Şiddeti

3.3.3. Woolf: Erkeklerin Yaşamı Daha mı Ucuz?

3.3.4. Archer'in Çalışması ve Kalıp Yargıların Sarsılması

3.3.5. Gençlik, Şiddet ve Cinsiyet

3.3.6. Türkiye'nin "Şiddet" Geleceği: Kızlar Fiziksel ve Cinsel Şiddeti Daha Fazla mı Uygulayacak?

3.4. KADININ MARUZ KALDIĞI ŞİDDET

3.4.1. Dünyada Kadına Şiddet Verileri

3.4.2. Türkiye'de Kadına Şiddet Verileri

3.4.3. Türkiye'de Kadın Cinayeti Verileri: İstatistik Savaşları

3.5. ÇOCUĞUN MARUZ KALDIĞI ŞİDDET

3.6. İŞ YERİNDE PSİKOLOJİK TACİZ (MOBBING) / ŞİDDET

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA KADINA YÖNELİK ŞİDDET

3.1. ŞİDDETİ BÜYÜK FOTOĞRAF İÇİNDE GÖRMEK

Kadına yönelik şiddet, erkekler tarafından “*kadın oldukları için*” uygulanan cinsiyet ayrımcılığına dayalı bir şiddet olarak tanımlanıyor.

20 Mart 2012 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren “Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”da kadına yönelik şiddet “*Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış*” olarak tanımlanıyor.

Erkeklerin kadınlara karşı uyguladıkları şiddeti “*sadece kadın oldukları için*” uyguladıkları iddiası önemli bir iddiadır ve izaha muhtaçtır. Kadına şiddet argümanını erkek cinsiyeti ile ilişkilendirenlerin öne sürdükleri söylem; “sürekli kadına şiddet uygulamak için plan yapan, kadına şiddeti bir ülkü haline getirmiş ‘kadın cinsiyetine düşman’ bir ‘erkek kimliği’ vardır” algısı oluşturuyor. Bu söylemin doğruluğunu tartışmaya geçmeden önce, bu söylemin kendisinin “*nefret söylemi*” olduğunu vurgulamamız gerekiyor. Kadın cinayeti haberleri, gerçekten, tam bir akıl tutulmasına örnek olacak şekilde kamuoyuna aktarılıyor. Bağımsız İletişim Ağı, Bianet sitesi her ay kadın cinayetlerinin çetelesini tutuyor ve siteden yayınlıyor. Bianet’in yayınladığı bu veriler, konunun uzmanları ve resmi yetkililer tarafından da kaynak olarak kullanılıyor²⁵.

Erkekler 2013’te 214 kadın ve 10 çocuğu öldürdü, 167 kadın ve kız çocuğuna tecavüz etti/tecavüz girişiminde bulundu, 241 kadın ve kız çocuğuna şiddet uyguladı, 161 kadın ve kız çocuğuna cinsel tacizde bulundu (Bianet internet sitesi)²⁶.

2009 yılından itibaren her ay düzenli olarak kadın cinayetlerini sayan site, haberlerin tamamını “*Erkekler ... ayında ... kadın öldürdü*” (Örneğin; erkekler Nisan’da 29 kadın öldürdü, erkekler Mart’ta 24 kadın öldürdü, gibi.) formatında sunuyor.

25 CHP Ankara Milletvekili Aylin Nazlıkaya’nın, Bianet’in topladığı verilere dayanarak yaptığı basın toplantısı için bakınız: http://www.zaman.com.tr/aile-saglik_son-uc-ayda-60-kadin-olduruldu_2214698.html (erişim tarihi: 16.05.2014)

26 <http://www.bianet.org/bianet/kadin/155449-erkekler-nisan-da-29-kadin-oldurdu> (erişim tarihi: 18.05.2014)

“Erkek milleti katildir” mesajı veren bu aşırı genellemeci söylemin hiç kimse tarafından eleştirilmemesi gerçekten düşündürücüdür.²⁷

Cinayetin erkekler tarafından işlenmesini “erkekliğe” bağlayan bu tersinden cinsiyetçi yaklaşım şiddetin kaynaklarını, derinliğini ve bileşenlerini görmeye engel oluyor. “Ahmet’in” “Mehmet’in” uyguladığı şiddetten “erkek cinsiyetini” sorumlu tutmak, tümevarımcı mantığın “küçük verilerden büyük sonuçlara ulaşmak” gibi önemli bir problemini barındırıyor. Örneğin UNICEF’in Türkiye’de yaptığı bir araştırmaya göre, ara sıra da olsa babaların %17’si çocuklarına şiddet uyguladıklarını belirtirken “annelerin” %35’i çocuklarına şiddet uyguladıklarını söylemişler²⁸. Bu tür istatistikleri arka arkaya verip, “Kadınlar bu ay şu kadar çocuğa şiddet uyguladı” demek, acaba şiddeti anlamak için ne kadar açıklayıcı olur? Ayrıca bu mantığı her sosyal kategori için kullanmak mümkündür: “Üniversite mezunları... ayında şu kadar çocuk dövdü” “Makine Mühendisleri ... ayında şu kadar kadına şiddet uyguladı!”

Cinayetlerin arkasında bir **“kadın düşmanlığı”** olup olmadığını anlamanın yolundan biri Türkiye ve dünyadaki genel cinayet oranlarına bakmaktan geçiyor. *Acaba şiddetin/cinayetin kurbanları, gerçekten “cinsiyetçi” bir açıklama getirmemizi gerekli kılıyor mu? Cinayet istatistikleri, kadınların “özel” olarak mı kurban seçtiğini söylüyor? Yoksa erkeğin erkeğe uyguladığı şiddet de yaygın mı? Kadınların erkeklere uyguladıkları şiddet oranları ne boyutta? Kadınlar kadınlara da şiddet uyguluyor mu? Anne-babalar çocuklarına şiddet uyguluyor mu? Şiddet sadece aile içinde mi? Sokakta, okulda, işyerinde de şiddet riski var mı?*

Çalışmanın bu bölümünde şiddete ilişkin cinsiyetçi, sadece kadına odaklanan bakış açısından sıyrılıp; şiddet, tüm boyutlarıyla, makro boyutta ele alınacaktır. Ele alınırken de var olan istatistikler üzerinden gidilecektir.

Bu bölüm 5 ana başlık altında sunulmuştur. İlk olarak şiddetin dünya genelinden bir fotoğrafını sunuyoruz. BM’nin Küresel Cinayet Araştırmalarına dayanarak elde ettiğimiz veriler, kadın cinayetlerini bütün cinayetlerin içinde görmemizi sağlıyor. Ayrıca bu bölümde aile içi cinayetlerin yerini de fotoğrafın bütünü içinde görebiliyoruz. Yine veriler, cinayet oranlarını kıtalar bazında karşılaştırma imkanı veriyor; bu da toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde kıyaslamalar yapmamıza fırsat veriyor.

Şiddetin en dramatik şekli olan cinayete ilişkin dünyanın genel bir fotoğrafını or-

27 “Erkekler ... ayında ... kadın öldürdü” formatını maalesef pek çok gazete, STK, politikacı kullanabilmektedir. Bazı örnekler için bkz.:

<http://www.milliyet.com.tr/erkekler-4-ayda-69-kadini-oldurdu/gundem/detay/1874233/default.htm> (erişim tarihi: 18.05.2014)

<http://t24.com.tr/haber/erkekler-2013te-214-kadin-oldurdu,248057> (erişim tarihi: 18.05.2014)

<http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/News/1596/erkekler-haziran'da-15-kadin-oldurdu-16-kadina-tecavuz-etti.html?bid=515>

CHP Milletvekili Nazlıka: Mart ayında erkekler 14 kadın ve bir bebeği öldürdü: <http://www.chp.org.tr/?p=110307> (erişim tarihi: 18.05.2014)

28 Bkz. 93. dipnot

taya koyduktan sonra, erkeğin maruz kaldığı şiddeti, kadının maruz kaldığı şiddeti, çocuğun maruz kaldığı şiddeti ayrıntılı bir biçimde inceliyoruz. Özellikle “**erkeğin maruz kaldığı şiddet**” bölümü “**kadından erkeğe yönelik**” yeni bir şiddet türüyle karşı karşıya olduğumuz gerçeğini bilimsel çevreler tarafından saygın kabul edilen dergilerde yayınlanan, kapsamlı araştırmalar ışığında önümüze koyuyor.

Ayrıca bu bölümde ev dışındaki şiddeti de mercek altına alıyoruz; iş yerinde şiddetin boyutları ne orandadır? Bu bölümde özellikle kadına yönelik şiddetle ilişkili Türkiye’de kullanılan istatistiklerin ne kadar gerçeği yansıttığına dair bulgularımıza da dikkatinizi çekmek istiyoruz. Bu bölüm, “**Türkiye’de İstatistik Savaşları**” başlığı altında yer alıyor. Yine Türkiye’nin şiddet geleceğini yansıtan ve bir bakıma unutulmaya terk edilen Ortaöğretimde şiddetin cinsiyetler açısından dağılımlarını aktardığımız araştırmanın, “**Türkiye’nin Şiddet Geleceği**” bölümünde yer aldığını hatırlatalım.

3.2. DÜNYADA CİNAYET VERİLERİ

3.2.1. “Kadın Cinayetleri” mi “Erkek Cinayetleri” mi: Kim Daha Maktul?

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi/United Nations Office On Drugs And Crime (UNODC) 2013 yılında “Global Study on Homicide 2013/Küresel Cinayet Araştırması 2013” isimli kapsamlı araştırmasının sonuçlarını kamuoyuyla paylaşmıştır. Araştırma cinayeti çok boyutlu olarak incelemekte, *cinayetle ilişkili değişkenleri ülkeler ve kıtalar arası karşılaştırma fırsatı vermektedir. Araştırma, cinayet oranları ve sayılarını, ülkelere göre, kıtalara göre, failin ve kurbanın cinsiyetine göre, failin kurbanına yakınlığına göre, cinayetin işlendiği alete göre vb. incelemektedir. Veriler “cinayet/öldürme” vakalarını büyük fotoğraf içinde görme imkânı vermektedir. Özellikle “cinsiyetle ilişkili” veriler, cinayet olgusunu cinsiyet değişkenine indirgenip indirgenemeyeceğine dair önemli ipuçları vermektedir.*

Aşağıda yer alan tablolarda, Birleşmiş Milletler’in yayınladığı verilere dayanarak, Avrupa, Amerika, Afrika ve Asya kıtalarından, toplam cinayet oranları ve cinayetlere kurban gidenlerin cinsiyet dağılımları, cinsiyete göre sınıflandırılmış hükümlü oranları, failerin kurbanına yakınlığı (aile üyesi ya da partner olup olmama) veriliyor. Veriler, “taammüden/kasten” öldürülenler ve kasten öldürülüp öldürülmediği belirsiz olanlar şeklinde ayrı ayrı sunulmuş. Burada aktarılan tablolarda “taammüden” öldürülen/öldüren oranları verilmektedir:

Tablo 3.1.’de gösterildiği gibi, 2012 yılında bütün dünyada toplam 437 bin cinayet işlenmiştir. En fazla cinayetin işlendiği bölge Amerika(%36, bütün cinayetlerin %36’sı) kıtasıdır. Sonra, sırasıyla Afrika(%31), Asya (%28), Avrupa (%5) ve Okyanusya(%0,3) gelmektedir.

Toplam	Amerika	Afrika	Asya	Avrupa	Okyanusya
%100	%36	%31	%28	%5	%0.3
437.000	157.000	135.000	122.000	22.000	1.100

Tablo 3.2'ye göre her 100 bin kişilik popülasyonda bütün dünyada 6,2 oranında kişi cinayet sonucu öldürülmektedir. Cinayet sonucu en fazla kişinin öldüğü bölge, Amerika kıtasıdır (%16,3). Amerika'yı sırasıyla Afrika (12,5), Avrupa (3), Okyanusya (3) ve Asya (2,9) takip etmektedir. Asya nüfusa oranla en az cinayetin işlendiği bölgedir.

Tablo 3.2 cinayet oranlarının kıtalara göre oranlarını (her 100 binde kişi başına) vermektedir.

Bütün Dünya	Amerika	Afrika	Avrupa	Okyanusya	Asya
6,2	16,3	12,5	3,0	3,0	2,9

Tablo 3.3, bu araştırma açısından da önemli bir veri sunmaktadır. Hem cinsiyet değişkeni temelinde hem cinayete kurban giden kadın-erkek oranlarını vermekte hem de cinayet sonucu hüküm giyen kadın-erkek oranlarını vermektedir.

	Cinsiyet	Bütün Dünya ³²	Avrupa ³³	Asya ³⁴	Amerika ³⁵	Türkiye ³⁶
Kurban	Erkek	%79 (344 bin)	%72	%71	%88	%79,5
	Kadın	%21 (93 bin)	%28	%29	%12	%20,5
Hükümlü	Erkek	%95	%92	%95	%94	--
	Kadın	%5	%8	%5	%4	--

Tablo 3.3'de gösterildiği gibi, bütün dünyada işlenen toplam cinayetlerin %79'unda erkekler öldürülmüştür. UNODC'un raporunda da belirtildiği gibi, er-

29 Veriler 2012 yılından ya da en son elde edilebilen en son yıla ait verilerdir.

30 Bu bölümde aktarılan bütün tablolar için aksi belirtilmedikçe kaynak: Global Study on Homicide 2013/Trend-Context-Data United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC)

31 Veriler 2011 yılı ya da en son yıla ait toplanan verilerdir.

32 Bütün dünya için hükümlü oranları 53 ülkeden; cinayete kurban giden kişilerin oranları 193 ülkeden toplanmıştır.

33 Avrupa için hükümlü verileri 28; kurban verileri 39 ülkeden toplanmıştır

34 Asya için hükümlü verileri 12; kurban verileri 50 ülkeden toplanmıştır.

35 Amerika için hükümlü verileri 9; kurban verileri 39 ülkeden toplanmıştır.

36 Türkiye'ye ait veriler UNODC tarafından, UNECE'nin (United Nations Economic Commission For Europe/Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu)derlediği verilerden alınmıştır.

kekler kadınlara oranla 4 kat daha fazla cinayetin kurbanı olmaktadır. Dünyanın bütün bölgelerinde erkekler daha fazla cinayete kurban gitmektedir. Türkiye'de de durum aynıdır. Erkekler (%79,5) kadınlara (%20,5) göre 4 kat daha fazla cinayete kurban gitmektedir. Dünyada en fazla cinayet işlenen bölge Amerika kıtası olmasına rağmen, buradaki cinayetlerin çok büyük bir bölümünde erkekler cinayete kurban gitmektedir. **Kadın cinayetlerinin en az olduğu bölge Amerika kıtasıdır.** Tablo 3.3'deki çarpıcı bir veri Avrupa bölgesiyle ilgilidir. Avrupa Okyanusya'dan sonra cinayet oranlarının en az olduğu kıta olmasına rağmen, kadın cinayetlerinin en fazla olduğu ikinci bölgedir. **Avrupa'daki kadın cinayetleri Dünya ortalamasından ve Türkiye'den 7 puan daha fazladır.**

Tablo 3.3 Cinayetten hüküm giyen kadın-erkek oranlarını da vermektedir. Erkekler cinayetin en fazla kurbanı olmasına karşın, cinayetin faili de büyük oranda erkeklerdir. Dünyada ortalama cinayetten hüküm giyenlerin %95'i erkeklerdir. Tablo2.3'deki en çarpıcı veri, Avrupa'daki kadın hükümlü oranlarıdır. **Avrupa'daki kadın hükümlü oranı (%8) dünyanın diğer bölgelerinden (%5 ve %4) ve dünya ortalamasından (%5) 3 puan daha fazladır. Avrupa kadın cinayetlerinin hem daha fazla işlendiği (%28), hem de kadınların daha fazla cinayet işlediği (%8) bölgedir.**

Tablo.2.4 kıtalar bazında kadın-erkek cinayet oranlarını vermektedir.

Tablo 3.4. Kadın Erkek Cinayet Oranları (100 binde)						
	Bütün Dünya	Amerika	Afrika	Avrupa	Okyanusya	Asya
Erkek	9,7	29,3	19,0	4,4	4,2	4,0
Kadın	2,7	3,7	6,0	1,6	1,7	1,8

Tablo 3.4'te her 100 bin kişilik popülasyonda cinayete kurban giden kadın-erkek oranları verilmektedir. Tabloya göre her 100 bin kişilik popülasyonda cinayete kurban giden erkek oranı 9,7 iken, cinayete kurban giden kadın oranı 2,7'dir. **Bu veriler erkeklerin 4 kat daha fazla cinayete kurban gittiğini göstermektedir.**

Tablo 3.5 aile üyesi ya da partneri tarafından öldürülen kadın sayısını vermektedir.

Tablo 3.5. Aile Üyesi ya da Partneri Tarafından(AÜ-P) Öldürülen Kadın Sayısı ^{37,38}						
Öldürülen Kadın	(AÜ-P)Toplam	Asya	Afrika	Amerika	Avrupa	Okyanusya
93,000	43,500	19,700	13,400	6,900	3,300	200

37 Veriler 2012 yılı ya da elde edilebilen en son yıla ait verilerdir.

38 Veriler, Afrika için 4; Amerika için 15;Asya için 9;Avrupa için 21; Okyanusya için 3 ülkeden toplanmıştır.

Tablo 3.5'e göre 2012 yılında yaklaşık 93 bin kadının cinayete kurban gittiği bildiriliyor. Bunların 43,500'ünün bir aile üyesi ya da yakın bir partner tarafından öldürüldüğü tahmin ediliyor. Bu rakam, bütün kadın cinayetlerinin %47'sine tekabül ediyor. İstatistikler, kadınların yarısından fazlası (%53) aile üyesi olmayan ya da yakın ilişkide olmadıkları biri tarafından öldürüldüklerini ortaya koyuyor. Bir aile üyesi ya da yakın bir partner tarafından öldürülen kadın sayısının en fazla olduğu bölge Asya kıtası. Bu bölgeyi, Afrika, Amerika, Avrupa ve Okyanusya takip ediyor.

Aile üyeleri ya da yakın bir partner tarafından öldürülen erkek sayısı ise 20 bin. Bu toplam öldürülen erkek sayısı içinde %6'ya tekabül ediyor. **Bu veriler kadınların daha çok tanıdıkları/çevreleri tarafından öldürülmesine karşın, erkeklerin daha uzak/ilişkinin güçlü olmadığı kişiler tarafından öldürüldüğünü ortaya koyuyor.**

Tablo 3.6 bir aile üyesi ya da yakın bir partneri tarafından öldürülen, toplam cinayet içindeki, kişi sayılarını ve oranlarını veriyor.

	Okyanusya	Avrupa	Asya	Afrika	Amerika
Oran	% 39,3	%28	%20,5	%13,7	%8,6
Sayı (yaklaşık)	400	6.000	25.000	18.000	13.000

Tablo 3.6'ya göre Okyanusya'da işlenen cinayetlerin yarıya yakını AÜ-P tarafından işlenmektedir. Okyanusya'yı Avrupa kıtası takip ediyor. Avrupa'da işlenen toplam cinayetin %28'i AÜ-P tarafından işlenmektedir. Avrupa'yı sırasıyla Asya (20,5), Afrika (13,7) ve Amerika takip ediyor. Tablo 3.6 Avrupa'da AÜ-P cinayetlerinin oldukça yüksek olduğunu ortaya koyuyor, yaklaşık her 3 cinayetten biri AÜ-P tarafından işleniyor.

Tablo 3.7 bütün dünyada 100 bin kişi başına AÜ-P tarafından işlenen cinayet oranlarını veriyor.

Bütün Dünya	Okyanusya	Avrupa	Asya	Afrika	Amerika
0,9	1,2	0,8	0,6	1,7	1,4

Tablo 3.7'de aktarılan UNODC'un verileri, küresel olarak bütün cinayetlerin %86'sının aile dışında ya da yakın ilişki olmayan kişiler eliyle gerçekleştiğini gösteriyor. Dünyadaki bütün cinayetlerin sadece %14'ünün ise AÜ-P tarafından işlendiği belirtiliyor.

³⁹ Veriler, Afrika için 4; Amerika için 15;Asya için 9;Avrupa için 21; Okyanusya için 3 ülkeden toplanmıştır.

Tablo 3.8, bazı Avrupa ülkelerinde aile üyesi ya da bir partner tarafından işlenmiş cinayet oranlarını veriyor.

İsveç	Finlandiya	Hollanda	Hindistan	Kostarika	Jameika
%40	%34	%30	%27	%11	%5

UNODC AÜ-P -bir aile üyesi ya da yakın bir partner (eş ya da sevgili gibi) tarafından işlenmiş cinayetlerin bazı seçilmiş ülkelere göre de oranlarını vermektedir. Tablo 3.8 AÜ-P tarafından işlenmiş cinayetlerin Avrupa ülkelerinde yüksek oranda olduğunu gösteriyor. Örneğin İsveç'te işlenmiş cinayetlerin %40'ı yakın partner tarafından ya da bir aile üyesi tarafından işlenmektedir. Bu oran Finlandiya'da %34, Hollanda'da %30'dur. **AÜ-P tarafından işlenmiş cinayetlerin en fazla olduğu ülkelerin ikisinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (TCE) politikalarını en iyi uygulayan ilk dört ülke arasında yer alıyor olması çarpıcıdır.** Dünya Ekonomik Forumu'nun 2012'de yayınladığı raporda⁴⁰, TCE endeksinde Kostarika 29, Jameika 51. Sırada yer almıştır. Yine dünyada en fazla cinayet işlenen ülke olan Honduras'ta bütün cinayetlerin %93,2'sinin kurbanı erkekler iken, kadınların oranı sadece %6,8'dir. Honduras TCE endeksinde 74. sıradadır. Bu veriler, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile" (Gültekin ve Şahin, 2014) başlıklı araştırmada da çeşitli bulgulara dayanılarak ortaya konulduğu gibi, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin kadına şiddet sorununun çözümünde yaslanılacak bir perspektif olmadığını göstermektedir.

BM'nin ayrıntılı olarak koyduğu bu tablodan bütün bir dünyada şiddetin önemli bir sorun olduğu görülüyor. **Rapordaki sonuçlar şiddetin cinsiyetinin olmadığını gösteriyor. Şiddet erkek-kadın bütün bir dünyada herkesi kuşatmış bulunuyor.**

Cinsiyet perspektifinden bakıldığında bir yıl içinde öldürülen 437.000 kişi içinden 344,000'inin erkek olması cinayet ve şiddet olgusunun cinsiyet temelinde değerlendirilmesini zorlaştırıyor. Erkekler her halükarda şiddeti daha fazla kullanıyor ve bu şiddetten de erkekler daha fazla nasibini alıyor. Hükümlülerin %95'ini erkeklerin oluşturduğu dikkate alındığında gerçekte, erkekler hemcinsini cinayete kurban ederken, kendisi de ömrünü demir parmaklıkların ardında geçiriyor.

Raporun ortaya koyduğu en çarpıcı bulgulardan biri, dünyada cinayetin en fazla işlendiği ülkelerin yer aldığı Güney Amerika ve Orta Amerika bölgelerindeki cinayet oranlarının cinsiyet açısından dağılımıdır. Örneğin dünyada en fazla cinayet işlenen ülke olan Honduras'ta (her 100 bin kişide 90,4) toplam cinayet oranına göre kadın

40 Hausman, R., Tyson, L. D., Zahidi, S. (2012). The Global Gender Gap Report. World Economic Forum, Switzerland.

cinayetleri (%6,8) çok azdır. Nüfusu yaklaşık 8 milyon olan ülkede ortalama yılda 7500 kişi cinayet sonucu öldürülmektedir. 7500 kişiden yaklaşık 7 bini erkek, 500'ü kadındır. Honduras Orta Amerika'nın en fakir ülkesidir. Halkın %62'sinin fakirlik sınırının altında yaşadığı belirtilmektedir.⁴¹

Cinayet en yüksek olduğu diğer ülkeler olan Venezuela (toplam kadın cinayeti %8,1) ve El Salvador'da da (%11) durum aynıdır. Ölenin de öldürülenin de büyük oranda erkek olduğu bu ülkelerde “erkeklerin” özellikle “erkeklere yönelik” bir şiddetinden bahsetmek herhalde uzmanlar tarafından ciddiye alınacak bir açıklama olmazdı. UNODC raporu da zaten bu ülkelerdeki şiddetin daha çok soğuk, çete ve organize suçlar gibi “suçla ilişkili” olaylar sonucunda olduğunu vurguluyor. Honduras'ın dünyanın en fakir ülkelerinden biri olması, muhtemelen, pek çok kişinin ölümünün sınırlarında gezmek zorunda kaldıkları kriminal işler yapmasına sebep oluyor.

Honduras'taki cinayet oranlarının yüksek olmasının “**ekonomik koşullarla**” ve “**suçla**” ilişkilendirilerek açıklanması, makul görünüyor. Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi buradaki cinayet oranlarını “**erkeğin erkeğe**” karşı işlediği cinayetler olarak açıklamak, herhalde savunulması çok zor bir gerekçe olur. Ne var ki, ölenin kadın, öldürenin erkek olduğu istatistikler “**erkekten kadına yönelen şiddet**” olarak açıklanabiliyor.

3.2.2. BM Küresel Cinayet Araştırması Verileri Neyi Gösteriyor?

Araştırmadan çıkan önemli sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

- *Erkekler cinayetin daha fazla kurbanı olmaktadır (Kadınlara oranla 4 kat daha fazla; Erkekler 9,7; kadınlar 2,7)*
- *Erkekler kadınlara oranla daha fazla cinayet işlemektedir/cinayetten hüküm giymektedir (Erkekler %95, Kadınlar %5). Erkekler cinayetin hem daha fazla faili hem daha fazla kurbanıdır.*
- *Cinayete Kurban giden kadın oranında Asya (%29) ve Avrupa (%28) başı çekmektedir.*
- *AÜ-P tarafından işlenen cinayetlerinin toplam cinayet oranı içindeki yeri düşüktür (%14)*
- *AÜ-P tarafından işlenen cinayetlerin kurbanı daha çok kadınlardır. Toplam öldürülen kadın sayısının %47'si AÜ-P tarafından öldürülmektedir)*
- *AÜ-P (Aile üyeleri ya da yakın bir partner) tarafından işlenen cinayetlerde Avustralya (%39) ve Avrupa (%28) kıtası diğer bölgelere oranla açık ara başı çekmektedir.*

41 <http://www.diplomatikgozlem.com/TR/belge/1-9457/orta-amerika-ucurumun-yaninda-duruyor.html> (erişim tarihi: 20.05.2014)

- *Avrupa ülkelerinde kadınlar diğer kıtalardaki ülkelere göre daha fazla cinayet işlemektedir (Dünya ortalamasına ve diğer kıtalara göre yaklaşık 2 kat daha fazla; Avrupa %8, dünya ortalaması %5).*

Küresel Cinayet Araştırma Raporu, cinayet ve şiddet olgusunu büyük fotoğraf içinde görmemizi sağlıyor. Kadına şiddet ve kadın cinayetleri söyleminin de bu fotoğraf içinde daha doğru değerlendirilmesi mümkün olacaktır. Erkek-kadın ikilemi öldürme gerekçesini cinsiyete atfetmeyi kolaylaştırıcı bir rol oynuyor olabilir. Kuşkusuz, gerek ülkemizde gerekse dünyanın diğer ülkelerinde meydana gelen erkekten kadına yönelen şiddeti cinsiyet temelinde açıklamayı gerektirecek sebepler gösterilebilir.⁴² Özellikle kadın cinayetlerinin içinde aile ve sevgili/eşle ilişkili cinayetlerin önemli bir yekün oluşturması kadın cinayetlerini, “erkeğe” yüklemeyi kolaylaştırıyor. Bu genel fotoğrafın sunduğu genel verileri daha mikro ölçekte yapılan çalışmalar destekliyor mu acaba? Konuya biraz daha odaklanmakta fayda var.

3.3. ERKEĞİN MARUZ KALDIĞI ŞİDDET

Bu bölümde genel olarak şiddetle ilgili yapılan araştırmalar incelenerek, elde edilen erkeğin maruz kaldığı şiddet verileri analiz edilecektir. Erkeğin erkeğe uyguladığı şiddet içerikli eylemlerle birlikte, kadının erkeğe uyguladığı şiddet de ele alınacaktır. Bununla birlikte mağduru erkek olan şiddet olaylarının bazılarında failin kadın mı, erkek mi olduğu ayırt edilemeyebilmektedir. Bu veriler de failin cinsiyeti belirtilmeden, erkeğin maruz kaldığı şiddet olarak aktarılacaktır.

3.3.1. Erkek Kurbanlar Daha Çok

Birleşmiş Milletler'in 2011 yılında yayınladığı “Cinayet Üzerine Küresel Araştırma”da⁴³ verilen istatistiklere bakıldığında, kadınlar yakın partner cinayetlerinde mağdurların büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır; fakat büyük resim tüm cinayetlerin %80'inde mağdur ve failinin erkekler olduğunu ortaya koymaktadır. ***Rapora göre cinayetlerde %80 oranında erkekler ölmektedir.***

Yukarıda da aktarıldığı gibi, BM'nin 2013 raporunda⁴⁴ da küresel olarak cinayete kurban giden erkeklerin oranı 100 binde 9,7 olurken, cinayete kurban giden kadınların oranı 100 binde 2,7 olarak belirlenmiştir. Açıklamaya göre, erkekler tanımadıkları tarafından öldürülürken, kadınlar daha çok tanıdıkları ve arkadaşları tarafından öldürülmekte.

42 Erkeğin kadına göre fiziksel olarak daha güçlü olması, erkeğin hormonal olarak saldırgan davranışlara daha yatkın olması ve şiddet vakalarında erkeklerin daha fazla fail durumunda olması gibi faktörlerin “cinsiyetle” ilişkilendirilmesi, şiddetin diğer faktörlerle ilişkisini göz ardı etmekte ve şiddeti cinsiyete indirgemektedir.

43 Global Study on Homicide 2011/Trend-Context-Data United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC)

44 Global Study on Homicide 2013/Trend-Context-Data United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC)

BM raporunda aktarılan bu veriler acaba daha mikro ölçekte yapılan (ülke, şehir ya da bölge bazında) araştırmalar tarafından da desteklenmekte midir? ABD'deki veriler tipik cinayet kalıbı olarak (vakaların %69'u) bir erkeğin bir başka erkeği öldürmesidir, bir kadının bir diğer kadını öldürmesi ise %3'ten azdır. **Global cinayet oranlarında, erkeğin cinayet işleme riski kadına göre 100,000 de 11.9 ve 2.6 olmak üzere daha yüksektir.** Özellikle sokak suçları, çete üyeliği, uyuşturucu kullanımı, silah bulundurma, sokak dövüşleri gibi durumlarda genç erkeklerin çoğu risk altındadır.⁴⁵

Kellerman ve arkadaşları (1992) Birleşik Devletler'de 1976 ve 1987 yılları arasındaki 215 bin 273 cinayet vakasını incelemişler ve cinayete kurban gidenlerin %77'sinin erkekler, %23'ünün kadınlar olduğunu bildirmişlerdir. *Türkiye'de yapılan bir çalışma da, erkeklerin daha fazla cinayete kurban gittiğini göstermektedir.* Adana'da incelenen 620 cinayet vakasından 515 kurbanın erkek (%83, 06) 105'inin kadın olduğu (%16,94) bildirilmiştir (Hilal ve ark., 2005).

İngiltere'deki cinayet araştırmasına göre de, erkeklerin cinayet kurbanı olma olasılığı kadınlara göre daha fazladır. Faillerin %80-90'ı ve kurbanların %60'ı erkeklerdir. Tüm cinayetlerin yaklaşık yarısı erkek fail ve mağduru içermektedir (Brookman ve Maguire, 2003).

3.3.2. Yeni Nesil Şiddet: Erkeğe Yönelik Kadın Şiddeti

Bu araştırma kapsamında ortaya konulan çarpıcı bir gerçek de son yıllarda “**kadınlardan erkeğe yönelen şiddet**” olgusudur. Acaba bu “**yeni şiddet**” olgusu dikkate almayı gerektirecek kadar yaygın mıdır?

Dennis Campbell, *The Guardian*'da yayınlanan 5 Eylül 2010 tarihli haberinde⁴⁶, dünyanın yeni yeni gündemine girmeye başlayan bir konuyu ele alıyordu: **Kadınlardan erkeklere yönelen şiddet.** Bir kadının, bir erkeğin “saçını-başını yolarken” çekilmiş bir fotoğraf eşliğinde sunulan haberde erkeklerin yaklaşık %40'ının ev içi şiddete maruz kaldığı belirtilirken, medyanın ve polisin “**erkeğe yönelik şiddeti**” pek kale almamasından yakınılıyordu.

Mail Online ise 4 Aralık 2013 tarihinde⁴⁷ erkek arkadaşını öldüren Michelle Mills adındaki bir kadının hikayesini⁴⁸ anlatıyor ve “**Niçin Erkekler Ev içi Şiddetin Bu Kadar Çok Kurbanı Olmaya Başladı**” diye soruyordu. Haberde kadınlar tarafından şiddet gören ve cinayete kurban giden erkek kurbanlar üzerinden, kadınlardan erkeklere yönelen bu yeni şiddet türü işleniyordu.

45 Global Study on Homicide 2011/Trend-Context-Data United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC)

46 <http://www.theguardian.com/society/2010/sep/05/men-victims-domestic-violence>

47 <http://www.dailymail.co.uk/femail/article-2518434/Why-MEN-victims-domestic-violence-Its-Britains-remaining-taboo-abuse-men-home-rise.html>

48 Michelle Mills 2013 Nisan ayında Edward'ı öldürmek suçundan hüküm giydi.

12 Mart 2014 tarihinde⁴⁹ bu sefer The Guardian'dan Ippo Panteloudakis'in yaptığı haber "Erkekler de Ev İçi Şiddet Görüyor ve Onlar Bunun Hakkında Konuşmalı" başlığıyla veriliyordu. Haberde David'in partneri Judy'den nasıl şiddet gördüğü aktarılıyor ve erkeklere uygulanan bu şiddetin yeterince gündem yapılmadığı vurgulanıyordu.

İngiltere'de ev içi şiddete maruz kalan erkeklere hizmet veren ManKind adlı oluşum ise polisi de 'cinsiyetçi' davranmakla eleştirerek, "Şiddet görenin erkek olduğuna inanmıyor, erkeğin kendini korumasını bekliyor. Yardımcı olmak yerine olayı marjinalleştirip şiddet gören tarafı küçümsüyor" diyor. ManKind yöneticileri, kadınların erkeklere finansal baskı, seks konusunda aşağılama, çocuklara babalarının eksik yönlerini anlatarak onların da erkeği aşağılamalarına sebep olma gibi değişik türlerde şiddet uyguladıklarını, erkeklerin yüzde 19'unun bu duruma sessiz kalarak depresyona girdiğini söylüyor.⁵⁰

Benzer haberlere Türk medyasında da rastlamak mümkün:

18 Ocak 2013 tarihinde yer alan erkeğe yönelik şiddet haberinin detayları şu şekildeydi: "İstanbul'da yaşayan 36 yaşındaki eczacı G.T., kozmetik şirketi sahibi karısı A.T.'nin kendisine şiddet uyguladığını ileri sürerek Ümraniye Cumhuriyet Başsavcılığı'na şikâyetçi oldu. Koca, ifadesinde "Annemi ziyaret ettikten sonra eve gittim. Eşim 'Bu saate kadar neredesin?' diye sordu. Bunun üzerine tartıştık. Tartışma anında komodinin üzerinde bulunan plastik sürahiyi alarak aniden saldırdı ve kafama defalarca vurdu. Sonra da göğüs kafesimi yumrukladı. Ben de kendimi savunmaya başladım. En sonunda hızını alamayınca da, metal heykelle suratıma vurmaya çalıştı, o sırada ayağa kalkıp elimle suratımı korumaya çalıştığımdan, elim kesildi. Çareyi müşterek evimizi terk etmekte buldum" dedi."⁵¹

"Aile içi şiddet" denildiği zaman akla ilk gelen mağdur kadınlar olmaktadır. Mağduriyetin bu boyutu da olmakla birlikte, bu bakış açısı bize fotoğrafın tamamını değil bir kısmını vermektedir. Aşağıya aktarılan veriler gerçeğin tamamının görülmesine katkı sağlayacaktır. Çoğu istatistik aile içi şiddet olaylarında erkeğin de büyük oranda mağdur olduğunu göstermektedir. **Yapılan araştırmalar, polis, mahkeme ve hastane kayıtları, enstitü ve STK raporları "kadınlardan erkeklere yönelen" şiddetin giderek arttığını gösteriyor.** Hatta kadın ve erkeklerin hemen hemen aynı oranlarda eşlerine şiddet uyguladıklarını belirten araştırmalar da mevcut (Bkz.;Low, Monarch, Hartman ve Markman, 2002). Ancak tahmin edileceği gibi, ülkemizde gerek bilimsel kurumların, gerek yayınlanan rapor, genelge ve yönetmeliklerin henüz bu konuyla ilgilenmediği görülüyor.

Kadınlardan erkeğe yönelen bu şiddet, belki de toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarının sonuç vermeye başladığı şeklinde yorumlanabilir. Aslında kadın hareket-

49 <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/12/domestic-violence-male-victims-embarrassment>

50 http://www.radikal.com.tr/yasam/erkekler_de_siddet_magduru-922366

51 <http://www.haberturk.com/gundem/haber/812445-erkek-korunacak>

lerinin, erkeklerin kadına yönelik şiddeti azaltmadığını, ancak kadından erkeğe yönelen şiddeti arttırdığını söylemek mümkün olabilir.

1994 yılında yayınlanan bir rapora göre, ABD'de işlenen aile cinayetlerinde, katillerin üçte biri kadındır. Eş cinayetlerinde ise oran daha da yükseliyor. Eş cinayetlerinde kadınlar katillerin %41'ini temsil etmekte. Bir başka deyişle eş cinayetlerinin %41'inde erkekler kadınlar tarafından öldürülmekte (Dawson, Langan, 1994). Kellermann ve. Mercy (1992) tarafından ABD Federal Soruşturma Bürosu kayıtları üzerinde yapılan araştırma da cinayet suçu işleyen kadınların %60'ının eşlerini, başka bir aile üyesi ya da yakın bir tanıdıklarını öldürdüğünü ortaya koyuyor. Erkeklerde ise bu oran %20'dir.

Türkiye'de kadın katiller üzerine yapılan bir araştırmada katiller ile maktullerin yakınlık ilişkisi tespit edildiğinde % 36.84 ile eş birinci sıradadır. Bu araştırmaya göre Türkiye'de kadınlar en çok eşlerini öldürmektedir. Yakın akraba ve komşular da maktul olarak önemli bir yekûn teşkil etmektedir. Bunu % 18.4 ile yabancı şahıslar takip etmektedir. Maktul yabancı olduğunda cinayetin genelde mahkum tarafından bilfiil işlenmeyip bilerek veya bilmeyerek olaya karışma durumu söz konusudur (Özbek, 2011).

Türkiye'de aile içi şiddet ile mücadeleye yönelik hazırlanan bir çalışmada kullanılan veriler de oldukça ilgi çekicidir. Samılanın aksine erkekler yoğun bir şekilde aile içi şiddet sonucu hayatını kaybetmektedir. Aşağıda, bahsedilen çalışmada kullanılan veri tablosu aktarılmaktadır (Tablo 3.9).

Tablo 3.9. 2011-2012-2013 (3 Aylık) Yılları Aile İçi Şiddet Sonucu Ölüm Sayıları ⁵²				
YILLAR	OLAY	KADIN	ERKEK	TOPLAM MAKTÜL
2011	147	99	76	175
2012	148	102	91	193
2013- (3 AYLIK)	41	29	20	49

Tablo 3.9'da verilen aile içi şiddet sonucu ölüm sayılarında kurbanın erkek olduğu cinayetlerin de önemli bir oranda olduğu görülmektedir. Cinayetlerde fail ve mağdurların ailenin hangi üyesi olduğu hakkında ise bilgi verilmemiştir.

Araştırmalarda elde edilen ilginç bir veri de “**namus**” cinayetleri ile ilgilidir. *Türkiye'deki bir araştırmada, kadınların adam öldürme nedenleri arasında ilk sırada “namus uğruna ve aile içi şiddete maruz kalma” sonucunda adam öldürme gelmektedir* (Sümer, 2001). Yine Türkiye'de Ögün (1998) tarafından adam öldürme suçu işlemiş hükümlüler üzerinde yürütülen bir araştırmaya göre “**namusu ve şerefi korumak adına**” kadınların erkeklerden daha yüksek oranda cinayet işlemiş olmaları dikkat çekicidir (%46.2; %23.2). Kadınların namusu ya da şerefi korumak adına

52 Bkz. www.abgm.adalet.gov.tr/ppi/matra_limak_sunum1.pptx

öldürdükleri kişi ilk sırada (%25.5) eşleri ya da sevgilileri, ikinci sırada ise tanıdık olmayan birisidir (%19.4). **Bu verilerin bize işaret ettiği ise, namus uğruna işlenen cinayetlerin iddia edildiği gibi sadece “ataerkil, erkek egemen” düşünce sistemin-den kaynaklanmadığıdır.** Öte yandan kadınların kavga, küfür ve hakaret nedeniyle, sarhoş kavgası yüzünden ve maddi sıkıntılar nedeniyle cinayet işleme oranları birbirine eşittir (%9.9). Bu nedenle işlenen cinayetlerde de *kadının kurbanı ilk sırada eş ya da sevgilisidir.*

Erkeklerde de en sık görülen cinayet nedeni %23.7 ile namus ve şerefi korumaktır. Bu amaçla öldürülen kişi ilk sırada (%27.7) erkeğin tanımadığı biri, ikinci sırada ise %23.6 oranında bir tanıdığı, komşusu ya da köylüsüdür. Bu sonuç erkeğin namus/şeref uğruna işlediği cinayetlerde kurbanın tanımadığı biri olma olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca erkeğin işlediği namus cinayetlerinde *kurbanın erkek olma oranı %65.8'dir.* Dolayısıyla erkeğin namus cinayetini, daha çok tanımadıkları, yakın çevreden, aileden olmayan bir erkeğe yönelttikleri ortaya çıkmaktadır. Erkeklerde eşe, sevgiliye ya da bir akrabaya yönelik namus cinayeti işleme oranları görece olarak düşüktür (%14.9; %9.5; %10.8). **Erkeklerin namusunu, şerefini korumak uğruna işlediği cinayetlerde kurbanın kadın olma oranı yalnızca %26.3'tür.** Öte yandan kadınların bu nedenle işlediği cinayetlerde kurban, *çoğunlukla erkektir (%76.5)* (Öğün, 1998). *Şüphesiz aktarılan araştırmanın en ilgi çekici verisi kadınların namus/şeref uğruna, erkeklerden daha yüksek oranda cinayet işledikleridir. Bu gerekçe ile işlenen cinayetlerde kurban çoğunlukla eş/sevgilidir.* Kadınlardan farklı olarak erkekler daha çok tanımadıkları birini öldürmektedirler. **Yani erkekler namus ve şeref gerekçesi ile hem kadınlardan daha az oranlarda cinayet işlemektedir, hem de bu gerekçe ile işledikleri cinayetlerde kurbanın kadın olma oranı daha azdır.** Yine aynı araştırmaya göre cinayetler köylerden daha çok kentlerde işlenmektedir.

Şiddet içerikli suç işleyen kadınlarla ilgili yürütülen bir başka araştırma şu şekilde (Saygılı, Aliustaoğlu, 2009): 01 Ocak 2008-31 Aralık 2008 tarihleri arasında, Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesine mahkemeleri tarafından ceza sorumluluklarının değerlendirilmesi için müşahade amacıyla gönderilen, şiddet içerikli suç işleyen kadın olguların retrospektif değerlendirilmesi ile yapılan bir araştırmada da şiddet suçu işleyen 45 kadın araştırma evrenini oluşturmuştur. Şiddet içerikli suç işleyen kadın olgularda ilk sırayı %48.9 (n:22) oranı ile adam öldürme suçu almaktadır. Bunu %26.7 oranı ile müessir fiillerin izlediği, üçüncü sırada da mağdurlarının daha ağır düzeyde yaralanmaları nedeni ile mahkemeleri tarafından adam öldürmeye teşebbüs kapsamında dava açılan suçların yer aldığı görülmektedir. Adam öldürme suçlarının %31.8 oranında eşe karşı ve %31.8 oranında ise çocuğa karşı işlediği saptanmıştır. Adam öldürme suçu işleyen kadınların % 31,8'i kurbanın

eşi olup, kadın olgularda suçlu kurban ilişkisinde kadın suçluların %56'sının birlikte oldukları erkekleri ya da eski erkek arkadaşlarını öldürdükleri saptanmıştır.

Bu bulgulara benzer şekilde, Weizmann-Henelius ve arkadaşları'nın (2003) 61 kadın şiddet suçlusu üzerinde yaptıkları çalışmada 76 tane kurban tanımlanmış, kurbanların 1/3 den fazlasının suçlularla yakın ilişkisi bulunmuştur. Yazarlar kurbanların 1/3'ünün kadının tanıdığı kişiler ve kurbanların büyük kısmının erkek olduğunu bildirmiştir. Pek çok araştırma benzer bulgulara ulaşmıştır (Bkz.; Hakanken-Nyholm ve ark., 2009).

3.3.3. Woolf: Erkeklerin Yaşamı Daha mı Ucuz?

Quentin Woolf The Telegraph gazetesinde 9 Nisan 2014 tarihinde yayınlanan makalesinde, “*erkeklerle karşı uygulanan şiddete ilişkin tutumumuzun geçerliliği yoktur*” diyerek bütün dikkatin sadece kadınlara karşı uygulanan şiddete çevrilmesinden dolayı erkeklerin şiddetin daha fazla kurbanı olduğu gerçeğini kaybettiğimizi vurguluyor. Woolf, bu yanlı tutumu sorguladığı makalesinde soruyor: “*Erkeklerin yaşamı daha mı ucuz?*”

Woolf sıklıkla “Her hafta erkekler tarafından koca ve partner şiddetiyle 2 kadın öldürülüyor” uyarısında bulunulduğunu ama ev içi şiddetin sadece erkeklerden kadınlara yönelen bir şiddet olmadığını belirtiyor. Yazıda, 2011-2012 yılları arasında 1.2 milyon kadın ev içi şiddet yaşarken, 800 bin erkeğin de ev içi şiddete maruz kaldığı belirtiliyor. Iowa Üniversitesi'nden Alan Dershowitz'in araştırmasına atıf yapan Woolf, Birleşik Devletler'de eş cinayetlerinin %40'ından fazlasının kadınlar tarafından işlendiğine dikkat çekiyor⁵³.

Woolf, yazısında erkeklerin yaşadığı şiddetin görünmezliğinin makul sebepleri olduğunu belirtiyor. Erkeklerin, gördükleri şiddeti rapor etmemelerinin ve bunu rapor etmekten utanmalarının sebepleri arasında yasal ve kültürel önyargılar bulunuyor. Woolf'a göre, **aile mahkemelerinin önyargıları**⁵⁴ ve polis kayıtlarının “*erkeklerin zaten her zaman şiddetin faili olduklarına dair varsayımları*” erkeklerin gördüğü şiddetin kayıtlara yansımaya engel oluyor.

Gerçekte Woolf'u haklı çıkaran kanıtların sayısı yukarıda da aktarıldığı gibi az değil. Bilim dünyasında yapılan pek çok araştırma kadınların da şiddetin faili olduğunu gösteriyor.

53 Dershowitz'in “Kadınlar da Kocalarını Öldürüyor- Hem de Oldukça Fazla” çalışması için bakınız: <http://www.uiowa.edu/~030116/158/articles/dershowitz3.htm>

54 Woolf'un vurguladığı bu noktanın Türkiye için de önemli olduğunu belirtmeliyiz. Kadın hareketlerinin baskısıyla aile mahkemeleri hakimlerine “toplumsal cinsiyet eğitimi” verilmektedir. Kadına Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nda 326 aile mahkemesi hakimine eğitim verildiği belirtilmektedir. Hukuk böylelikle tarafsızlığını yitirmektedir. Hakimlerin kadın perspektifinden davaları değerlendireceği bu uygulama, ileride erkekler adına pek çok haksız kararın verileceği anlamına gelebilir. Bu durum aile mahkemelerinin güvenilirliğini derinden sarsmaktadır. Aile Akademisi Derneği olarak bu konu üzerinde de ayrıca bir çalışma yapacağımızı belirtmek istiyoruz.

Dasgupta (2002) kadınların erkeklere karşı uyguladığı ev içi şiddetin nedenlerini araştırdığı makalesinde 1990'lardan itibaren ev içi şiddetten dolayı tutuklanan erkekler kadar kadınların da sayısının artmaya başladığını belirtiyor. Dasgupta, Connecticut eyaletinde 1987'de ev içi şiddetten dolayı tutuklanan kadın sayısının %11 iken bu rakamın 1997'de %18'e çıktığını belirtiyor. Şiddet mağduru erkeklerin oranının ise 1997'lerde %21'lere çıktığını vurgulayan makale, 1987'den 1997'ye kadar erkek mağdur sayısında %16'lık bir artış olduğunu bildiriyor. Colorado eyaletinde aile içi şiddet uygulayan kadınların oranı 1997'de %12 iken bu rakam 1998'de %14'e çıkmış. Dasgupta (2002) bu rakamın 1999'un ilk altı ayında yaklaşık %25'lere kadar tırmandığını belirtiyor. Uzmanlar, Amerika'nın değişik eyaletlerinde de kadın şiddetinin arttığını ortaya koyan veriler aktarıyor. Farklı eyaletlerden gelen uzmanların şiddet kullanan kadınlar üzerinde sunumlar yaptıkları bir çalışmaya göre, bu uzmanların kendi toplumlarında, aile içi şiddetle ilişkili olarak tutuklanan kadın sayılarının %10 ila %40 arasında değiştiği belirtiliyor.

3.3.4. Archer'in Çalışması ve Kalıp Yargıların Sarsılması

John Archer'in 2000 yılında *Psychological Bulletin*'de yayınlanan meta analiz çalışmasında, **kadınların erkeklere oranla fiziksel şiddeti daha fazla kullandığını ortaya koyması** akademik camiadaki tartışmalara hareket getirdi^{55,56}. Archer'in çalışması Birleşik Devletler'den 72, İngiltere'den 4, Kanada'dan 3, Kore, İsrail ve Yeni Zelanda'dan 1 olmak üzere 82 araştırmayı kapsıyordu. **Bu araştırmalarda toplam 30 bin 434 erkek, 34 bin 53 kadın katılımcı bulunuyordu. Archer'in araştırması, çatışmalarda erkeklerin kadınlara oranla daha fazla fiziksel zarar verdiğini, ama hafif bir şekilde de olsa kadınların fiziksel şiddet eylemlerine daha fazla başvurduğunu gösteriyordu.**

Akademik camiada ortalamadan sapan sonuçlara kuşkuyla yaklaşılmaktadır. Daha önceki bölümlerde de aktardığımız gibi, resmi/popüler görüşü doğrulayan araştırmalar neredeyse hiç sorgulanmaksızın kabul görür ve çalışmalarını pek çok atf alırken, akredite görüşün dışında sonuç veren araştırmalar ya görmezden gelinmekte (rafa kaldırma fenomeni) ya da sıkı bir eleştiriden geçirilmektedir. Eleştiriler daha çok bulgulara kuşkuyla yaklaşılmasını, hafife alınmasını ya da resmi görüş temelinde yorumlanmasını amaçlamaktadır.⁵⁷

55 Archer'in çalışmasına eleştirel bir analiz için bkz. <http://lilt.ilstu.edu/mjreese/psy290/downloads/OLeary%202000.pdf>

56 K. Daniel O'Leary (2000), Are Women Really More Aggressive Than Men in Intimate Relationships? Comment on Archer, *Psychological Bulletin*, Vol. 126, No. 5, 685-689

57 Daha ayrıntılı açıklama için 1. bölümde yer alan "gerçeklere karşı teoriyi savunmak" başlığına bakınız. Ayrıca 58 ve 59. dipnotlara bakınız.

Archer'in çalışmasına da aynı şey yapılmıştır. Araştırma karşıt makaleler tarafından eleştirilmiştir. Bazı yazarlar, seçilen örnekleme eleştirirken, bazıları da sonuçların uzmanların gözlemleriyle uyuşmadığını belirtmişlerdir. Bazı uzmanlar da erkeklerin şiddetin faili olmasıyla, kadınların şiddetin faili olması arasında bir fark olduğunu belirtmişlerdir. Onlara göre kadınlar daha çok "kendini savunma" amaçlı şiddet uygulamaktadır.

Gerçekten de eleştirel analizlere bakıldığında, Archer'in çalışmasının yöntemi, seçilen örneklemin yanlılığı, agresyonun tanımı, sonuçların başka sonuçlarla uyumsuzluğu, kullanılan ölçekler gibi hemen her detayın sıkı bir şüphe süzgecinden geçirildiği görülmektedir (O'Leary, 2000; Johnson, 2005; White ve ark., 2000). Halbuki giriş bölümünde belirttiğimiz *Alan Sokal* vakasında olduğu gibi, araştırmacının bulguları ve perspektifi *akredite paradigmayla* uyumlu olsaydı muhtemelen araştırma sonuçlarına bu denli kuşkuyla bakılmayacaktı. Bu husus bilimsel çalışmaların mevcut paradigma tarafından nasıl yönlendirildiği açısından özel bir önem taşımaktadır. Bilim camiasındaki bu tür farklı seslere karşı gösterilen *sıkı savcı* rolü sadece araştırma bulguları üzerinde bir şaibe oluşturmayı amaçlamamakta aynı zamanda uzmanlara "*doğru yoldan sapmayın*" mesajı da vermektedir. Farklı ses sahibi uzmanlar, bu mesajı, bilimsel kariyerlerine dönük bir tehdit olarak algılayabilmekte ve ya bu "*farklılıklarını*" törpüleme ya da "*ötekileştirilme*" arasında bırakılmaktadır. Irving Kirsch⁵⁸ ve Robert Spitzer'in⁵⁹, başına gelenler bu gerçeği doğrulayan önemli örneklerdir. Ancak sonraki yıllarda yapılan araştırmalar da Archer'in çalışmasında ortaya koyduğu bulguları onaylayan sonuçlar vermiştir.

Capaldi ve arkadaşlarının (2012) son 10 yıldaki yakın partner şiddetini incelemeyi amaçlayan yayınlar üzerinde yaptıkları meta-analiz çalışması da bunun önemli kanıtlarından biridir. Capaldi ve arkadaşlarına göre yapılan çalışmada erkekler ve kadınlar ya eşit bir şekilde şiddetin faili konumundadır ya da kadınlar az bir

58 Connecticut Üniversitesi Psikoloji profesörü olan Irving Kirsch, ilaç sektörünün en çok satılan ilaçları olan antidepresanların placebo etkisinden daha güçlü olmadığını kanıtlamış ve "Antidepresan Efsanesinin Sonu" kitabında ilaç sektöründe oynanan oyunları aktarmıştır. "Antidepresanların depresyonu kimyasal anlamda iyileştirdiği inancı düpedüz yanlıştır" diyen Kirsch'in, mevcut kabullerle uyumlu olmayan deneysel çalışmaların FDA'dan (Amerikan Besin ve İlaç Dairesi) saklandığını, daha da önemlisi FDA'nın buna göz yumduğunu ortaya koyması, Kirsch'in bilim kariyerini de bir anda etkilemiştir. Newsweek dergisinin 14 Şubat 2010 tarihli sayısında, Kirsch'in "kral çıplak" dediği için araştırma fonu verilmediği ve diğer uzmanların Kirsch'le ortak çalışma yürütmeme konusunda uyarıldıkları belirtilmektedir (Begley, 2010).

59 Columbia Üniversitesi'nden emekli olan Prof. Robert Spitzer, 20. Yüzyılın en etkili psikiyatristlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Eşcinselliğin hastalık olmaktan çıkarıldığı 1973 yılındaki olaylı APA kongresinde, DSM III'un hazırlanmasında bölüm başkanlığı yapmış ve eşcinselliğin hastalık olmaktan çıkarılmasında rol oynamıştı. Ancak yıllar sonra bu kararın yanlış olduğunu itiraf etmiş ve kariyerinin sonlarına doğru, 2003 yılında yayınlanan ve 200 kişilik bir örnekleme yaptığı çalışmayla eşcinsellerin cinsel yönelimlerinin değiştirilebileceğini göstermiştir. Tahmin edilebileceği gibi, Spitzer'in bu çalışması pek çok eleştiri almış ve Spitzer farklı gerekçeler öne sürülerek suçlanmaya başlanmıştır. Spitzer'in çalışması için kaynakçaya bakınız. Spitzer'in çalışmasına eleştiriler için bkz: Peer Commentaries on Spitzer (2003), *Archives of Sexual Behavior*, Vol. 32, No. 5, October, pp. 419-468.

miktar da olsa fiziki agresyon (saldırganlık) eylemlerini erkeklere oranla daha fazla kullanmaktadırlar. Capaldi ve arkadaşları (2012) bu sonucu tartışırken “*Bu sonuç, Archer’in (2000) sonuçlarıyla tutarlıdır*” demektedir. **Meta-analizin sonuçlarına göre, bütün etkenler dışarıda tutulduğunda klinik olmayan kötü muamelenin failleri öncelikli olarak kadınlardı. Klinik tedavi gerektiren yaralanma gibi vakalarda kadınlar daha fazla mağdur durumdaydı. Kadınlar ergenlik döneminde de fiziki agresyon içeren eylemleri erkeklere oranla daha fazla gerçekleştiriyordu. Ortalama 26 yaşlarında fiziki agresyon eylemlerinde benzerlik gözlenmeye başlıyordu.**

Capaldi ve arkadaşlarının, Archer’in çalışmasından sonra yapılmış araştırmaları incelemiş olduğunu ve bu araştırmaların 10 yıllık bir dönemi kapsadığını dikkate alındığında Archer’in ortaya koyduğu bulgularda bir değişme olmadığı gözlenmektedir.

Gerçekten de yukarıda aktardığımız verilerde de görüldüğü gibi, son zamanlarda özellikle Batılı ülkelerde yayınlanan araştırmalar kadınlardan erkeklere yönelen “**yeni bir tehdit**”ten daha sık söz etmeye başlamıştır.

New Hampshire Ev İçi ve Cinsel Şiddete Karşı Koalisyon’un 2007 yılında gerçekleştirdiği araştırma⁶⁰ bu yeni tehdidin boyutları hakkında bir fikir veriyor. Koalisyonun yayınladığı rapor: “*Her insan fiziksel ya da cinsel bir şiddetin olmadığı bir hayat sürmek ister. Ama sonuçlar eyaletimizde binlerce erkeğin şiddet gördüğünü gösteriyor.*” İfadeleriyle başlıyor ve ulusal ortalamalara göre yaklaşık *her dört erkekten üçünün fiziksel ya da cinsel şiddet gördüğünü* belirtiyor.

Koalisyon’un yaptığı araştırmada rastgele seçilen 1012 erkekten elde edilen veriler değerlendirilmiş. Erkeklerin 20’de 1’i cinsel şiddet yaşadıklarını belirtmiş. Cinsel şiddete maruz kalan erkeklerin 4’te 3’ü bu şiddete 18 yaşından önce maruz kaldıklarını belirtmiş. Yaklaşık her dört erkekten üçü ise (%71) fiziksel şiddet yaşadıklarını söylemişler. Her dört erkekten biri bu şiddeti *partnerinden gördüğünü* belirtmiş. Rapor, New Hampshire’da tahminen 118 bin 908 erkeğin fiziksel şiddet gördüğünü belirtiyor. Rapor, ayrıca örneklemin büyük çoğunluğunun *heteroseksüel çiftlerden* oluştuğu için, saldırıda bulunanların büyük bir kısmının *kadınlar* olduğunu belirtiyor.

1978 yılında Washington’da kurulan Ev İçi Şiddete Karşı Ulusal Koalisyon da şiddetin yeni kurbanlarının erkekler olduğunu aktarıyor. Erkeklerin de kadınlar kadar şiddetin kurbanları olduğunu vurguluyor.⁶¹

Tjaden ve Thoennes’in (2000) yaptığı ve Ulusal Adalet Enstitüsü tarafından yayınlanan araştırma raporunda kadınların eş/partner şiddetini erkeklere göre daha fazla yaşadığı ama erkeklerin de azımsanmayacak sayıda eş/partner şiddetine maruz kaldığı ifade ediliyor. Araştırmanın sonuçlarına göre Birleşik Devletler’de son

60 Koalisyon’un yayınladığı rapor için bkz.: <http://www.nhcadv.org/uploads/vam%20report%20final.pdf>

61 Rapor için bkz.: <http://www.ncadv.org/files/MaleVictims.pdf>

12 ay içinde 835 bin erkeğin eş/partner şiddetine maruz kaldığı belirtiliyor. Birleşik Devletler'de yaşam boyu fiziksel şiddete maruz kalan erkek sayısının ise 6 milyon 865 bin 352 olduğu tahmin ediliyor. **Raporda erkeklere karşı partnerleri tarafından yapılan fiziki ve cinsel saldırının %25'inin failinin kadın olduğu bildirilirken; partner şiddetinin büyük bir bölümün “eşcinsel erkekler” tarafından gerçekleştirildiği belirtiliyor.**

Erkeklerin gördüğü ev içi şiddete ilişkin çalışma yapan kurumlardan birisi de PARITY'dir.⁶² PARITY 1986 yılında İngiltere'de kurulan, kadınların ve erkeklerin yaşar altında eşit haklara sahip olması için çalışan kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. PARITY yayınladığı rapor ve yaptığı çalışmalarda erkeklerin de ev içi şiddetin mağduru olduğuna vurgu yapmaktadır. Batı demokrasilerinin uzun yıllardır feminist bakış açısının ve çözüm önerilerinin etkisi altında hareket etmesini eleştiren ve bu tutumun erkeklerin yaşadığı şiddetin ihmal edilmesine yol açtığını belirten kuruluş, web sitesinde erkeklerin maruz kaldığı şiddetle ilgili veriler aktarmakta ve bu konuda çeşitli çalışmalar yapmaktadır⁶³.

Kadından erkeğe yönelen şiddete ilişkin olarak yeni yayınlanmış önemli bir çalışmaya da atıfta bulunmak gerekiyor: California State Üniversitesi'nde Prof. Dr. Martin S. Fiebert'in, *Sexuality and Culture* Dergisi'nde yeni yayınlanan “açıklamalı bibliyografya”sı kadından erkeğe yönelen şiddete ilişkin yapılmış çalışmalardan elde edilen bulguları bir araya getiriyor. **Çalışmanın henüz yeni olması (2014 yılına ait) ve analiz edilen araştırmaların kapsadığı örneklem sayısının büyüklüğü bulguların önemini arttırıyor.** Bibliyografyada 343 bilimsel çalışma yer alıyor (270'i deneysel çalışma, 73'ü tarama). Toplam 440 bin 850 kişiyi kapsayan araştırmaların tamamı kadınların erkekler kadar ya da onlardan daha fazla fiziksel açıdan şiddet uyguladığını gösteriyor.

Aile içi şiddet/cinayet denildiğinde ilk olarak akla “**koca şiddeti**” gelse de, aile içi cinayetlerin bir kısmı da *çocuklardan ebeveynlere ve ya ebeveynlerden çocuklara* yönelik gerçekleştiriliyor. Bu konuda ABD'de oluşturulan bir rapora göre (Dawson ve Langan, 1994); bir anne, evladını öldürdüğü zaman kız çocuğundan ziyade erkek çocuğunu öldürmesi daha olasıdır (%64 oğluna karşı, %36 kız evlat). Fakat bir baba çocuğunu öldürdüğünde kız çocuğunu öldürmesi daha olasıdır (%48 oğluna karşı %52 kızları). **Yani anneler daha çok erkek çocuklarını, babalar ise kız çocuklarını öldürmektedir.**

Bir erkek çocuk ebeveynini öldürdüğü zaman ise, onun kurbanı %47 oranında anne, %53 oranında baba oluyor. Benzer şekilde bir kız çocuğu ebeveynini öldürdüğü zaman onun kurbanının da baba olması daha muhtemel (%19 anne ve %81 baba)

62 Tam eşitlik anlamına gelen “parity”, merkezi İngiltere'de olan, kadın-erkek arasında eşitliği savunan gönüllü bir kuruluştur.

63 http://www.parity-uk.org/male_dom_abuse.php

(Dawson ve Langan, 1994). *Bu sonuçlara göre çocuklar (cinsiyetleri fark etmeksizin) ebeveynlerini öldürdüğü zaman, kurbanın baba olması daha muhtemel.* Bu sonuçlara göre aile içi partner dışındaki cinayetlerde de erkeğin maktul olma ihtimali daha yüksek gözükmemekte.

Türkiye’de erkeklerin uğradığı aile içi şiddete yönelik bir başka veri, meclis soru önergelerinden elde edilmektedir. CHP Ankara milletvekili Gülsün Bilgehan şiddet olaylarına yönelik 7/28216 Esas Numaralı Yazılı Soru Önergesi vermiş, bu önerge 18.12.2013 tarihinde Bakan Fatma Şahin tarafından cevaplanmıştır. Soru önergesinde Bilgehan: “Devlet kurumlarından TBMM’ye gönderilen istatistiklere göre, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Yasası’nın yürürlüğe girmesinden önceki yıl, Mart 2011-Mart 2012 döneminde, töre-namus gerekçeli olanlar dahil, aile içi şiddetten kaynaklı 134 olay meydana geldi. Bu 134 olayda, 81’i erkek, 101’i kadın olmak üzere toplam 182 kişi yaşamını yitirdi. Yasanın yürürlüğe girmesinden sonraki Mart 2012-Mart 2013 döneminde ise 153 olay yaşandı. Bu olaylarda 83’ü erkek 107’si kadın toplam 190 kişi yaşamını yitirdi.” demekte ve zanlının **kadın olduğu cinayete kurban giden erkek sayısını** sormaktadır.⁶⁴ Verilen soru önergesine göre verilen tarih aralığında ilk yıl hayatını kaybeden 182 kişiden 81’i erkek; ikinci yıl 190 kişiden 83’ü erkektir. **Bir diğer deyişle aile içi cinayetlerde mağdur erkekler ilk yıl %44.5 oranında, sonraki yıl %43.68 oranındadır. Soru önergesi, aile içi şiddete yönelik önemli bir ezber bozumu yapmaktadır.**

Kadından erkeğe yönelen şiddete yönelik son olarak Türkiye’de gerçekleştirilen çarpıcı bir araştırmayı da ele almak gerekiyor. “Eş Cinayetlerinde Başrol Kadının” başlığıyla basında yer bulan “Türkiye’de Ev Cinayetleri Araştırması”⁶⁵, ilgili haber metninde şu şekilde sunulmuştur:⁶⁶

“Türkiye’de Ev Cinayetleri Araştırması, ilginç sonuçlar çıkardı ortaya... Araştırmaya göre, eşe yönelik cinayet ve cinayet girişimi olaylarının yüzde 52’si kadınlar tarafından gerçekleştirildi.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nce yapılan ‘Türkiye’de Ev Cinayetleri Araştırması’na göre, eşe yönelik cinayet ve cinayet girişimi olaylarının yüzde 52’si kadınlar, yüzde 32’si erkekler tarafından gerçekleştiriliyor. Olayların yüzde 16’sı ise resmi nikâhı bulunmayan çiftler arasında gerçekleşiyor. Araştırma,

64 İlgili soru önergesi ve cevap metnine ulaşılacak link: <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-28216sgc.pdf>

65 Araştırmanın metnine doğrudan ulaşılammıştır. Metnin ulaşılması konusunda ilgili bakanlığa mailler gönderilmiş fakat sonuç alınamamıştır. O nedenle, veriler çalışmanın yapıldığı dönem basında yer alan haberlerden elde edilmiştir. İlgili haber bağlantıları için bkz.:

<http://www.milliyet.com.tr/es-cinayetlerinde-basrol--font-color--red--kadinin---font--guncel/gundemdetay/05.09.2009/1135751/default.htm>

<http://www.acikgazete.com/ozel-dosyalar/2009/09/04/ev-cinayetleri-arastirmasi.htm?aid=31015>

http://www.radikal.com.tr/turkiye/aile_ici_siddet_artti-952912

66 İlgili haberin verilme tarihi: 05.09.2009

2008'de artış gösteren aile içi cinayetlerde, saldırı nedenlerinin başında sanıldığı gibi 'namus' değil, yüzde 47.67 ile "ev içi tartışma" geldiğini de ortaya koyuyor.

Son zamanlarda basında konuyla ilgili sıkça yer alan haberler üzerine aile içi cinayetlerde artış eğilimi olup olmadığını ve olayların nedenlerini araştıran genel müdürlük, Adalet Bakanlığı verilerinden yararlandı ve 2005-2008 yıllarına ait 134 ağır ceza mahkemesindeki kayıtları taradı. Araştırmaya göre, 2005'te 216 olan aile içi cinayetlerin sayısı 2008'de 255'e yükseldi. Tarama yapılan döneme ilişkin olaylarda, sanıkların yüzde 84'ünü erkekler, yüzde 16'sını kadınlar oluştururken, maktullerin yüzde 57.5'inin erkek, yüzde 42.5'inin kadın olduğu görüldü."

Aynı araştırmada aile içi cinayetler ve cinayet girişimi olaylarının bölgelere göre dağılımına bakıldığında ise Ege bölgesi ilk sırada yer alırken onu Akdeniz ile Ankara, Konya ve Karaman'ın içinde bulunduğu bölge takip ediyor. **Araştırmanın ezber bozan bir diğer verisi ise Doğu'da aile içi cinayetlerin daha az görülmesi. Bu tür cinayetlerin en az görüldüğü bölge ise Kuzeydoğu Anadolu olarak kayıtlara geçti.**

3.3.5. Gençlik, Şiddet ve Cinsiyet

"Kız Çetesinin 19 Yaşındaki Bir Kadına Azgın Saldırısı"

Angus Howarth, *The Scotsman*, 28 Ağustos Pazartesi 2006.

"Genç bir kadın hafta sonunda Glasgow'da bir 'kız çetesi' tarafından kışkırtma olmaksızın bir saldırıya uğradı. Saldırıda yüzü boydan boya doğrandı. On dokuz yaşındaki kurban dün gece saat 1.00'de bir barın dışında kentin güney ucundaki evine doğru yola çıkarken acımasızca saldırıya uğramıştır.

Kurbanlarını tanımadıkları düşünülen dört kız Bolornak bölgesinde, Bromfield yolunda bir otobüsten inerken kadının üzerine atıldı.

Daha sonra çete, yakınlarda yaşayan kadını kötü bir biçimde yaralanmış olarak Bromfield Tavernası'nın yanında yerde yatar bırakarak kaçtı."

Şiddet cinsiyetle ilişkilendirildiğinde erkeğin fail, kadının mağdur olduğu yönünde sarsılması çok kolay olmayan bir kalıp yargı var. Bu kanaatin oluşmasında medyanın önemli bir rolü olduğu açıktır. Medya kadın cinayetlerine ve kadına şiddete karşı özel bir duyarlılık göstermektedir. Bir erkeğin öldürülmesi cinsiyetle ilişkilendirilmez iken, bir kadının ölümü haberlere "kadına şiddet" olarak geçmektedir. Fakat bu algıyı güçlendiren bir başka sebep de, medyanın "kadına şiddeti" habere değer bulması gibi, akademik çevrelerin de, "kadına şiddeti" daha fazla araştırmaya değer buluyor olmasıdır. Pek çok üniversite "kadına şiddet" ve "kadın sorunlarıyla" ilgili müstakil araştırma merkezleri kurmuştur⁶⁷. Bu merkezlerde genellikle toplumsal cinsiyet eşit-

67 Kadın Sorunları ve Kadın Araştırmaları Merkezi olan bazı üniversiteler şunlardır: İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Üniversitesi, Osmangazi Üniversitesi

liği ve kadına şiddet, taciz gibi benzer araştırma, proje ve faaliyetler yürütülmektedir. Üniversitelerin konuya ilişkin müstakil merkezler kurması, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin “kadına şiddet”e ilişkin araştırma yapmaya yöneltilmeleri hakkında bir fikir vermektedir.

Yukarıdaki haberi alıntılamanın yanı sıra ünlü adli psikolog David Canter, Suç Psikolojisi kitabında(2011), “Çeteden söz edildiğinde çoğu insan onu erkek egemen bir grupta ilişkilendirmektedir, ancak giderek artan sayılarda kadın, çete kültürünün bir parçası olmaktadır. Bunlardan bazıları ‘yalnızca kızlar’ çetesini oluştururken diğerleri geleneksel erkek çetelerine katılmaktadır” diyor. Bu bilgi ve yukarıdaki haber muhtemelen zihnimize yerleşen şiddetin erkek cinsiyetiyle ilişkilendirildiği kalıp yargıyla uyumsuzdur. Bu uyumsuzluk bizi kadınların şiddetin aynı zamanda faili olduğu bilgisinin istisna olduğu yargısına götürebilir.

Ancak Canter (2011), “faili erkek olan şiddet” kalıp yargısını sarsacak başka araştırma bulguları da aktarıyor: “Kız çete üyelerinin erkek denklemleriyle ilişkili bütün suçlara ve şiddet eylemlerine katıldığı belgelenmiştir fakat daha az sayıda şiddet suçu işlemektedirler ve mallarla konumla ilgili suçlar işlemeye daha eğilimlidirler. Dışı çete üyeleri artık yalnızca erkek çetelerin ikinci dereceden üyeleri değildirler ve kendi çete kültürlerini geliştirmekte ve kendi başlarının çaresine bakmaktadırlar”

3.3.6. Türkiye'nin “Şiddet” Geleceği: Kızlar Fiziksel ve Cinsel Şiddeti Daha Fazla mı Uygulayacak?

Türkiye gibi, görece geleneksel cinsiyet algılarının daha yerleşik olduğu toplumlarda bile kız çetelerin yaygınlaştığına dair bulgular vardır. “Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu” Türkiye'nin o güne kadarki en büyük betimsel araştırmasını yapmıştır.⁶⁸ Araştırma verileri 261 ortaöğretim kurumuna devam eden 26 bin öğrenciden toplanmıştır.⁶⁹ Araştırmada erkeklerin %10,6'sının bir çeteye üye oldukları kaydedilirken, kızların %4,1'inin bir çete üyesi oldukları bulunmuştur.

Araştırma cinsiyet ve şiddet ilişkisini yeniden düşünmemizi gerektirecek başka önemli veriler de aktarmaktadır. Özellikle “fiziksel şiddet uygulama” yüzdeleri oldukça çarpıcıdır. **Son üç ay içinde fiziksel şiddet uygulayan erkek öğrencilerin oranı %34 iken, bu oran kızlarda %37'dir.** Özel okullarda öğrenim gören kızlar, erkek öğrencilere göre daha fazla şiddet uyguladıklarını bildirmişlerdir. Kitabın ilerleyen sayfalarında değinileceği gibi, şiddetin “biyolojik/hormonal” etkenlerle ilişkisi dü-

68 Araştırma raporuna şu linkten ulaşılabilir: http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1413_Ek_Arastirma_Raporu.pdf (erişim tarihi: 16.05.2014)

69 Örneklemin büyüklüğü, araştırmanın devlet organları eliyle yürütülmesi (TÜİK, MEB gibi) ve 60 ili kapsamı gibi sebeplerle araştırma sonuçları oldukça değer kazanmıştır.

şünüldüğünde kızların erkeklerden daha fazla *fiziksel şiddet* uygular hale gelmesi, üzerinde düşünülmesi gereken bir noktadır. *Kızların fiziksel şiddete yönelmesi, toplumsal cinsiyet algılarının değişmeye başladığını düşündürmektedir.*

Araştırma kızların yarısının sözel şiddet uyguladığını belgelemektedir. Son üç ay içerisinde erkeklerin sözel şiddet uygulama oranı %47,1 iken bu oran kızlarda %50,6'dır.

Kızlar duygusal şiddet boyutunda da erkeklere göre daha fazla şiddet uygulamaktadır. Erkeklerde duygusal şiddet uygulama %27 iken, bu oran kızlarda %28,3'tür.

Araştırmanın fiziksel şiddete ilişkin bulguları “faili erkek olan şiddet” kalıp yargısının önümüzdeki yıllar içerisinde sarsılacağını, fiziksel şiddet uygulamada kızların erkekleri geçeceğini haber veriyor.

Ancak araştırmanın belki de en çarpıcı bulgusu, cinsel şiddete ilişkin ortaya koyduğu verilerdir. Araştırmada cinsel şiddet “*Cinsellik içeren sözler söyleme, sarkıntılık etme, sıkıştırma, elle rahatsız etme benzeri davranışlar*” şeklinde tanımlanmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre **erkeklerin cinsel şiddet uygulama oranı %11,5 iken, bu oran kızlarda %12'dir.** Araştırma bize, ayrıca, **her 10 kızdan birinin her gün cinsel şiddet uyguladığı bilgisini de veriyor.** Tablo 3.10 sözü edilen araştırmadan ortaya çıkan sonuçları vermektedir.

Cinsiyet	Fiziksel Şiddet	Sözel Şiddet	Duygusal Şiddet	Cinsel Şiddet
Erkek	%34	%47,1	%27	%11,5
Kız	%37	%50,6	%28,3	%12

Türkiye'nin en büyük araştırmasında şiddetin bütün boyutlarında kızlar erkeklere oranla daha fazla şiddetin faili konumundaydı. Kızların sözel, duygusal, fiziksel ve cinsel şiddeti erkeklere oranla daha fazla uyguluyor olması, çok ses getirmesi gereken, üzerinde uzun uzun tartışılması gereken önemli bir bulguydu. Sadece araştırmayı yapan ekip değil, bütün bir kamuoyu bu sonuçları önüne koyup faili kızlar olan bu yeni şiddeti her yönüyle tartışmalıydı.

Araştırmanın yapıldığı yıllara geri dönülüp bakıldığında bulguların gerekli yanıkı yapmadığı görülmekte. Türkiye'nin en büyük araştırmasından çıkan bu “sarsıcı” sonuçlar basında yer bulmamıştı. Belki daha ilginç olanı araştırma ekibinin zihninde de yankı bulmamış olacak ki, araştırma raporunun sonunda yer alan ve araştırma bulgularının genel olarak özetlendiği bölümde de, bu noktaya hiç değinilmemiş.

Hemen herkesin aklına böyle bir durumda şu soru takılır: bir araştırma sonucu içinden hangisinin “ses getireceğine” kim karar veriyor? Örneğin bir “koca”nın uyguladığı şiddetin ana haber bültenlerinde ve gazetelerin ana sayfalarında yer almasına karşın, Türkiye'nin bir bakıma gelecekteki şiddet profili-

ni veren bu araştırmanın sonuçları üzerinde neredeyse hiç durulmaması tuhaf değil mi?

Aslında değil. Giriş bölümünde de ifade ettiğimiz gibi, teoriye uymayan verilere “üvey veri” muamelesi yapılması yeni karşılaşılan bir durum değil. Eğer veriler, “erkek egemen şiddet” teorisini destekliyor olsaydı muhtemelen, araştırma raporu deyim yerindeyse “unutulmaya” terk edilmeyecekti.

Araştırmanın gerçekte çarpıcı olan bu sonuçlarına ilgisizlik, bilim dünyasında “**Rafa Kaldırma Fenomeni**” (File Drawer Problem) denilen durumu akla getiriyor. Rafa kaldırma fenomeni, bir konuda ortalama sonuçlardan daha farklı bir sonuç veren araştırmanın, rafa kaldırılmasını ve çoğu zaman sonuçlarının kamuoyuyla paylaşılmamasını ifade ediyor.

3.4. KADININ MARUZ KALDIĞI ŞİDDET

3.4.1. Dünyada Kadına Şiddet Verileri

Son yıllarda belki de “şiddet” kavramının yan yana geldiği en popüler kavram kadındır. Medyada, politikalarda, akademik çalışmalarda ve pek çok alanda kadının uğradığı şiddet ile ilgili çalışmalar yürütülmekte, kadının yaşadığı şiddet sorununa çözüm üretilmeye çalışılmakta. Çalışmamızın bu bölümünde kadının uğradığı şiddet ile ilgili yapılan çalışmaların verileri analiz edilecek, Dünya’da ve Türkiye’de sorunun boyutunu ortaya koymaya yönelik veriler aktarılacaktır. Cinsiyetle ilişkili şiddet çalışmalarında, şiddetin sadece “*erkekten kadına*” yönelen boyutuyla ilgilenilmesi şiddetin bütün boyutlarıyla anlaşılmasını ve fotoğrafın tamamının görülmesini zorlaştırmaktadır. Kadının maruz kaldığı şiddet ele alınırken sadece erkekten gelen şiddet değil, hemcinslerinden gelen şiddet de aktarılacaktır. *İlk olarak erkekten kadına yönelik şiddete ilişkin yapılan araştırmaların genel bir değerlendirmesi aktarılacaktır.*⁷⁰

Dünyada yapılan 48 anket araştırma sonucu kadınların % 10’u ile % 69’u hayatlarının bir bölümünde eşleri tarafından fiziksel saldırıya maruz kaldığını göstermektedir (Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu: Özet, 2002). Çalışmalara bakıldığında tüm dünyada kadınların şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Japonya’da yapılan bir araştırma kadınların % 10’undan azının sadece fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtirken, % 57’sinin hem fiziksel, hem psikolojik, hem de cinsel istismara uğradığını göstermiştir. Tüm dünyayı temsilen seçilen 32 ülke arasından, kadınlara uygulanan şiddetin en yaygın olduğu yerler Nikaragua ve Papua Yeni Gine’dir (sırasıyla % 69 ve % 67). Aile içi şiddet konusunda yapılan bir derlemeye göre Avrupa ülkelerindeki aile içi şiddet sorununa bakacak olursak, İspanya’da görüşülen kadınların % 12.9’u

⁷⁰ Türkiye’de yapılan şiddet araştırmalarına yönelik içerik analizi ise 5. bölümde yapılacaktır.

son bir yılda eşlerinden fiziksel şiddet gördüklerini, % 16.2'si de eşleri tarafından cinsel istismara maruz kaldıklarını belirtirken; İsveç'te fiziksel şiddete maruz kalma oranının kadının yaşına göre % 8 ile % 20 arasında değişiklik gösterdiği saptanmıştır (Zara Page, İnce, 2008).

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ile ilgili yaptığı çalışmada (Owen ve Owen,2008) aktarılanlara göre de Kenya'da en az haftada bir kadın, ABD'de her 15 saniyede 1 kadın genellikle eşi ya da erkek arkadaşı tarafından dövülmektedir. İspanya'da 2000 yılında her beş günde bir kadın, eşi ya da erkek arkadaşı tarafından öldürülmüştür. İngiltere'de haftada yaklaşık iki kadın eşleri ya da erkek arkadaşları tarafından öldürülmektedir. "Cinayet Üzerine Küresel Araştırma 2013"⁷¹ raporunda, 2012'de dünya genelinde 437 bin kişinin cinayet sonucu hayatını kaybettiği belirtildi. **Cinayetlerin yüzde 15'i aile içi şiddetten kaynaklanırken, aile içi şiddet sonucu ölenlerin yüzde 70'ini kadınlar oluşturuyor.** Aynı rapora göre Asya'da 19 bin 700 kadın 2012'de aile üyeleri veya erkek arkadaş tarafından öldürüldü. **Çalışmadaki en çarpıcı veri Avrupa'daki kadın hükümlü oranlarıdır. Avrupa'daki kadın hükümlü oranı (%8) dünyanın diğer bölgelerinden(%5 ve %4) ve dünya ortalamasından (%5) 3 puan daha fazladır. Avrupa kadın cinayetlerinin hem daha fazla işlendiği (%28), hem de kadınların daha fazla cinayet işlediği (%8) bölgedir.**

3.4.2. Türkiye'de Kadına Şiddet Verileri

Türkiye'de yapılan çalışmalarda da kadınların yaklaşık %40 oranında şiddete uğradıkları aktarılmaktadır. Sivas ilinde yaşayan 162 evli kadınla yürütülen çalışmada kadınların %40.7'sinin aile içi şiddete maruz kaldığı, şiddete maruz kalan kadınların %91'inin eşi, %19.7'sinin ise eşinin yakınları tarafından şiddete uğradığı belirlenmiştir (Güler, Tel, Özkan Tuncay, 2005).

Altınay ve Arat'ın (2007) Türkiye'de aile içi şiddet konusunda 56 ilden toplam 1800 kadınla yaptıkları çalışma, evli kadınların %35'inin hayatı boyunca eşinden en az bir kez fiziksel şiddet gördüğünü söylemektedir. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009) tarafından yürütülen araştırmaya göre ise, ülke genelinde yaşamın herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı %39'dur. Araştırmadan önceki son 12 ay açısından bakıldığında, fiziksel şiddet yaşanması ülke genelinde 10 kadından 1'e düşmektedir. Ülke genelinde kadınların %15'i cinsel şiddet yaşarken; %42'si iki şiddetten en az birini yaşamaktadır.

71 Global Study on Homicide 2013/Trend-Context-Data United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC)

3.4.3. Türkiye'de Kadın Cinayeti Verileri: İstatistik Savaşları

Şiddet olaylarında hayatını kaybedenler ile ilgili Türkiye'de verilen istatistikler ise kafa karıştırıcı. Fatma Şahin'in Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı olduğu dönemde yaptığı açıklamalara göre aile içi şiddet olaylarında 2009 yılında 171, 2010 yılında 177, 2011 yılında 163, 2012 yılının Ocak-Eylül aylarında ise 125 kadın hayatını kaybetti. Şahin, CHP Tokat Milletvekili Orhan Düzgün'ün soru önergesine verdiği yanıtta 2009-2012 yıllarında aile içi şiddet olaylarından dolayı 636 kadının hayatını kaybettiğini ifade etmiştir.⁷² Fatma Şahin'in 2012 yılının tüm ayları için verdiği bilgiye göre ise 155 kadının öldürülmüştür. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın verilerine göre 2009-2012 yılları arasında toplam 666 kadın öldürülmüştür.⁷³ İçişleri bakanlığından aldığı verileri aktaran Şahin'in ifade ettiği oranlar Tablo 3.11'de gösterilmiştir.

Tablo 3.11. Türkiye'de Aile İçi Şiddet Sonucu Hayatını Kaybeden Kadın Sayısı (2009-2012)			
2009	2010	2011	2012
171	177	163	155

Tabloda aktarılan öldürülen kadın sayısı sadece erkek şiddeti ile hayatını kaybedenleri değil, aile bireylerinden herhangi biri tarafından gördükleri şiddet sonucu hayatını kaybeden tüm kadınları kapsamaktadır.

CHP Ankara milletvekili Gülsün Bilgehan'ın verdiği soru önergesinde belirttiğine göre ise Mart 2011-Mart 2012 döneminde aile içi şiddetten kaynaklı 101 kadın (81 erkek) , Mart 2012-Mart 2013 döneminde ise 107 kadın (83 erkek) hayatını kaybetti.⁷⁴

24 Ekim 2011 Tarihinde BDP Milletvekili Sabahat Tuncel'in imzasını taşıyan yasa değişikliği teklifinde yine Türkiye'de kadına şiddet istatistikleri de yer alıyordu. Tuncel teklifin gerekçe bölümünde aynen şunları söylüyor:

“Türkiye’de kadın cinayetleri gün geçtikçe artmaktadır. Sadece istatistikler incelendiğinde neredeyse günde 5 kadının cinayetlere kurban gittiği bir tablo ile karşı karşıya kalınmaktadır”

İstatistiğin Politize Edilmesi: “Günde Ortalama 5 Kadın Öldürülüyor” Klişesi

Günde ortalama “5 kadın cinayeti” işlendiği bir klişe olarak kimi gazete ve TV programlarında konunun vehametini vurgulamak isteyenler tarafından, gerçekliğine bakılmaksızın kullanılıyor. Meclis’e sunulan bir yasa teklifinde “muhayyel” bir istatistiğin kullanılıyor olması düşündürücüdür. Aynı veriyi CHP Genel Başkan Yardım-

72 <http://www.haberler.com/aile-ici-siddetin-bilancosu-636-kadin-hayatini-4460547-haberi/>

73 Bkz.: <http://www.ucansupurge.org/turkce/index2.php?Hbr=1365> (erişim tarihi: 16.05.2014)

74 İlgili soru önergesi ve cevap metnine ulaşılabilir link: <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-28216sgc.pdf>

cısı Umut Oran da kullanıyor.^{75,76} **Günde 5 kadının öldürülmesi demek, Türkiye'de yılda 1825 kadının öldürülüyor olması demektir.** Ancak Türkiye'de yılda toplam bu kadar cinayet işlenmediği biliniyor. Örneğin Eski İçişleri Bakanı Muammer Güler 9 Eylül 2013 tarihinde basında yer alan açıklamasında 2009-2012 tarihleri arasında, 4 yılda toplam 1411 kadın cinayeti işlendiğini belirtmişti.⁷⁷

Türkiye'de yılda ne kadar kadın cinayeti işlendiği konusunda veriler arasında bir tutarsızlık olduğu açık. BDP Milletvekili Sabahat Tuncel de, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın cevaplaması için verdiği soru önergesinde, kimi STK'ların tuttuğu verilerle Bakanlığın açıkladığı veriler arasında bir tutarsızlık olduğunu belirtiyor. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun (KCDP) açıklamalarına göre 2012 yılında 220 kadın cinayeti işlendiği söylenirken, Bakanlığın aynı yıl 155 kadın cinayeti işlendiğini söylemesi, Tuncel tarafından şüpheyle karşılanmış. Tuncel, Bakanlığın belirttiği sayının az olmasından yakınıyor. KCDP'nin iddiasına göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı sadece "evli" kadınların istatistiğini tutuyor, bekar kadınları insandan saymıyor.⁷⁸ Dönemin Bakanı Fatma Şahin ise Tuncel'in soru önergesine verdiği cevapta, verilerin Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'ndan alındığını, kadın cinayetlerinin kayıtları tutulurken erkek arkadaş, koca, eski koca, sevgili, nişanlı ayrımı yapılmadığını belirterek, iddiaları yalanlıyor.⁷⁹

Tuncel resmi makamların kadın cinayetlerinin sayısını az gösterdiği imasında bulunurken "Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu"nun (KCDP) verilerini esas alıyor. KCDP'nin 2008-2012 yılları arasında kendilerine başvuran ailelerden ve "iletişim araçlarından" derledikleri verilere göre⁸⁰ kadın cinayetleri sayıları ise şöyle: 2008'de 80 kadın, 2009'da 109 kadın, 2010'da 180 kadın, 2011'de 121 kadın, 2012'de 210 kadın. Bu verilere göre 5 yıl içinde toplam 700 kadın cinayet sonucu öldürülmüş. Halbuki Eski İçişleri Bakanı Güler'in Eylül 2013'teki açıklamasında 2009-2012 yılları arasında toplam 1411 kadının cinayet sonucu öldürüldüğü belirtiliyor. **Yani, kadın hareketleri bir taraftan hükümet yetkililerini kadın cinayetlerini az göstermekle suçlarken, diğer taraftan kendi tuttıkları istatistiklerin Bakan tarafından açıklanan rakamlara göre daha düşük olduğunu fark etmiyor.**

KCDP'nin 2008-2012 verilerini açıkladığı raporun giriş bölümünde, önemli bir ifade var. "2008-2012 Kadın Cinayeti Gerçekleri" başlığıyla verilen haberde⁸¹

75 <http://www.chp.org.tr?p=140876> (erişim tarihi: 16.05.2014)

76 Şehir Üniversitesi'nin düzenlemiş olduğu "Kadın, Şiddet ve Güvenlik Çalıştayı"nda da hukukçu Funda Ekin yaptığı konuşmada kadın cinayetlerinin %1300 arttığını söyledikten sonra, günde ortalama 5 kadın öldürüldüğünü belirtiyor. Pek çok akademisyenin katılımcı olduğu böyle bir toplantıda bile bu istatistiklerin doğruluğunun sorgulanmaması dikkat çekicidir. Konuşma için bkz.: <https://www.youtube.com/watch?v=haDC5W9Z-jA> (erişim tarihi: 1 Kasım 2014)

77 Bugün Gazetesi, 9 Eylül 2013

78 Bkz.: <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/haber/676/gercekleri-soyleyin> (erişim tarihi: 15.05.2014)

79 06.09.2013 tarihli, 93055 sayılı TBMM başkanlığına sunulan cevap.

80 Bkz.: <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/273/2008-2012-kadin-cinayeti-gercekleri>

81 <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/273/2008-2012-kadin-cinayeti-gercekleri> (erişim tarihi: 22

“Türkiye’de her gün 5 kadın öldürüldü ve öldürülmeye de devam ediyor. Basından elde ettiğimiz kadın cinayeti haberlerini derlediğimizde önümüze korkunç bir tablo çıktı. 2008-2012 kadın cinayeti gerçeklerini görmek için tıklayınız” diyor. Raporla verilen verileri okuduğumuzda günde ortalama 0,3 kadının öldürüldüğünü anlıyoruz. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu öyle anlaşılıyor ki Türkiye’de her gün 5 kadın öldürüldüğüne inanıyor ama bu inancını destekleyecek bir kanıt sunma ihtiyacı hissetmiyor. Bilakis sunduğu bilgi, başlangıçta sunduğu veriyi (günde ortalama 5 kadın öldürülüyor) yalanlıyor.

Kadın cinayet çetelesi tutan ve yine kimi milletvekilleri tarafından kaynak olarak kullanılan Bianet web sitesi ise 2010-2013 yılları arasında toplam 853 kadın cinayetinin işlendiğini duyuruyor.⁸² Aynı site 2009 yılında ise 198 kadın cinayetinin işlendiğini belirtiyor. Bakan Güler’in belirttiği 2009-2012 döneminde Bianet’in verilerine göre toplam 837 kadın cinayeti işlenmiş. Görüleceği üzere Bianet ve KCDP’nin verileri arasında da tutarsızlık var. Aynı dönem için (2009-2012) KCDP’nin verilerine göre 620 kadın cinayeti işlenmiş.⁸³

Sabahat Tuncel ya da Umut Oran’ın günde ortalama 5 kadın verisini esas alırsak 2009-2012 yılları arasında 7300 kadın öldürülmüş. Bakan Güler’e göre 1411; Bianet’e göre 837; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na göre 666; KCDP’ye göre 620 kadın öldürülmüş. Emniyet Genel Müdürlüğü’nün 2013 yılında yayınladığı suç istatistikleri raporuna göre ise 2012 yılında toplam 1233 cinayet işlenmiş.⁸⁴ Yani toplamda ortalama her gün 3 kişi ölmüş.

Türkiye’de kadın cinayetlerine ilişkin sayı kavgası daha uzun süre devam edeceği benziyor. Kadın hareketleri Türkiye’de kadına yönelik cinayet rakamlarının resmi makamların belirttiğinden çok daha yüksek olduğuna inanıyor. Çünkü rakamların yüksek olması, “erkek egemen toplum” teorisini de güçlendiriyor.

Bu noktada son zamanlarda pek çok gazetenin, bilimsel raporların ve kadın hareketlerinin kullandığı “son 7 yılda kadın cinayetleri %1400 arttı”⁸⁵ istatistiğine de değinmekte fayda var.

Mayıs 2014)

82 Bianet, verdiği rakamların sadece basında çıkan haberlerle sınırlı olduğunu belirtiyor.

83 KCDP, yayınladığı verilerin gerçeğin çok altında olduğunu öne sürüyor.

84 http://www.gusam.org.tr/arsivler/designsentry_portf/egm-2012-turkiye-suc-istatistikleri (erişim tarihi: 18.05.2014)

85 Bu bulgunun kullanıldığı bazı haber ve yayımlar için bkz.:

<http://www.tukd.org.tr/basinhaber07.asp> (erişim tarihi: 18.05.2014)

<http://www.ntvmsnbc.com/id/25024737/> (erişim tarihi: 16.05.2014)

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/198902/Kadin_cinayetleri_son_7_yilda_yuzde_1400_artti.html (erişim tarihi: 16.05.2014)

http://www.radikal.com.tr/turkiye/kadin_cinayetleri_7_yilda_yuzde_1400_artti-1030040 (erişim tarihi: 14.05.2014)

<http://suconleme.org/wp-content/uploads/2013/02/17-Kad%C4%B1n-Cinayetleri-Sevgi-mi-Namus-mu.pdf>

<http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2-0394.pdf> (erişim tarihi: 16.05.2014)

Sözü edilen istatistik Eski Adalet Bakanı Sadullah Ergin'in 3 Kasım 2009 tarihinde Van Milletvekili Fatma Kurtulan'ın soru önergesine verdiği cevaptan edinilmiştir. Ergin'in cevabında aşağıdaki tablo sunulmuştur (Tablo 3.12):

Tablo 3.12. 2002 Yılından Bu Yana Cinayet Nedeniyle Ölen Kadın Sayısı								
MAKTUL ÖLEN SAYISI								
Kanun No'su ve Maddesi	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
5237 S.K. 82. Maddesi	22	5	35	119	281	725	618	862
765 S.K. 448	17	40	49	77	137	75	72	41
766 S.K. 449	8	6	19	38	31	38	20	16
767 S.K. 450	19	32	61	83	114	173	96	34
TOPLAM	66	83	164	317	663	1011	806	953

Veriler incelendiğinde 2007 yılında ani yükseliş görülmektedir. 2002 yılında 66 olan kadın cinayeti, 5 yıl sonra, 2007 yılında 1011'e fırlamış. Cinayet gibi ağır bir suçta böylesi bir patlama olduğuna göre Türkiye halkı toplumsal bir cinnet geçirmiş olmalı, diye düşünüyor insan. Ani yükseliş, verileri başka kaynaklardan da teyit etme ihtiyacını doğuruyor. Fakat Emniyet Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Yüksek Öğretim Kurumu (akademik tezler bölümü), bilimsel dergilerde konuyla ilgili yayınlanmış makalelerde maalesef kadın cinayetlerine ilişkin resmi bir veriye rastlanılmadı. Uluslararası kaynaklarda ise UNECE'nin (United Nations Economic Commission for Europe/Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu) derlediği verilere rastlamak mümkün. UNECE'nin yayınladığı cinayet istatistiklerinde Türkiye'de 2002-2009 yılları arasında işlenen cinayet verileri Adalet Bakanı'nın açıkladığı verilerden farklı. UNECE'nin⁸⁶ verileri şöyle (Tablo 3.13):

Tablo 3.13 Türkiye'de Cinsiyete Göre Cinayete Kurban Giden Kişi Sayıları (2002-2013)												
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kadın	1399	1315	1368	1281	1202	817	802	1051	1010	1083	1015	1038
Erkek	5337	5208	5275	5424	5335	3713	3438	4025	3590	3848	4173	4101

UNECE ve Sadullah Ergin'in aynı yıllara ait verdiği verileri alt alta verecek olursak ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır (Tablo 3.14):

Tablo 3.14 Adalet Bakanlığı ve UNECE Kadın Cinayet Verilerinin Yıllara Göre Karşılaştırması								
Yıllar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
UNECE	1399	1315	1368	1281	1202	817	802	1051
Adalet Bakanlığı	66	83	164	317	663	1011	806	953

86 Verilere şu linkten bakılabilir: <http://w3.unece.org/pxweb/dialog/Saveshow.asp?lang=1> (erişim tarihi: 24.09.2014)

Görülebileceği üzere, UNECE'nin verileri ile dönemin Adalet Bakanı Sadullah Ergin'in açıkladığı veriler arasında büyük bir tutarsızlık var⁸⁷. Eğer UNECE'nin verilerini doğru kabul edersek, 2002-2009 yılları arasında 9235 kadın öldürülmüş⁸⁸. Bakan Ergin'in açıkladığı verilere göre aynı dönem içinde 4063 kadın cinayete kurban gitmiş. UNECE'nin verileri Ergin'in açıkladıklarına göre %100'den daha fazla. Ancak UNECE'nin verilerini doğru kabul ettiğimizde kadın cinayetlerinde bir artış yok, bilakis bir düşme var. *Dolayısıyla "son 7 yılda kadın cinayetlerinde %1400 artış oldu"* söyleminin doğru olmadığı anlaşılmaktadır.

"Her gün 5 Kadın" söyleminin doğruluğunu UNECE ve Adalet Bakanlığı'nın verileri üzerinden incelediğimizde, 2002-2009 yılları arasında, UNECE'nin rakamlarına göre her gün ortalama 3,1 kadın; Adalet Bakanlığı'nın verilerine göre ise 1,3 kadın cinayete kurban gitmiş. Bütün veriler içinden bir yıl içinde en fazla kadın cinayetinin işlendiği 2002 yılının rakamına göre ise günde ortalama 3,8 kadın cinayete kurban gitmiş. Bu veriler de gösteriyor ki, Türkiye'de son yıllarda işlenen kadın cinayetlerini en yüksek gösteren veriler esas alındığında bile **"Günde ortalama 5 kadın öldürülüyor"** klişesini doğrulamak mümkün görünmüyor.

Tüm dünyada kadına yönelik şiddet eylemlerinin gerçekleştiği açıktır. Bununla birlikte yukarıda aktarılan araştırmalarda görüldüğü gibi, kadına yönelik şiddet verilerinde tutarsızlıklar mevcuttur. *"Son 7 yılda kadın cinayetlerinde %1400 artış oldu"* ya da *"Her gün 5 kadın cinayete kurban gidiyor"* argümanları istatistikler tarafından desteklenmemektedir. Bu verilerin bilimsel olarak desteklenmemesine rağmen; veriler akademik, siyasi, adli raporlarda nesnel veriler olarak kullanılmaktadır. Yapılan çalışmalar erkekte kadına yönelik şiddetle birlikte kadının kadına uyguladığı şiddetin de yaygınlaşmaya başladığını, şiddet fotoğrafında failin ve mağdurun kadın olduğu olayların da ciddi yer teşkil ettiğini göstermektedir.

3.5. ÇOCUĞUN MARUZ KALDIĞI ŞİDDET

"Michigan Üniversitesi'nde yapılan yeni bir araştırma Amerika'da henüz 1 yaşındaki çocukların %30'unun anneleri, babaları ya da her ikisi tarafından son bir ay içinde en az bir kez dövüldüğünü, hırpalandığını ortaya koydu. Child Abuse & Neglect dergisinin Mart 2014 tarihli sayısında yayınlanan araştırma Kentlerde yaşayan 2788 aile üzerinde gerçekleştirilmiş. Sonuçlar ise gerçekten ürkütücü.

Amerikalı anne-babalar tarafından çocuklarının dövülüyor olması uzun zamandan beri tartışılıyor. Araştırmalar anne-babaların bu tutumlarının çocuklarda saldırı-

87 UNECE de verileri Türkiye'nin resmi makamlarından alıyor olsa gerek.

88 Bakan Ergin'in verilerinde de, UNECE'nin verilerinde de cinayetleri işleyenlerin cinsiyetine dair bilgi verilmiyor.

ganlık, depresyon ve diğer negatif davranışları beslediğini belirtiyor. Daha önce yapılmış araştırmalar 3 yaşlarındaki çocukların disipline edilmesiyle ilişkilidir. Ancak son bulgular henüz daha ilk adımlarını bile atmamış çocukların bile anne-babaları tarafından şiddet gördüğünü ortaya koyuyor.

Sosyal hizmet uzmanı Prof. Dr. Shawna Lee ve Andrew Grogan-Kaylor bu durumun yanlış yönlendirilmiş ve potansiyel zararları olan uygunsuz anne-babalık davranışlarıyla ilişkili olduğunu söylüyor. Uzmanlar ayrıca bu sorunları azaltmak için yapılacak müdahalelerin önemli olduğunu, bu aileleri ziyaret eden uzmanların bebeklerle problem yaşadıklarında fiziksel müdahale yerine alternatif yollar hakkında konuşmaları gerektiğini belirtiyorlar.”

Uzmanlar “kadından çocuğa şiddet” olarak nitelendirmeseler de çocuklara yönelen bir şiddet olduğunu belirtiyorlar. Özellikle bu şiddetin henüz bir yaşını doldurmamış, tamamen korunmasız/savunmasız/masum çocuklara yöneltilmesi, durumu daha dramatik hale getiriyor. Yukarıdaki araştırmanın sonuçları oldukça ürkütücüdür. Ne var ki, tek ya da istisna değildir.

Pek çok belge çocukları şiddete karşı güvence altına almaktadır. Fakat buna rağmen, çocuğa uygulanan şiddetin de diğer şiddet türlerinde olduğu gibi yoğun olarak yaşandığı aktarılmakta ve bilimsel araştırmalarda çocuğa yönelik şiddet gittikçe daha yoğun olarak çalışılmaktadır. Türkiye’de bilimsel platformlarda tartışılmaya başlanması ise BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin kabulünden sonra başlamıştır. Çalışmalarda çoğunlukla var olduğu düşünülen şiddetin “görünür kılınması” hedeflenmektedir.⁸⁹ Aşağıda Türkiye ve Dünya’da yapılan araştırmaların verileri aktarılacaktır. Çalışmaların bulgularına göre çocuğa yönelik şiddet hem ebeveynler tarafından, hem de çocukların akranları tarafından uygulanabilmektedir. **Ebeveynlerin uyguladığı şiddette, fail çoğunlukla annelerdir.** Kadınların çocuklarına karşı işledikleri şiddet/suç ise “kadına karşı şiddet” olgusunda olduğu gibi kalıcı bir gündeme dönüşmemektedir. **Gerçekte gerek Türkiye’de gerekse Dünya’da yapılan araştırmalar kadınlardan çocuklara yönelen tedirgin edici bir şiddet trendine işaret etmektedir.**

Combs-Orme ve Cain’in (2008) 0-13 aylık çocuğu olan annelerle yaptığı araştırma bebelere yönelen şiddeti ele alıyor. Araştırmada 246 anneye görüşülmüş. Combs-Orme ve Cain bazı kayıp bilgileri çıkardıktan sonra 224 anneden topladıkları sonuçları aktarıyor. 38 anne (%17) henüz daha bebekleri bir haftalıkken bebeklerini hırpaladıklarını söylemişler. %10,2’si bebekleri 6-7 aylıkken; %12,2’si 7-8 aylıkken; %15’i 8-9 aylıkken; %23,1’i 9-10 aylıkken; %33,3’ü 10-11 aylıkken; %40’i 11-12 aylıkken bebeklerine karşı şiddet kullandıklarını belirtmişler. Bebekleri 12-13

⁸⁹ Bkz.: Genç Hayat Vakfı (2012). Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması. Genç hayat yay., İstanbul

aylıkken şiddet kullandıklarını belirten annelerin oranı ise %75. *Yani her dört anneden üçü henüz daha bir yaşında olan bebeklerine şiddet kullandıklarını söylemişler.*⁹⁰

Civitas'ın⁹¹ yaptığı bir araştırmada ise ebeveynlerin %62'si sürekli bir şekilde cezalandırma aracı olarak çocuklarına tokat/şaplak attıklarını belirtmişler. 2 ya da daha küçük yaşta çocuğu olan ebeveynlerin ise %37'si bu ceza yöntemini kullandıklarını belirtmişler.

Amerika Birleşik Devletleri Üçüncü Ulusal Çocuk İhmal ve İstismarı İnsidans Çalışmaları'na göre, ihmal ve istismara maruz kalan çocukların sayısı 1986-1993 yılları arasında ikiye katlanarak 2.8 milyona ulaşmıştır. Aynı çalışmada yaklaşık olarak bu süre içerisinde ciddi şekilde yaralanan çocuk sayısı 4'e katlanarak 570.000'e yükselmiştir (Murry, Baker, Lewin, 2000). Amerika Birleşik Devletleri'nde 1999 yılında her 100.000 çocuktan 1.66'sının istismar sonucu yaşamını yitirdiği ve bu çocukların %26.1'inin fiziksel şiddete maruz kaldıkları için öldüğü tespit edilmiştir (Akt.; Tezel, 2002). *ABD'de yapılan bir diğer araştırmada kendi çocuklarının cinayetinde katillerin %55'inin kadınlar olduğu görülmüştür. Kadınlar, kardeş cinayetlerinin de %15'inde, ebeveyn cinayetlerinin ise %18'inde faildir* (Dawson ve Langan, 1994).

Diyarbakır Adli Tıp Grup Başkanlığı'nda 2000-2003 yılları arasında yapılan ölü muayene ve otopsi raporları incelenmiş, çocuk ölümlerinden %5,6'sının cinayete bağlı ölüm olduğu saptanmıştır. Araştırmada 0-3 yaş aralığındaki cinayetlerin çoğunlukla aile içi cinayet olduğu görülmüştür (Gören ve Tıraşçı, 2007).

Çalışmalarda çocuk cinayetlerinin en yaygın görüldüğü yaş aralıklarının 0-6 yaş olduğu görülmektedir. Hargrave ve Warner (1992) 1-3 yaş grubunun olguların büyük çoğunluğunu oluşturduğunu, Strang (1996) ise çalışmasında 1-5 yaş grubunun büyük çoğunluğunu (%37) olduğunu bildirmektedir. Hargrave ve Warner (1992) çalışmasında 131 olgunun %33'ünün, Strang (1996) ise 1026 olgunun %25'inin 1 yaşın altında olduğunu bildirmektedir. Araştırmaların sonuçlarına bakıldığında 0-6 yaş aralığında, çocuğun henüz tamamen savunmasız olduğu dönemlerde, hatta bebeklik dönemi olarak ele alınan 1 yaşa kadar olan dönemde dahi ölüme sebebiyet veren şiddete maruz kaldığı açığa çıkmaktadır. Hatta 1 yaş altı bebek ölümleri için "infanticide" kavramı⁹² kullanılmaktadır.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı'nın (2000) Aralık 1993 ve Aralık 1994 süresini kapsayan araştırmasında, kadınların % 76.7'si çocuklarına fiziksel şiddet uyguladıklarını bildirmişlerdir. UNICEF ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun (SHÇEK) 2008 yılında gerçekleştirdiği bir araştırma ise

90 Her iki araştırmada da (Lee ve Kaylor ve Combs-Orme ve Cain) "spanking" sözcüğü kullanılıyor. Bu kelime tokat; popoya vurulan şaplak anlamına geliyor.

91 Araştırmanın özeti için bkz.: <http://www.buildinitiative.org/portals/0/uploads/documents/resource-center/grown-ups.pdf>

92 Infanticide kavramı, bir yaşından küçük bir çocuğu öldürme eylemini tanımlamaktadır.

Türkiye'de yaşayan 7-18 yaşları arasındaki çocukların, aile içinde %45'inin fiziksel istismara, %51'nin duygusal istismara ve %25'inin ihmale maruz kaldığını ortaya çıkarmıştır.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu (2006) tarafından yapılan aile yapısı araştırmasına göre 3-17 yaş grubundan çocukları olan anne babalarla yapılan bir araştırma, babaların (%17) ve annelerin (%35) cezalandırma amacıyla çocuklarını ara sıra (çoğu durumda "bazen") dövdüklerini ifade etmiştir.

Çocuğa yönelik aile içi şiddette failin anne olduğu durumların daha yüksek olduğu görülmektedir. Uludağ Üniversitesi'nde "Aile İçi Bedensel Ceza"ya ilişkin yürütülen çalışmada da öğrencilerin %33,4'ü bedensel cezayı annelerinden, %24.6'sı babalarından, %38,6'sı da her ikisinden birden aldıklarını bildirmiştir (Bilgin, 2008). *Çalışmalarda anne-babanın üniversite veya ilkökul mezunu olmaları bedensel ceza uygulamalarında herhangi bir fark yaratmıyor gibi görünmektedir.* Çocuklara bedensel ceza verme sıklığının öğrenim düzeyi yüksek annelerde bile haftada ortalama 2,5 kez olduğu bildirilmiştir (Holden, Coleman, Schmidt, 1995). Straus'un (1994) araştırmasına göre annelerin en azından 2/3'ü bebeklerine haftada 2 veya 3 kez vurmaktadır. **Sosyoekonomik düzey ile bedensel ceza arasında da anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.** Konuyla ilgili pek çok araştırma bulgusu annelerin çocuklarını babalardan daha fazla bedensel ceza ile karşı karşıya bıraktığını ortaya koymaktadır (Grogan-Kaylor, Otis, 2007). Şiddet içerikli suç işleyen 45 kadın üzerinde yürütülen araştırmaya göre de suçların %66.6 (n:30)'sı birinci dereceden bir yakına karşı işlenmişti. Suçlu ile mağdur/ maktül ilişkisinde ilk sırayı; %24.4 ile çocukların aldığı, bunu %22.2 oranı ile eşlerin izlediği görülmüştür. Aynı araştırmada kadınların işledikleri cinayet suçlarının %31.8 oranında çocuğa karşı işlendiği saptanmıştır (Saygılı ve Aliustaoglu, 2009). Feminist örgütler bir taraftan erkekten kadına yönelen şiddete tepki gösterirken, diğer taraftan kadınların tamamen savunmasız konumda olan kendi çocuklarına/bebeklerine karşı uyguladıkları şiddete duyarsız kalabilmektedir.

Şubat 2012'de yayınlanan "Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması (Genç Hayat Vakfı, 2012)" için İstanbul'da 49 ilköğretim okulunda 440 çocukla görüşülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre, çocukların % 67,9'unun en az bir kez ev içi "duygusal şiddet" yaşantıları olduğu (n=299), % 37'sinin en az bir kez ev içinde "fiziksel şiddet" yaşantıları olduğu (n=163), % 25,7'sinin en az bir kez ev içinde "ihmal edilme" yaşantıları olduğu (n=113) saptanmıştır. 440 çocuğun son bir yıl içerisinde ev içi şiddet yaşantılarının % 73,41 olduğu görülmüştür. Araştırma bulguları arasında istismar edenlerin % 63'ünün çocuğun anne babasının olduğu bildirilmiştir.

“Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması”nda şiddet türlerinin tanımları, kadına yönelik şiddet de olduğu gibi oldukça geniş kapsamlıdır. *Araştırmada çocukların en çok karşılaştıkları duygusal şiddet yaşantısının evde birinin/ birilerinin kendilerine yüksek sesle ve saldırganca bağırması, çağırması ve çılglık atması olduğu görülmüştür. Birilerinin sevdiği bir şeyi yasaklaması ve çocuğun kendini küçük düşürülmüş hissedecek şekilde diğer çocuklarla karşılaştırılması da çocukların yüksek oranda yaşadıkları duygusal şiddet deneyimleri arasındadır.* Bu tanım ele alındığı zaman, duygusal şiddete uğramamış çocuğa ulaşmak zor gözükmektedir. **Ayrıca duygusal şiddet tanımı içerisinde yer alan “birilerinin sevdiği bir şeyi yasaklaması” ifadesinin bir şiddet türü olarak ele alınması bilimsel açıdan da sakıncalı gözükmektedir.**

Şiddet bazı tanımlarda “zarar verme amacıyla” gerçekleştirilen eylemler olarak da ele alınabilmektedir.⁹³ **Çocuğun sevdiği bir şeyin yasaklaması, kimi zaman onu tehlikelerden korumak, kimi zaman davranışları değişikliği oluşturmak gibi pek çok olumlu niyetle yapılabilmektedir.** Hatta kimi zaman çocuğa zarar veren bir durumu, sevdiği bir şeyi *yasaklamamak*, bizatihi şiddetin kendisi olabilmektedir. **Madde bağımlılığı** olan çocuğunun madde temin etmesinin engellenmesi, gelişimini desteklemek amacıyla televizyon izlenme sürelerinin kısıtlanması gibi pek çok uygulama çocuğu korumaya yönelik, çocuğun sevdiği bir şeyin yasaklanmasını içeren uygulamalardır.

Araştırmada çocukların en çok karşılaştıkları ihmal yaşantısının “*ev içinde onunla ilgilenilmediğini hissetmeleri*” olduğu saptanmıştır. Burada da sadece çocuğun durumu algılayışı üzerinden bir tanım yapılmaktadır. **Evde/ ailede onunla ilgilenilmediğini hissetme, evde/ aile içinde kendilerini önemsiz hissetme, ihtiyaç duyduklarında ona yardım edilmediğini düşünme gibi pek çok içeriği belirsiz/ net olmayan ifade şiddet kapsamında ele alınmıştır.** Bu açılardan ele alındığında, araştırmanın bulgularının çocuğun ev içinde yaşadığı şiddeti yansıtır yansıtmadığı tartışmalı hale gelebilir. Zira aynı araştırmanın içerisinde çocuklara ev içinde olmanın hoşlanıp hoşlanmadıkları sorulmuştur. Buna göre çocukların tamamına yakını her zaman (%91,8) ev içinde kendilerini güven içinde hissetmekte, genellikle (%5,7) ve bazen (% 2,5) iyi hissedenler ise azınlıkta kalmaktadır. Kendini güvende hissetmeyen ise yoktur.

Çocuğa yönelik şiddet yetişkinlerden çocuğa yönelik olduğu gibi, akranlardan da birbirine yönelik olabilmektedir. 2004 yılında İstanbul’da rastgele seçilen 43 okulda, 3483 lise 2 öğrencisiyle yapılan çalışma çocukların uyguladığı şiddet ve suç profili hakkında bilgi vermektedir. Çalışmaya göre örneklemin yarısı son 1 yıl içinde en az bir kez fiziksel kavgada bulunmuş, %15.4’ü fiziksel kavgaya sonucunda yaralanmış,

93 Bkz.;; Tezel, A. (2002). Çocuğa Yönelik Şiddet. Atatürk Üniv. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1

%26.3'ü hayatı boyunca en az bir kez başkasını yaralamıştır. Öğrencilerin yarıya yakını bir başkasını ilk kez 13-15 yaşları arasında, %39'u ise 12 yaşından önce yaralamıştır (Ögel, Tarı, Eke Yılmazçetin, 2006).

Şiddeti, çocuğun maruz kaldığı şiddeti de dâhil ederek ele aldığımızda, tıpkı kadına yönelik ya da erkeğe yönelik şiddette olduğu gibi yüksek oranlarla karşılaşılmaktadır. *Oranların yüksek olmasında 2. Bölümde vurgulanan, araştırmalarda ele alınan şiddetin kavramsal içeriğinin sınırlarının çok geniş tutulmasının büyük etkisi vardır.* Bununla birlikte çocuklar hem akranlarından, hem de yetişkinlerden yönelen fiziksel, cinsel, duygusal şiddetin mağduru olmaktadır.

Burada şu sorunun önemli olduğunu belirtmeliyiz: Acaba çocuğa yönelik şiddeti “sadece çocuk oldukları için uygulanan şiddet” şeklinde tanımlayabilir miyiz? Literatüre baktığımızda böyle bir tanım göremiyoruz. Çocuklara ya da bebeklere uygulanan şiddet çoğunlukla, annenin/babanın yaşı, eğitimi, ekonomik koşullar, geçmiş deneyimler, evlilik problemleri gibi faktörlerle açıklanıyor. Ne var ki, kadına yönelik şiddet hala cinsiyet temelinde tanımlanmaya devam ediyor.

Bir diğer önemli nokta da küresel ve ulusal politikalar açısından, politik duyarlılık noktasının niçin çocuğa şiddet konusuna değil de “kadına şiddet” konusuna yerleştirilmiştir. Halbuki kadının, 1 yaşına girmemiş bir bebeğe oranla kendisini koruma gücü her halde tartışma götürmeyecek kadar açıktır. Bebekler ve çocuklar daha savunmasızken “şiddetle mücadele” denildiğinde niçin “savunmasız kadınlara erkeklerin yönelttiği şiddet” akla gelmektedir? **Bunun önemli bir sebebi şu olabilir: Şiddet konusunu “cinsiyet” temelinde ele alan küresel politika yapıcılar, çocuğa şiddeti şimdilik bu sebeple ikincil planda tutmaktadırlar. Çünkü çocuğa şiddet konusu gündemleştirildiğinde “kadınlar” mağdur konumundan “fail” konumuna geçeceklerdir. “Acımasız kadın” algısının “Savunmasız/mağdur” kadın imajını zedeleme ihtimalinden dolayı bu konu şimdilik merkeze alınmak istenmiyor olabilir. Ne var ki, bu konu merkezileştiğinde ise konu muhtemelen “cinsiyet” temelinde değil, “aile ve ev” temelinde ya da “kocanın eşe uyguladığı şiddet” temelinde merkezileşecektir.**

3.6. İŞ YERİNDE PSİKOLOJİK TACİZ (MOBBING) / ŞİDDET

“Kadına şiddet” “Ev içi şiddet” “Aile içi şiddet” kavramlarının kamusal açıdan yaygın bir politika olarak bilgilendirme/propaganda konusu edilmesine rağmen şiddetin gerçekleştiği diğer mekanlar/failler/mağdurlar niçin “şiddet politikası”nın⁹⁴ merkezine yerleşememekte, daha çok sempozyumlar, akademik tezler ve gelip geçici haberlere konu olabilmektedir? Bu soru aslında şu şekilde de sorulabilir: **Niçin şid-**

⁹⁴ Gerçekte ülkemizde bir şiddeti önleme politikasının olmadığını, kadına yönelik şiddeti önleme politikasının sürdürüldüğünü belirtmek gerekiyor.

deti önleme politikası yerine “kadına” yönelik şiddeti önleme politikası kamusal/resmi bir önceliğe sahiptir? Şiddetin diğer boyutlarının önemsenmediği ya da bunlara ilişkin bir şey yapılmadığını ifade etmek istemiyoruz. **Ev içi şiddetin ya da kadına yönelik şiddetin, niçin şiddete ilişkin politikanın “asli unsuru” olduğunu sormak istiyoruz.**

Şiddet sıklıkla ifade ettiğimiz gibi, hayatın her alanında, her mekânda ve toplumun her katmanında görülebilir bir şeydir. Örneğin işyerindeki şiddet sorununa bakıldığında “Evdeki şiddet”e gösterilen bu özel ilginin sebebini anlamak daha da önem kazanmaktadır.

“Mobbing” kavramı, işyerinde bireylere üstleri, eşit düzeyde çalışan ya da astları tarafından sistematik biçimde uygulanan her tür kötü muamele, tehdit, şiddet, aşağılama vb. davranışları içermektedir. **Uluslararası düzeyde yapılan tüm araştırma sonuçlarının birleştiği ortak nokta, mobbing mağdurlarının, diğer şiddet ve taciz mağdurlarından çok daha fazla sayıda oldukları doğrultusundadır.**

Uzmanlar işyerindeki şiddeti **yatay ve dikey şiddet** olarak sınıflandırmaktadır. Yatay şiddet, benzer pozisyonlara, konumlara ve kıdemlere sahip çalışanların birbirlerine gösterdikleri şiddet iken, dikey şiddet üstün astına karşı uyguladığı şiddet olarak tanımlanmaktadır. Uzmanlar işyerinde dikey şiddetin daha yaygın olduğunu belirtmektedirler. Araştırmalar failin büyük çoğunlukla üst düzey amir (%71) olduğunu ortaya koymaktadır (Akgeyik, Omay, Uşen, Güngör, 2009).

Mobbinge ilişkin literatür, kadınların erkeklere oranla işyerinde şiddete daha fazla maruz kaldığını belirtmektedir. Namie'ye göre işyerinde şiddete maruz kalanların %41'i bunalıma girmekte, kadınların %31'i, erkeklerin ise %21'i PTSD (Post Travmatik Stres bozukluğu) yaşamakta ve bir daha işyerine dönemez, çalışamaz hale gelmektedirler. ABD'de 9,000 kamu çalışanı üzerinde yapılan bir araştırmada, kadın çalışanların %42'sinin, erkek çalışanların ise % 15'inin son iki yılda işyerinde psikolojik tacize uğradığı tespit edilmiştir (Akt.: Işkın, 2010). ABD'de 1993-1999 yılları arasında yapılan 12 yaş ve üzeri çalışanların dahil edildiği araştırmaya göre de tüm şiddet suçlarının %18'i işyerinde meydana gelmiştir. Fransa'da toplu taşıma araçlarında çalışanlara yönelik saldırılar 1998'de %12 iken 2000 yılında %35'e çıkmıştır (Yıldız, Kaya, Bilir, 2011).

1996 yılında Avrupa Birliğinin 15 üye ülkesinde gerçekleştirilen 15.800 görüşmenin sonuçlarına göre, bir önceki yıl içinde çalışanların %4'ü (6 milyon çalışan) fiziksel şiddete, %2'si (3 milyon çalışan) cinsel tacize ve %8'i (12 milyon çalışan) mobbinge maruz kalmıştır. İngiltere'de yapılan araştırma sonuçlarına göre çalışanların %53'ü mobbing mağdurdur; %78'i ise işyerinde uygulanan psikolojik tacize tanıklık etmiştir. İsveç'te yapılan istatistiksel bir araştırmanın bulgularına göre ise, bir yıl içinde gerçekleşen intiharların %10-%15'inin nede-

ni mobbingdir. İsveç ve Almanya'da yüzbinlerce mobbing mağdurunun erken emekli oldukları veya psikiyatri kliniklerinde yatarak tedavi edildikleri kayıtlarda yer almaktadır. İtalya'da 1 milyondan fazla çalışanın mobbing kurbanı olduğu; 5-6 milyon kişinin ise, yaşanan bir mobbing olgusunu iş arkadaşı veya aile bireyi olarak izledikleri bildirilmektedir. *Avrupa Birliğine üye ülkelerde gerçekleştirilen kapsamlı bir diğer araştırmanın bulguları ise, en az 12 milyon kişinin mobbinge maruz kaldığı doğrultusundadır.* Bu rakam, çalışan nüfusun yüzde sekizini ifade etmektedir. Çalışan nüfusa göre, mobbinge uğrayanların oranı, İngiltere'de yüzde 16, İsveç'te yüzde 10, Fransa ve Finlandiya'da yüzde 9, İrlanda ve Almanya'da yüzde 8, İspanya, Belçika ve Yunanistan'da yüzde 5, İtalya'da ise yüzde 4 olarak bildirilmektedir (Akt.: Tınaz, 2006).

Ülkemizde işyerinde uğranan şiddete dair veriler kısıtlıdır. Araştırmalar daha çok sağlık çalışanları üzerine yoğunlaşmaktadır. Var olan araştırma bulguları işyerinde şiddetin, mobbingin ülkemizde de önlem almayı gerektirir boyutlarda olduğunu göstermektedir.

Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesinde görev yapan hekimlerin %60,9'u çalışma yaşamı boyunca iş yerinde şiddetle karşılaşmıştır (intörn doktorlar için %65,5, araştırma görevlisi doktorlar için %59,5). En çok karşılaşılan şiddet tipi duygusal/sözel şiddettir (İlhan, Özkan, Kurtcebe, Aksakal, 2009). Türk Tabipler Birliği'nin (TTB, 2008) 310 sağlık çalışanı ile yaptığı çalışmada ise sağlık çalışanlarında görülen iş yeri şiddeti oranı %45 olarak belirlenmiştir. 270 sağlık çalışanı üzerinde yürütülen bir başka çalışmada yaşamı boyunca şiddete uğrama oranı %72.6, son 12 ayda şiddete maruz kalma oranı ise %72.4'tür (Çamcı, Kutlu, 2011). 2002 yılında yürütülen bir diğer çalışmaya göre ülkemizde sağlık çalışanlarında şiddete uğrama oranı %50.8 olup, en sık şiddete maruz kalanlar, pratisyen hekimler (%67.6) ve hemşireler (%58.4) olarak belirlenmiştir (Ayrancı, Yenilmez, Günay, Kaptanoğlu, 2002).

Akademisyenlerle yapılan bir çalışmada, akademisyenlerin %90'ı son 12 ay içinde bir veya birden fazla psikolojik şiddete maruz kaldığını ve %7'si maruz kaldıkları psikolojik şiddet nedeniyle bazen intiharı düşündüğünü belirtmiştir (Yıldırım ve Yıldırım, 2010). Öğretmenlerin de (2.554 kişi) %8'inin meslek hayatı boyunca şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (%33,7'si öğrencisi, %32,7'si yöneticileri ve %22,6'si meslektaşı tarafından). Ayrıca öğretmenlerin %67,33'ünün öğrencisine karşı şiddet uyguladığı saptanmıştır (Yıldız, Kaya, Bilir, 2011).

İşyerindeki şiddete ilişkin veriler, şiddete daha bütüncül bir perspektifle bakılması gerekliliğini pekiştiriyor. Şiddet, ikinci bölümde de ifade edildiği gibi, genel bir sorundur. Şiddetin failini “erkek”, mağdurunu “kadın” mekânını “ev” olarak kodlamak, şiddetin bileşenlerini, risk faktörlerini ve derinliğini anlamayı engelliyor. Mobbing verilerini örnek olarak aldığımızda, kadının çalışmasını

“koca şiddetinden” korunabilme ve kadının güçlendirilmesiyle ilişkilendiren yaklaşım, kadını işyerinde de “şiddetin” beklediği gerçeğini öyle anlaşıyor ki, yeterince dikkate almıyor.

Çalışmanın bu bölümünde şiddet tüm boyutlarıyla, toplumun çeşitli katmanlarında, cinsiyet farkı gözetmeksizin ele alınmıştır. Bu sayede şiddetin kadına yönelik boyutunun olduğu kadar; erkeğin maruz kaldığı şiddetin, erkeğin fail olduğu şiddetin, kadının fail olduğu şiddetin, çocukların uğradığı şiddetin, çocukların uyguladıkları şiddetin, işyerinde karşılaşılan şiddetin de fotoğrafı çekilerek şiddet olgusuna bütüncül perspektiften bakılmaya çalışılmıştır. Şiddet ülkemiz de dâhil olmak üzere çoğu ülkeyi ilgilendiren önemli bir sorundur ve yıllar içerisinde sorunun boyutu büyümektedir. *Tüm veriler bir bütün olarak ele alındığında şiddetin sadece kadınları ilgilendiren bir sorun olmadığı, hedef tahtasında kadının olmadığı, kadına sadece kadın olduğu için şiddet uygulanmadığı, kadının cinsiyetinin şiddet mağduru olması için özel bir risk olmadığı açıktır. Şiddeti sadece mağdur kadın perspektifinden ele almak, olayın bütünü gözden kaçırılmasına neden olacaktır.*

Şiddetin varlığının yıllar içerisinde artmasıyla birlikte 2. Bölümde ele alınan şiddetin kavramsal içeriğinin genişliğinin de, şiddet araştırmalarında ortaya konulan şiddet olgusunun yüksek oranlarda çıkmasına neden olduğu görülmektedir.

BÖLÜM 4

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN RİSK FAKTÖRLERİ

- 4.1. "YALNIZCA KADIN OLDUKLARI İÇİN Mİ?"
- 4.2. KADINA ŞİDDETE RİSK FAKTÖRLERİ
- 4.3. ASIL SEBEP: ERKEK Mİ, ALKOL MÜ?
- 4.4. ALKOL VE ŞİDDET ARASINDA NEDENSEL BİR BAĞ VAR MIDIR?
- 4.5. KADINA ŞİDDETLE MÜCADELEDE ALKOL NEDEN HEDEF ALINMIYOR?
- 4.6. KADINA ŞİDDET VE KUMAR
- 4.7. FAKİRLİK, ÇALIŞMA KOŞULLARI VE KADINA ŞİDDET
- 4.8. ŞİDDETİN YÖN DEĞİŞTİRMESİ: İŞYERİNDEKİ STRES
- 4.9. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ PARADİGMASI BİR RİSK FAKTÖRÜ MÜ?

BÖLÜM 4

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN RİSK FAKTÖRLERİ

4.1. “YALNIZCA KADIN OLDUKLARI İÇİN Mİ?”

20 Mart 2012 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” kadına yönelik şiddeti şu şekilde tanımlıyor⁹⁵:

*“Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı”*⁹⁶ içerir.

Tanımda kadına yönelik şiddet, kadınlara karşı *“yalnızca kadın oldukları”* için şartıyla tanımlanıyor. BM’nin “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi”nde ise kadına yönelik şiddet şu şekilde tanımlanıyor⁹⁷: *“Kadınlara yönelik, şiddet ister kamusal ister özel hayatta olsun bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi anlamına gelir”*

BM Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi de *“Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, bir kadına sırf kadın olduğu için yöneltilen ya da oransız bir şekilde kadınları etkileyen şiddettir”*⁹⁸ tanımını getirmektedir.

*“Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”*nde ise kadına yönelik şiddet:⁹⁹ *“Bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır ve ister kamusal, ister özel alanda meydana gelsin kadınlar fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama ve keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir”*

95 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>

96 Kanun diğer tanımlarını ve maddelerini ilerleyen sayfalarda analiz edeceğiz.

97 http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/kadinlara_karsi_siddet/siddet_kadinlara_yonelik_siddetin_ortadan_kaldirilmasina_dai.pdf

98 Korkut-Owen, Owen, 2008, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

99 <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308m1.htm>

Aynı sözleşmede, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ise, **“Kadına kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız biçimde etkileyen şiddet”** olarak tanımlanmaktadır.

Pek çok resmi belgede, araştırma ve raporlarda kadına yönelik şiddet benzer biçimlerde tanımlanmakta ve **“yalnızca kadın oldukları”** için vurgusu yapılmaktadır.

Kadınlara yönelik şiddetin faili olarak ise “erkekler” gösterilmektedir. Örneğin BM'nin yayınladığı bildirmede: **“Kadınlara yönelik şiddetin, erkeklerin kadınların üzerinde egemenlik kurmalarına ve onlara karşı ayrımcılık yapmalarına ve kadınların azami derecede ilerlemelerine engel olmasına yol açan, kadınlar ve erkekler arasındaki tarihten gelen eşit olmayan güç ilişkisinin bir tezahürü olduğunu ve kadınlara yönelik şiddetin, kadınları erkeklerle karşılaştırıldığında ikincil konuma zorlayan can alıcı sosyal mekanizmalardan biri olduğunu kabul ederek...”** denilmektedir.

Bu araştırmanın amaçlarından biri, kadına yönelik şiddetin tanımlanması, önlenmesi, cezalandırılması ve çözülmesine ilişkin hazırlanmış resmi belgelerin analiz edilmesidir. Bu belgelerin üzerine bina edildiği kavramsal temelin bilimsel, objektif ve doğru bir temele oturmuş olması çok önemlidir. Aksi takdirde, yukarıda da ifade edildiği gibi soruna ilişkin yapılacak müdahaleler sorunu çözmeyecek bilakis artmasına yol açacaktır. Bu noktada kadına yönelik şiddetin **“cinsiyet temelli”** açıklamalarının ne kadar tutarlı ve yeterli olduğu üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konudur. Buraya kadar aktarmış olduğumuz örnekler şiddetin ve kadına yönelik şiddetin sadece cinsiyet perspektifinden açıklanmasına izin vermeyecek bir tablo ortaya koymaktadır. **Erkekler sadece “erkek oldukları için” şiddet uygulamakta ya da mağdurlar sadece “kadın oldukları için” şiddete maruz kalmaktadırlar argümanı, doğruluğu ispata muhtaç bir varsayımdır.** Bir risk faktörü olarak araştırmalarda ortaya konan “cinsiyet” faktörünü bu açıdan biraz daha yakından ele almakta fayda vardır.

Araştırmalar kadınlara yönelik şiddetin arkasında toplumun kadına ilişkin yanlış algılarının da yattığını göstermektedir. Ancak gerek ev içinde olsun, gerekse kamusal alanda olsun kadınlara yönelik şiddeti tamamen ya da büyük oranda **toplumsal cinsiyet algısına** bağlamak oldukça tartışmalıdır. Bir erkeğin eşini dövmesini ya da öldürmesini, kadın hareketleri ve basın doğrudan **“cinsiyet temelli bir şiddet”** olarak kodlamakta ve şiddetin faili olarak erkeği, erkekliği ya da erkek egemen kültürü hedef olarak göstermektedir. Yine yapılan tanımlarda da vurgulandığı gibi kadınlar acaba **“yalnızca kadın oldukları için”** mi şiddet görmektedir? Yapılan pek çok araştırma kadınların **“yalnızca kadın oldukları için”** şiddete maruz kaldıkları yargısının yüzeysel bir yargı olduğunu ve kadına yönelik şiddet “erkek elinden” çıksa bile, daha derinlerde başka faktörlerin yer aldığını gösteriyor.

4.2. KADINA ŞİDDETTE RİSK FAKTÖRLERİ

Şiddetin risk faktörlerine ilişkin ayrıntılı bir analiz şiddet olgusunu hakkıyla anlamak için gereklidir. Buna rağmen kadın hareketlerinin kullandığı dil ve medyanın konuyu ele alış biçimi şiddetin “*cinsiyet kaynaklı*” ve “*ev merkezli*” olduğuna ilişkin yüzeysel bir yargının pekişmesine hizmet ediyor. Bu, şiddeti kimi zaman “aileye”, kimi zaman “evliliğe” kimi zaman “erkeğe”, kimi zaman da “eve” indirgeyen yorumlama biçimleri şiddete ilişkin bilimsel bilgiyi de seçerek kullanıyor.

“Bir adamın karısını dövmesi” olayını, bu olaydaki şiddeti tetikleyen diğer risk faktörlerinden arındırarak “koca” şiddeti olarak yalınlaştırmak belki toplumdaki evliliğe, aileye ve erkeğe bakış açısını değiştirebilir ama şiddet olgusunu anlamamızı sağlamaz. Anlaşılmayan bir sorunun çözülmesini beklemek mümkün değildir. Bilakis teşhisi doğru yapılmamış bir soruna yapılacak müdahalenin sorunu daha fazla büyütmesi de muhtemeldir.

Şiddetin ve kadına yönelik şiddetin nedenlerini açıklayan farklı kuramlar ortaya atılmıştır. Günümüzde kadına yönelik şiddetin daha çok feminist kuramlar çerçevesinde açıklandığını görüyoruz. Feminist perspektif erkek şiddetinin yapısal, kültürel ve sosyal bir bağlamda inşa edildiğini savunmaktadır. Onlara göre ataerkil ve erkek egemen kültürel ve politik yapı erkek şiddetinin asıl kaynağıdır. Gerçekte erkekler kadınlara karşı bir güç ve iktidar stratejisi olarak şiddeti kullanmaktadırlar. Kadını ikincil plana oturtan ve onu erkeğin tasarrufunda gören sosyo-kültürel yapı erkek şiddetini de meşrulaştırmaktadır. Erkek egemen normlara göre şekillenmiş bu sosyo-kültürel yapı erkekleri potansiyel birer saldırgan, kadınları da meşru kurbanlar olarak topluma hazırlamaktadır (Kızmaz, 2006).

Örneğin Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan Aile İçi Şiddet kitapçığında aile içi şiddetin *4 temel faktörü* öne çıkarılmaktadır. *Bu faktörler, kültürel, ekonomik, yasal ve siyasi faktörler* olarak sunulduktan sonra her bir faktörün ne anlama geldiği şu şekilde açıklanmaktadır (Korkut-Owen ve Owen, 2008):

“1. *Toplumsal cinsiyet temelli sosyalleşme, cinsiyete uygun rollere ilişkin kültürel tanımlar, ilişkilerde rollere ilişkin beklentiler, erkeklerin doğuştan üstün olduklarına ilişkin inanışlar, evlilik sürecine ilişkin bazı töreler (başlık parası, çeyiz) vb. aile içi şiddeti etkileyen kültürel faktörlerdir.*

2. *Ekonomik faktörlerin alt kategorileri ise, kadınların erkeklere ekonomik bağımlılığı, nakit ve kredi kaynaklarına, kayıtlı ve kayıt dışı sektörlerde istihdam olanaklarına, eğitim ve öğretim imkânlarına sınırlı erişim, vb. şeklinde ortaya çıkmaktadır.*

3. *Yasal faktörün içinde boşanma, çocuk velayeti, nafaka ve miras hakkına vb. ilişkin yasalarda ve/veya yasaların uygulanma sürecinde kadının daha düşük yasal statüye sahip olması ve kadınlar arasında yasaları okuyup anlayabilme oranının düşüklüğü vb. yer almaktadır.*

4. Aile içi şiddeti doğuran siyasi faktörler ise, kadınların iktidarda, siyasette ve medyada; yasal ve tıbbi mesleklerde yetersiz temsili, aile içi şiddetin ciddiye alınmaması, aile yaşamının mahrem kabul edilmesi ve siyasi bir güç olarak yeterince örgütlenememesi sayılabilir.”

Kitapçığın vurguladığı bu “temel” faktörler gerçekte, *toplumsal cinsiyet eşitsizliği* olarak ifade edilebilecek tek bir faktöre gönderme yapmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımı ise eşitsizliğin temel kaynağını “*erkek egemen*” *kültüre ve politik yapılara* bağlamaktadır.

Kadına yönelik şiddetin erkek egemen kültürden, diğer bir ifadeyle “erkeklik”ten kaynaklandığını öne süren bu indirgeyici yaklaşım *şiddete kaynaklık eden pek çok risk faktörünü dikkate almadığı gibi, İsveç, İzlanda, Norveç, Finlandiya gibi cinsiyet eşitliği politikalarının en iyi uygulandığı ülkelerde bile kadına yönelik erkek şiddetinin niçin devam ettiğini cevapsız bırakmaktadır.*¹⁰⁰ Kadına yönelik şiddet bugün kadın haklarının en güçlü bir şekilde savunulduğu, kurumsallaştığı ve kültürel olarak kabullenildiği toplumlarda bile önemli bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir (Şahin ve Gültekin, 2014).

Şiddetin farklı boyutlarına yönelik araştırma yapan uzmanlar şiddeti tetikleyen pek çok risk faktörü tespit etmişlerdir. Bunların içinde, *fakirlik, alkol, öfke, psikolojik rahatsızlıklar, biyolojik yapı gibi faktörler* bulunmaktadır (Krug ve ark., 2002; Jewkes, 2002).

Bilimsel literatürde şiddetle ilişkili risk faktörlerine dönük çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalara bakıldığında; *geçmiş yaşantılar, sosyo ekonomik ve sosyo kültürel faktörler, yaş farkı, sosyal destek, dini etkenler, psikolojik etmenler ve biyolojik faktörler* yer almaktadır (Zara-Page ve İnce, 2008; Subaşı ve Akın¹⁰¹). Capaldi ve arkadaşları (2012) yakın partner şiddetini yordayan risk faktörlerine ilişkin kapsamlı bir meta-analiz çalışması yapmışlardır. Yapılan çalışmada son 10 yıl içinde yapılan toplam 228 araştırma incelenmiştir. Bu bakımdan çalışma geçmiş 10 yılda yapılan araştırmalarda incelenen risk faktörlerinin şiddeti ne ölçüde yordadığını ortaya koyan bir özet niteliğindedir. Araştırmacılar bilimsel araştırmalarda incelenen risk faktörlerini bir araya getirerek her bir risk faktörünün diğer risk faktörleri kontrol edildiğinde yakın partner şiddetini ne ölçüde yordadığını incelenmiştir. Capaldi ve arkadaşları (2012) *risk faktörlerini partnerlerin ortamsal özellikleri (demografik, komşuluk, cemaat, okul faktörleri gibi), partnerlerin gelişimsel ve davranışsal özellikleri (aile, akran, psikolojik/davranışsal ve bilişsel faktörler gibi), ilişki*

100 Konuyla ilgili istatistikler için, 3. Bölümde yer alan Tablo 3'e ve SEKAM tarafından yayınlanan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile” kitabına bakınız.

101 Subaşı ve Akın'ın makalesi için bkz.: http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/kadina_yon_siddet.pdf (erişim: 30.05.2014)

etkileri ve etkileşim örüntüleri (ilişki ve evlilik statüsü, ilişkisel uyumsuzluk, ilişki memnuniyeti, bağlanma, negatif duygusallık ve kıskançlık gibi) olmak üzere üç ana kategoride gruplandırmışlardır. Araştırmada toplam 25 risk faktörü ele alınmıştır.

Araştırmacılar, yaşın, cinsiyetin, ekonomik gelirin ve işsizliğin, stresin (işle ye da kültürel uyumla ilişkili stresin), psikopatolojinin, alkolün, madde kullanımının, evli ya da ayrı olmanın, düşük ilişki memnuniyeti ve ilişki uyumsuzluğunun v.s. şiddeti yordayan risk faktörleri olduğunu ortaya koymuşlardır. Bazı risk faktörlerine ilişkin (komşuluk ve topluluk/cemaat ilişkileri gibi) araştırmalar arasında tutarsız bulgular da belirtilmiştir. Bazı risk faktörleri de diğer risk faktörleriyle (örneğin, bir azımlık grubuna dahil olmak gelir düzeyiyle) etkileşime girdiğinde şiddeti yordamaktadır.

Capaldi ve arkadaşlarının (2012) yaptığı çalışma “yakın partner şiddeti”nin sadece cinsiyet faktörüyle açıklanamayacak kadar kompleks bir olgu olduğunu ortaya koyuyor. Kaldı ki cinsiyet faktörünü de inceleyen araştırma, 2. bölümde aktarıldığı gibi, “erkekte kadına şiddet” popülar anlayışının sorgulanmasını gerektirecek sonuçlar vermiştir. Araştırma ekibi, kadınların da ya erkekler kadar ya da onlardan biraz daha fazla şiddetin faili olduklarını ortaya koymuşlardır.

Yeniocak (2011) yurt dışında yapılmış çeşitli araştırmalardan derlediği bilgileri aktardığı araştırmasında; “Yurt dışından elde edilen bulgulara göre genç olmak (15-19 yaş), evlilik dışı birlikte yaşamak ve ayrı ya da boşanmış olmak, düşük eğitilmiş olmak, eşlerin eğitim düzeylerinin farklı olması, hem kadının hem de erkeğin işsiz olması, kırsal kesimde yaşıyor olmak, alkol ve madde kötüye kullanımı, kadının eş şiddetini kabul eden tutumlara sahip olması, kadının önceki ilişkisinden çocuklarının olması, erkeğin evlilik dışı cinsel ilişkilerinin olması, ilişkinin ilk yıllarında olmak (ilk beş yıl), kadının eşinden büyük olması, çocuklukta istismara uğramış olmak, aile şiddetine tanık olmak ve yetişkinlik döneminde şiddet uygulamış ya da şiddete uğramış olmak eş şiddetine uğramanın risk faktörleridir” demektedir.

DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü)’nün 2002 yılında yayınlamış olduğu “Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu”nda şiddetin tek bir faktöre indirgenerek açıklanamayacak, kompleks bir olgu olduğu vurgulanmaktadır. **DSÖ şiddete ilişkin risk faktörlerini 4 düzeyde tanımlamaktadır: Bireysel faktörler** (yaş, eğitim, gelir gibi), **ilişkisel faktörler** (aile ve arkadaş ilişkileri; ilişkilerdeki uyumsuzluk ve evlilik çatışmaları gibi), **yakın çevre faktörleri** (okul, işyeri, komşuluk) ve **sosyal faktörler** (adalet sistemi, cinsiyet ve anne-babalığa ilişkin kültürel normlar gibi) (Krug ve arkadaşları, 2002). Tablo 4.1’de Dünya Sağlık Örgütü’nün tanımladığı risk faktörleri gösterilmektedir.

Tablo 4.1. Erkeğin Partnerine Kötü Muamele Etmesiyle İlişkili Risk Faktörleri (DSÖ, 2002)

Bireysel Faktörler	İlişki Faktörleri	Yakın Çevre Faktörleri	Sosyal Faktörler
Genç olmak	Evlilik çatışmaları	Kadına şiddete karşı zayıf çevresel yaptırımlar	Geleneksel cinsiyet normları
İçki alışkanlığı	Evliliğin düzensiz/karasız/değişken olması	Fakirlik	Şiddeti destekleyen sosyal normlar
Depresyon	Ailede erkek dominantlığı	Düşük sosyal sermaye (sosyal güven)	
Kişilik bozuklukları	Ekonomik stres		
Düşük akademik başarı	Zayıf aile işlevselliği		
Düşük gelir			
Çocukken şiddete maruz kalmak ya da şahit olmak			

Dünya Sağlık Örgütü'nün aktardığı tablo yapılan çalışmalarda aktarılan risk faktörlerinin tamamını sunmamaktadır. Gerçekte şiddetin nedeni olabilecek çok daha fazla risk faktörü bulunmaktadır.

Özellikle okulda şiddete ilişkin araştırmalarıyla otorite görülen isimlerden biri olan Fransız araştırmacı Debarbieux (2009) şiddet içeren suç ya da davranış bozukluklarına sebep olabilecek risk faktörlerini farklı araştırmalara dayanarak özetleyen bir tablo sunmaktadır. Debarbieux risk faktörlerini 5 ana başlık altında ayırtılandırmakta ve Vitaro ve Gagnon'a (2003) dayanarak *“Her risk faktörünün etkisi tek tek irdelenebilse de bu faktörlerin karşılıklı etkileşim içinde olduklarını gözden kaçırmamak gerekir...”* vurgusunu yapmaktadır. Tablo 4.2'de bu risk faktörleri topluca görülmektedir.

Tablo 4.2. Şiddet İçeren Suç Ya da Davranış Bozukluklarına Sebep Olabilecek Risk Faktörleri (Debarbieux, 2009)			
	Hawkins (2000)	Fortin (2003)	Vitaro-Gagnon (2003)
Bireysel Risk Faktörleri			
Mizaç (saldırganlık, zor çocukluk vb.)	++	++	++
Doğum öncesi kazalar	-	ky	ky
İlaçla ilgili problemler	-	ky	ky
İçsel sıkıntılar (depresyon)	-	++	ky
Hiperaktivite/dikkat eksikliği	++	++	++
Şiddete erken yaşta başlamak	++	++	++
Şiddete olumlu bakmak	++	ky	ky
Toplumbilişsel eksiklik-zayıf zeka	+	++	++
Cinsiyet (erkekler)	++	++	++
Erken yaşta uyuşturucu ve alkol kullanımı	++	++	ky
Ailevi Risk Faktörleri			
Suçlu ebeveyn	+/-	++	++
Cinsel taciz/kötü davranış	++	++	++
Çocukla ebeveyn arasındaki zayıf ilişki	++	++	++
Ebeveynin çocuğu ihmal etmesi	++	++	++
Aşırı ya da değişken ceza uygulaması	++	++	++
Aşırı serbestlik	+	+	+
Zayıf ailevi bağlılık, çatışma	+/-	ky	ky
Madde kullanan ebeveyn davranışları	-	ky	++
Ayrı ebeveyn-çocuk	+/-	ky	ky
Ebeveynde zihinsel hastalık	-	ky	ky
Okula Bağlı Risk Faktörleri			
Okulda başarısızlık	++	++	++
Okula zayıf bağlılık	+/-	++	ky
Devamsızlık	+	++	ky
Sık okul değiştirmek	+/-	++	ky
Sık disiplin problemleri	++	++	++
Okul faaliyetlerine zayıf katılım	++	+	ky
Çiftlere Bağlı Risk Faktörleri			
Suçlu bir kardeş	++	ky	Ky
Suçlu ebeveyn	++	++	++
Çete üyeliği	++	++	ky
Ebeveynle çatışma/tecrit	ky	+	++
Sosyal Ortama Bağlı Risk Faktörleri			
Fakirlik	++	++	++
Toplumsal düzensizlik	++	+	+
Silah ve uyuşturucu mevcudiyeti	++	ky	ky
Suçlun yetişkinlerin varlığı	+/-	ky	++
Şiddet ve ırkçılığa yönelim	++	ky	++

Bu tabloda “++” işareti risk faktörünün güçlü etkisini, “+” işareti ortalama bir korelasyonu, “+/-” işareti ise başka çalışmalarla doğrulanacak muhtemel bir korelasyonu gösterir. “ky” kayıt yok demektir.

Debarbieux'un aktardığı tabloda bir şiddet olayını açıklaması **muhtemel 36 farklı risk faktörü** bulunmaktadır. Araştırmalar risk faktörlerinin detaylı bir sunumunu yapsa da, tablonun bütün risk faktörlerini gösterdiğini söylemek de çok mümkün görünmüyor. Örneğin işyerine ve çalışma koşullarına ilişkin risk faktörleri tabloya yansımamış. Ya da şiddetle ilişkisi daha uzak gibi görünen “mevsim/iklim” gibi etkenler de tabloda yer almıyor. Buna rağmen Debarbieux (2009) “*Tablo 15 farklı disiplinlerde çalışan farklı araştırmacıların gerçekleştirdikleri sentezlerden hareketle oluşturulmuştur: kriminoloji, psikoloji, psikopedagoji. Bu sentezler de farklı yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. Kimileri meta-analizle, kimleri sadece literatürün ama uzun bir araştırma geleneği içinde peer reviewing’le değerlendirilmiş bir literatürün gözden geçirilmesiyle. Buna rağmen son derece tutarlı bir tablo elde edilmiştir. . .*” demektedir.

Tabloda gösterilen 16 risk faktörünün şiddetle ilişkisi, en az bir kaynakta, diğer araştırmalarla çelişmeksizin, güçlü (++) bulunmuştur. Örneğin fakirlik, erkek olmak ya da çocuğun ebeveyn tarafından ihmali üç araştırmacının çalışmalarında da güçlü bir risk faktörü olarak değerlendirilmiştir. Yine de bu tablodan yola çıkarak sözü edilen hiçbir risk faktörünün şiddetin asıl ya da tek başına belirleyicisi olduğunu söylemek kolay gözüküyor. Tablo 4.2'nin bu haliyle belki de en güçlü mesajı: “**şiddeti tek bir nedene indirgeyemezsiniz**” mesajıdır.

Tablo “erkek olmak”ı da şiddete ilişkin güçlü risk faktörlerinden biri olarak sunmaktadır. **Tablo, şiddetin “çok değişkenli” olarak açıklanmayı zorunlu kılacak bir olgu olduğunu ortaya koysa da, risk faktörlerinin karşılıklı etkileşimine ilişkin çok bir şey söylememektedir. Diğer taraftan hangi risk faktörünün birincil/tetikleyici ve diğer risk faktörlerini de işin içine katan bir rol oynadığıyla ilgili de bir bilgi sunmuyor.** Örneğin “erkek+alkol+hiperaktivite+ebeveyn ihmali+fakirlik” değişkenlerinin hep birlikte etkili olduğu bir şiddet vakasında hangi etkenin “asıl” ve “diğerlerine de zemin hazırlayan” risk faktörü olduğunu bilmemize imkan vermiyor.

Erkek olmanın bir risk faktörü olarak sunulması üzerinde biraz daha durmak gerekiyor. Şiddete yönelik araştırmalarda “**cinsiyet**” değişkeninin kullanılması, gerek fail gerekse mağdur olmak açısından şiddetin cinsiyetle ilişkili olabileceği varsayımına dayanır. Ancak burada, çıkan bir sonucu diğer risk faktörlerinden bağımsızlaştırarak cinsiyete atfetmek acaba ne kadar mümkündür? Cinsiyet, pek çok değişkene oranla, evrensel ve kültürden bağımsız olması sebebiyle farklı bir değişken kategorisidir. **Diğer bir ifadeyle cinsiyet “değişmeyen” ya da “çevrenin değiştiremeyeceği” bir değişken kategorisidir.** Örneğin, sosyo-ekonomik düzey, psikolojik özellikler, eğitim düzeyi gibi değişkenler “değişebilir” değişkenlerdir.

Toplumsal cinsiyet ise biyolojik cinsiyetten farklı olarak, “değişebilir/değiştirilebilir” bir faktör olarak görülmektedir.¹⁰² **Ne var ki, bu noktada cinsiyetle ilişkilendirilen şiddetin ne kadarının “biyolojik” ne kadarının “toplumsal” cinsiyetle**

102 Ülkemizde de kadına yönelik şiddeti önlemeye dönük resmi belge, proje ve programlar bu varsayım üzerine temellendirilmiştir.

ilişkili olduğunun açıklanması gerekmektedir. Çünkü yapılan pek çok araştırma erkeğin saldırgan/agresif davranışlarının biyolojik yapısıyla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Örneğin **duygusal olayların** beyindeki merkezi olarak bilinen **amigdalya** ilişkin araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar, özellikle erkeklerin niçin daha saldırgan ve öfkeli davranışlar gösterdiğini açıklamaya çalışmaktadır. Bu araştırmalara göre erkeklerin amigdalasında öfkeye verilen tepkiyi yönlendiren ve güçlendiren pek çok testesteron reseptörünün bulunduğu belirtilmiştir. Bu sebeple testesteron seviyesi yüksek olan erkeklerin daha kolay öfkelendikleri ve ani öfke patlamalarını daha sık yaşadıkları belirtilmektedir. Yine testesteron almaya başlayan kadınlarda da öfke tepkilerinin hızlandığını gösteren çalışmalar yapılmıştır. Erkeklerin yaşlandıkça testesteron seviyelerinin düşmesi, yaşlandıkça daha az öfkelenmelerine yol açmaktadır (Gültekin, 2014). Moleküler Genetik Uzmanı Bahri Karaçay da, Bilim ve Teknik Dergisi'nde yayınlanan çalışmasında (2013, akt. Gültekin, 2014) saldırganlığın testesteron seviyeleriyle ilgili olduğunu ortaya koyan araştırmalar aktarmaktadır. Primatlarla yapılan bir araştırmada uzmanlar bebeklik dönemindeki dişi primatlarda östrojen akımını engellediler. Östrojen miktarı azalan bu dişi primatlar normal dişilerin ilgi gösterdikleri alanlara ilgi göstermemeye başladılar. Ayrıca primat fetüslerine testesteron enjekte edildiğinde bu primatların daha saldırgan davranışlar göstermeye başladıklarını buldular.

Erkeklerin şiddete eğilimli olmasının salt sosyal ve kültürel normlara bağlanması çok kolay görünmemektedir. Erkeğin biyolojik yapısının şiddetle ilişkili bir rolü olduğu kabul ediliyorsa o zaman temel sorular şunlardır:

Değiştirilmesi gereken erkeğin biyolojik yapısı mıdır, yoksa erkeklığe ilişkin kültürel normlar mıdır?

Eğer erkeğe ilişkin kültürel normları değiştirmeyi istiyorsak, bu kültürel normların erkeğin biyolojik cinsiyetinden bağımsız olarak yerleşip yerleşmediğini nasıl bileceğiz?

Diğer bir önemli soru da şudur: Erkeğin şiddete yönelik davranışlarını biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet birlikte pekiştiriyorsa, bu pekiştirmenin biyolojik ve toplumsal kaynaklarını nasıl ayrıştıracağız?

Buraya kadar, kadına yönelik şiddetin “cinsiyet temelli” açıklamasının basit ve yüzeysel bir açıklama olduğu, şiddetin nedenlerinin kompleks ve çok değişkenli olduğu vurgulandı. ***Bu noktada kadına yönelik erkek şiddetinde yapılan araştırmalarda öne çıkan üç temel risk faktörüne (alkol, kumar ve fakirlik) biraz daha yakından bakalacağız.*** Çünkü ülkemizde yapılan araştırmalarda ve yayınlanan resmi belgelerde bu risk faktörleri üzerinde yeteri kadar durulmamaktadır.

Bu risk faktörleri üzerinde aktaracağımız bulgular şiddeti “cinsiyet temelli” açıklayan perspektifin daha ciddi bir şekilde sorgulanması gerektiğini ortaya koyacaktır.

4.3. ASIL SEBEP: ERKEK Mİ, ALKOL MÜ?

“James Cook, 27 yaşında, evli. Makine Mühendisi, iyi bir maaşı var. Eşi çalışıyor. İki çocuk babası. Eşini seviyor. Toplumsal cinsiyet eşitliğine inanıyor. Kadınlarla erkeklerin eşit haklara sahip olması gerektiğini söylemekle kalmıyor aynı zamanda bunun mücadelesini de veriyor. Evde işleri paylaşıyorlar. Arkadaşları ve eşi onu yumuşak, kibar ve ağırbaşlı birisi olarak tanımıyor.”

James'in özelliklerine sahip birisi sık alkol kullanmaya başlarsa acaba ne olur? Eşine şiddet uygulamaya başlayabilir mi? *Eğer James, alkole başladıktan sonra eşine şiddet uygularsa, bunu James'in erkek oluşuna mı yoksa alkole mi bağlamamız gerekir?*

Elbette ki, pek çok insan davranışında olduğu gibi şiddeti de tek bir etmenle açıklamak mümkün değildir. Ancak yapılan onlarca araştırma alkolle şiddet arasında doğrudan ve güçlü bir ilişki kurmaktadır. Capaldi ve arkadaşlarının yaptığı meta analiz çalışmasında alkol hem şiddetin faili olma hem de şiddetin mağduru olma açısından şiddeti yordayan bir risk faktörü olarak bulunmuştur. Amerikan Psikologlar Birliği'ne göre alkol ve yoksulluk şiddetin ana risk faktörleridir¹⁰³. Başka çalışmalar da bu iki faktörü ana risk etmeni olarak göstermektedir (Lystad, 1986; Cappell ve Heiner, 1990)

Alkolün şiddetle ilişkisini gösteren verilerin iki farklı yolla toplandığını söylemek mümkündür. Akademik ve bilimsel çalışmaları yürüten uzmanlar, çoğu zaman alkol bağımlıları ya da alkol kullanan kişilere, şiddet ve saldırganlıkla ilişkili ölçekler uygulamakta ve sonuçları alkol kullanmayan kişilerle (kontrol grubu) karşılaştırmaktadırlar. Ya da eşlerinden şiddet gören kadınlardan eşlerinin alkol ve madde kullanımıyla ilgili bilgi alınmaktadır. Diğer bir yol ise şiddetle ilişkili suçun işlendiği esnada ya da sonrasında failin alkollü olup olmadığının tespiti yapılmaktadır. *Literatürde alkolün şiddetle güçlü bir ilişkisi olduğunu her iki yolla da gösteren bol miktarda kanıt bulunmaktadır.*

Özellikle polis kayıtları, güvenlik birimleri ve konuyla ilgili enstitülerin/STK'ların olay esnasında ve olayın hemen sonrasında topladığı kanıtlar alkolün şiddetle ilişkisini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Zira bir kişiye alkolün etkisi altında değilken uygulanan saldırganlık ölçeğine “kendisiyle ilgili olumsuz etki oluşturmamak” amacıyla cevap vermesi muhtemeldir. Örneğin alkol-trafik kazası ilişkisini, şoförlere “Alkollüyken araba kullanır mısınız?” gibi soruların olduğu bir ölçekle toplamakla,

¹⁰³ American Psychological Association. Violence and the Family: Report of the American Psychological Association Presidential Task Force on Violence and the Family. Washington DC, American Psychological Association. 1996.

trafik kuralı ihlali yapmış kişinin doğrudan alkol muayenesini yaparak toplamak arasında kuşkusuz bir fark olacaktır. Dolayısıyla alkol etkisi altındayken işlenen şiddet suçlarına ilişkin verilerin alkolün şiddetle ilişkisi açısından ayrı bir önemi vardır.

Örneğin Finlandiya’da bütün cinayetlerin yaklaşık %65’inin güçlü bir şekilde alkolle ilişkili olduğu kaydedilmiştir. Bütün ölümlerin %75’ten fazlasının alkolle ilişkili olduğu belirtilmektedir. İsveç’te ise bütün cinayetlerin yaklaşık yarısının alkolle ilişkili olduğu kaydedilmiştir.¹⁰⁴

Birleşik Krallık Alkol Çalışmaları Enstitüsü 2011-2012 yılları arasında İngiltere ve Galler’de 917 bin şiddet suçu işlendiğini ve bu suçların yaklaşık yarısının (%47) alkolle ilişkili olduğu belirtmektedir .

Enstitü, İskoçya ve İrlanda’daki şiddet suçlarına ilişkin de bilgi vermektedir. İskoçya’da 2010-2011 yıllarında 220 bin şiddet suçu işlendiği tespit edilmiş ve bu suçların %63’ünün (138 bin 600 şiddet suçu) alkol etkisi altındayken işlendiği kayıtlara geçmiştir.

Birleşik Krallık Alkol Çalışmaları Enstitüsü İrlanda’da *aile içi şiddet vakalarının %59,6’sının* (her üç ev içi şiddet vakasından ikisi) alkol etkisi altında işlendiğini ifade etmektedir.¹⁰⁵

Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) yakın partner (eş, sevgili) şiddeti ve alkol ilişkisini ortaya koyan ve bu ilişkiye dair önemli sonuçları özetleyen bir belge yayınlamıştır. Örgüt, alkol ve şiddet arasında güçlü bir bağlantı olduğunu vurgulayarak, alkol kullanımının kadına karşı şiddetin oluşmasında temel bir rolünün/katkısının olduğunu belirtmiştir. Bu katkı alkolün hem sağlığa olan zararı hem de alkolün zararlı sonuçları açısından dır. DSÖ araştırma sonuçlarını özetlediği belgede alkol ve eş şiddeti arasında çoğu ülkede *güçlü bir bağlantı* bulunduğunu belirtmektedir. **“Kanıtlar alkolün ev içi şiddetin oluşmasını ve şiddetin dozajını arttırdığını gösteriyor”** denilen özetle, çeşitli ülkelerden alkol ve kadına yönelik şiddetle ilişkili veriler aktarılıyor.

Buna göre Amerika Birleşik Devletleri’nde fiziksel şiddete maruz kalan kurbanların %55’i partnerlerinin kendilerine şiddet uyguladığı esnada alkollü olduğunu belirtiyor. Bu oran İngiltere ve Galler’de %32. Avustralya’da eş cinayetlerinin %36’sında olay olduğu esnada saldırganın alkol etkisinde olduğu bildiriliyor. Bu oran Rusya’da %10,5. Güney Afrika’da yapılan çalışmada kadınların %65’i kendilerine fiziksel şiddet uygulayan kocalarının şiddet vuku bulmadan önce ya bazen ya da her zaman alkollü olduğunu belirtmişlerdir. Rapor, Hindistan, Uganda, Vietnam, Zimbabve’de alkol kullanan eş ile eşe uygulanan şiddet arasında *güçlü bir bağlantı* kurulduğunu belirtmektedir. Ayrıca DSÖ yapılan bir başka çalışmada Hindistan, Şili, Mısır ve Filipinler’de düzenli alkol kullanımı ile eş şiddeti arasında bağlantı bulunduğunu vurgulamaktadır.

104 Global Study on Homicide 2013/Trend-Context-Data United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC)

105 <http://www.ias.org.uk/Alcohol-knowledge-centre/Crime-and-social-impacts/Factsheets/UK-alcohol-related-crime-statistics.aspx>

Rapor, bununla birlikte, şiddeti uygulayan kadar olmasa da şiddetin kurbanı olan kişilerle alkol arasında da bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Buna göre, İsviçre'de yapılan bir çalışmada şiddet esnasında şiddet gören eşlerin %9'unun alkollü olduğu belirtilmektedir. İzlanda'da yapılan bir araştırmada ise ev içi şiddet kurbanı olan kadınların %22'sinin olayı takiben bir baş etme mekanizması olarak alkol kullandıklarını ortaya koymuştur.¹⁰⁶ Avustralya'da erkeklerin %26'sını, kadınların ise %17'sinin öldürülmeden kısa bir süre önce alkol aldıklarını gösteriyor. 1970-1998 yılları arasında Hollanda'da travma departmanına gelen şiddet kurbanlarının %36 alkol kullanmış olduğu kaydedilmiştir. Altı ülkede yapılan çalışmada, acil servise getirilen şiddetle ilişkili yaralanmalarda kurbanların %24'ten (Arjantin'de) %43'e kadar (Avustralya) alkol testleri pozitif çıkmıştır.¹⁰⁷

DSÖ sadece yakın eş/sevgili ya da aile içi şiddette değil, kişiler arası şiddetin bütün tiplerinde de alkolün bir risk faktörü olduğunu belirtmektedir. Buna göre alkol çocuğa kötü muamele, gençler arasında şiddet, cinsel şiddet ve yaşlılara uygulanan şiddetle ilişkili bulunmuştur. DSÖ şiddetin ve alkolün birbirini besleyen bir süreç olduğunu belirtmektedir.¹⁰⁸

DSÖ'nün aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 30 ülkede yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre kadına yönelik şiddet olaylarının %70, tecavüzlerin %50 ve cinayetlerin %85'ininde en etkili unsur veya sebep alkoldür.¹⁰⁹

Avustralya Hükümeti Ulusal Suç Enstitüsü 2000-2006 yıllarında gerçekleşen bütün cinayet vakalarının yaklaşık yarısının (%47) alkolle ilişkili olduğunu belirtiyor. Bütün eş/sevgili cinayetlerinin %44'ününün alkol etkisiyle işlendiği belirtiliyor. Enstitü'nün yayınladığı raporda yerli halk arasındaki eş/sevgili cinayetlerinin %87'sinin alkolle ilişkili olduğu ifade ediliyor. Rapor ayrıca ölümle sonuçlanmayan aile içi şiddet vakalarında da alkolün güçlü bir rolü olduğunu belirtiyor (Morgan ve McAtamney, 2009).

Kadınların *ev içi şiddet için* polisten istedikleri yardım üzerine bir çalışma gerçekleştiren Hutchison (1999) kadınların, erkek partnerleri hem alkol hem de madde kullandıkları ve çok alkol aldıkları zaman polisten daha fazla yardım istediklerini ortaya koymuştur.

Fals-Stewart'ın yaptığı araştırma (2003) alkolün kadına yönelik şiddetin güçlü bir tetikleyicisi olduğunu gösteren bir araştırma yapmıştır. Araştırmaya göre, erkeğin kadına fiziksel şiddet uygulamasının **alkol alındığı günlerde 8 kat daha fazladır**. Şiddetin dozajının artma ihtimali ise **11 kat** daha çoktur. Ayrıca, çok içilen günlerle içilmeyen günler karşılaştırıldığında ise, erkeğin şiddet kullanma ihtimali **18 kat** artmakta, şiddetin dozajının yükselme ihtimali ise **19 kat** artmaktadır.

106 http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/factsheets/ft_intimate.pdf

107 http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/factsheets/ft_violencealcohol.pdf?ua=1

108 Bkz. 9. dipnot

109 <http://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/alkol-bagimliliği>

Kyriacou ve arkadaşlarının (1999) yaptığı, aile içi şiddet gören kadınların yaşadığı şiddeti yordayan risk faktörleri araştırmasında yaş, eğitim düzeyi, partnerin statüsü, gelir düzeyi, etnik köken, alkol ve madde kullanımı gibi risk faktörleri araştırılmıştır. **Araştırmada şiddetin en önemli risk faktörü olarak alkol ya da madde kullanımı bulunmuştur.**

Caetano ve arkadaşları tarafından, (2001) Ulusal Alkol Kötüye Kullanımı ve Alkolizm Enstitüsü'nün desteğiyle 1995 yılında yapılan ve binden fazla çiftin incelendiği araştırmada; olay anında alkollü olan erkeklerin %30-40'ının, alkol kullanan kadınların ise %27-34'ünün partnerlerine karşı şiddet kullandığı ortaya konulmuştur.

Edirne'de eşlerinden şiddet gören 306 kadın arasında yapılan bir araştırma, şiddet gören kadınların şiddetin nedeni olarak neyi gördüklerini ortaya koymaktadır. Kadınlar yaşadıkları fiziksel şiddetin nedenleri arasında **ilk sırada alkölü** belirtmişlerdir. Fiziksel şiddetin nedeni olarak 7 etmen sıralayan kadınların %32,8'i **alkölü ilk sebep** olarak gösterirken, %21,8 ise **aileye saygısızlığı** ikinci sırada neden olarak göstermişlerdir. Diğer sebepler arasında; küçük nedenler (%18,7), kıskançlık (%17,2), ekonomik sorunlar (%12,5), çok konuştuğu için (%1,6) ve cinsel sorunlar (%1,6) bulunmaktadır (Şahin, Yetim ve Öyekçin, 2012).

Alkolün şiddetle ilişkisinin biyokimyasal temelde açıklanabileceğini gösteren çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda alkolün “*insanın elinde olmaksızın*” şiddete yönelttiğini gösteren bulgular ortaya konulmuştur. Higley (2001) insanlarda olduğu gibi primatlarda da alkol alımının ardından, beyindeki biyokimyasallarının etkilenmesi sebebiyle şiddet davranışının arttığını belirtiyor. Alkol kullanımı (Tip II) beyindeki serotonin miktarını azaltıyor. Serotonin azlığı dürtü kontrolünü zayıflatıyor. Dürtü kontrolünün zayıflaması şiddet ve saldırganlıkla bağlantılı bulunuyor.

Alkol ve şiddet ilişkisini ele alan araştırmalar, alkolün tecavüzle de ilişkili olduğunu bulmuştur. Cinsel şiddet Amerika Birleşik Devletleri'nde önemli bir sosyal sorun olarak görülmektedir. Amerikalı kadınların en az %25'inin ergenlikte ya da yetişkinlikte cinsel bir saldırıya maruz kaldığı ve %18'inin ise tecavüz kurbanı olduğu bildiriliyor. Araştırmalar, cinsel saldırıyı yapan faillerinin olay esnasında en az yarısının alkollü olduğunu gösteriyor (Abbey ve ark., 2001).

Havaçeliği ve arkadaşları (2012) eşlerinden şiddet gören kadınların kocalarının alkol ve madde kullanımıyla ilgili özelliklerini araştırmışlardır. Araştırma eşlerinden şiddet gören ve sığınma evlerinde yaşayan kadınlarla yapılmıştır. *Araştırma sonuçlarına göre, tüm şiddet türlerini bir arada gösteren kocaların %63,7'si alkol ve maddeyi bir arada; %33'ü ise alkol kullanmaktadır. Araştırmada sığınma evinde yaşayan kadınlar şiddet gördükleri dönemde eşlerinin daha yoğun alkol ve madde kullandıklarını belirtmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, alkol esrar ve ekstazi kullanımı arttıkça şiddet oranı da artmaktadır.*

Athanasiadis (1999) bir gözden geçirme çalışmasında, alkolün, şiddetin oluşmasında ana risk etkeni olduğunu bildirmektedir. Ayrıca amfetamin, kokain ve krak

kokain, anabolik androjen steroidler, benzodiazepinler ve kannabisin şiddet davranışlarıyla ilintili olduğu ifade edilmektedir.

Norveç Alkol ve Madde Araştırmaları Enstitüsü'nden Dr. Ingeborg Rossow, “*Daha Fazla Alkol Daha Fazla Şiddet*” başlıklı yazısında¹¹⁰ alkolün şiddetle üç bağlantısının olduğunu belirtiyor. Şiddeti uygulayan açısından alkol, içen kişinin *bilişsel fonksiyonlarını* etkiler. Bu kişinin sosyal durumları yorumlamasını zorlaştırır. İnsanların yüzlerini okumayı zorlaştırır ve yanlış anlamayı kolaylaştırır. Bu da kişinin zihinsel olarak tek bir seçeneğe takılıp kalmasına sebep olur. Bu durum ise kişiyi kolayca çatışmaya ve saldırganlığa götürür. Rossow *şiddet gören kişilerin* de sıklıkla sarhoş olduğunu belirttiikten sonra, şiddeti gören açısından alkol, kişinin tehlikeleri görmesini ve anlamasını zorlaştırmakta, bu sebeple kişi şiddetin daha kolay hedefi haline gelebilmektedir. *Seyirciler/izleyiciler (şiddet ortamında bulunanlar) açısından ise*, alkolün etkisinde olan bu kişiler şiddete giden ortamı yorumlayamadıkları için gerekli olan müdahaleleri yapamıyorlar.

4.4. ALKOL VE ŞİDDET ARASINDA NEDENSEL BİR BAĞ VAR MIDIR?

Kimi araştırmalar alkol ve şiddet arasında nedensel bir bağ olduğuna ilişkin bulgular ortaya koysa da literatürde hakim görüş alkol ve şiddet arasındaki ilişkinin nedensel olarak açıklanmasının çok mümkün olmadığı yönündedir.

Allen ve arkadaşları (1997, akt. Tosuner-Sevinç, 2013) ve Johnson ve Belfer'den (1995, akt. Tosuner-Sevinç, 2013) aktarımda bulunan Tosuner-Sevinç (2013) bu konuda şunları söylemektedir:

“Çoğu alkol ve madde kullanan kişi şiddet uygulayıcısı değildir ama hem saldırgan hem de kurbanda alkol, daha az da madde genelde tespit edilir. Madde kötüye kullanımı özellikle de alkol şiddet davranışıyla uzun süredir ilişkilendirilse de etyolojideki multiple değişkenler yüzünden araştırmalar nadiren nedensel ilişki kurabilir.”

Tosuner-Sevinç'in (2013) doğrudan şiddet üzerinde alkol ve maddenin etkisini incelediği araştırmasında *alkol ve madde bağımlılarında psikolojik, fiziksel, cinsel ve ekonomik şiddet oranları kontrol grubuna¹¹¹ göre daha yüksek çıkmıştır.*

Farklı kültürlerde alkolün şiddetle ilişkisini ortaya koyan araştırmaların bu denli yoğun olması alkol ve şiddet arasındaki ilişkinin **biyolojik temelde** açıklanmasını gerekli kılmıştır. Tosuner-Sevinç, “*Kan alkol düzeyi 25 mg/dl iken alkol bağımlısı olmayan kişilerde duygulanımda değişiklikler, bilişsel işlevlerin bozulması, koordinasyon bozukluğu gibi belirtiler oluşur; kan alkol düzeyi 100 mg/dl iken serebellar disfonksiyon bulguları (nistagmus, ataksi, dizartri, diplopi) oluşmaya başlar.*

110 http://www.ec.europa.eu/health/alcohol/docs/alcohol_lib24_en.pdf

111 Bir araştırmada bağımsız değişkene tabi tutulmayan, karşılaştırma grubunu ifade etmektedir. Bu araştırmada alkol ve madde bağımlılığı olmayan sağlıklı kişiler kontrol grubu olarak alınmıştır.

Dikkat ve bellek bozuklukları ortaya çıkar, yargılama bozulmaya başlar, saldırgan ve dürtüsel davranışlar gözlenir. Kan alkol düzeyi 350 mg/dl ve üzerinde ise hipotansiyon, hipertermi, konfuzyon, stupor ve koma gelişir (51). Alkol korteks üzerinde inhibisyon yapıp üst merkezlerin denetimini zayıflatır. Kandaki düzeyleri arttıkça alt merkezleri de etkiler, uyanıklık azalır ve davranışlar etkilenir... Şiddet ve agresyonun nörobiyolojik mekanizmaları incelenirken üzerinde en çok durulan ve en ilgi çekici sonuçları veren nörotransmitter sistemi, serotoninle ilişkili olmandır. Düşük serotonin düzeylerinin saldırganlık ile ilişkili olduğu yönündedir. Alkolik bireylerin bir alt kümesinde artmış agresyon ve şiddetle ilişkilendirilen bir seratonerjik aktivite düşüklüğü zaten tanımlanmıştı. Çalışmalar yetersizse de alkol şiddet ilişkisinde kimyasal mediator olarak serotonin olabilir” demektedir.

Alkolün davranış kontrolünü azalttığını belirten Tosuner-Sevinç (2013) bunu bir örnekle açıklamaktadır: *Alkol beynin agresif yanıtı inhibe eden merkezini anestezi ederek agresyonu direkt olarak artırır. Yani alkol gaza bastığı için değil, frenleri bozduğu için agresyonu arttırır. Her ne kadar alkol ve ilaç etkisine tepkiler kişiye göre değişkenlik gösterse de alkol yargılamayı bozmakta ve diğerlerinden gelen ipuçlarını yanlış yorumlamalarına neden olmaktadır. Aynı zamanda merkezi sinir sisteminde etkili olan alkol antisosyal veya sosyal olarak istenmeyen davranışlara karşı var olan kısıtlamalarımızı kaldırmaktadır*

Alkolün şiddetle ilişkisini ortaya koyan bunların dışında pek çok araştırma yapılmıştır. Bunları aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- Alkol kullanan eş ve kaynana ile aynı evde yaşamının eş şiddetine maruz kalma riskini anlamlı derecede artırdığı bulunmuştur (Vahip ve Doğanavşargil, 2006).
- Her gün alkol alan erkeklerin eşlerine şiddet uygulama oranı ve düzeyinin yüksek bulunduğu belirtilmiştir (Yanıkrekem ve Saruhan, 2005).
- Erkeklerin haftada birkaç kez ya da her gün alkol kullanması eşlerine uyguladıkları şiddette belirleyici bir etmen olarak bulunmuştur (Dönmez, Şimşek ve Günay, 2012).
- Los Angeles'ta 1970-1979 yılları arasında cinayete kurban giden 4950 kişi incelenmiştir. İncelenen kişilerin 1883'ünün (%46) kanında alkole rastlandığı bildirilmiştir (Goodman ve ark, 1986).
- Brennan, Medrick ve Hodgins'in (2000) yaptığı çalışmada alkol ve madde kullananlarda şiddet davranış sıklığının 12-16 kat daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur.
- Brokof ve arkadaşlarının (1997) yaptığı çalışmada aile içi şiddet vakalarının %92'sinde failin alkol kullandığı tespit edilmiştir.
- Brown ve arkadaşları (1999) aile içi şiddet nedeniyle tedavi gören er-

keklerin %63'ünün alkol ve ilaç kötüye kullanımı olduğunu, %93'ünün madde kötüye kullanım tanısı aldıklarını bulmuştur.

- İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde tutuklu ve hükümlü 381 mahkumla yapılan çalışmada, bu kişilerin 3'te 2'sinin cezaevine girmeden alkol ve madde kullandığı tespit edilmiştir (Akcan ve arkadaşları, 2000).
- Moeller ve Dougherty (2002), alkol kullanımının şiddet ve antisosyal kişilik bozukluğuyla bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur.
- Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002'de yayınladığı "Dünya Sağlık ve Şiddet Raporu"nda, araştırmaların; Brezilya, Kamboçya, Kanada, Şili, Kolombiya, Kosta Rika, El Salvador, Hindistan, Endonezya, Nikaragua, Güney Afrika, İspanya ve Venezuela'da yapılan taramalarda şiddete uğrayan kadınların partnerlerinin alkol sorunu olduğunu ortaya koyduğu belirtilmektedir (DSÖ, 2002)¹¹².
- Alkol ve madde kullanım bağımlılığının erkeklerde kadınlara oranla 2 kat daha fazla olduğu bildirilmiştir (Sadock ve Sadock, 2007, akt. Tosuner-Sevinç, 2013).

4.5. KADINA ŞİDDETLE MÜCADELEDE ALKOL NEDEN HEDEF ALINMIYOR?

Kadına karşı uygulanan şiddetin ulusal ve uluslar arası düzeyde önemli bir sosyal sorun olarak ele alınmasına ve yine buna dönük politikalar uygulanmasına rağmen kadına şiddetin/tecavüzün ve kadın cinayetlerinin temel nedenlerinden biri olan alkolün ciddi bir biçimde hedef alınmaması, üzerinde durulması gereken bir konudur.

Örneğin Türkiye'nin de imza koyduğu ve kadına şiddet ve cinsiyet ayrımcılığının en temel metinlerinden kabul edilen CEDAW'da (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women/ Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme) **alkolle ilişkili bir tek kelime geçmemektedir**. Yine Türkiye'nin Mayıs 2011 yılında imzaladığı "**Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi**"nde **de alkolle ilişkili bir tek madde yer almamaktadır**. Bu kitapta ayrıca incelenecek olan, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu "**Kadına Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015**" belgesinde de **alkolden hiç bahsedilmemektedir**.

Erilliğin (herhangi bir bilimsel veriye dayanmadan) doğrudan kadına şiddetle ilişkili olduğunu vurgulayan bu belgeler, alkolle ilişkili ortaya konulan bunca kanıtı niçin göz ardı etmektedir? Kadına şiddetle mücadeleyi "varlık sebebi" haline getirecek kadar konuya önem verdiğini söyleyen "kadın hareketleri" niçin alkolü mücadeleleri-

112 http://whqlibdoc.who.int/publications/2002/9241545615_eng.pdf?ua=1 (Chapter 4) erişim tarihi: 18.06.2014

nin bir hedefi haline getirmemektedirler? Örneğin, “Erkekler kadınları öldürüyor” “Aile kadını öldürüyor” “Ahlakınız kadını öldürüyor” sloganlarını yükselten bu hareketlerden aynı sloganları niçin alkol için de duyamıyoruz? TCK’dan edeb, namus, ırz, haya gibi kavramları “şiddeti onaylamaya/tetiklemeye” yol açtığı gerekçesiyle çıkartmak için kampanya başlatan ve bu kavramların TCK’dan çıkarılmasında başarılı olan kadın hareketleri, alkolün yasaklanmasına ilişkin niçin bir tek kelime etmemektedirler?

Bu soruların cevapsız kalması, ister istemez “Kadın hareketlerinin veya bu ulusal ya da uluslar arası belgelerin amacı acaba kadına şiddeti azaltmak değil midir? Amaç üzüm yemek midir, yoksa bağcıyı dövmek midir?” sorularını akla getiriyor.

Kadına şiddeti sadece toplumsal cinsiyet algısına indirgeyen ve hedefine erkeği ve aileyi koyan anlayışın alkolle ilişkili yukarıda aktardığımız sonuçlara yaklaşımı da dikkat çekicidir.

Örneğin, Yılmaz (2010) yapılan çeşitli araştırmalara atıf yaparak alkolün şiddet üzerinde önemli bir rolü olduğunu ama alkol kullanımı ve şiddet arasında *neden-sel bir bağ bulunmadığını* belirtmektedir. DSÖ, alkol tüketimiyle ilişkili toplumsal inançların, toplumsal cinsiyet rollerinin ve şiddet davranışının alkolle ilişkili partner şiddetini etkileyebileceğini belirtmekte ve bazı ülkelerde içmenin ve kadına yönelik şiddetin erillikle/erkeklikle ilişkili olduğunu ifade etmektedir.

DSÖ web sayfasında kadına karşı şiddetin risk faktörleri içinde alkolü saydıktan sonra, “*Özellikle yakın partner şiddeti; kişinin şiddet geçmişi, evlilikteki geçimsizlik ve memnuniyetsizlik, eşler arası iletişimdeki zorlukları içerir*” ifadesiyle kadına şiddetin vurgusunu alkolden uzaklaştırması da anlamlıdır. DSÖ cinsel şiddetle ilgili de alkole ilişkin özel bir vurgu yapmayarak, “*Özellikle, cinsel şiddet fiiliyle ilgili faktörler; ailedeki onur ve cinsel namus ile ilgili inançları, erkeğin cinsel otoritesine/ yönetimine ilişkin fikirlerini ve cinsel şiddetle ilgili zayıf yasal yaptırımları içerir*” demektedir.

Literatürdeki alkolün şiddet üzerindeki etkisinin “risk faktörü” olarak değerlendirilmesi ve özellikle “neden-sonuç” bağlantısının olmadığı vurgulanması, alkolün şiddet üzerindeki etkisinin hafifletilmeye çalışıldığı izlenimi uyandırmaktadır.

4.6. KADINA ŞİDDET VE KUMAR

Bilimsel literatürde kumar ve kadına şiddet ilişkisi de araştırılmıştır. Yapılan araştırmalar, kumar alışkanlığının kadına uygulanan şiddette etkili olduğunu göstermektedir.

Kanada Manitoba Üniversitesi’nden Afifi ve arkadaşlarının (2010) yaptığı araştırma kumar oynamanın kadına şiddet ve çocuğa kötü muameleyle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Korman ve arkadaşları (2008) yaptıkları araştırmada son bir yıl içinde problemlili kumar oynayan kişilerin %62'sinin ya eşine/partnerine yönelik şiddetin faili olduğunu ya da mağduru olduğunu gösteriyor. Araştırmaya katılanların %25,4'ü eşlerine karşı yoğun şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %64,5'inin patolojik bir şekilde öfke problemi yaşadığı ortaya konulmuştur.

Muelleman ve arkadaşlarının (2002) yaptığı bir araştırmada ise, problemlili kumar oynama alışkanlığına sahip eşlere sahip olduklarını belirten kadınların, eşleri kumar oynamayan kadınlara oranla şiddeti 10,5 kat daha fazla deneyimledikleri ortaya konulmuştur. Muelman ve araştırma ekibinin yaptığı araştırma önemli bir bulguyu da içermektedir. Bu bulguya göre, **kumarla birlikte alkol problemi de olan eşlere sahip olan kadınların, evliliklerinde bu problemlere sahip olmayan kadınlara göre şiddeti 50 kat daha fazla yaşadıkları bildirilmektedir.**

Bland ve arkadaşlarının (1993) yaptığı araştırmada ise, evlilikteki şiddetin yaklaşık %25'inin kumar alışkanlığı ile ilgili olduğu belirtilmiştir. Aynı araştırmada çocuğa kötü muamelenin de %15 oranında kumar oynama alışkanlığıyla ilişkili olduğu ortaya konulmuştur.

Lesieur ve Rotschild'in (1989) yaptığı araştırmaya göre; ebeveyni kumar alışkanlığına sahip olan çocukların, anne-babası bu alışkanlığa sahip olmayan çocuklara oranla şiddeti 2-3 kat daha fazla yaşadığı belirtilmektedir.

Balcı ve Ayrancı'nın (2005) İstanbul'da gerçekleştirdiği bir araştırmada; **eşlerinden şiddet gören kadınların %37'si eşlerinin kendilerine kumar ya da alkol gibi problemlerinden dolayı şiddet uyguladığını belirtmişlerdir.** Araştırmada kadınlara, eşlerinin kendilerine niçin şiddet uyguladığı sorulmuş, kadınların %41,5'u bilmiyorum ya da nedensiz cevabını vermişlerdir. Bunun dışında kadınların ilk sırada gösterdikleri neden "**kumar ya da alkol**" olmuştur.

Lorenz ve Yaffee'nin (1988) yaptığı bir araştırmada ise takıntılı kumar oynama alışkanlığı olan kişilerin %50'sinin eşlerine fiziksel ya da sözel şiddet uyguladığı ortaya konulmuştur. Aynı araştırmada bu kişilerin %12'sinin intihar girişiminde bulunduğu da saptanmıştır.

APC'nin (Australian Productivity Commission/Avustralya Verimlilik Komisyonu) yayınladığı bir raporda da, kumar oynama alışkanlığına sahip her 10 kişiden birisinin uyguladıkları ev içi ya da diğer şiddetin kumar alışkanlıklarıyla ilgili olduğu belirtilmiştir.

Melbourne Üniversitesi aile içi şiddet ve kumar oynama davranışı arasında güçlü bir ilişki olduğunu vurgulayan yeni bir araştırmayı aktarmaktadır.¹¹³ 120 kişi üzerinden yapılan araştırmaya göre katılımcıların %53'ü aile içi şiddetin bazı formlarını yaşadıklarını belirtmişlerdir. Şiddete uğrayan bu kişilerin %44'ünün mağduriyeti

113 <http://newsroom.melbourne.edu/news/problem-gambling-and-family-violence-strongly-linked-new-study>

şiddeti uygulayan kişilerin kumarda kaybetmesi ve bunun getirdiği öfke ve hayal kırıklığı ile ilişkiliydi.

Araştırmaların ortaya koyduğu bulgular kumarın da, alkol gibi, kadına yönelik şiddetin önemli risk faktörlerinden birisi olduğunu göstermektedir. Alkol konusunda vurguladığımız noktalar kumar için de geçerlidir; kumarın aile içi şiddetle ilişkili olmasına rağmen, ülkemizde “yasal” kumar mekanizmalarının işlemeye devam etmesi, şans oyunlarından bazılarının “Milli” ismi konulacak kadar sahiplenilmesi maalesef kadına şiddete karşı olan kişi ve kurumları pek rahatsız etmemektedir.

Alkol ve kumar gibi, kadına yönelik şiddetin iki önemli risk etmenine ilişkin bu sessizlik, üzerinde düşünülmesi gereken bir noktadır. “Erkekler kadınları öldürüyor” bayrağı altında toplanan hareketlerin “alkolün hem erkekleri hem de kadınları öldürüyor” olduğunu görmemeleri nasıl açıklanabilir?

4.7. FAKİRLİK, ÇALIŞMA KOŞULLARI VE KADINA ŞİDDET

Araştırmalar fakirliğin kadına yönelik şiddette bir risk faktörü olduğunu göstermektedir. Gelir düzeyi yüksek karı-kocalar arasında da şiddet görünmekle birlikte, fakirlik, ekonomik sıkıntılar, yakın partner şiddetinde önemli bir risk faktörü olarak ortaya çıkmaktadır (Hill, Mossakowski ve Angel, 2007; Krug ve arkadaşları, 2002;). Cunradi ve arkadaşlarının (2002) yaptığı araştırmada gelir düzeyinin yakın partner şiddetinde eğitim ve iş statüsünden daha büyük bir etki yaptığını belirtiyor.

Güler, Tel ve Tuncay’ın (2005) yaptığı araştırmada şiddet gören kadınların büyük bir çoğunluğu (%58,8) sebep olarak ekonomik yetersizliği göstermişlerdir.

Ekonomik zorluklar, geçim sıkıntısı başlı başına bir stres sebebidir. Capaldi ve arkadaşlarının (2012) belirttiği gibi finans kaynaklı stres yakın partner şiddetinin yordayıcılarından birisidir. Ekonomik kaynaklı stresin gerilim, öfke ve moral bozukluğuna yol açtığı doğrudur. *Yine de bütün bunlar, geçim sıkıntısı ve ekonomik zorlukları ev içi şiddetin meşru sebepleri yapmamaktadır. Fakat burada daha başka bir noktayı vurgulamak istiyoruz. Geçim sıkıntısı, ev içi şiddeti meşrulaştırmasa da, neden ev içi şiddetin bir yordayıcısı¹¹⁴ olduğunu anlamaya çalışmayı da engellememelidir.*

Temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan bir kişinin gerilim içinde olması, öfkesini kontrol etmekte zorlanması doğru olmasa da “doğal/anlaşılabilir” bir şeydir. Özellikle evini geçindirme sorumluluğunu daha yakından hisseden bir erkeğin bu gerilimi daha fazla hissetmesi de anlaşılabilir bir şeydir. Aç olan kişinin sinirlerinin zayıflaması ve olur olmaz şeylere kızmaya başlaması, belki bu durumu anlamayı kolaylaştıracak bir örnektir. Diğer taraftan haftanın 7 günü her gün 12 saat ağır koşullarda (inşaat, yol yapımı vb.) asgari ücretle çalışan bir işçinin çalışma koşullarını

114 Yordama: Bir sonucun eldeki istatistiki verilere dayanarak tahmin edilebilmesi. Örneğin “alkol şiddetin yordayıcısıdır” denildiğinde, alkol alan kişilerin daha fazla şiddet uygulama ihtimali olduğu belirtilmek istenir.

görmezden gelerek, onun şiddet uyguladığı için sanık sandalyesine oturtmak sorunu yüzeysel olarak değerlendirmektir.

Pek çok çalışmada kadınların kendilerine uygulanan şiddetin temel faktörlerinden birinin ekonomik zorluklar olduğunu belirtmesinin üzerinde yeteri kadar durulmamaktadır. Saha araştırmalarında asgari yaşam koşullarının bile altında hayat süren erkekler/kadınlara ev içi şiddetle ilgili sorular sormak ve yüksek çıkan şiddet sonuçlarını “erkek egemen kültüre” bağlamak; ekonomik gerekçeleri ise “sudan bahaneler” olarak yorumlamak gerçekten düşündürücüdür.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, ekonomik zorluklar/geçim sıkıntısı şiddetin meşru bir gerekçesi olamaz. Ancak, geçim sıkıntısının “sudan bir bahane”, “sığınılan bir mazeret”, “bir kılıf” şeklinde yorumlanması da ya empati yoksunluğu ile ya da sorunun temel nedenini illaki “cinsiyet temelli” yorumlama motivasyonu ile açıklanabilir.¹¹⁵

4.8. ŞİDDETİN YÖN DEĞİŞTİRMESİ: İŞYERİNDEKİ STRES

Literatürde gelir düzeyinin bir değişken olarak ele alındığı çalışmalar olmakla birlikte çalışma koşullarının ev içi şiddete olan etkisi üzerinde pek durulmamıştır. Ev içi şiddet, aile içi şiddet ya da kadına şiddetle ilişkili araştırmalar çoğunlukla toplumsal cinsiyet algıları dikkate alınarak yapılmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadına şiddetin temel nedeni olduğunu varsayan bu yaklaşım, ekonomik düzenin ve çalışma koşullarının eve yansıyan yönüyle pek ilgilenmemiştir.

Kapitalist kuralların hakim olduğu çalışma koşulları hem erkeğe, hem de kadına stres yüklemektedir. Statüsünü yükseltmek, korumak ve işini kaybetmemek için büyük bir çaba gerektiren çalışma koşulları, erkeğin ve kadının psikolojik enerjisini tüketmektedir. Sabrını, hoşgörüsünü, toleransını işyerinde tüketen kadın/erkek eve tükenmiş ve ilgiye muhtaç bir şekilde gelmektedir. İşyerinde patronunun, meslektaşının, amirinin, müşterisinin nazını/kahrını sonuna kadar çeken ebeveyn eve geldiğinde birbirinin kahrını/nazını çekmemektedir. Öfkesini işyerinde kontrol eden erkek/kadın evde serbest bırakmakta, incir çekirdeğini doldurmayacak konular kavgaya sebebiyet verebilmektedir. Çalışma koşulları çoğu kişi için o kadar yıpratıcıdır ki, evde geçirecek zaman dinlenmek için bile yeterli değildir. İşyerinde mobbinge maruz kalan anne-babalar; işinden olmamak için çoğu zaman buna ses çıkaramamakta, öfke yön değiştirerek “eve” yönlendirilmektedir. İş ve aile yaşamının uzlaştırılmasından kaynaklanan zorluklar, eve yansımakta, acısı evde çıkarılmaktadır.

115 Gerçekten de pek çok araştırmada “toplumsal cinsiyet algısı”nın dışındaki nedenlerin ciddiye alınmaması, araştırmacı tarafından bunların tevil edilmesi altı çizilmesi gereken bir husustur. Giriş bölümünde ifade edildiği gibi, bilim adamı gerçekte bulguların üzerine bir teori bina etmesi gerekirken, ülkemizde bu konuya ilişkin yapılan araştırmalar bulgularını teoriye göre yorumlamayı tercihe etmektedir. Dördüncü bölümde incelediğimiz araştırmalar bu durum için ilginç örneklerdir.

Ünlü siyaset bilimci Francis Fukuyama (2009) bu konuyu ayrıntılarıyla açıkladığı “Büyük Çözülme” adlı kitabında feministlerin cinsel devrimin sonuçlarını yanlış yorumladıkları gibi, kadınının istihdamı ve çalışmasının kadın ve aile üzerinde yarattığı tahribatı da yeterince dikkate almadıklarını söylemektedir. Fukuyama şöyle söylemektedir:

“Diğer yandan, cinsiyet rollerindeki bu kapsamlı değişimler bazı feministlerin düşündükleri gibi kesinlikle iyi bir şey olmamıştır. Kazançlar olduğu kadar kayıplar da olmuştur ve bu kayıpların yükünün büyük kısmı çocukların omzuna binmiştir. Bu durum kimseyi şaşırtmamalıdır. Kadınların geleneksel rollerinin çocuk doğurma ve çocukların bakım merkezinde toplanmış olduğu gerçeği göz önüne alındığında, kadınların evlerinden çıkıp iş dünyasına adım atmalarının aileler üzerinde sonuçlar doğurmayacağını düşünmemiz çok zordur.

Üstelik bu pazarlıkta kaybeden taraf genellikle kadınlar olmuştur. Kadınların 1970’ler ile 80’lerde iş piyasasında elde ettikleri kazançlar Murphy Brown’un sahip olduğu türden göz alıcı meslekler değil, hizmet sektöründeki basit işlerdi. Bunun yarattığı yetersiz finansal bağımsızlığın karşılığında pek çok kadın eşlerinin kendilerini terk edip daha genç kadınlarla evlenmelerine veya sevgililer edinmelerine tanık olmuştur.”

Fukuyama kitabında Batı’da sosyal sermayenin tükenişi, değişen cinsiyet rolleri, ailenin çözülmesi ve artan suç ve şiddet dalgası arasındaki karmaşık ilişkiyi karşılaştırmalı verilerle çözümlemektedir.

Amerika ve Kuzey Avrupa’daki büyük çöküşün temel nedenlerinden birinin **ailenin çözülmesi** olduğunu belirten Fukuyama bunda **artan bireycilik** olgusunun önemli bir rolü olduğunu belirtir. 1950’li ve 90’lı yıllarda Amerika ve Batı’da gerçekleşen normlardaki ve değerlerdeki değişimin karmaşık yapısına işret eden Fukuyama bütün bu değişimlerin artan bireycilik başlığı altında toplanabileceğini belirtir. *“Geleneksel toplumların çok az seçenekleri ve bol miktarda bağları (örneğin kişileri birbirine bağlayan toplumsal bağlar) bulunmaktadır... Çağdaş toplumlarda bireylerin seçim fırsatları geniş ölçüde artarken, onları toplumsal yükümlülük ağlarıyla kısıtlayan bağlar büyük ölçüde gevşemiştir”* diyen Fukuyama, *“Bireylerin tarihte eşi görülmemiş ölçüde seçim özgürlüğüne sahip oldukları toplumlarda insanlar kendilerini bağlayan geride kalan az sayıdaki toplumsal bağa hiç olmadığı kadar sinirlenirler”* tespitini yapmaktadır. Fukuyama’ya göre artan bireyciliğin en önemli özelliklerinden birisinin **otoriteyi sorgulamak** olduğunu belirterek, *“Her ne kadar kendi iradeleriyle yükümlenmiş olsalar da evlilik ve ailenin onlara yüklediği sorumluluklardan rahatsızlık duyarlar”* demektedir. Fukuyama’ya göre sorunların temelinde **ahlaki küçülme** vardır. **İnsanlar artık bireyseldir, gruplar daha az otoriterdir ve gruplarda paylaşılan ortak değerler azalmıştır. Gruplar arasında ise kıyasıya bir rekabet vardır.**

İş hayatının rekabet dinamiği üzerinden yapılandırılmış olması, patronların çalışanlarının bütün performanslarını işe yönlentmelerini istemeleri, çalışanların psikolojik enerjilerini emecek bütün ilişki biçimlerini bir tehdit olarak algılamalarına sebep olmaktadır. Kapitalist ekonomik sistem geleneksel otorite kurumları üzerinde denetim kurmak istemektedir. Kadının ve erkeğin aile denetiminden, ailenin sosyal denetimden bağımsız olmasını istemekte, toplumu bireylerine ayırıştırarak her bir kişiyi *kamunun denetimi altına sokmak istemektedir. İnsanı bir sermaye olarak kodlayan neo-liberal politikalar “özel hayata” “mahreme” saygı duymamakta, kendisinin gözleyemediği, biçimlendiremediği mekanizmaları hasım olarak algılamaktadır.* Neo-liberal ekonomik yapıların rehberliğinde şekillenen yeni kültür topluma birey olmayı öğütlemekte, bunun sonucunda Fukuyama'nın vurguladığı gibi, bireyler kendilerini bağlayan az sayıdaki geleneksel yapılara öfkelenmeye başlamaktadır. *Gerçekte büyük oranda öfkeyi ve şiddeti üreten rekabete/gösterişe/tüketime dayalı sosyo-ekonomik yapıdır. Ne var ki, faturayı bu öfkeyi üreten “görünmez ele” kesmeyen birey aileye kesmektedir.*

Çalışma hayatının ev yaşamındaki öfkeye/ agresyona/şiddete etkisi üzerinde neredeyse yok denecek kadar az çalışma yapılmış olması şaşırtıcıdır. Patronların tanımladığı görev ve sorumlukların dokunulmazlığı bulunurken, ev içi görev ve sorumluluklar önemli bir tartışma konusudur. *Kadının iş yaşamındaki görevini eksiksiz yerine getirmesi talep edilirken, ev içi sorumlulukları, bebeğiyle ilişkisi “çalışma koşulları” eksen alınarak yapılandırılmaya çalışılmaktadır.*

4.9. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ PARADİGMASI BİR RISK FAKTÖRÜ MÜ?

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile (Şahin ve Gültekin, 2014) araştırmasında ortaya konulduğu gibi kadına yönelik şiddet TCE (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği) politikalarını en iyi şekilde uygulayan ülkelerde de önemli bir sorun olmaya devam etmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği pratiklerinin bugüne kadar hiçbir çalışmada ev içi şiddetle ilişkilendirilmemiş olması mevcut bilim üretme paradigmasının neo-liberal politikalarından bağımsız olmamasıyla açıklanabilecek bir durumdur. Halbuki TCE'nin kavramsal temeli ve öne sürdüğü argümanlar doğrudan kadın-erkek dikotomisine ve rekabetine dayalıdır. Bu yönüyle TCE kadın-erkek arasında bir çatışmayı öngörmektedir. Bu bağlamda hem Batılı ülkelerde hem de AB'ye uyumlu sosyal politikalar üreten Türkiye gibi ülkelerde TCE politikalarının erkekten kadına ve kadından erkeğe yönelen şiddetteki rolü üzerinde de düşünmek gerekmektedir.

Erkeklerin kadına yönelik şiddetiyle ilgili pek çok kanıt söz konusudur. Bilimsel literatür bunu araştıran benzer pek çok çalışmayla doludur. İkinci bölümde aktardığımız gibi, erkekten kadına yönelen şiddette bir azalma yoktur ama kadından erkeğe yönelen şiddette bir yükselme söz konusudur.

Kadınlardan erkeklere yönelen şiddetle ilgili veriler, bazı okuyucular için, ciddi görülmeyebilir. Sonuçta Woolf'un belirttiği gibi, “*erkekler her zaman daha fazla şiddet uygular/uyguluyor*” varsayımının etkisi, bulguları hafife almaya neden olabilir. Ancak konuyla ilgili çalışan uzmanlar, pek çok araştırmada belirtildiği gibi, kadının giderek daha fazla şiddet uygulamaya başlamasının üzerinde önemle durulması gerektiğini belirtiyor.

Erkeklerin şiddetin daha fazla faili ve kurbanı olduğu doğrudur ve erkeklerin niçin şiddetin faili olduğuna ilişkin (kurbanı olmalarına ilişkin pek bir şey söylenmese de) gerek medyada gerekse bilimsel yayınlarda çokça şey yazılmış ve söylenmiştir. Ancak kadınların faili olduğu şiddet vakalarının oransal olarak artmaya başlaması açıklanması gereken bir durumdur.

Ortaçağ'dan günümüze bireysel şiddetin tarihini inceleyen Hollanda Erasmus Üniversitesi'nden Spierenburg (2010) kapsamlı kitabında “*Avrupa'nın öldürme ve saldırı kayıtlarında her zaman kadın failler olmuştur. Günümüzle kıyaslandığında bunlar küçük bir azınlık teşkil etmeye devam ettiğinden, eğilimlere bakmak boşunadır*” demektedir. Spierenburg, Ortaçağ'da da kadının fail olduğu şiddetin ilgi çekmediğini belirtmektedir: “*Kadınlar arası şiddet, istatistiksel olarak kadınların erkeklere uyguladığı şiddetten daha yaygın olsa da, ya önemsiz bulunup incelenmemiş ya da genel olarak mizahi tarzda betimlenmiştir. Erken modern dönemin popüler kitapları ve piyesleri bu konuyu hep hicvetmişlerdir. Erkekler, tırmalayan, saç çeken, kap kaçağı bir birine atan kadınlara gülmüşlerdir. Erkeğin karısını dövmesi bile, en azından 17. yüzyıla kadar mizah konusu olmuştur. Kadınlar arası şiddete yönelik küçümseme, edebiyat ürünleriyle sınırlı kalmamıştır. 18. Yüzyılda bir polis memuru şöyle demişti: 'kadınlar arasındaki bir münakaşa kimsenin ilgisini çekmez'*”

Yükselen kadın şiddeti olgusunun, “cinsiyet eşitliği” politikalarıyla bir ilişkisinin olup olmadığını sorgulamak önemlidir. Çünkü bu politikaların uygulandığı ülkelerde kadına yönelik şiddet azaltılamasa da kadının uyguladığı şiddette, diğer bölgelere göre bir yükseklik söz konusudur.¹¹⁶ Spierenburg'un da ifade ettiği gibi, gerçekte tarihin her döneminde kadının da şiddet uyguladığına şahit oluyoruz. Ancak günümüzde “erkeğin fail” “kadının kurban” olarak kodlandığı ve kadının erkeğe karşı yasalarla korunduğu hukuki ve kültürel iklim kadının şiddet kullanmasını potansiyel olarak teşvik ediyor olabilir. Feminist söylemi sembolize eden meşhur resimde olduğu gibi¹¹⁷ “kadının güçlendirilmesi” resmi ve meşru bir söylem olarak işlenmektedir.

Cinsiyet eşitliği argümanı temel olarak erkek şiddetinin azaltılmasına değil, kadının güçlendirilmesine odaklanmaktadır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı

116 Üçüncü bölümdeki tablo 3'ü inceleyiniz.

117 Resimde, pazularını gösteren bir kadın yer almakta ve kadın “yapabiliriz” demektedir.

Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile çalışmamızda belirtildiği gibi, “eşitlik” temelli politikalar gerçekte şiddetin sosyo-psikolojik kaynaklarını kurutmaya yönelik değil, şiddetin semptomlarını hafifletmeye ve kadını şiddet karşısında tahkim etmeye dönük bir kavramsal temel üzerine kurulmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının şiddeti tetikleyebileceği varsayımını sadece aktarmış olduğumuz veriler desteklememektedir. Araştırmanın 5. Bölümünde ayrıca ele alacağımız kadına şiddeti önlemeye yönelik hazırlanmış belgeler (genelge, eylem planı ve bakanlık kılavuzları) dikkatli bir şekilde incelendiğinde bu açıkça görülecektir.

TCE politikaları kadın şiddetini teşvik etmekte kalmıyor, erkeği de daha fazla provoke ediyor olabilir mi? Bu sorunun önemli bir soru olduğunu belirtmek gerekiyor. Belirttiğimiz gibi, mevcut paradigma bu konuyu araştırmaya henüz elverişli değil. Ama toplumsal cinsiyet eşitliği temel alınarak hazırlanmış belgeleri incelediğimiz bölüm, TCE ve şiddet arasındaki ilişkinin temelsiz olmadığını gösteriyor.

BÖLÜM 5

TÜRKİYE'DE YÜRÜTÜLEN ŞİDDET ARAŞTIRMALARININ ANALİZİ

5.1. ARAŞTIRMALAR NE KADAR GÜVENİLİR?

5.2. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK ŞİDDET ARAŞTIRMASI(2007)

5.2.1. Araştırma Yöntemi

5.2.2. Araştırmanın Altında Yatan Perspektif

5.2.3. Veri Toplama Araçları ve Bulguların Analizi

5.3. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET ARAŞTIRMASI (2009)

5.3.1. Araştırma Yöntemi

5.3.2. Araştırmanın Altında Yatan Perspektif

5.3.3. Veri toplama araçları ve bulguların analizi

5.4. KADINA YÖNELİK ŞİDDET ALGISI-KADIN VE ERKEK BAKIŞ AÇISIYLA ARAŞTIRMASI-(2013)

5.4.1. Araştırma Yöntemi

5.4.2. Araştırmanın Altında Yatan Perspektif

5.4.3. Veri Toplama Araçları ve Bulguların Analizi

BÖLÜM 5

TÜRKİYE'DE YÜRÜTÜLEN

ŞİDDET ARAŞTIRMALARININ ANALİZİ

5.1. ARAŞTIRMALAR NE KADAR GÜVENİLİR?

A ile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet araştırmalarının sayısı Türkiye ve dünya da gün geçtikçe artmaktadır. Durumun tespitini, analizini yapan bu araştırmalar, mevcut tabloyu görmek ve buna dair müdahaleler yapabilmek adına oldukça önemlidir. Çoğu devlet politikası, sivil çalışmalar bu araştırma sonuçlarına göre hareket etmekte, toplumun refleksleri bu yönde gelişmektedir. O nedenle yürütülen araştırmaların yansıttığı veriler oldukça kritik bir konumdadır. Verilerin tabloyu doğru bir şekilde yansıtması, objektifliği sorunun çözümünde kilit noktadadır. Özellikle de sosyal bilimlerde nesnellik oldukça önemli bir problem olabilmektedir.

Türkiye'de henüz şiddet ile ilgili yapılan saha çalışmalarının sayısı çok fazla değildir. Aşağıda Türkiye'de aile içi şiddet/kadına yönelik şiddet ile ilgili yürütülen önemli saha çalışmalarından üçünün analizi yapılacaktır. Bunlardan ilki konuya yönelik ulusal çaplı ilk feminist araştırma olarak ele alınan "**Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet (2007)**" araştırmasıdır. Bu araştırma TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu tarafından hazırlanan, "**Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddet İnceleme Raporu (2011)**" dair pek çok resmi ve sivil belgede önemli bir yer bulmuştur. 2007 yılında yapılan bu araştırmadan sonra konuya yönelik en kapsamlı ve resmi istatistik kapsamına girmiş olan çalışma "**Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet (2009)**" araştırmasıdır. Araştırma Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nce yürütülmüş; ICON-İNSTITUT Public Sector, BNB Danışmanlık Şirketi ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü konsorsiyumu tarafından 2009 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma hem en kapsamlı araştırma olması, hem de resmi istatistik kapsamında olması nedeniyle oldukça önemli bir konumdadır. Üçüncü olarak ise daha yakın tarihteki bir araştırma olan "**Kadına Yönelik Şiddet Algısı-Kadın ve Erkek Bakış Açısıyla (2013)**" araştırması ele alınmıştır. Bu araştırma da hem daha güncel olması, hem de durumu her iki cinsiyetten elde edilen verilerle yansıtması açısından önemlidir.

Araştırmalar; araştırmanın ön kabulü, veri toplama araçları ve verilerin yorumlanması açılarından kritik edilmiş, dikkat çeken noktalar vurgulanmıştır.

5.2. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK ŞİDDET ARAŞTIRMASI(2007)

Araştırma 2006-2007 yılları arasında Ayşe Gül Altınay ve Yeşim Arat tarafından yürütülmüş, toplam 18 ay sürmüş ve TÜBİTAK tarafından desteklenmiştir. Bunun dışında KAMER başta olmak üzere ilgili pek çok kişi ve kurum araştırmaya katkı sağlamıştır. Çalışmanın kitaplaştırılmış halinin ismi “**Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet**” olmakla beraber araştırmanın orijinal ismi “**Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet: Sorun Tespiti ve Mücadele Yöntemlerinin Analizi**”dir. Çalışmanın isminin kadına yönelik şiddet olmasına rağmen, içeriği sadece “**kadına yönelik aile içi şiddet**”tir.

Araştırmaya göre kadınların %34’ü en az bir kez fiziksel şiddete maruz kalmıştır. Araştırma yorumlanırken ön plana çıkarılan bulgular; her üç kadından birinin şiddet gördüğü ve her on kadından dokuzunun dayacağı haklı görmediğidir. “*Kadınların aile içi şiddeti, aile içinde çözülmesi gereken bir mesele olarak algılamadıkları*” da sıklıkla vurgulanan bir bulgu/yorumdur. Buna bağlı olarak ulaşılan kadınların taleplerinin kadın örgütlerinin talepleriyle örtüştüğü araştırmanın önsözünden itibaren vurgulanmaktadır.

5.2.1. Araştırma Yöntemi

Araştırmacılar çalışmada “*feminist yöntem*” kullandıklarını belirtmektedirler. Feminist yöntemin tartışma konularının “*Araştırma sonuçları kadar araştırma sürecine de önem verilmesi, katılımcılığın hedeflenmesi, araştırmaya katılan kadınların zarar görmemesi için önlemler alınması, kadınlara birer “nesne” olarak değil, “özne” olarak yaklaşılması, kadınların öznel deneyimlerinin ve görüşlerinin ciddiye alınması, kadın örgütlerinin deneyimlerinden faydalanılması ve onlarla iş birliği yapılması gibi konular*” olduğu belirtilmektedir.

Araştırma **niteliksel ve alan araştırması** olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Niceliksel çalışmada 1800 kadına anket uygulanmıştır. Bunların 1520’si Türkiye nüfusunu, 506’sı Doğu örneklemini, 1294 anket ise Orta-Batı’yı temsil etmektedir.

5.2.2. Araştırmanın Altında Yatan Perspektif

Araştırmanın ana çerçevesi oluşturulurken toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı şiddet olarak yola çıkılmasına rağmen, bu tarz şiddetin yaşandığı tüm mekanlar (ev, sokak, okul, işyeri gibi) ele alınmamış, araştırmanın kapsamı “*koca şiddeti*” olarak sınırlandırılmıştır. **Araştırmacılar bunun gerekçesini de kadın örgütlerinin ifade-**

lerinde evin şiddete karşı *en güvensiz yer, şiddetin failinin de çoğunlukla erkek olduğunu ifade etmelerine bağlıyorlar*.¹¹⁸ Bu önerme araştırmada sadece “*kadın örgütlerinin ifadesi*” şeklinde temellendirilmiş, bu ifadeyi destekleyen herhangi bir araştırmaya atıfta bulunulmamıştır. Oysa ki dünyada pek çok araştırma kadınlardan erkeğe yönelen şiddet, işyerinde kadına yönelik şiddet gibi konularda da çalışmalar yürütmekte ve ezber bozan veriler elde etmektedir.¹¹⁹ Kadın için en güvensiz yerin “*evinin içi*” olduğu önermesi ise ne var olan araştırmadaki verilerle, ne de başka araştırmaların verileri ile elde edilmiştir; tamamen yorumsal ve kişisel kanaatleri yansıtan bir önermedir. Ne var ki araştırma bu iki temel inanç üzerine bina edilmiştir: *Ev kadın için en güvensiz yer ve şiddetin faili çoğunlukla erkeklerdir*.

Araştırmanın özellikle **nitel bölümünde** kadın hareketlerine bol bol vurgu yapılmış, bu hareketlerin şiddeti ele alış şekli, çalışmaları (iffetli, iffetsiz kadın ayırımını reddeden eylemler, iffetli kadın sertifikası dağıtılması, devlet kurumlarının eğitilmesi, TCK değişiklik yasa teklifi, basın açıklamaları, lobi faaliyetleri, yasa taslağı hazırlanması, kamuoyu gündemi oluşturulması gibi) ve yaptırımlarına¹²⁰ (TCK'daki değişiklikler, çıkarılan kanunlar) yer verilmiştir. Bu bölümde bir bakıma geleneğe meydan okuyan¹²¹ feminist hareketin propagandası yapılmıştır. *Çalışma metninde şiddet ve gelenek çoğunlukla bağlantılı olarak zikredilmekte, aile içi şiddet ilişkileri dönüşürken geleneksel toplum yapısının da dönüştüğü söylenmektedir*.

Yazarlar araştırmanın bu bölümünde, 1990'lı yılların en önemli gelişmesini *Heinrich Böll Vakfı*'nın maddi desteğiyle başlayan Kadın Sığınakları Kurultayı'nın toplanması olarak belirtmektedir.¹²² Kurultayın finansman desteğini sağladığı ifade edilen vakfın “aile” yapısına bakışı da özellikle ele alınması gereken bir durumdur. Heinrich Böll Vakfı 9-10 Kasım 2013 tarihlerinde İstanbul'da “*Başka Bir Aile Anlayışı Mümkün mü?*” başlıklı konferans düzenlemiş, konferansı duyurduğu sayfasında aile “*En eski toplumsal kurumlardan biri olarak kadını denetim altında tutmanın, ataerkil iktidarı beslemenin ve toplumsal emek gücünün yeniden üretiminin başlıca aygıtı*” olarak tanımlamıştır. Konferans davet metninde de “*Aileye mecbur muyuz? Tek aile*

118 Altunay, A. G., Arat, Y. (2007). *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*, s.16.

119 Bkz.: Low, S. M., Monarch, N. D., Hartman, S. ve Markman, H. (2002). Recent therapeutic advances in the prevention of domestic violence. P. A. Schewe, (Ed.), *Preventing violence in relationships: Interventions across the life span* içinde (197-2219), Washington DC: American Psychological Association.

Bkz.: Dawson, J. M., Langan, P. A. (1994). Murder in families. U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics Special Report.

Daha fazla veri için 3. Bölüme bakınız.

120 Çalışmada, dönemin başbakanı Erdoğan'ın suç kapsamından çıkarılmış olan zinayı, suç kapsamına alma girişimini kadın platformlarının etkin direnci nedeniyle geri çektiği söylenmektedir. Bkz.: s.30.

121 “Geleneğe meydan okuyan feministler” ifadesi araştırmada geçen bir söylemdir.

122 Altunay, A. G., Arat, Y. (2007). *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*, s.23.

biçimi dayatılan aile biçimi midir? ...birlikte yaşam biçimi dışında başka biçimler yok mu?" sorularının tartışılacağı ifade edilmektedir.¹²³

Araştırmada, ifade edilen kurultayın 2000'li yıllarda devlet tarafından benimsenecek pek çok politikanın ve şiddetle mücadelenin belirlendiği bir platform olduğu bilgisi de verilmektedir. Aile algısı yukarıdaki satırlarda aktarılan şekilde olan bir vakfın desteklediği kurultayın önemli bir gelişme olarak görülmesi ve bu kurultayın devletin aile ve kadın politikalarına etki edebilmesi, mevcut politikalarımız ve ele aldığımız araştırmanın altında yatan perspektif açısından ciddiyle sorgulanması gereken bir durumdur. Çalışmada çok önemli bir destek veren Diyarbakır merkezli feminist bir oluşum olan KAMER'in kurucusu Nebahat Akkoç'un da aile ile ilgili görüşleri benzerdir. Akkoç hükümetin aileyi kutsayarak militarist sistemi devam ettirdiğini söylemekte,¹²⁴ feminist oluşumlar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın isminden rahatsız olmakta, bakanlığın isminin kadından ziyade aileye odaklandığını belirtmekte ve eleştirmektedirler.¹²⁵ *Başka Bir Aile Anlayışı Mümkün mü?*" başlıklı konferansı düzenleyen Heinrich Böll Stiftung Derneği'nin 2015 yılı Anne-Klein Kadın Ödülü de devlet şiddeti ve aile içi şiddete etkin direnişi gerekçesiyle Nebahat Akkoç'a verilmiştir.¹²⁶

Araştırma *feminist bir bakış açısına; erkek egemen kültür, iktidar algısı varsayımlarına* dayanılarak yürütülmüştür. Çalışmanın hem nicel hem nitel kısmında "feminist" kelimesi toplamda **69 kere** geçmektedir.

5.2.3. Veri Toplama Araçları ve Bulguların Analizi

Araştırmacılar anketi hazırlarken ve uygularken titiz bir çalışma aşaması geçirdiklerinden bahsetmektedirler. Soruların hazırlanma sürecinin katılımcı bir süreç olduğunu, kadın örgütleri ve alanda çalışan akademisyenlerle bir araya geldiklerini, özel eğitimli kadın anketörlerle çalıştıklarını, soruların yönlendirici olmamasına, anlaşılır olmasına önem verdiklerini belirtmektedirler. Nicel araştırmalarda çalışmanın en kritik kısmı, ölçmede kullanılacak, veri elde etmeyi sağlayacak materyaldir. *Bu nedenle çoğunlukla geçerlik ve güvenilirliği test edilmiş ölçekler tercih edilir.* Altınay ve Arat'ın çalışması şiddet yaygınlığını tespit etmeye yönelik olduğu için, araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu kullanılmıştır. *Bu tarz anketlerde ise araştırmacının ön kabulü, araştırma yaptığı konuya ilişkin bakış açısı soruların içerik ve biçimini etkileyebilmekte, dolayısıyla araştırma sonucuna etki edebilmektedir.* Nitekim aşağıda ele aldığımız maddeler de bu etkiyi düşündürmektedir.

123 Vakfın web adresinde yer alan haber için bkz.: <http://tr.boell.org/tr/2014/06/16/baska-bir-aile-anlayisi-muemkuen-mue>

124 Bkz.:<http://www.bianet.org/bianet/kadin/145149-turkiye-ve-almanya-dan-kadin-haklarina-bakis>

125 Bkz.:<http://www.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/132888-kadin-siz-bakanligin-kritik-sinavi>

126 Bkz.:<http://tr.boell.org/tr/2014/12/09/2015-yili-anne-klein-kadin-odulu-nebahat-akkoc>

Anketin 14. Sorusu, çalışmayı sadece gelir getiren bir iş olarak ele almakta, kadınların diğer emeğini göz ardı etmektedir. Kadınlara gelir getiren bir işte çalışıp çalışmadıkları sorulmaktadır. 15. soru, 14. soru ile bağlantılı olarak “gelir getiren bir işte çalışmak istesenez eşiniz sizi engeller mi?” şeklinde sorulmuştur. Yanıt seçeneklerinde “evet, hayır ve bilmiyorum” cevapları yer almaktadır. Yanıtlarda verilen seçenekler karşıtlık, çatışma üzerine kuruludur. “Durumu eşim ile görüşürüz, ortak karar veririz, vb.” uzlaşmacı seçeneklere yer verilmemiştir. Seçeneklerde kutuplaştırıcı yanıtlar tercih edilmiştir. Bu soru “ekonomik şiddet” kategorisinde yorumlanmıştır. Verilen “evet, engeller” yanıtları ekonomik şiddet olarak görülmüştür.

19. soru “Pek çok ailede izin alma konusu önemli bir konu olabiliyor. Aşağıdaki şeyleri yapmadan önce siz eşinizden izin alır mısınız? Burada kastettiğim şey haber vermek değil, izin almak?” şeklindedir. Soruda özellikle “Burada kastettiğim şey haber vermek değil, izin almak?” şeklinde vurgu yapılmış ve yanıtlar “Koca denetimi” olarak yorumlanmıştır. Karı-koca ilişkisinde olası bir durum olan çiftlerin birbirinden izin alması, ortaklaşa karar vermeleri gibi durumlar, soruda negatif bir durum olarak yansıtılmış ve kadınların attıkları her adımın kocanın denetimine tabi olduğu şeklinde yorumlanmıştır.¹²⁷ Aynı durum çoğunlukla erkekler için de söz konusu olabilmekte, fakat bu kadının erkeği denetimi olarak ele alınmamaktadır.

Soru 20, aile ile ilgili, kadın-erkek ilişkilerinde eşitliğe dair görüşler kapsamında sorulan bir sorudur. Verilen cümlelere kadınların katılıp katılmadıkları sorulmaktadır. Cümlelerden ikisi aşağıya aktarılmıştır.

“Kadınlar ev dışında istedikleri işte çalışabilmelidirler.”

“Kadınlar ellerindeki parayı kendi tercihleri doğrultusunda harçayabilmelidirler.”

Verilen cümlelerde yer alan “kadınların istedikleri işte çalışabilmeleri ve ellerindeki parayı tercihleri doğrultusunda harçayabilmeleri” durumları kadın-erkek eşitliği kapsamında görülmektedir. Oysa ki bu konularda erkekler de çoğunlukla ailelerini gözetecek şekilde kararlar almakta, ailelerini gözeterek bu durumlara karar vermenin iki cins için de geçerli olduğu bilinmektedir. Erkek de maaşının büyük bölümünü ailesi ve eşi için kullanmakta, sadece kendi tercihleri doğrultusunda kullanamamaktadır. Hatta bazı araştırmalarda erkeğin imkanı olduğu halde eşine ekonomik destek sağlamaması şiddet olarak ele alınırken, kadın söz konusu olduğunda ellerindeki parayı tercihleri doğrultusunda harçayabilmeleri bir hak olarak görülmektedir. Burada kadın-erkek eşitliğinden ziyade, erkek aleyhine bir eşitsizlik söz konusudur. “Ev dışında istedikleri” iş ifadesi de aşırı genellenmiş bir ifadedir. Kadının erkeği, çocuklarını, ailesini mağdur edecek bile olsa “istedikleri işte çalışabilmeleri”; kadın-erkek eşitliği bağlamında, erkeklerin de kadının görüşünü, aile düzenini dikkate almadan başına buyruk bir şekilde istediği bir işte çalışmasına sebebiyet verebilmektedir.

127 Age, s.77.

Şiddet deneyimi ile ilgili sorulara geçilmeden önce (22.sorudan önce) verilen ifade “*Ailede dayak ülkemizde yaygın olarak yaşanıyor. Bu konuda sizin deneyimleriniz ve görüşleriniz hakkında soru sormak istiyorum*” şeklindedir. **Soruya dayağın yaygın olduğuna dair giriş yapılması, kadınlar için şiddeti normalleştirmekte, her kadının başına gelebilecek bir olgu olarak algılatılmaktadır.** Bu durum da soruya verilecek şiddet görme yönündeki yanıtların oranını artırabilmekte, hatta şiddet görmemenin gariipsenmesine yol açabilmektedir.¹²⁸ Araştırmanın en kritik bölümü şüphesiz kadınların ne oranda şiddet gördüklerine dair olan sorulardır. Araştırmanın en önemli verisi olarak sıklıkla vurgulanan “fiziksel şiddet; 3 kadından birinin şiddet görüyor olması” bulgusunun anket güvenilirliğini zayıflatan bir soruyla elde edilmiş olması altı çizilmesi gereken bir noktadır. Bu soru aynı zamanda araştırmayı yapanların ön kabullerini ve inançlarını yansıtmaları açısından da çarpıcıdır.

24. sorunun “a” bölümünde, kadınların ve eşlerinin çocuklarına uyguladıkları şiddet ile ilgili soru sorulmaktadır. Fakat araştırmanın bulgu ve tartışma kısmında bu soruya verilen yanıtlara hiç girilmemiş; soru sadece anket kısmında yer almıştır. Aynı şekilde 34. soru (a ve b soruları) kadınların eşlerinin içki ve kumar alışkanlıkları ile ilgilidir, fakat bu sorulara verilen yanıtlar da araştırmada ele alınmamış; alkol ve kumar alışkanlığının şiddet ile bağlantısı verilmemiştir. *Bu şekilde, verilerin seçilerek ele alınması, bir kısmının görmezden gelinmesi çalışmanın arkasında yatan perspektife ters düşen yanıtların gizlenmiş/önemsennemiş olabileceğine dair şüphe oluşturmaktadır.*¹²⁹

18. soru Medeni Kanun’da yapılan değişikliğin kadınlar tarafından bilinip bilinmediği ile ilgilidir. Soruda kanunun içeriği ile bilgi verilmemiş, sadece kadınların yapılan değişikliği bilip bilmedikleri sorulmuştur. Bu soruda gösterilen hassasiyet 37. soruda ise gösterilmemiştir. 37. soruda önce “Ailenin Korunmasına Dair Kanun”un içeriği ile ilgili bilgi verilmekte, ardından kadınların kanun hakkında fikirleri alınmaktadır. Soru şu şekildedir:

“Son yıllarda aile içi şiddetle ilgili bir kanun çıktı: Ailenin Korunmasına Dair Kanun. Bu kanuna göre; eşlerden biri diğerine veya çocuklarına şiddet uygularsa, hakim o eşi evden uzaklaştırabiliyor, şiddete uğrayan eşi ve çocukları koruyacak bir koruma kararı çıkartabiliyor.”

- a. *siz bu kanunu daha önce duymuş muydunuz?*
- b. *Siz veya tanıdığınız kadınlar içinde bu kanundan faydalanan oldu mu?*
- c. *Kimler faydalandı?*

128 Çalışmamızın giriş bölümünde aktarılan örnekte, soruya eklenen küçük bir kelime, “komünist” kelimesinin, “evet” cevabını nerdeyse %100 artırmasına benzer bir durum bu araştırmada da görülmektedir.

129 Araştırmanın anket sorularında yer alıp, araştırma metninde bulgu ve yorumları verilmeyen başka sorular da vardır: Mesela; “Evliliğiniz boyunca eşinizden ayrılmayı hiç düşündünüz mü?” Eşinden dayak yiyen kaç kadın tanıyorsunuz?”.

Bilimsel araştırma, en basit tanımıyla veri toplamak ve analiz etmektir; amaç muhataplara bilgi vermek, eğitmek değil; objektif olarak veri toplamaktadır. Bu soruda bu prensibin ihlal edildiği görülmektedir.

40. soru şiddete dair görüş sorusudur. Soruda *“aile içinde şiddet daha çok erkeklerin kadınlara şiddet uygulaması, erkeklerin kadınları dövmesi şeklinde yaşanıyor. Sizce neden erkekler eşlerine şiddet uyguluyorlar, onları dövüyorlar?”* denmektedir. Ülkemizde erkeğin aile içinde maruz kaldığı şiddete yönelik durumu yansıtan yeterli araştırmalar (fiziksel, duygusal, ekonomik, cinsel, sözel şiddet gibi) yoktur. Bu durumda aile içi şiddetin hangi cinste daha yaygın olduğuna dair objektif bir veri de yoktur. Psikolojik şiddet tanımlarına bakıldığı zaman erkeğin de şiddetin mağduru olma ihtimalinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Fiziksel şiddet ile ilgili olarak da son zamanlarda kadınların fail olduğu vakaların sayısının arttığı görülmektedir. Soruya girişte verilen önermenin, verilecek yanıtlarda yönlendirici olması ihtimali yüksektir. Aynı soru: *“Günümüzde artık erkekler de eşlerinden gelen şiddete maruz kalabilmekte, kendilerini aile içerisinde yetersiz, güçsüz, incinmiş hissetmektedirler. Sizce kadınlar eşlerine neden bu şekilde şiddet uyguluyorlar?”* şeklinde sorulsaydı şüphesiz verilen yanıtların yönü de bambaşka olurdu.

Şiddetle mücadele kapsamında sorulan 42.soruda *“sizce devlet erkeklerin eşlerine uyguladığı şiddeti aşağıda sayacaklarımı yaparak engelleyebilir mi?”* diye sorulmaktadır. Verilen seçenekler; *“Ağır cezalar vererek, Polisi bu konuda eğiterek, Bu konuda çalışan dernek ve diğer kuruluşlara destek olarak, Sığınma evleri açarak, Erkekleri eğiterek”* tir. Bu sorudaki “devlet” vurgusu araştırmacılar tarafından verilmekte, sonraki soruda ise *“Sizce devlet bu konuda kadınlara destek olmalı mı?”* diye sorulmaktadır. Önceki soruda devlet vurgusunun yapılması sonraki soruya verilecek evet yanıtlarının oranını artırma etkisine sahiptir. Fakat verilerin yorumlandığı bölümde, devletin şiddete müdahale etmesi katılımcıların kendi görüşü, talebiymiş gibi yansıtılmaktadır. Aynı şekilde soruya verilen seçeneklerde de görüldüğü gibi, araştırmacılar kendi görüşleri açısından olması gerektiğini düşündüğü tüm seçenekleri dahil etmişler ve bu seçeneklerin dışında başka seçeneklere yer vermemişlerdir. *Seçeneklerde ailenin ekonomik açıdan güçlendirilmesi, erkeğin alkol-kumar alışkanlıklarının önlenmesi, aile içi merhamet, fedakarlık, affedicilik değerlerinin artırılması gibi seçenekler hiç gündem edilmemiştir. Araştırmacılar kendi perspektiflerine uygun mücadele yöntemlerini sıralamış, kadınlara da bu seçenekleri onaylamak kalmıştır.*

Şiddetle mücadele ile bağlantılı olan 44. soru da, araştırmacıların istedikleri yanıtlardan bir diğeri olan sığınma evleri konusundadır. İlgili soru şu şekildedir: *“şiddet gören kadınların son çare olarak sığındığı yerlere “sığınak” veya “sığınma evi” deniyor. Şu anda Türkiye’de toplam 35 sığınma evi var. Sizce bu sayı yeterli mi?”*. Doğrudan yönlendirici olan, sığınma evini araştırmacıların doğrudan zikrettikleri bu

soru, haliyle sığınma evini yetersiz görme sonucunu ortaya çıkarmıştır. Oysaki açık uçlu olarak sorulan 43.sorunun b bölümüne (Devlet kadınlara nasıl destek olabilir?) verilen yanıtların ne olduğu hakkında bir açıklama/yorum yapılmamıştır. Acaba açık uçlu soruya verilen yanıtlarda kadınlar ne oranda sığınma evlerini zikretmişlerdir? Buna rağmen araştırmacılar, bu bulgulara dayanarak kadının aile içi şiddeti “aile içinde” çözülmesi gereken bir konu olarak görmemeleri olarak yorumlamışlardır. Yine bu bulgulara dayanarak aile içi şiddetle mücadelede yasa değişiklikleri ve olumlu adımların kararlılıkla sürdürülmesini, yalnızca kadın örgütlerinin değil, Türkiye’deki kadınların ezici çoğunluğunun talebi olarak vurgulamaktadırlar.¹³⁰

Verilerin yorumlanması kısmında da feminist dilin ağır bastığı, yorumlamaların feminist perspektifle yapıldığı görülmektedir. Örneğin; erkeklerin eşlerine neden şiddet uyguladıklarına dair verilerin yorumlandığı bölümde vurgu şu şekildedir: “görüşülen kadınların yaklaşık dörtte biri, dayak, iktidar ve hakim “erkeklik” kurguları arasındaki ilişkiye dair yapılan feminist çözümlemelere yakın durmaktadırlar.” Bu yorumu yaparken kadınların verdiği diğer yanıtlar göz ardı edilmektedir. Oysa kadınların %25’i şiddete gerekçe olarak ekonomik ve psikolojik sorunları, %6’sı ise geçimsizliği göstermiştir. Fakat kadınların verdiği bu yanıtlar araştırmacılar tarafından görmezden gelinmiş, feminist söyleme yakın bulgular ön plana çıkarılmıştır.

Kocadan gelen fiziksel şiddeti açıklamak için yapılan ayırt edici çözümlemede, bir kadının dayak yemesini en çok açıklama gücüne sahip değişkenin kadının anne-babasından dayak yemesi olduğu görülmüştür. Bununla birlikte eşin anne-babasından dayak yeme durumu da kadının dayak yeme olasılığını artırmaktadır. Bu çözümleme şiddetin ortaya çıkışında doğrudan erkeğin cinsiyetini hedef göstermemekte; onu tetikleyen mekanizmaları ortaya çıkarmaktadır.

Fiziksel şiddete maruz kalma ile eş seçimi ve aile desteği arasında da önemli bir ilişki görülmektedir. Araştırmanın ilgi çekici bir verisi kendisi tanışarak ailesinin onayını almadan evlenenlerin şiddete maruz kalma oranının daha yüksek çıkmasıdır. Kendileri tanışıp ailelerinin onayıyla evlenenlerin %28’i, görücü usulüyle evlenenlerin %37’si en az bir kez fiziksel şiddete maruz kalmaktayken; bu oran kendisi tanışarak ailesinin onayını almadan evlenenlerde %49’a kadar çıkmaktadır.¹³¹ Çalışmada, farklı ülkelerde yapılan araştırmaların kadınların yalnızlaşması, özellikle yakın çevreden yalıtılmaları ile aile içi şiddet arasında güçlü bir ilişkiyi gösterdiği vurgulanmaktadır. Araştırmacılar Türkiye’de de ailenin onayı olmadan gerçekleşen evliliklerde kadınların yakın çevrelerinin desteğinden mahrum kalmalarının yaşadıkları şiddetin artmasında bir etken olabileceğini söylemektedirler. Bu bulgunun tartışıldığı bölümde de

130 Age, s.102,113.

131 Bkz. Age, s. 81.

araştırmacılar “*aile desteğinden mahrum kalmak kadının şiddet görmesini arttıran bir faktör olarak görülmektedir*” demektedirler.¹³² Bu durumda ailenin şiddeti önlemede etkili, şiddete karşı koruyucu olduğu da açığa çıkmış olmaktadır. Ailenin desteğinden mahrum kalındığı takdirde şiddetin arttığı görülmektedir. Bulgu ve yorumlar değerlendirildiği zaman ailenin şiddeti önlemede önemli bir fonksiyonunun olduğu görülmektedir. Bu durumda araştırmacılara göre aile şiddeti doğurmakta mı, yoksa önlemekte midir?

*Çalışmanın bir bulgusu da, kadınların aileye eşlerinden daha çok gelir getirmesinin fiziksel şiddet riskini en az iki kat artırdığıdır. Bu bulgu, feminist söylemin üzerinde ısrarla durduğu kadının güçlenmesi ve ekonomik özgürlüğünü kazanmasının şiddetten korunmak için gerekli olduğu iddiasının geçersiz olduğunu göstermektedir. Fakat bu bulgu da erkek üzerinden yorumlanmakta; bulgu, ekonomik gücünü yitiren erkeğin ataerkil otoritesini fiziksel güce başvurarak perçinlemeye çalışması olarak ele alınmaktadır.*¹³³

Çalışmada eğitim düzeyinin nüfus istatistiklerindeki oranlardan daha yüksek çıkması yorumlanırken, kadınların kendilerini olduğundan daha yüksek göstermiş olmaları ihtimali vurgulanıyor¹³⁴, bir bakıma kadınların cevaplarına tam güvenilemeyeceği ifade ediliyor. Buna benzer bir yorum da eğitim-sosyoekonomik düzey ve şiddet ilişkisi yorumlanırken karşımıza çıkıyor. Araştırmada eğitim ve sosyoekonomik düzeyi yüksek olanlarda fiziksel şiddet görme oranının azaldığı bulunmuştur. Bu bulgunun yorumlanmasında ise eğitim ve sosyoekonomik düzey yüksekliğinin şiddeti itiraf etmeyi zorlaştırdığı vurgulanıyor.¹³⁵ Cinsel şiddet verilerinde de kadınların %14'ünün en az bir kez istemediği zamanlarda cinsel ilişkiye girdiği bulgusu sunulduktan sonra, bu rakamın yaşanan vakaların hepsini yansıtabileceği ifadesine yer veriliyor.¹³⁶

Bu örneklerden anlaşıldığı kadarıyla araştırmacılar beklentilerinin dışında bulunan her bulguya şüphe ile yaklaşmakta; fakat ön kabullerine uygun yanıtlarda bulgularına son derece güvenmektedirler.

5.3. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET ARAŞTIRMASI (2009)

“Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet” araştırması Avrupa Birliği’nin mali desteğiyle, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nce yürütülmüş; ICON-İNSTITUT Public Sector, BNB Danışmanlık Şirketi ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü konsorsiyumu tarafından

132 Bkz. Age, s. 104.

133 Bkz. Age, s. 104.

134 Bkz. Age, s. 61

135 Bkz. Age, s. 82.

136 Bkz. Age, s. 87.

gerçekleştirilmiştir. Araştırma bu konuda ülkemizde ve dünyada yürütülmüş, örneklemi en büyük ve içeriği en kapsamlı araştırma olarak ifade edilmektedir. Bu alanda daha önce yürütülmüş çalışmalardan farklı olarak, Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırmasının resmi istatistik kapsamına alınmış bir çalışma olması, bu alanda geliştirilecek plan ve politikalara zemin oluşturması açısından önemlidir.

Araştırma sonuçlarına göre kadınların %39'u yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri ya da birlikte oldukları kişilerden fiziksel şiddet görmüşlerdir.¹³⁷ Araştırmada ön plana çıkartılan bulguya göre, fiziksel şiddet görenlerin %46'sı tekmeleme, boğazını sıkma, bıçak ya da silah kullanma gibi ağır derecede şiddet görmüşlerdir. Evli kadınların % 15'i yaşamlarının herhangi bir döneminde cinsel şiddete maruz kalmışlardır. Kadınların %42'si fiziksel veya cinsel şiddet yaşamıştır. Araştırmadan önceki son 12 ay açısından ele alındığında fiziksel şiddet oranı 10 kadında, 1'e düşmektedir.

5.3.1. Araştırma Yöntemi

Araştırmada veriler hem niceliksel hem de niteliksel araştırma yöntemleriyle toplanmıştır. Niceliksel araştırmanın örnekleme, 12 coğrafi bölge ve kıır-kent yerleşimlerini temsil edecek şekilde 51 ilde 24048 haneden oluşmaktadır. Bu hanelerde evlenmiş, 15-59 yaşları arasındaki kadınlarla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada Altınay ve Arat'ın araştırmasından farklı olarak eş veya birlikte olunan kişi/kişiler dışındakiler tarafından kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddet ile çocukluk döneminde cinsel istismara ilişkin bilgi de toplanmıştır.

Araştırmanın niceliksel kısmında Dünya Sağlık Örgütü'nün bir çok ülkede uyguladığı soru kâğıdının ülke ihtiyaçlarına göre tasarlanmış hali kullanılmıştır. Araştırmada hane halkı ve kadın sorukağıdı olmak üzere iki sorukağıdı kullanılmıştır. Araştırmada evlilik dışı birlikelikler (erkek arkadaş, nişanlı, sözlü) de dikkate alınmıştır. Niteliksel araştırma kapsamında ise derinlemesine ve yarı yapılandırılmış görüşmeler, odak grup görüşmeleri yapılmıştır.

5.3.2. Araştırmanın Altında Yatan Perspektif

Çalışmanın önsözünde dönemin ilgili bakanı Nimet Çubukçu, kadına yönelik şiddetle mücadele ederken **toplumsal zihniyet dönüşümüne** ihtiyaç duyulduğunu belirtmekte, bir bakıma toplumsal zihniyetin problemlili olduğuna işaret ederek: "*Ülkemizde de önemli bir sorun olan kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve mağdurların korunması amacıyla gerek uluslararası taahhütlerimiz gerekse ulusal mevzuatımızdaki düzenlemeler dikkate alınarak her alanda yasal ve idari tedbirler alınmış ve*

137 Araştırma sadece koca şiddetini değil, evlilik dışı birlikelikleri de çalışma kapsamına almış; erkek arkadaş, nişanlı, sözlü gibi kategoriler evlilik dışı birlikelikler olarak ele alınmıştır.

topyekün bir mücadele başlatılmıştır. Bu sorunla mücadele ederken ihtiyaç duyulan toplumsal zihniyet dönüşümleri için ise büyük bir kararlılıkla çeşitli kampanyalar, projeler ve çalışmalar yürütülmektedir." demektedir.¹³⁸

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de “*şiddet ayırım yapmıyor*” başlığı altında, kadına yönelik şiddetin kadınların sahip oldukları donanımlardan büyük ölçüde bağımsız olduğu, *şiddetle mücadele stratejilerinde kadınların eğitim ve çalışma yaşamına katılımları aracılığıyla güçlendirilmelerinin* yanı sıra, toplumun bir bütün olarak *zihniyet değişimi* sürecine girmesi yönünde çaba harcanması gerektiğinin altını çizilmekte, zihniyet değişimi gündem edilmektedir.¹³⁹

Toplumsal cinsiyet eşitliği, araştırmanın altında yatan en önemli kavramlardan birisidir. Çalışmada şiddetin toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle yaşandığı vurgusu vardır: “*Şiddetin temelinde eşitsiz toplumsal cinsiyet ilişkilerinin bulunduğu, kadına yönelik şiddetle mücadele etmenin zorluğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir.*”¹⁴⁰ denmektedir. Araştırmanın saha çalışmasını yürüten anketörler, iki haftalık bir eğitimden geçmişlerdir ve eğitimde *toplumsal cinsiyet* ve aile içi şiddet konuları anlatılmıştır. Çalışmada “*Bir güç kullanma ve kontrol aracı olarak eril şiddet*” başlığı açılmış ve “*eril şiddet, esas olarak kadınla erkek arasındaki iktidar eşitsizliğine bağlı olarak yaşanmakta ve genellikle erkekler, kadın üzerinde otorite sağlamak, onu kontrol altında tutabilmek için şiddet kullanımına başvurmaktadırlar.*”¹⁴¹ denmiştir. Araştırmanın daha pek çok yerinde toplumsal cinsiyet vurgusu yapılmıştır.

Araştırmada sık sık kadın örgütlerine de vurgu yapılmaktadır. Çalışmada kadının yıllar içerisinde haklar elde ettiği, hukuki haklarının genişlediği, ulusal mevzuata ilişkin olumlu gelişmeler olduğu ve bunda kadın örgütlerinin büyük etkisi olduğu söylenmektedir. Medeni Kanun ve Ceza Kanunu'nun hazırlanması ve yasalaşmasında yine sivil toplum kuruluşlarının işbirliği olduğu söylenmektedir.

Sığınma evi de araştırmacıların zihninde kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli bir mekan olarak yer almaktadır. Çalışmada sıklıkla sığınma evi vurgusu geçmekte, var olan sayıların yetersiz olduğunun kadın örgütleri tarafından dile getirildiği söylenmektedir. “*Kamu kurum ve kuruluşları ile kadın danışma merkezi ve sığınma evlerinin sayısının yetersiz olması*”¹⁴² başlığı altında sığınma evlerinin, bu alanda çalışan kişiler tarafından gündeme getirilen önemli konulardan biri olduğu söylenmektedir. Danışma merkezlerinin kadınların güçlenmesi, kendi hakları ve yapabilecekleri konusundaki farkındalıklarının artması açısından önem taşıdığı ifade edilmekte, 1990 yılında ilk kadın konuk evinin kurulmasının, kadına yönelik şid-

138 TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON Institute Public Sector, BNB Consulting (2009). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, s.11.

139 Bkz. Age, s. 186.

140 Age, s.187.

141 Age, s.110.

142 Age, s.167.

detle mücadelenin devletin gündeminde yer almasında başlangıç noktası olduğu ifade edilmektedir. Oysa yürütülen araştırmanın bulguları şiddete maruz kalıp evi terk eden kadınların ilk tercih olarak sığınma evine değil, %81 oranında kendi ailelerinin yanına gittiklerini göstermektedir.¹⁴³ 713 numaralı soruda “Evi son kez terk ettiğinizde ilk nereye gittiniz?” diye sorulmaktadır. Soruda sunulan seçeneklerde kendi ailesi, kendi akrabaları, erkeğin ailesi/akrabaları, arkadaş, komşu, polis, jandarma, kadın kuruluşu, sivil toplum kuruluşu, otel/pansiyon, sokak ve diğer ifadeleri yer almaktadır. **Verilen yanıtlara göre kadınlar kendi ailelerinden sonra (%81) sırasıyla kendi akrabaları, erkeğin ailesi/akrabaları, arkadaşlar, komşularına gitmekte; diğer seçeneği de %3.1 olarak verilmektedir.** Sığınma evleri verilen cevap yüzdeleri arasında doğrudan yer almamaktadır. Oysa ki kadın örgütleri sıklıkla kadın sığınma evlerinin sayısının yeterli olmadığını dile getirmekte, öncelikli taleplerinden birisi sığınma evlerinin sayısının artırılması olmaktadır. Bu durumda sığınma evlerinin şiddetle mücadelede neyi temsil ettiği, fonksiyonun ne olduğu soruları akla gelmektedir.

5.3.3. Veri toplama araçları ve bulguların analizi

Anket uygulama aşamasında, katılımcılara çalışmanın orijinal ismi söylenmemiş, değiştirilerek “*Türkiye’de Kadın ve Aile Hayatı*” olarak sunulmuştur. Araştırmada Dünya Sağlık Örgütü’nün pek çok ülkede kullandığı soru kağıdı, ülke ihtiyaçları göz önüne alınarak yeniden düzenlenmek suretiyle kullanılmıştır. İki sorukağıdında da “**şiddet**” kelimesi geçmemektedir. Çalışmada kullanılan sorukağıtlarından ilki olan Hane Halkı Sorukağıdında evde yaşayanlar, yaş, eğitim, medeni durum gibi özelliklere ilişkin sorular sorulmuştur. Sonraki aşamada ise Kadın Sorukağıdı kullanılmıştır.

Aşağıda kadın soru kâğıdındaki bazı sorular ve verilerin yorumları ele alınacak, soruların içeriğinin, soru soruş tarzının araştırma sonuçlarına etkileri üzerinde tartışılacak, yorumların tutarlığı sorgulanacaktır.

Erkeğin eşini kontrolü ve şiddet olarak ele alınan sorulara geçilmeden önce (501. sorunun öncesi) “*Şimdi sizinle eşinizin/birlikte olduğunuz kişinin size karşı davranışları hakkında konuşmak istiyorum. Bu davranışlar birçok kadının başına gelen ve sizin de yaşamış olabileceğiniz olaylarla ilgilidir.*” denmekte ve verilecek şiddetle ilişkin cevapları normalleştiren, hafifletiren bir söylem kullanılmaktadır. Bu durumda “*birçok kadın gibi, bende de olmuştur*” algısı oluşturulmuştur. Erkeğin eşini kontrolü ile ilgili soruların hemen ardından ekonomik, duygusal ve fiziksel şiddet soruları gelmektedir. Bu sorularda da “*birçok kadının başına gelen ve sizin de yaşamış olabileceğiniz olaylarla ilgilidir*” yönlendirmesinin etkisi devam etmektedir. Araştır-

143 Bkz. Age, s. 95.

manın en önemli verisi olan kadınların %42'sinin şiddet gördüğü verisine götüren cevaplar, açıktan yapılan bir yönlendirmenin etkisi altında verilmiştir. İfadede, belirtilen davranışların birçok kadının başına gelen olaylar olduğu bilgisinin verilmesinin yanında, doğrudan “*sizin de yaşamış olabileceğiniz olaylar*” yönlendirmesi, normalleştirilmesi vardır. Bu durum araştırma bulgularının güvenilirliği üzerinde şüphe oluşturmaktadır. ***Soru ve seçeneklerin içerisinde şiddet kelimesinin kullanılmaması da önemli bir noktadır. Katılımcıların şiddet olarak düşünmedikleri durumlara ilişkin verdikleri cevaplar, araştırmacılar tarafından şiddet olarak ele alınacaktır.***

Araştırmanın bulgularına göre, en fazla belirtilen fiziksel şiddet biçimi tokat atma ya da bir şey fırlatmadır. Araştırmada da belirtildiği gibi Dünya Sağlık Örgütü'ne göre “Tokat atma, bir şey fırlatma, itme, tartaklama ya da saç çekme” orta derecede şiddet, diğer davranışlar ağır derecede şiddeti kapsamaktadır. Araştırmanın bulgularına göre orta derecede şiddet görenlerin oranı %21'dir. Kadınların %21'inin gördüğü fiziksel şiddet kadına bir şey fırlatılması ya da tokat atılması şeklinde gerçekleşmiştir. Ağır derece şiddet tanımına giren “yumrukla ya da bir cisimle vurma, tekmeleme, sürüklenme ya da dövme, boğazını sıkma ya da bir yerini yakma, bıçak-silah gibi aletlerle tehdit etme ya da bunları kullanma” eylemlerine ise kadınların %18'i maruz kalmıştır.

Fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranı verilirken orta ve ağır şiddet oranları birlikte verilmekte, oran %42 olarak ifade edilmektedir. Bu durumda %42'lik oranın hangi türde/seviyede şiddete maruz kaldığı belirtilmemekte, kadınların %42'si ağır şiddet altındaymış algısı oluşmaktadır. Bu durumda bıçak-silah kullanma, yumruklama ile kadının iteklenilmesi eşitlenmiştir. Oysa orta derecede şiddet olarak ele alınan tokat atma, bir şey fırlatma, itikleme kadınlar tarafından da sıklıkla başvurulabilen şiddet eylemleridir. Aynı soru bu seçenekler ile erkeklere sorulduğu takdirde yakın oranların çıkması muhtemeldir. Nitekim araştırmanın 509. sorusunda kadınlara “*eşiniz size fiziksel olarak zarar verecek davranışta bulunmadığı halde sizin ona vurduğunuz ya da fiziksel olarak kötü davrandığınızı oldu mu?*” diye sorulmaktadır. Kadının erkeğe şiddet uygulayıp uygulamadığına dair olan bu soruda, seçenekler detaylandırılmamış (tokat atma, bir şey fırlatma, saçını çekme, itikleme gibi), genel bir şekilde sorulmuştur. Bu durumda kadının erkeğe uyguladığı şiddet ile ilgili aynı standartta bilgi edinilememiştir. Bir diğer dikkat çekici husus ise kadınların bu soruya verdikleri yanıtın çalışmanın içeriğinde aktarılmamış olmasıdır. Çalışmada bu soruya ilişkin hiçbir analiz, yorum yapılmamış; yanıtların oranları hakkında bilgi verilmemiştir.

Bulguların değerlendirildiği bölümde “*araştırma sonuçları şiddetin evli kadınların hayatlarının bir gerçeği olduğunu göstermesi açısından oldukça önemlidir*”¹⁴⁴

demekte; **şiddeti evlilikle, aile ile doğrudan ilişkilendirmektedir.** Oysa ki araştırma bulguları kadınların eşleri dışındaki kişilerden de %18 oranında şiddet gördüklerini, cinsel taciz olaylarında failin çoğunlukla tanımadıkları kişiler olduklarını göstermiştir. Araştırmada “*Şiddet aile içinde: baba evinde-koca evinde*¹⁴⁵”, “*Aile ortamı kadınlar için ne kadar güvenli?*” başlıkları yer almaktadır. “*Aile ortamı kadınlar için ne kadar güvenli?*¹⁴⁶” başlığının altında “*araştırma sonuçları hem kadınlar hem de toplum tarafından en güvenli ortam olarak düşünülen ailenin aslında kadınlar için güvenli bir ortam olmadığını göstermektedir. 10 kadından 4’ünün birlikte yaşadıkları erkekler*¹⁴⁷ tarafından şiddete maruz kalmaları, aile ortamının kadınlar için tehdit edebilecek bir kurum haline dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum, çalışmanın bulguları dikkate alınarak Türkiye’nin temel politikalarından birisi olan ailenin güçlendirilmesi politikasının kadının güçlendirilmesi bakış açısı ile yeniden değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.” denmektedir. Bu ifade, şiddet araştırmalarının ön kabullerine oldukça uygun düşmektedir:

- “1.Aile kadın için güvenli değildir,
2. Toplumun aileyi kutsaması boşunadır,
- 3.Devlet aile yerine kadın politikalarına odaklanmalıdır.”

Fakat araştırmanın bulguları, bu ifadeler ile çelişmektedir. Araştırmaya göre eşinden şiddet gören kadınların sığındıkları ilk yer yine kendi aileleri olmaktadır. Yani kadınlar en çok polise, sığınma evine değil; ailelerine güvenmektedirler. Bununla birlikte 10 kadından 4’ü olarak zikredilen şiddete maruz kalan, fakat evini hiç terk etmeyen kadınların %60’ı yaşadığı durumu ciddi bir sorun olarak görmediklerini ifade etmektedirler.¹⁴⁸ *10 kadından 4’ünün fiziksel şiddet gördüğü bilgisi verilmesine rağmen, şiddet gören kadınların çoğunluğunun saç çekme, itekleme, bir şey fırlatma tarzında şiddet gördüğü bilgisi unutulmamalıdır.* Zaten kadınların da büyük çoğunluğu bunu mühim bir mesele olarak ele almadığını söylemiştir. 10 kadından 4’ünün şiddet gördüğü ifadesi bıçaklanarak şiddet gören kadın ile iteklenen kadını aynı kefiye koymuş ve tüm temellendirmelerini bu oran üzerine yapmıştır. Burada kadına tokat atılması, eşya fırlatılması vb. davranışları normal görmediğimizi belirtmekle birlikte, titiz bir ayırım yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Zira araştırmanın en çok başvuru bulgusu burasıdır.

Çalışmanın soru kağıdında yer alıp içerikte verileri, yorumları sunulmayan başka sorular da vardır. 406. Soru “*Son 12 ayda eşinizi hiç içkili (sarhoş) gördünüz mü?*”, 407. soru “*Eşiniz/birlikte olduğunuz kişi aile gelirinizi etkileyecek kadar kumar oynar mı?*”, 408.soru “*...uyuşturucu kullanır mı?*” şeklinde sorulmuş **fakat verilen**

145 Age, s.185.

146 Age, s.189.

147 Araştırmada “birlikte yaşanan erkekler” ifadesi evlilik ve evlilik dışı birlikteliklerin ikisini de kapsamaktadır.

148 Age, s.97.

yanıtların analizi sunulmamıştır. Oysa ki şiddetin bileşenlerinin anlamak adına alkol/kumar/şiddet ilişkisinin ileri analizi önemli bir boşluğu doldurabilir. Benzer şekilde 409.soru "...sizinle beraberken başka bir kadınla ilişkisi oldu mu?" şeklindedir ve bu sorunun cevapları da analize dahil edilmemiştir.¹⁴⁹ **Aldatma ve şiddet ilişkisi de analiz edilmesi gereken önemli konulardandır. Üstelik aldatma, duygusal şiddetin en yüksek hissedildiği deneyimlerdendir.** 511. soruda da "eşinizle birlikteyken ondan korkuyor musunuz?" diye sorulmuş, fakat yanıtlar hakkında bilgi verilmemiştir. Eş ve evin güvenli bir yer olup olmadığına dair en temel veri olabilecek bu soruya dair veriler de araştırma içinde yer almamıştır. Bu soruların yanıtlarının analize neden dahil edilmediği, bulgular hakkında soru işaretleri uyandırmakta; hakim görüşün/ön kabulün dışına çıkan bulguların önemsenmediği düşüncesini oluşturmaktadır.

108. soru "Gelirinizi istediğiniz gibi harcayabiliyor musunuz yoksa gelirinizin tamamını ya da bir kısmını başka kişilere (eşinize veya ailenize) vermek zorunda mısınız?" diye sormakta, kadının eşi ve ailesi için gelirini paylaşmasını olumsuz bir durum olarak ele almaktadır. Benzer şekilde 410. soruda "bir kadın elindeki parayı kendi istediği gibi harcayabilmelidir" ifadesi verilmekte ve kadının ifadeyi onaylayıp onaylamadığı sorulmaktadır. Bu sorunun cevabı da kadınların toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumları olarak değerlendirilmiştir. 502. sorunun b kısmında; "eşiniz, başka harcamalar için parası olduğu halde, ev ihtiyaçlarını karşılamak için size para vermeyi reddetti mi?" ve c kısmında "siz istemediğiniz halde gelirinizi elinizden aldı mı?" diye sorulmaktadır. **Kadının gelirinin tamamını kendi istediği şekilde kullanması bir hak olarak görülmektedir. Kadın-erkek eşitliği bağlamında ele alındığı zaman ise, bu duruma zıt düşecek şekilde erkeğin eşinin ve ailesinin geçimini temin etmemesi şiddet olarak algılanmaktadır.** Yine araştırmada kadınların yaşadığı ekonomik şiddet/istismar, esas olarak evin geçimi için gereken paranın eşleri tarafından sağlanmaması olarak ele alınmıştır.

Bütün olarak bakıldığında uygun görülen; kadın çalışırsa parasını sadece kendi istediği şekilde kullanmalıdır, erkek çalıştığı parasını sadece kendi istediği şekilde kullanmamalıdır; kadın çalışmazsa erkek ona bakmak zorundadır, erkek her koşulda çalışmalı ve evin geçimini temin etmelidir. Bu durumun ne ölçüde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağladığı oldukça tartışmalıdır.

Şiddet gören kadınlara şiddetin nedenleri sorulduğunda; toplumsal cinsiyet rollerinden ziyade, *en fazla erkeğin ailesi ile ilgili nedenleri, daha sonra ekonomik sıkıntı*

¹⁴⁹ Soru sayıları ifade edilen soruların dışında, şiddetin nedenlerine dair sorulan 701.soruda "erkeğin sarhoş olması" yanıt seçeneklerine eklenmiştir. Kumar ve aldatma ise yanıt seçeneklerinde yoktur, sunulan yanıtların dışında "diğer" ifadesi de sunulmuştur. Şiddetin nedenlerine ilişkin cevapların analizinde ise alkol "erkeğin kötü alışkanlıkları" kategorisinin içerisinde kumar ve aldatma gibi durumlarla birlikte ele alınmıştır. Bu gibi durumlar kadınların %9'u tarafından şiddetin nedeni olarak gösterilmiştir.

ve zorlukları göstermişlerdir.¹⁵⁰ Benzer şekilde erkekler ekonomik sıkıntılarını şiddetin yolunu açan bir unsur olarak ifade etmişlerdir. **Erkeklerle göre kendilerinin işsiz ve parasız olduğu koşullarda kadınların çok konuşması onları büsbütün gergin hale getirmekte ve kışkırtıcı olmaktadır.**¹⁵¹ Bu duruma bir başka açıdan bakarsak; kadın erkeğin kendini güçsüz hissettiği dönemlerde ona psikolojik/duygusal şiddet uygulamaktadır. Araştırmacıların yorumuna göre ise erkekler uyguladıkları şiddetten kendilerini değil, daha çok içinde buldukları koşulları sorumlu tutmakta, eşi üzerinde kontrolü kaybetme kaygısı yaşadıkları için şiddete başvurmaktadırlar. Çoğu şiddet araştırmalarında olduğu gibi ailenin ya da erkeğin yaşadığı problemlerden çok kadın odaklı yaklaşımlar, yorumlar sergilenmiştir.

Çalışma genel olarak değerlendirildiğinde, aile içi şiddete çözüm olarak yine toplumsal cinsiyet eşitliğinin sunulduğu görülmektedir. Araştırmanın bulgularına dayanarak, KSGM tarafından geliştirilen ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine dayanan Ulusal Eylem Planı'ndaki (2007-2010) hedef ve politikaların acilen yaşama geçirilmesi gerektiği çıkarımında bulunmaktadır.¹⁵² "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı"nın güncellenmiş şekli olan "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Ulusal Eylem Planı 2012-2015 Altıncı Bölüm'de detaylarıyla analiz edilmiştir.

5.4. KADINA YÖNELİK ŞİDDET ALGISI-KADIN VE ERKEK BAKIŞ AÇISIYLA ARAŞTIRMASI-(2013)

Araştırma "Mutlu Çocuklar Derneği" tarafından finanse edilmiş ve Doç. Dr. Dolunay Şenol ve Doç. Dr. Sıtkı Yıldız tarafından yürütülmüştür.

Çalışmanın amacı "*aile içi şiddet türlerinden kadına yönelik şiddetin kadın ve erkeklerin algılarında farklılıkların olup olmadığı, eğer cinsler arasında algı farkı varsa bunun boyutlarının tespit edilmesi ve çözüm önerileri sunmak*" olarak ifade edilmiştir.

Araştırmada kadınların %71.2'si aile içi şiddete maruz kalmadığını ifade etmiştir. Aile içi şiddete maruz kalan kadınların da (%28.8) **yarısı** eş şiddetine maruz kaldığını, %40'ı ise anne ve babasından şiddet gördüğünü ifade etmiştir. **Buna göre kadınların %14.4'ü eş şiddetine maruz kaldığını söylemiştir.**¹⁵³

Erkeklerin % 72.8'i aile içi şiddet uygulamadığını söylemiştir. Aile içi şiddet uygulayan erkekler (%27.2)'in %40.2'si eşe, %40.7'si çocuklarına şiddet uyguladıkları-

150 Age, s.83.

151 Age, s.117.

152 Age, s.192.

153 Kadınların eşlerinden gördükleri şiddeti belirten oran araştırma içerisinde doğrudan verilmemiştir. Aile içi şiddete maruz kalıp kalmadıklarını ifade eden oranlar ve şiddete kim tarafından uğradığını gösteren oranlar verilmştir.

nı ifade etmişlerdir. *Bu orana göre erkeklerin %10.93'ü eşlerine şiddet uyguladıklarını ifade etmişlerdir.*¹⁵⁴ Araştırmacılar elde ettikleri sonuçlara pek güvenmemiş, sonuçlar üzerinden yorumlar, analizler yapmışlardır.¹⁵⁵

5.4.1. Araştırma Yöntemi

Araştırmada her coğrafi bölgeyi temsilen seçilen illerde yaşayan kadınların ve erkeklerin demografik, sosyal, ailevi özellikleri ve kadına yönelik şiddet ile ilgili tutum ve değer yargıları araştırılmıştır. Katılımcılar 18 yaş üstü erkek ve kadınlardır.

Çalışma 3500 erkek ve 3500 kadın olmak üzere 7000 kişi üzerinde yürütülmüş, uygulanan anket sayesinde nicel veriler elde edilmiştir. Bununla birlikte katılımcılar ile mülakat yapılmıştır. Araştırmada tamamen yapılandırılmış ve uzman görüşü aracılığıyla geçerliliği artırılmış bir anket formu kullanılmıştır.

5.4.2. Araştırmanın Altında Yatan Perspektif

Çalışmanın önsözünde Mutlu Çocuklar Derneği yönetim kurulu başkanı Sevgi Mermerci “*Şiddetin genel yapısına baktığımızda; aile bağlarının zedelenmesi, insani ve kültürel değerlerin yozlaştırılması, vicdan kavramının insanların yaşantılarında tam anlamıyla yer bulamaması, koruma, müdahale ve cezai müeyyide gibi alanlarda yetersiz kalınması, ekonomik sebepler, eğitimsizlik vb. birçok nedenlerden beslendiğini görmekteyiz.*” demekte ve şiddet ile aile bağlarını, insani değerleri ilişkilendirmektedir. **Çalışmada ise şiddet ile ilişkilendirilen bu olgulara hiç girilmemekte, bulgular yorumlanırken sıklıkla “ataerkil zihniyet” algısı/iddiası üzerinden gidilmektedir.** Bu nedenle çalışmada şiddet ile mücadele en önemli hususun zihniyet dönüşümü olduğu vurgulanmaktadır.

Çalışmada diğer şiddet araştırmalarında olduğu gibi toplumsal cinsiyet vurgusu vardır. Bu konu ile ilgili bir başlık da açılmıştır.¹⁵⁶ Ataerkil toplumlarda kadının ikinci sınıf insan konumunda olduğu söylenmektedir. Türk toplumu da ataerkil olarak ifade edilmekte, erkeğe üstün, kadına da düşük statülerin uygun görüldüğü iddia edilmektedir. “*Türk sosyo-kültürel yapısında da şiddeti öğreten, meşrulaştıran, şiddete karşı duyarsızlaştıran sosyal değerler bulunmaktadır. Buna göre ataerkil bir yapı ortaya koyan Türk toplumunda, erkeğin kadının önünde olması, kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.*”¹⁵⁷ denmekte ve araştırmada sıklıkla “kadınla-

154 Erkeklerin eşlerine ne oranda şiddet uyguladıklarını belirten oran araştırma içerisinde doğrudan verilmemiştir. Aile içi şiddet uygulayıp uygulamadıklarını ifade eden oranlar ve kime şiddet uyguladıklarını gösteren oranlar verilmiştir.

155 Bkz. Age, s. 23, 60.

156 Şenol, D., Yıldız, S. (2013), *Kadına Yönelik Şiddet Algısı-Kadın ve Erkek Bakış Açılılarıyla-*, s.5.

157 Age, s.13.

ra sosyalizasyon sürecinde kazandırılan edilgen karakterin, kadınlara uygulanan şiddetin boyutlarının bu kadar yüksek olmasında son derece etkili olduğu” ifade edilmektedir.¹⁵⁸

Çalışmanın giriş bölümünde aile, “şiddet ile ilk tanışılan yer”¹⁵⁹ olarak ifade edilmiştir. Oysa ki aile sadece şiddet ile değil olumlu/olumsuz pek çok duygu/davranışın ile ilk deneyimlendiği yerdir. Aile insanın içine doğduğu, yaşamla ilgili ilk deneyimlerinin mekanıdır. Bu ilk deneyimler içinden şiddetin seçilip öne çıkarılması, araştırmacıların aile kurumuna dönük önkabullerine ilişkin bir ipucu da vermektedir.

5.4.3. Veri Toplama Araçları ve Bulguların Analizi

Araştırmada kadın ve erkekler için 2 farklı anket kullanılmıştır. Anketlerin ilk soruları sosyodemografik özellikler ile ilgili; daha sonraki sorular şiddet ve aile içi şiddete dair değerlendirmeler, şiddet olgusu ile ilgili tutum ve değer yargılarına ilişkindir. Kadınlara 41, erkeklere 35 soru sorulmuştur. Anketler için geçerlik çalışması yürütülmüş ve güvenilirlik katsayıları kadınlara uygulanan anket için 0,74 ve erkeklerle uygulanan anket için 0,72 olarak hesaplanmıştır. 0,70'in üzerindeki katsayılar güvenilirlik için yeterli görülmektedir. Böylece anketin güvenilirliği sağlanmıştır.

Anket sorularında aile içi şiddetin yaygın olduğuna, katılımcıların da şiddet mağduru olabileceğine dair doğrudan yönlendirme ifadeleri kullanılmamıştır. Bununla birlikte uygulanan ankette bazı sorularda içeriğin çok geniş, belirsiz olması verilen yanıtlar üzerinde farklı etkiler oluşturmuş olabileceğini düşündürmüştür. Örneğin erkeklere uygulanan anket formu 21. soruda “*erkek evin reisi*dir, gerektiğinde şiddet uygulayabilir” ifadesinde onay erkeğin evin reisi olduğuna mı, şiddet uygulayabileceğine mi verilmektedir? Kadınlara uygulanan anket formunda 22. soru olan “*Kadına yönelik şiddet derecesi çok değilse mazur görülebilir*” sorusundaki “*derecesi çok değilse*” ifadesine verilen cevap oldukça öznel bir algıyı yansıtacak, cevabı nesnel olarak yorumlamayı zorlaştıracaktır.

Araştırmacıların verileri yorumlayış tarzı ise özellikle üzerinde durulması gereken bir durumdur. **Çalışmada erkek ve kadınlara çoğunlukla aynı sorular sorulmuş, fakat araştırmacıların bulguları yorumlayışı iki cinsiyet için birbirinden oldukça farklı olmuştur.** Hatta ön kabullerine uymayan çoğu veride, verilen cevapların samimiyetinde şüpheye düşmüşlerdir.

Araştırmada kadınların %28.8'i aile içi şiddete uğradığını belirtmiştir. Araştırmacılar bu durumu şu şekilde yorumlamışlardır: “*Aslında bireyin kendisine şiddete uğradığını itiraf etmesinin ne derece zor olduğunu düşünecek olursak, şiddete uğradığını*

158 Age, s.12.

159 Age, s.1.

başkalarına itiraf etmesinin çok daha zor olduğunu anlamak daha da kolay olacaktır kanaatindeyiz. Çalışmamızda da bu kanaatimizi destekler mahiyette bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma grubumuzdaki kadınların %28.8'i aile içi şiddete uğradığını söylerken, %71.2'si aile içi şiddete uğramadığını belirtmiş. Oysa şiddete uğramadıklarını söyleyen kadınlarla olan görüşmelerimiz sırasında, farkında olmadan, zaman zaman şiddete uğradıklarını söyleyebiliyorlardı. Yukarıda belirtmiş olduğumuz gerekçelerle aile içi şiddete uğradıklarını söyleyenlerin sayısının, araştırma bulgularımızda elde edilen verilerden çok daha az olduğunu düşünüyoruz.” Araştırmacılar yorumlarını elde ettikleri verilerden çok, kişisel kanaatleri dahilinde yapmışlar; **kadınların beklentilerinin altında şiddet gördüklerini ifade etmelerinden memnuniyet duy-mak yerine elde ettikleri verileri çürütmeye çalışmışlardır.**

Çalışmada “aile içi şiddete kim tarafından maruz bırakıldınız?” diye sorulmuş, verilen yanıtlarda %50 koca, %17.3 anne, %21.7 oranında baba denmiştir. Bu yanıtlara bakarak bir hesaplama yapıldığında, araştırmaya katılan tüm kadınların %14.4'ünün eşlerinden şiddet gördüğü ortaya çıkmaktadır (şiddet gördüğünü ifade eden kadınların %28.8'nin %50'si). **Kadınların eşlerinden %14.4 oranında şiddet görmeleri araştırmacılar tarafından önemli bir oran olarak görülmemiş olmalı ki, çalışma içerisinde doğrudan böyle bir oran verilmemiştir.**

“Aile içi şiddete kim tarafından maruz bırakıldınız?” sorusuna verilen cevap-lardaki önemli bir diğer oran ise anne ve babalar tarafından uygulanan şiddettir. Bu verilerde kadınların aynı zamanda şiddetin faili de olabildikleri görülmektedir. Araştırmacıların bu veriyi yorumlayışı şu şekildedir: “Araştırma grubumuzda aile içi şiddete uğradıklarını söyleyenlerin % 17.3'ünün annelerinden şiddet gördüklerini söylemiş oldukları dikkati çekmektedir. Her sosyo-kültürel yapının kendisine özgü kuralları vardır. Türk toplumunda da çocuğun eğitimi öncelikli olarak anneye bırakılmıştır. Anne, çocuk ile gün boyu bir arada olduğu için, çoğu kez çocuğu üzerinde otorite kurma noktasında sıkıntı yaşamaktadır.”, “Oysa çocuk ve annelerin birbirle-rine ne kadar yakın olduklarını söylemeye gerek dahi yok iken, annenin çocuğuna şiddet uygulamasını, anneye yüklenen toplumsal sorumluluk dışında izah edebilmek mümkün görünmüyor.”¹⁶⁰ Bu yorumlar ile annenin çocuğuna uyguladığı şiddet, belir-tilen gerekçelerle normalleştirilmiş ve annenin çocuğu ile olan ilişkisini sorgulama-ya ihtiyaç duyulmamıştır. Araştırmaya katılan kadınların kime şiddet uyguladıkları sorulduğunda da %73.5 oranında çocuklarına uyguladıkları görülmüştür. Bu duru-mun savunması da şu şekilde yapılmıştır: “Türk kültüründe kocaya itaat esas kabul edilmektedir. Bu yönde eğitim alan kadın, eşi kendisine şiddet gösterse de şiddetle karşılık vermeme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu arada gücünün yettiği kişilere de şiddet uygulamayı öğrenmektedir. En yakınında ve en güçsüz kişi olarak

160 Bkz., Age, s.25.

*çocuğunu gördüğü için, şiddet duygularını çocuğuna yöneltebilmektedir.*¹⁶¹ Burada da fiziksel olarak kadınlardan daha savunmasız konumda olan çocuğa, kadının/annenin uyguladığı şiddet kadının cinsiyetine değil, şiddete iten nedenlere bağlanmıştır. **Oysa aynı çalışmada şiddetin nedenlere bağlanması eleştirilmiş, kadınların eşlerinden gördüğü şiddetin nedeni olarak alkol, vb. sorunları göstermeleri, şiddeti uygulayan erkekleri, uyguladıkları şiddetten sorumlu tutmama olarak değerlendirilmiştir.** Kadın-çocuk ilişkisindeki şiddet yorumlamalarında ise eleştirildikleri tutuma araştırmacılar düşmüş, şiddeti daha çok kadını buna iten nedenler üzerinden ele almışlardır. Araştırmacıların çocuğun mağduriyetine odaklanmaktan ziyade, kadının uyguladığı şiddeti gerekçelendirme çabası ayrıca dikkat çekicidir.

Babaların çocuklarına uyguladıklarını söyledikleri şiddet ile ilgili yorumlar ise buna paralel olmayan bir şekilde olmuş ve babanın uyguladığı şiddetin olumsuz sonuçlarına vurgu yapılmıştır: *“Bilindiği gibi baba çocukların güven ihtiyacını karşılayan en önemli kişidir. Güven ihtiyacını karşılaması beklenen kişinin uygulamış olduğu şiddetin olumsuz etkisinin, çok daha fazla olacağını belirtmeye gerek olmadığını düşünüyoruz. Babanın enerjisini aile içinde son derece etkin kullanması ve aile içi iletişimi düzenlemesi beklenirken, şiddet uygulayan kişi olması, aile bireyleri, özellikle de çocukları üzerinde son derece olumsuz etkileri olmaktadır.”*¹⁶² Babanın çocuğuna uyguladığı şiddetle ilgili olarak hiçbir nedene vurgu yapılmamış, sadece ev halkının terbiyesinden kendilerini sorumlu gördükleri ve bu sorumluluğu hissetmeleri için toplumun onları zorladığı ifade edilmiştir. Annenin çocuğuna uyguladığı şiddet söz konusu olduğunda şiddetin gerekçelendirilmesi, baba söz konusu olunca ise daha ziyade sonuçlarına vurgu yapılması ilginçtir. Anne için öne sürülen pek çok gerekçe (kültürümüzün çocuğun eğitimini anneye yüklemesi, şiddet gören kadının gücünü daha zayıf olana yöneltmesi gibi) baba için de mümkün görünmektedir. Ayrıca yukarıdaki alıntıda söylendiği haliyle “Babadan aile içi iletişimi düzenlemesini” beklemek, savunulan toplumsal cinsiyet eşitliğine ne kadar uygundur? Araştırmacılar kendileriyle çelişmekte midirler?” sorularının da yanıtlanması gerekmektedir.

Erkeklere aile içi şiddet uygulayıp uygulamadıkları sorulduğunda, %72.8 hayır, %27.2 evet cevabı alınmıştır. Araştırmacılar bu sonuçları da oldukça şaşırtıcı bulmuşlar ve erkeğin şiddet algısının farklı olduğu şeklinde yorumlar yapmışlardır. Erkeğin kime şiddet uyguladığını ifade ettiğine bakıldığında %40.7 ile çocuk ilk sırada gelmekte, onu %40.2 ile eş izlemektedir. **Bu verilere göre bir hesap yapıldığında erkeklerin %10.93’ünün eşlerine şiddet uyguladıklarını ifade ettikleri görülmektedir (şiddet uyguladığını ifade eden erkeklerin %27.2’nin %40.2’si).** *Fakat kadının gördüğü şiddet verilerinde olduğu gibi, erkeğin de ne oranda eşine yönelik*

161 Bkz., Age, s.33.

162 Bkz., Age, s.61.

şiddet uyguladığına dair veri (%10.93) araştırma metninin içerisinde doğrudan verilmemiştir.

Bu verilere bütün olarak bakıldığında; kadınlar eşlerinden %14.4 oranında şiddet gördüğünü, erkekler de eşlerine %10.93 oranında şiddet uyguladıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmaya göre kadınların şiddet gördüklerinde yardım istedikleri kişiler sırasıyla akraba (%44.1), komşu (%20.7), polis/jandarma (%20) ve sığınma evidir (%3.4). **Kadınlar kendileri için en güvenli yer olarak yine ailelerini, akrabalarını tercih etmekte ve konuyu adlileştirmemektedir.** Kadınların daha çok akrabalarına sığınması araştırmacılar tarafından, şiddet uygulayan kişinin ceza almasından daha fazla, şiddetin devam etmesini engellemek olarak yorumlanmıştır: *“Yaklaşık grubun yarısının, şiddete maruz kaldıklarında akrabalarından yardım aldığını söylemiş olması, şiddet mağduru kişinin, şiddet uygulayan kişinin ceza almasından daha fazla, şiddetin devam etmesini engellemek istediğini ortaya koymaktadır.”*¹⁶³ Sığınma evlerine düşük oranda başvurulması ise araştırmacılar tarafından olumsuz değerlendirilmiş ve sığınma evlerinin çok bilinmemesine bağlanmış, *“aile içi şiddete uğrayanların bu kurumlardan daha fazla faydalandırılması sağlanmalıdır”*¹⁶⁴ denmiştir. **Kadınların aile ve akrabalarının yanına gitmesi şiddetin devamını engellemek olarak yorumlanıp, değersizleştirilirken; yine şiddetin devam etmesini engelleyecek bir kurum olan sığınma evinin teşvik edilmesi dikkat çekici bir durumdur.**

Çalışmada kadın ve erkeklere şiddeti neden uyguladıkları sorulmuş ve çarpıcı cevaplar alınmıştır. Erkek ve kadınlarda *ilk 3 sırada hak ettikleri için, daha sonra sırasıyla psikolojik sorunlar, alkol, vb. madde kullanma gelmektedir.* Bu soru ile ilgili önemli bir veri ise **namus uğruna şiddet uygulamadır. Sonuçlara göre kadınlar erkeklerden çok daha yüksek oranda namus ve ahlak kurallarına uyulmadığı için şiddet uygulamaktadır (kadınlar % 10.4, erkekler %2.0).** Bu durum da araştırmacılar tarafından bir şekilde ataerkil zihniyete bağlanmış, kadınlar erkeklerden namus uğruna şiddet gördükleri için, onlar da öğrenme sonucu bu tarz davranmayı tercih ediyorlar, denmiştir: *“Kadınların %3.4’ü, namus uğruna şiddete maruz kaldığını söylerken, aile içi şiddete neden başvurdukları şeklindeki sorumuza da kadınların % 10.4’ünün şiddet uyguladıkları aile bireyleri namus ve ahlak kurallarına uymadıkları için şiddet uyguladıklarını söylemiş olmaları son derece anlamlı görünüyor. Kendilerine aile bireyleri nasıl davrandırsa, onların da öğrendikleri şekilde aile bireylerine davranmayı tercih ediyor oldukları dikkati çekmektedir.”*¹⁶⁵

163 Bkz., Age, s. 29.

164 Bkz., Age, s. 30.

165 Bkz., Age, s.36.

Hak ettikleri için şiddet uyguladıkları söyleyenlerin oranı kadınlarda %47.2; erkeklerde ise %28.5 olarak bulunmuştur. Kadınlarda karşı taraf hak ettiği için şiddet uygulama daha yaygındır. Erkeklerin %28.5 oranında verdikleri bu cevap için “*Bir insanın, “hak ettikleri için” şiddet uyguladığını söyleyebilmesi için, hak edenlere şiddet uygulama hakkını kendinde görüyor olması gerekir. Araştırma grubumuzda aile bireylerine hak ettikleri için şiddet uyguladığını söyleyenlerin oranı %28.5 olarak tespit edilmiştir. Bu kadar yüksek bir oranda erkeklerin hak ettikleri için aile bireylerine şiddet uygulama hakkını kendilerinde bulmaları son derece dikkat çekicidir.*” denmiştir. Kadınlarda daha yüksek olan bu yanıtı dair ise “*Araştırma grubunun % 47.2’sini oluşturan bu grup, daha önce belirtmiş olduğumuz hipotezleri destekler mahiyette cevaplar vermiştir.*” denmiş ve bu oranın üzerinde durulmamış, daha düşük olan erkeklerin verdiği cevap ise yine erkeğin şiddet uygulama hakkı algısına dayanmıştır. Oysa ki çalışmada erkeklerin %73.5’i erkeklerin eşlerine şiddet uygulama haklarının olmadığını söylemiştir. Kadınların da %89.5’i hiç kimsenin kadına şiddet uygulama hakkı yoktur demektedir. Erkekler de kadınlar da erkeğin kadına yönelik şiddetini normal/hak/gerekli görmezken, bulguların yorumları sürekli erkeklerin şiddet uygulamayı, kadınların da şiddet görmeyi meşru görmeleri üzerinden yapılmıştır. Oysa ki çalışmadaki pek çok bulgu bu yorumu desteklememektedir. Araştırmacılar çoğu analizlerini elde ettikleri bulgular üzerinden değil, ön kabullerine dayanarak yapmaktadırlar. **Çalışmada tüm yorum ve analizler toplumun ataerkil olduğu hipoteziyle yapılmıştır.**

Ele aldığımız **ilk araştırma** 1800 kadın üzerinde gerçekleştirilmiş ve kadınların %34’ünün en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. **İkinci araştırma** ise 24048 kişi üzerinde yürütülmüştür. Sonuçlarına göre kadınların %39’u yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri ya da birlikte oldukları kişilerden fiziksel şiddet; %42’si fiziksel veya cinsel şiddet görmüşlerdir. **Üçüncü** olarak ele aldığımız araştırma 3500 erkek ve 3500 kadın üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmaya göre erkeklerin %10.93’ü eşlerine şiddet uyguladıklarını; kadınların da %14.4’ü eşlerinden şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir. Araştırma sonuçlarının birbirleri ile tutarlı olmadıkları görülmektedir. Mart 2014’te KADEM tarafından yürütülen daha güncel bir araştırmaya göre¹⁶⁶ ise kadınların %10.2’si aile içi şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Araştırma sonuçlarındaki bu farklılıkların, yukarıdaki analizlerde de ele alındığı gibi büyük oranda veri toplama araç ve yöntemlerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

166 Türkiye’de Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumu Araştırması (2014). Kadın ve Demokrasi Derneği.

Araştırmaların analizine bir bütün olarak baktığımızda, genel olarak ele aldığımız araştırmalarda araştırmacıların şu ön kabullere sahip oldukları görülmektedir;

- Kadınlar yüksek oranlarda şiddet görmektedir.
- Toplumsal zihniyetimiz şiddet üretmektedir.
- Toplumsal cinsiyet eşitsizliği şiddete neden olmaktadır.
- Kadınlar şiddete uğradıklarını itiraf etmekte zorlanmaktadırlar.
- Aile şiddetin en yoğun yaşandığı yerdir.
- Aile kadın için en güvensiz yerdir.
- Erkekler, erkek oldukları için kendilerinde şiddet uygulama hakkı görmektedirler.
- Sığınma evleri kadınların şiddetten korunması için merkezi önemde mekanlardır.

Araştırmaların veri toplama araçlarında dikkat çeken noktalar ise şu şekildedir;

- Anket soruları şiddetin yoğun olduğu hipotezinden hareketle ve bunun etkisiyle hazırlanmıştır.
- Sorularda şiddetin yoğun olduğuna dair doğrudan yönlendirmeler vardır.
- Soru ve sunulan cevap seçenekleri karşıtlık/çatışma üzerine kuruludur.
- Şiddet tanımları aşırı genel yapılmış; hafif şiddet eylemleri ile ağır şiddet eylemleri aynı kategoride sunulmuştur.
- Bazı sorular aşırı genel, belirsiz olabilmektedir.

Bulguların yorumlanmasına dair öne çıkan noktalar ise şu şekildedir;

- Bulgular ele alınırken araştırmacının ön kabulü doğrultusunda yorumlanmıştır.
- Ön kabulleri destekleyen verilere son derece güvenilirken, desteklemeyen verilere kuşkuyla yaklaşmıştır.
- Anket formlarında yer alan tüm soruların bulguları/analizleri paylaşılmamıştır.

BÖLÜM 6

KADINA ŞİDDET, AİLE İÇİ ŞİDDET, EV İÇİ ŞİDDETE İLİŞKİN RESMİ BELGELERİN ANALİZİ

6.1. RESMİ BELGELER KADINI VE AİLEYİ KORUYOR MU?

6.2. YÖNTEM

6.3. 26218 SAYILI BAŞBAKANLIK GENELGESİ: ÇOCUK VE KADINLARA YÖNELİK ŞİDDET HAREKETLERİYLE TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİNİN ÖNLENMESİ İÇİN ALINACAK TEDBİRLER

6.3.1. Genelgenin Genel Olarak Değerlendirilmesi

6.3.2. Genelgenin Birinci Bölümünün Analizi

6.3.3. Genelgenin İkinci Bölümünün Analizi ve Kullanılan Yöntem

6.3.3.1. Önlemin/Önlemlerin Dayandığı Perspektif: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

6.3.3.2. Önlemin/Önlemlerin Türü: Zihniyet Dönüşümü

6.3.3.3. TCE Dışındaki Risk Faktörlerine Gönderme: Sıfır Risk Faktörü

6.3.3.4. Manevi Değerlere Gönderme: Sıfır Manevi Önlem

6.3.3.5. Önlemin Alındığı Yer: Ev Dışı

6.3.4. 26218 Sayılı Başbakanlık Genelgesinin Genel Değerlendirmesi ve Anahtar Bulgular

6.4. KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE ULUSAL EYLEM PLANI 2012-2015

6.4.1. 2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı Hakkında Genel Bilgi

6.4.2. Yöntem

6.4.3. 2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nın Analizi

6.4.3.1. Birinci Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi

6.4.3.2. İkinci Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi

6.4.3.3. Üçüncü Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi

6.4.3.4. Dördüncü Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi

6.4.3.5. Beşinci Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi

6.4.4. 2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planının Genel

Değerlendirmesi ve Analizi

6.5. AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE EL KİTABI

6.5.1. Birinci Bölüm: Şiddetin Tanımı: Bir kıvılcım Çakmak

6.5.2. İkinci Bölüm: Kıvılcımı Yangına Çevirmek

6.5.3. Üçüncü Bölüm: Yangına Körükle Gitmek

6.6. BÖLÜMÜN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

BÖLÜM 6

KADINA ŞİDDET, AİLE İÇİ ŞİDDET, EV İÇİ ŞİDDETE İLİŞKİN RESMİ BELGELERİN ANALİZİ

6.1. RESMİ BELGELER KADINI VE AİLEYİ KORUYOR MU?

Bu bölümde devletin resmi organları tarafından yayınlanmış **üç belge** analiz edilecektir. Araştırmamızın en kritik bölümü olarak değerlendirilebilecek bu bölüm, *devletin, kadına şiddeti/aile içi ve ev içi şiddeti hangi perspektifle değerlendirdiği, bu belgelerin hangi kavramsal temele yaslandığı ve nasıl bir çözüm yolu öngördüğüne ilişkin önemli ipuçları vermektedir.*

Bu bölümün temel amacı, aile ve kadın politikalarına yön veren bu belgelere dayanarak yapılacak uygulamaların aileyi güçlendirip güçlendirmeyeceğinin sorgulanmasına fırsat vermektir. *Görebildiğimiz kadarıyla bugüne kadar bu belgelere ilişkin kamuoyundan herhangi bir itiraz yükselmiş değildir. Aile gibi toplumun en önemli kurumunu hedef alan ve halkın her bir ferdiyi ilgilendiren bu yaptırımların herhangi bir muhalefete, itiraza ve eleştirel analize tabi tutulmadan yayınlanmış ve uygulamaya geçirilmiş olması oldukça düşündürücüdür.* Eğer böyle bir itiraz yapılmış ise belgelerde söz konusu edeceğimiz noktaların nasıl devletin resmi politikası haline getirilebilmiş olduğu ise daha kayda değer bir eleştiri konusu olacaktır.

Belgelere ilişkin analizlerimiz okunduğunda, aile yapımızın niçin çözülmeye devam ettiği, bu belgelerin aileyi güçlendirmeye mi yoksa çözmeye mi hizmet ettiği daha iyi anlaşılacaktır. Daha da önemlisi, belgeler okunduğunda şu soru daha anlamlı hale gelecektir: **“Bu belgeler, kadına şiddeti/aile içi şiddeti/ ev içi şiddeti önlemeyi mi amaçlıyor, yoksa ‘kadına şiddet’ olgusunu araçsallaştırarak aileyi mahkûm mu etmek istiyor?”**

Bu belgelerin kadın hareketlerinin ideolojik varsayımlarını temel alarak hazırlanmış olması toplumumuz adına gerçekten kaygı vericidir. Yaptığımız analiz değerlendirilirken bu bölüme kadar vermiş olduğumuz bilgilerin özellikle hatırdta tutulması gerektiğini ifade etmek istiyoruz. Tek yanlı, öznel ve seçerek oluşturulmuş bir kurunun bütün bir ülkenin resmi politikası olarak sunulması kabul edilemezdir. Zira bu belgelerin, objektif, bilimsel verilere dayalı, halkın temel değerlerini gözeten belgeler olması kamuoyunun en doğal hakkıdır. **Ne var ki, belgeler incelendiğinde,**

toplumda büyük oranda karşılığı olmayan, yukarıdan şekillendirici, jakoben ve elitist bir anlayışın kılavuzluğunda hazırlandığı görülecektir. Özellikle, diğer belgelere ve kurumlara yön vermesi açısından da en önemli belge olarak görülebilecek, 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nin bu bağlamda çarpıcı bir örnek teşkil ettiğini belirtmek gerekir.

Aile, belki de toplumumuzun elinde kalan son geleneksel kurumdur. Politikacıların her fırsatta dillendirdiği “aile toplumun temelidir” söyleminin inandırıcılığını giderek yitirdiğini görüyoruz. Artık günümüzde ailenin kutsal olmadığını, aileye alternatif kurumlar aranması gerektiği daha sıklıkla ifade edilmeye başlanmıştır. Kaygı verici olan kimi STK'lara, kadın hareketi temsilcilerine ve Avrupa menşeli akımlara dayanan bu görüşlerin Devletin logosunu taşıyan resmi belgelerde de yer almaya başlamasıdır.

Bu konu politik bir enstrüman olarak görülemeyecek kadar önemli bir konudur. Ailenin çözülmesi demek bütün bir toplumun güvensizliğe ve kaosa doğru sürüklenmesi demektir. Ailenin kaybetmesi demek bütün bir toplumun, bütün bir ülkenin kaybetmesi demektir. *Türkiye henüz değerlerini yitirmemiş bir ülkedir. Bu bakımdan, ailenin çözüldüğü bu süreci tersine döndürebilecek bağlara, kavramlara, modellere ve dinamiklere sahiptir. Ne var ki, duyarsız kalmak, konuyu önemsememek ve gereken önlemleri almamak telafisi mümkün olmayan sonuçlarla karşılaşmamıza neden olabilecektir.*

6.2. YÖNTEM

Belgeleri analiz ederken takip edilen yöntem hakkında da bilgi vermek faydalı olacaktır. Araştırma konumuzun “kadına şiddet” olması sebebiyle sadece kadına şiddetle ilişkili belgeler analiz edilmiştir. İlk olarak belgeler araştırmacılar tarafından okunmuş ve araştırmacının bundan önceki bölümlerinde aktarılan bilimsel veriler ışığında değerlendirilmiş, notlar çıkarılmıştır. Her bir belgenin içerik analizi yapıldıktan sonra sözü edilen içeriğin gruplandırılması ve sayısal olarak ifade edilebilmesi için yakın içerikler gruplanmış ve her grup kavramsal olarak tanımlanmıştır. Literatür taramalarımız ve içerik incelemelerimiz doğrultusunda **5 kriter** belirlenmiştir. **Bunlar, önleme/tespite kaynaklık eden perspektif, önlemin/tespitin türü, diğer risk faktörlerine gönderme, manevi değerlere gönderme ve çözümün yeri olarak görülen mekan kriterleridir.**

Aşağıda hem niçin bu kriterlerin seçildiği hem de sözü edilen kriterle neyin kastedildiği açıklanmaktadır.

Perspektif/Bakış Açısı Kriteri: Perspektif/bakış açısı, bir sorunu hangi kavramlarla gördüğümüzü ve hangi değerlere dayanarak çözüm öngörülerimizi düzenlediğimizi ifade etmektedir. Bu bakımdan “*materyalist bakış açısı*” “*idealist bakış açısı*” “*ahlaki bakış açısı*” “*estetik bakış açısı*” “*dini bakış açısı*” gibi bakış açılarından söz edilebilir.

Bir sorunun gerek tanımlanmasında, gerekse çözüm yollarının ortaya konulmasında **“bakış açısı”** belirleyicidir. *Kadına şiddet konusunda soruna “aile” perspektifinden bakmak ile “kadın” perspektifinden bakmak arasında ortaya konulan pratikler açısından önemli farklılıklar olacaktır. Bu bakımdan perspektif kriteri diğer kriterler üzerinde de belirleyici bir kriterdir.*

Önlemin Türü: Sosyal ve psikolojik sorunların önlenmesinin pek çok türü bulunmaktadır. Önlemin türü, alınan önlemin ekonomik mi, hukuki mi, polisiye mi, manevi mi, sağlığa ilişkin mi, politik mi vb. olup olmadığını ifade eder. Bu çalışmada incelenen belgeler, kadına şiddeti önlemeyi amaçlayan belgelerdir. Bazen eğitim ve farkındalık kazandırma etkili bir önlem türüyken, bunun yerine polisiye önlem türüne başvurulması sorunu arttırabilir. Yine zihniyet dönüşümü içeren bir önlem türü daha derin ve kalıcı etkiler bırakırken, polisiye önlem türü kısa süreli ve yüzeysel etkiler bırakabilir. Dolayısıyla hangi önlem türüne daha fazla ağırlık verildiği sorunun nasıl görüldüğüyle ve sorunun çözülüp çözülemeyeceğiyle ilişkilidir.

Diğer Risk Faktörleri: Kadına şiddetin, üçüncü bölümde aktarıldığı gibi, pek çok önemli risk faktörü bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve olumsuz kadın algısı risk faktörlerinden sadece birisidir.¹⁶⁷ Örneği alkol, kumar, fakirlik kadına şiddetle ilişkili bulunan önemli risk faktörleridir. Bu risk faktörlerinin kadına şiddeti önlemeyi amaçlayan belgelerde dikkate alınıp alınmaması, sadece kadına şiddetle mücadelede başarılı olunup olunmayacağıyla değil, bu belgelerin ne denli bilimsel bir titizlikle hazırlandığı hakkında da bir fikir verecektir.

Manevi Değerlere Gönderme: Genel olarak şiddet ve özelden kadına şiddet çok değişkenli bir sorundur. Öfkenin ve şiddetin kontrol edilmesi dinlerin en çok tavsiyede bulunduğu konular arasındadır. **Başta merhamet olmak üzere, sabır, hoşgörü, affedicilik, adalet gibi değerler doğrudan öfke duygusunun ve şiddet davranışının kontrol edilmesi ve eğitilmesine dönüktür.** Kaldı ki, dinin ve manevi değerlerin toplumun geneli tarafından önemsendiği Türkiye gibi bir ülkede, kadına şiddet sorununu önlemeyi amaçlayan belgelerin manevi değerlere gönderme yapıp yapmadığı dikkate alınması gereken önemli bir konudur.

Önleme Mekanı: Kadına şiddetle ilgili literatür kadına şiddetin aile içinde ve yakın partner tarafından evde uygulandığını belirtmektedir. Kadına şiddetin önlenmesinde çözümün mekanı olarak evin mi yoksa ev dışı bir mekanın mı görüldüğü ailenin ve karı-koca ilişkisinin sürekliliği açısından oldukça önem taşımaktadır. Çözümün mekanı olarak “ev dışı”nın görülmesi kadının evden koparılması ve karı-koca ilişkisinin sürdürülemezliğini beraberinde getirebilmektedir. Bu önlem ayrıca, polisiye tedbirleri de beraberinde getirdiği için sorunun daha fazla büyümesine de yol açabilmektedir.

167 Risk faktörlerine ilişkin ayrıntılı bilgi için 4. bölüme bakınız.

6.3. 26218 SAYILI BAŞBAKANLIK GENELGESİ: ÇOCUK VE KADINLARA YÖNELİK ŞİDDET HAREKETLERİYLE TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİNİN ÖNLENMESİ İÇİN ALINACAK TEDBİRLER

“Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 2006 yılında “Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlar ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” amacıyla bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulmuştur. Komisyonun hazırladığı rapor doğrultusunda da, Temmuz 2006’da Başbakan Tayyip Erdoğan uygulandığı takdirde ciddi kazanımlar getirebilecek bir Başbakanlık Genelgesi yayınlamıştır. KSGM bu tedbirlerin alınmasında koordinatör kurum olarak belirlenmiştir. Genelge, kadınlara yönelik her türlü şiddet eyleminin önlenmesini bir “devlet politikası” olarak kabul etmesi, bu konudaki çözüm önerilerinin yaşama geçirilmesinde kurumlar arası detaylı bir işbirliği öngörmesi ve sorumlu kuruluşların üçer aylık ayrıntılı faaliyet raporları hazırlamasını bekleyerek uygulamadaki ilerlemeleri takip etmeye yönelik niyet göstermesi bakımından bir ilktir.

Bu konuda alınması istenen tedbirler kadın kuruluşlarında da memnuniyet yaratacak düzeyde kapsamlı ve yerindedir. Nitekim Genelge’de yer alan tedbirler Kadın Kurultayları sonuç bildirgelerinde belirlenen politikaları ve pek çok kadın kuruluşunun 20 yıllık kadına yönelik şiddetle mücadele tarihi içinde yaptığı önerileri yansıtmaktadır.”¹⁶⁸

Yukarıdaki satırlar bilimsel açıdan tartışmalı bir rapor olan “Türkiye’de Kadına Şiddet” araştırmasından alınmıştır. Prof. Dr. Yeşim Arat¹⁶⁹ ve Yrd. Doç. Dr. Ayşe Gül Altunay’ın¹⁷⁰ ifadeleri Başbakanlık Genelgesi’ne hakim olan perspektifle ilgili bir fikir vermesi açısından önemlidir. Altunay ve Arat araştırmalarında şu ifadelere de yer vermektedir:

“Temmuz 2006’da yayınlanan 26218 sayılı Başbakanlık Genelgesi devlet kurumlarıyla kadın örgütleri arasında yaşanan etkileşimin en somut ve olumlu örneklerinden biridir.

Bazı kadın örgütleri aynı zamanda aile içindeki şiddeti dönüştürmeye odaklanan başarılı çalışmalar yürütmektedirler. Bu çalışmaların başarılı olmalarında:

168 Altunay ve Arat (2007) Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, İstanbul. Araştırmayı indirmek için: <http://www.kadinyonelişiddet.org/kitap.html>

169 Liberal feminist olarak tanımlanan Arat, 2010 yılındaki “Dini özgürlüklerin genişletilmesi ile eşitsizlik meşrulaşıyor, kadın eve hapsolüyor.” Açıklamalarıyla tartışma yaratmıştı. Açıklama için bkz. http://www.radikal.com.tr/turkiye/dini_ozgurluklerle_kadin_hapsoluyor-1029390

Arat’ın konuya ilişkin düşüncelerini açıkladığı makalesi için bkz.:

http://www.radikal.com.tr/politika/turkiyede_din_siyaset_ve_cinsiyet_esitligi_demokratik_bir_paradoksun_isaretleri_mi-1029401

Makalenin orijinali için bkz.: http://www.gwiboell.de/sites/default/files/assets/gwiboell.de/images/downloads/Final_Country_Report_Turkey_Sept2009.pdf

Makalenin orijinalinin yayınlandığı Heinrich Böll Vakfı 9-10 Kasım 2013 tarihlerinde “Başka Bir Aile Anlayışı Mümkün mü?” başlığıyla geleneksel aile anlayışının sorgulandığı bir sempozyum tertip etmişti.

170 Altunay, Sabancı Üniversitesi’nde öğretim üyesidir.

- a. bağımsız feminist bakış açısı,
- b. etkin iletişim yöntemleri geliştirmeleri,
- c. şiddet konusunda farkındalık yaratma becerileri,
- d. kadınları güçlendirmeleri, önemli rol oynamaktadır.” (Altınay ve Arat 2007)

Gerçekten de konuya vakıf olan uzmanlar genelgeyi okuduklarında, genelgeye hakim olan “feminist perspektifin” hemen farkına varacaktır. *Genelge bu bakımdan toplumun sadece bir kısmını memnun etmeye dönük hazırlanmış izlenimi vermektedir.*

Genelgenin çocuklara ve kadına yönelik şiddeti önleme iddiasında olduğunu biliyoruz. Bu iddianın altının nasıl doldurulduğu genelgenin analizinden sonra daha iyi anlaşılacaktır.

6.3.1. Genelgenin Genel Olarak Değerlendirilmesi

“Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” başlıklı genelge 4 Temmuz 2006 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdi. Genelgenin yayınlamasından önce Meclis’te, “Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlar ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” amacıyla bir araştırma komisyonu kurulmuştur. Başbakan Erdoğan’ın yayınladığı genelge, bu rapora dayanarak oluşturulmuştur.

Genelge 4 bölümden oluşmaktadır.

İlk bölüm çocuğa yönelik şiddetin önlenmesinde neler yapılacağını ve hangi kurumların işbirliğiyle bunların yapılacağını açıklamaktadır. Bu bölümde 37 madde (öneri) bulunmaktadır.

İkinci bölüm, kadına yönelik şiddet, alınması gereken önlemler ve sorumlu kurum ve işbirliği yapılacak kurumları açıklamaktadır. İkinci bölümde 53 madde (öneri) bulunmaktadır.

Üçüncü bölüm, töre ve namus cinayetlerine ilişkin alınması gereken önlemleri, işbirliği yapılacak kuruluşları ve sorumlu kurumları açıklamaktadır. Üçüncü bölümde 13 madde (öneri) bulunmaktadır.

Dördüncü bölüm ise, şiddete ilişkin medyayla ilgili öneri ve sorumlulukları içermektedir. Bu son bölümde ise 11 madde yer almakta ve Genelge toplam 114 maddeden oluşmaktadır.

Araştırmamızın amacı doğrultusunda genelgenin *birinci* ve *ikinci bölümünün analizi* yapılacaktır.

6.3.2. Genelgenin Birinci Bölümünün Analizi

Genelgenin ilk bölümü, çocuğa yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin önerileri içermektedir. Ancak öneriler incelendiğinde, önerilerin bölümün başlığından giderek uzaklaşarak, TCE'yi sağlamaya yönelik olduğu görülmektedir. Aşağıdaki maddeler bu bölümdeki perspektifi örneklemektedir.

Birinci Bölüm, Kurumsal Hizmetler Alt Başlığı, 3. Madde: “Çocuğa yönelik şiddete karşı alınacak önlemler ulusal plan çerçevesinde ve kapsamlı olarak belirlenmelidir. **Söz konusu plan hazırlanırken, toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip olması sağlanmalıdır.**”

Bu madde çocuğa yönelik şiddetle mücadele için ulusal bir plan öngörmekte ve bu planın TCE bakış açısına sahip olması gerektiği söylenmektedir. Çocuğa yönelik şiddetin TCE ile doğrudan nasıl bir ilişki içinde olduğu cevaplanması gereken bir soru olarak durmaktadır.

Birinci Bölüm, Kurumsal Hizmetler Alt Başlığı, 4. Madde: “**Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların ana plan ve programlara entegrasyonu**, sektörler ve disiplinler arası işbirliğinin sağlanması, programların ve sonuçların izlenme ve değerlendirilmesi için gerekli mekanizmaların oluşturulması, mevcut mekanizmaların işler hale gelmesi.”

Bu maddenin de niçin çocuğa yönelik şiddeti önlemeyi amaçlayan bir bölüm altında yer aldığı açıklanması gerekmektedir. Anlaşılan, genelge çocuğa yönelik şiddetin de temel sorumlusunun toplumsal cinsiyet eşitsizliği olduğunu düşünmektedir. Ancak bu yargının nasıl temellendirildiği cevaplanması gereken bir sorudur.

Birinci Bölüm, Eğitim Alt Başlığı, 6. Madde: Eğitim materyallerinde kadın ve erkek eşitliğini yok sayan, görmezden gelen ya da zedeleyen anlayışları ortadan kaldıran öğelerinden ayıklanması gerekmektedir.

Bu madde açık bir şekilde metne yön veren anlayışın çocuğa yönelik şiddeti önlemekten ziyade toplumsal cinsiyet eşitliği teorisini ilköğretim müfredatına da yerleştirmeyi öngörmektedir. Gerçekte Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün yayınlamış olduğu “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013” bu tür maddelere bol miktarda yer vermektedir. Anlaşılan metne yön veren anlayış şiddetle ilişkili bütün sorunları TCE'ye indirgeyerek açıklama eğilimindedir.

Birinci Bölüm, Eğitim Alt Başlığı, 7. Madde: **İlköğretimden başlayarak** eğitimin her aşamasında (örgün ve yaygın eğitim de dahil olmak üzere) şiddet ve **toplumsal cinsiyet duyarlılığı konularını içeren** ve çocuklara kendi bedenlerini tanımayı öğreten eğitim programları hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.

Bu maddeye de çocuğa yönelik şiddeti önlemeyi amaçlayan bir bölümde hangi gerekçeyle yer verildiği açıklamaya muhtaçtır. Bu madde, içeriğinden de anlaşılacağı gibi, çocuklara küçük yaştan itibaren toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi vermeyi amaçlamaktadır.

6.3.3. Genelgenin İkinci Bölümünün Analizi ve Kullanılan Yöntem

Genelgenin İkinci Bölümü, Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki Çözüm Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar adını taşımaktadır. Genelgenin ikinci bölümü, diğer bölümlerde olduğu gibi, 3 sütundan oluşmaktadır. İlk sütunda öneriler yer almakta, ikinci sütunda önerinin pratiğe geçirilmesinden sorumlu kurum/kurumlar, üçüncü sütunda ise işbirliği yapılacak kurumlar yer almaktadır. Genelgenin öneriler sütununda yapılması gerekenler açıklanmaktadır. **Bu bölümde yapılması gerekenler; koruyucu ve önleyici tedbirler, hizmet kurumları, eğitim, sağlık ve hukuk alt başlıklarına ayrıştırılarak sunulmuştur.**

Genelgenin ikinci bölümü incelenirken öncelikle her bir öneri yukarıda açıklanan 5 ölçüt (**Önlemin dayandığı perspektif, önlemin türü, TCE dışındaki risk faktörlerine ve manevi değerlere gönderme yapılıp yapılmadığı ve önlemin alınacağı mekan**) dikkate alınarak notlandırılmıştır. Genelgenin sunduğu önerinin içeriği incelenmiş ve içeriğin yaptığı vurgulardan yola çıkarak hangi önlem türüne girdiği tespit edilmiştir. Aynı şekilde bu önerinin içeriğinde kullanılan kavram ve vurgular dikkate alınarak hangi perspektifle kaleme alındığı tespit edilmiştir. **Her bir önerinin TCE dışındaki risk faktörlerine ve manevi değerlere gönderme yapıp yapmadığı da incelenmiştir. Son olarak her bir önerinin ev dışındaki bir mekan mı yoksa ev içini mi merkeze alarak kurgulandığına bakılmıştır.**

Genelgenin incelenen bölümünün hangi maddelerinin nasıl değerlendirildiği ayrıntılı olarak ekler bölümünde verilmiştir. Aşağıdaki tablo analiz sonucu elde edilen sonuçları vermektedir (Tablo 6.1).

Tablo 6.1. Genelge Maddelerinin 5 Kriter Çerçevesinde Dağılımı					
Genelgenin Bölümleri	Önlemin Türü	Önlemin Dayandığı Perspektif	TCE Dışındaki Risk Faktörlerine Gönderme	Manevi Değerlere Gönderme	Önlemin Alınacağı Yer (Ev/Ev Dışı)
ÖNLEYİCİ VE KORUYUCU TEDBİRLER BÖLÜMÜ (14 Madde)	Ekonomik: 4 Madde Zihniyet Dönüşümü: 8 Madde Takip/İhbar/Şikayet: 1 Madde Çok Yönlü: 1 madde	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: 8 madde	Yok	Yok	Ev dışı:12 Madde Ev içi:0 (Sıfır) madde Belirsiz:2 madde
HİZMET KURUMLARI (24 Madde)	Ekonomik: 2 madde Zihniyet Dönüşümü: 4 madde Takip/İhbar/Şikayet: 6 madde Aile Dışı Barınma: 4 madde Sağlık: 1 Madde Hukuki: 1 madde Çok Yönlü: 8 madde	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: 21 Madde	Yok	Yok	Ev Dışı:24 Madde Ev içi:0 (sıfır) Madde Belirsiz:0 (sıfır) Madde
EĞİTİM BÖLÜMÜ (5 Madde)	Zihniyet Dönüşümü: 5 madde	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: 5 Madde	Yok	Yok	Ev Dışı:4 Madde Ev içi: 0 (sıfır) Madde Belirsiz:1
SAĞLIK BÖLÜMÜ (3 Madde)	Zihniyet Dönüşümü: 1 madde Sağlık: 2 madde	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: 3 Madde	Yok	Yok	Ev Dışı:3 Madde Ev içi:0 (Sıfır) Madde Belirsiz:0 (sıfır) Madde
HUKUK BÖLÜMÜ (7 madde)	Hukuki: 6 Madde Çok Yönlü: 1 madde	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği 7 Madde	Yok	Yok	Ev Dışı:7 Madde Ev içi: 0 (Sıfır) Madde Belirsiz: 0 (Sıfır) Madde
TOPLAM: 53 Madde	Ekonomik: 6 Madde Zihniyet Dönüşümü: 18 madde Takip/İhbar/Şikayet: 7 Madde Aile Dışı Barınma:4 Madde Hukuki: 7 Madde Sağlık: 3 Madde Çok Yönlü: 10 Madde	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: 45 Madde	0 (Sıfır) madde	0 (Sıfır) Madde	Ev Dışı: 50 Madde Ev içi: 0 (Sıfır) Madde Belirsiz:3 Madde

Bu başlık altında Genelge Maddelerinin 5 Kriter Çerçevesinde Dağılımı tablosunda ortaya konulan sonuçlara ilişkin yorum ve değerlendirilmelerde bulunulacaktır.

6.3.3.1. Önlemin/Önlemlerin Dayandığı Perspektif: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Genelgenin analizinden çıkan en önemli sonuç kadına şiddetin önlenmesinde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin merkeze alınmasıdır. Daha doğrusu, belge hazırlanırken sadece TCE perspektifiyle sorun ele alınmıştır. Zaten genelgenin tamamında “toplumsal cinsiyet eşitliği” kavramı 11 kez kullanılmıştır. Genelgenin bazı maddelerinde doğrudan toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip olunması gerektiği vurgulanmaktadır.

Örneğin, Önleyici ve Koruyucu Tedbirler alt başlığının 8. Maddesinde “*Aile Mahkemeleri ve Çocuk Mahkemelerinde görev yapacak yargı mensuplarının, pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların toplumsal cinsiyet bakış açısı eğitimi alması ve 4787 s. Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunu uyarınca bu mahkemelerde görev alacak pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların kadrolarına atanmaları en kısa sürede yapılmalıdır*” denilmektedir.

Hizmet Kurumları alt başlığının 8. Maddesinde, “*Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların devletin bütün ana plan ve programlarının içine entegre edilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğinin sağlanması, programların ve sonuçların izlenme ve değerlendirilmesi için gerekli mekanizmaların oluşturulması ve var olan mekanizmaların işler hale getirilmesi sağlanmalıdır*” denilmektedir.

Yine aynı alt başlığın 10. Maddesi, “*Ülke genelinde tüm kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör çalışanlarına yönelik ‘toplumsal cinsiyet eşitliği’ eğitimi verilmesinin zorunlu hale getirilmesi sağlanmalıdır*” vurgusunu yapmaktadır.

Genelgenin birinci bölümünde ise şu öneriler yer almaktadır. Bölümün 7. maddesinde, “*İlköğretimden başlayarak eğitimin her aşamasında (örgün ve yaygın eğitim de dahil olmak üzere) şiddet ve toplumsal cinsiyet duyarlılığı konularını içeren ve çocuklara kendi bedenlerini tanımayı öğreten eğitim programları hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.*”

Aynı bölümün 3. Maddesinde, “*Çocuğa yönelik şiddete karşı alınacak önlemler ulusal plan çerçevesinde ve kapsamlı olarak belirlenmelidir. Söz konusu plan hazırlanırken, toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip olması sağlanmalıdır.*”denilmektedir.

Genelgenin ikinci bölümünde yer alan 53 maddenin 45 tanesi doğrudan veya ilişkili olarak toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine dayanmaktadır. Bu sonuç kadına şiddetin önlenmesinde TCE bakış açısına güvenildiğini ve sorunun tek sebebinin toplumsal cinsiyet eşitsizliği olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu sonuç genelgenin dayandığı algının bilimsel açıdan oldukça tartışmalı olduğunu göstermektedir. İlk olarak bu bakış açısı kadına şiddetle ilişkili diğer risk faktörlerini göz ardı etmektedir. İkinci olarak toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının en iyi uygulandığı ülkelerdeki kadına şiddet sorununun önemli bir

sorun olarak devam ettiği ve bu politikaların kadına şiddet sorununa bir çözüm olmadığını gerçeğini dikkate almamaktadır (Şahin ve Gültekin, 2014).

Konuya ilişkin diğer belgelere ve konuyla ilişkili kurumlara yön veren böylesine önemli bir belgenin sadece toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir perspektife dayanarak hazırlanması oldukça düşündürücüdür. Bu tablo aynı zamanda genelgenin “kadın hareketleri”nin baskısı altında hazırlandığı izlenimini de vermektedir. **Denenmiş ve kadına şiddeti önlemede başarısızlığı ortada olan bu bakış açısının genelgede temel alınması, ülkemizde kadına şiddet sorununun devam edeceği kaygısını güçlendirmektedir.**

6.3.3.2. Önlemin/Önlemlerin Türü: Zihniyet Dönüşümü

Genelgenin ikinci bölümünün incelenmesinden çıkan diğer bir sonuç önlemlerin türüne ilişkindir. Alınan önlemlerin türü incelendiğinde en fazla toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinde “**zihniyet dönüşümü**”nın amaçlandığı görülmektedir. 53 maddenin 18 tanesi doğrudan veya ilişkili olarak zihniyet dönüşümüyle ilişkilidir. Zihniyet dönüşümü, kadına şiddetin tek kaynağı olarak toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bilgilendirme, eğitim, yönlendirme, farkındalık çalışmalarını içermektedir. Hizmet Kurumları alt başlığının 10. maddesinde yer alan şu öneri köklü ve zorunlu bir zihniyet dönüşümünün amaçlandığını göstermektedir: “*Ülke genelinde tüm kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör çalışanlarına yönelik ‘toplumsal cinsiyet eşitliği’ eğitimi verilmesinin zorunlu hale getirilmesi sağlanmalıdır*”

Toplumsal cinsiyet eşitliği teorisi “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile” (Şahin ve Gültekin, 2014) ve “Bilimsel Araştırmalarda Kadın Erkek Farklılıkları” (Gültekin, 2014) araştırmalarımızda da gösterildiği gibi ideolojik önkabuller taşıyan ve bilimsel açıdan oldukça tartışmalı argümanlara dayanmaktadır. İdeolojik önkabullere dayalı ve Batı’nın kadın-erkek ve aile algısının temel alındığı TCE yaklaşımı doğrultusunda toplumumuzun “zorunlu” olarak eğitilmesi kabul edilebilir bir öneri değildir. **Bu sonuç, önemle vurguladığımız “kadına şiddete önlem mi alınmak isteniyor, yoksa kadına şiddet konusu araçsallaştırılarak toplumumuza kültürel bir dayatmada mı bulunuluyor?” sorusunu akla getirmektedir.**

Diğer önlem türleri de TCE ile uyumlu olarak belgede yer almaktadır. Belge TCE’nin temel hedeflerinden biri olan “kadının ekonomik olarak güçlendirilmesi”ne de önem vermiştir. 6 madde ekonomik içeriklidir. Önleyici ve Koruyucu Tedbirler alt başlığının ilk üç maddesi ekonomik önlemi içermektedir. Bu alt başlığın 2. maddesi şöyle demektedir: “*İşe alınmada eşitliği sağlayıcı önlemler alınmalı, işyerinde cinsiyete dayalı ayrımcılığın olmaması için işverenlerin ve yöneticilerin gerekirse pozitif ayrımcılık yapmaları gerekmektedir.*” 2. maddede ise, “*Kadınların istihdam*

olanakları ve iş kurmak için gereksinim duydukları kredi almalarını kolaylaştıracak düzenlemeler yapılmalıdır.” denilmektedir.

Bu önlem türü, kadın ekonomik olarak güçlenirse “şiddetin” önlenebileceği varsayımına dayanmaktadır. Halbuki farklı kültürlerde yapılan pek çok araştırma ekonomik özgürlüğünü sağlamış kadınların, çalışan kadınların şiddet görmeye devam ettiğini göstermektedir (Bkz. İkinci ve üçüncü bölüm).

Önlem türlerine ilişkin çarpıcı bir bulgu ise “*aile dışı barınma*”ya yapılan vurgudur. Hizmet Kurumları alt başlığı içinde yer alan aile dışı barınma önerileri feminist perspektifin “aile”yi mahkum eden bakış açısını yansıması açısından önemlidir. *Bu önlem türü şiddet gören kadının¹⁷¹ en acil şekilde şiddetten sorumlu tutulan “evden/kocadan/akrabadan” koparılıp, ayrılmasını amaçlamaktadır. Peki bu şiddeti önlemekte midir?* Sadece haberlere yansıyan vakalara bakıldığında bile bu önlem türünün etkili olmadığı görülecektir. Hatta bu önlem türünün karı-koca arasındaki öfkeyi ve husumeti daha fazla tahrik edip etmediği üzerinde düşünülmelidir.

Hizmet Kurumları alt başlığının 16. maddesi şöyle demektedir:

“Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) için bütçeden ayrılan pay artırılmalı, kadın sığınma evleri/kadın konukevleri nitelik ve nicelik açısından Avrupa Birliği standartlarına uygun hale getirilmeli ve hizmet sunacak personelin kadın bakış açısına sahip olması sağlanmalı, anılan merkezlerin gizlilik ilkesine uygun olarak hizmet vermeleri konusunda gerekli özen gösterilmelidir.”

Aynı alt başlığın 17. maddesi “Kadın sığınma/konuk evlerinin kuruluşu ve işletilmesi ile ilgili mevzuatın gözden geçirilerek Avrupa Birliği standartları doğrultusunda yeniden hazırlanması ve yerel yönetimlere kadın sığınma/konuk evi açma konusunda zorunluluk getirilmesi sağlanmalıdır. Açılan kadın sığınma/konuk evlerinin mevzuatta belirtilen standartlara uygunluğu düzenli olarak denetlenmelidir” denilmektedir.

Hizmet Kurumları alt başlığının 20. maddesi ise STK’ların açtığı ya da açacak olduğu bağımsız kadın sığınma ve kadın konukevlerinin yerel yönetimler ve il özel idareleri tarafından maddi açıdan ve çok yönlü olarak desteklenmesini istemektedir.

Çözümün aileyi temsil eden mekan olan ev dışında arandığını gösteren bu maddeler, şu soruyu sormayı gerekli kılmaktadır: “Kadına şiddetin çözümünü aile dışı mekanlarda gören bir anlayışla aileyi ve ‘ev’i korumak nasıl mümkün olacaktır?” Bu bakış açısı açıktır ki, Batı’nın bireyci kültürünü kurumsallaştıran ve toplumu daha fazla atomize eden bir anlayışı beslemektedir.

Önlem türlerine ilişkin diğer bir çarpıcı sonuç ise *takip/ihbar/tespit ve şikayetin* bir önlem türü olarak kurumsallaştırılmasıdır. Bu ölçüt kapsamında değerlendirilen

171 Şiddetin sadece fiziksel şiddeti içermediğini hatırlayalım. İlk bölümde açıklandığı gibi şiddetin tanımı mümkün olabilecek en geniş şekilde yapılmaktadır. Yapılan şiddet tanımı esas alındığında nerdeyse şiddete bulaşmamış kimse kalmamaktadır. Bütün şiddet türleri hukuki ve polisiye tedbirlerin alınması için yeterli görülmektedir.

maddeler “kadına şiddet” vakalarının tespitini, izlenmesini, verilerin bir merkezde toplanmasını ve şiddete uğrayan kadının en kısa yoldan ilgili kurumları haberdar etmesini amaçlamaktadır.

Aile içi sorunların “anında” kamuya açılmasını ve adlileştirilmesini hedefleyen bu önlem türü, bir bakıma yangına körükle gitmek anlamına gelmiyor mu? Kadına “eşinden şiddet olarak algıladığın her hangi bir davranışı hemen kamuyla paylaş” mesajı veren bu yaklaşım, *bu davranışın erkek üzerinde bırakacağı etkiyi hesaba katmış mıdır acaba?* Bu bakış açısı “Ailenin mahremiyetine son verilmelidir. Aile özel bir mekan olarak algılanmamalı, kamunun denetimine açılmalıdır” anlamına gelmektedir. **Aile içi bir sorunda, akrabayı, aile büyüklerini, eşi-dostu devre dışı bırakan bu yaklaşım, bütün bağlarını 20. yüzyılın özellikle ikinci yarısından itibaren bitirmiş Batı için anlamlı olabilir.** Ama aynı yaklaşımın bizim toplumumuz için de çözüm yolu olarak görülmesi üzerinde daha derin düşünülmesi ve tartışılmasıdır.

Bu bağlamda, Hizmet Kurumları alt başlığının 14. Maddesi 24 saat hizmet verecek “**Alo Şiddet Hattı**” kurulmasını öngörmekte ve bu personelin şiddet konusunda “eğitim” görmüş olması şartını getirmektedir: “*Ülke genelinde 24 saat hizmet verecek ücretsiz “ALO ŞİDDET HATTI”¹⁷² oluşturulmalıdır. Bu hat da şiddet konusunda eğitim almış personelin görev yapması sağlanmalıdır.*”

“Çok yönlü” olarak kavramsallaştırdığımız önlem türünde öne sürülen öneriler içinde de kayda değer vurgular yer almaktadır. Önlem türü olarak “çok yönlü” olarak adlandırdığımız önlem türü, yasal, ekonomik, eğitsel, kültürel vb. çalışmaların tamamına ya da bir kısmına gönderme yapan maddeleri tanımlamak için kullanılmıştır. Örneğin Hizmet Kurumları alt başlığının 9. maddesinde şöyle denilmektedir:

“Kadına yönelik şiddete karşı alınacak önlemler bir ulusal plan çerçevesinde yasal, kurumsal, eğitsel ve kültürel alanlara yönelik, kapsamlı olarak belirlenmelidir. Bu plan hazırlanırken toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip bir plan olması sağlanmalıdır.”

Bu madde “çok boyutlu/yönlü” (yasal, eğitsel, kültürel vs.) bir önlem çalışmasına işaret etmektedir. Buradaki çok boyutluluğun sadece toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine dayandırılması, gerçekte her alanın tek bir perspektife indirgenerek organize edildiğini göstermesi açısından anlamlıdır.

Çok yönlü ölçütü içinde değerlendirilen diğer bir madde de (Hizmet Kurumları alt başlığı 5. Madde) şöyle denilmektedir: “*Yasa koyucuların, kadınları doğrudan ilgilendiren kanunların yapım sürecinde, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra, sivil toplum kuruluşlarının ve üniversitelerin kadın araştırma ve uygulama merkezlerinin de görüş ve önerilerini alınmalıdır.*”

Bu maddede yasa yapım süreci söz konusu edilmektedir. Yasanın hangi alanda olacağı ile ilgili ayrıca bir bilgi verilmediği için “çok yönlü” ölçütü içinde değerlendirildi-

172 Vurgu belgenin aslında yer almaktadır.

rilmiştir. Zira, çıkarılacak olan yasalar, eğitimle ilgili olabileceği gibi, kültürel, sanatsal ya da ekonomik alanlarla da ilgili olabilir. Örnek olarak aktardığımız maddede “*Üniversitelerin kadın araştırma ve uygulama merkezlerinin*” görüş ve önerilerini alma şartının getirilmesi anlamlıdır. Bu şart, kadın hareketlerinin ve kadın hareketlerinin perspektifine sahip akademisyenler tarafından önerildiği izlenimi uyandırmaktadır. Diğer bir ifadeyle konunun uzmanları politikacının TCE konusundaki bilgi düzeyine ve duyarlılığına güvenmemekte “*bize sormadan bir şey yapmaya kalkma*” mesajı vermektedir. Ülkemizdeki üniversitelerde kurulan kadın araştırma merkezlerinin yaptıkları çalışmalar ve dayandıkları kavramsal temel incelendiğinde bu madenin ne anlama geldiği daha iyi anlaşılacaktır.

“Çok yönlü” ölçütü içinde değerlendirdiğimiz Hizmet Kurumları alt başlığının 4. Maddesi ise şöyle demektedir:

“Kadın erkek eşitliğine aykırı politikalar, yasal düzenlemeler ve uygulamalar kaldırılmalı, toplumda kadın ve erkek eşitliği sağlanıncaya kadar, kadınlara pozitif ayrımcılık yapılması bir devlet politikası olarak kabul edilmelidir.”

Maddede ifade edilen “yasal düzenlemeler” ifadesinin pek çok alanı içerebilecek olması ve “devlet politikası” tabirinin de ekonomik, hukuki, eğitsel vb. pek çok alanı kapsayan bir ifade olması sebebiyle bu madde de “çok yönlü” ölçütü içinde değerlendirilmiştir. Bu madde de yer alan “*Kadın-erkek eşitliği sağlanıncaya kadar, kadınlara pozitif ayrımcılık yapılması bir devlet politikası olarak kabul edilmelidir.*” ifadesi TCE’ye olan inancın gücünü göstermesi açısından oldukça önemlidir. **Devlet kadınlara “pozitif” ayrımcılığı “eşitlik sağlanıncaya” kadar devam ettireceğine göre, eşitliğin sağlandığını gösteren ölçüt ne olacaktır, sorusu önemli bir soru olarak ortaya çıkmaktadır.**

6.3.3.3. TCE Dışındaki Risk Faktörlerine Gönderme: Sıfır Risk Faktörü

Genelgenin incelenmesi sonucunda şiddet ve kadına şiddetle ilişkili toplumsal cinsiyet eşitliği dışında hiçbir risk etmenine gönderme yapılmadığı görülmüştür. Bu sonuç kadına şiddeti önleme iddiasında olan bir belge için oldukça çarpıcıdır.

Şiddetin önlenmesine ilişkin hazırlanan bir belgede, en önemli risk etmenlerinin¹⁷³ adının bile geçmemesi, kuşkusuz bu Genelge ve Genelge’ye bağlı hazırlanacak, plan, proje ve programların bilimselliği hakkında şüphe uyandırmaktadır.

Üçüncü bölümde Debarbieux’tan (2009) aktarmış olduğumuz tablo şiddetle *güçlü ilişki* olan 16 risk faktörü saymaktadır. Üç araştırmacının meta-analiz çalışmalarından çıkarılan bu tabloda bir şekilde şiddetle ilişkili bulunmuş 36 risk faktörü sayılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) de erkeğin partnerine şiddet kullanmasıyla

173 Kaldı ki, bu risk etmenleri kültürler arası yapılan pek çok araştırmada şiddetle doğrudan ilişkili bulunmuştur. Bkz. 4. Bölüm

ilişkili 16 risk faktörü bulunduğunu belirtmektedir. Toplumun cinsiyet algısı bu risk faktörlerinden sadece birisidir. **Neden diğer risk faktörleri görmezden gelinmektedir? Neden kadına şiddet sadece toplumsal cinsiyet algısına indirgenmektedir?**

Üstelik, toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı politikaların şiddeti azaltmadığı ortadadır. İkinci bölümde aktardığımız gibi toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının kadına şiddeti azaltmadığını ama kadının uyguladığı şiddeti artırdığı yönünde veriler ortaya konulmuştur.

Genelgenin dayandığı anlayış sadece kadına ve erkeğe ilişkin sosyal rolleri değiştirmek istemektedir. Diğer risk faktörlerinin hiç birisi gündemlerinde yer almamaktadır. **İkinci bölümde sözü edilen yüzlerce araştırmada ortaya konulan risk faktörleri araştırma sayfaları arasında kalmakta, sadece TCE uygulama alanına geçebilmektedir. Buna kim karar vermektedir? Bu uzmanların ve yetkililerin de sorması gereken bir soru değil midir?**

6.3.3.4. Manevi Değerlere Gönderme: Sıfır Manevi Önlem

Genelgenin incelenmesi sonucunda genelgede yer alan toplam 114 maddeden hiç birinde manevi değerlere gönderme yapılmadığı görülmüştür. Türkiye gibi manevi değerlerin yaygın bir şekilde kabul gördüğü ve %99'unun Müslüman olduğu bir ülkede, bu sonuç, üzerinde ciddiyetle tartışılmayı gerekli kılmaktadır. *Şiddet gibi, çözümünün manevi değerlerle yakından ilişkili bir konuda, hiçbir manevi değere atıf yapılmaması açıklanması gereken bir durumdur.*

Zira dinler doğrudan öfke duygusuna ve şiddet davranışına ilişkin pek çok tespit ve öneri getirmektedir. İslam dinindeki pek çok kavram, öfkeyi ve şiddet davranışını kontrol etmeye yöneliktir. **İslam dininin temel değerlerinden biri olan “merhamet” şiddetin bir bakıma panzehiridir. Affedicilik, sabır ve hoşgörü kavramları da özellikle şiddetin faili olma ihtimali yüksek kişiler için önemli önleyici değerler olarak ortaya çıkmaktadır.**

Şiddetin önlenmesi açısından oldukça zengin manevi değerlere sahip olmamıza rağmen, bu manevi değerlere hiç atıf yapılmaması, Genelge'ye hakim olan feminist perspektifle ilişkili olabilir. Aile gibi geleneksel/manevi temelleri olan bir kurumda yaşanan bir sorunun tamamen seküler Batılı değerlere ve marjinal feminist varsayımlara dayanarak önleneceğinin düşünülmesi, ayrıca tartışılması gereken bir noktadır.

6.3.3.5. Önlemin Alındığı Yer: Ev Dışı

Genelgeyi analiz ederken kullandığımız son kriter önlemin alındığı yer idi. Bu kriterde önlemin mekansal olarak ev içinde mi, yoksa ev dışında mı kurgulandığına bakıldı. Toplam 53 önerinin 50 tanesi önlemin ev dışında alınmasını öngörmektedir.

İki öneri ise belirsizlik taşımaktadır. Örneğin belirsiz olarak kodlanan önerilerden birisi şudur: “*Kadına yönelik şiddet konusunda zararlı gelenek ve göreneklerin tespit edilerek buna yönelik tutum ve davranış biçimlerini değiştirmelerini sağlayıcı eğitim programları hazırlanmalıdır. Kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesine yönelik olarak başta erkekler olmak üzere ailenin tüm bireylerinin eğitilmesi ve özellikle öfkenin kontrolü ve kişiler arasında sağlıklı iletişim becerileri konusunda yaygın eğitim programlarının hazırlanmasında devletin gerekli çalışmaları yapması gerekmektedir.*” Öneri aile içi bireylerin eğitilmesini öngörüyor ama bu eğitimin nerede, nasıl yapılacağı ile ilgili bilgi vermiyor.

Genelgede yer alan önerilerin neredeyse tamamının ev dışında gerçekleştirilecek olması, kadının evin kolektif bağlamından ayrılarak büyük oranda bireysel olarak eğitilmesini öngörmektedir. Kadın; erkek, çocuk/çocuklar ve akrabaları içine alan ailenin bir parçasıdır. Kadının bu yapıdan koparılması, dahası ailenin şiddetin sorumlusu olarak görülüp mahkum edilmesi, kadına şiddeti önleme bahanesiyle ailenin/evin negatif bir algıyla eşleştirilmesine hizmet etmektedir. Bu sonuç toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımının evi ve aileyi şiddetin sorumlusu olarak görmesinden kaynaklanıyor.

6.3.4. 26218 Sayılı Başbakanlık Genelgesinin Genel Değerlendirmesi ve Anahtar Bulgular

2006 yılı Temmuz ayında yayınlanan Başbakanlık Genelgesi kendisinden sonra yapılacak çalışmalara, yayınlanacak program, plan ve projelere; konuyla ilişkili kurumlara yön vermesi açısından ayrı bir öneme sahiptir.

Ancak içerik analizi sonucunda ulaştığımız tablo, Genelge'nin, şiddeti ve kadına şiddeti önlemeyi amaçlamaktan ziyade toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı amaçlayan bir metin olduğunu göstermektedir. Metin boyunca doğrudan 11 kez toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının kullanılmış olması ve ikinci bölümde yer alan 55 maddenin 45'inin TCE perspektifiyle kaleme alınmış olması ve kimi maddelerde eylem planlarının TCE perspektifiyle yazılması gerektiğinin şart koşulması çıkardığımız sonucu doğrulamaktadır.

Şiddet ve toplumsal cinsiyet algısı arasında bir ilişki olmadığını söylemenin mümkün olmadığını düşünsek bile, araştırmanın üçüncü bölümünde ayrıntularıyla ifade edildiği gibi şiddetin pek çok risk faktörü bulunmaktadır. Bu çalışmalara göre, toplumsal cinsiyet algısı bunlardan sadece birisidir. **Diğer bütün risk faktörlerini göz ardı eden bir yaklaşım, şiddeti önlemeyi amaçlamaktan daha başka hedeflerin de olduğunu düşündürmektedir.** Kaldı ki, yine bu bölümde de ifade ettiğimiz gibi, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını en iyi uygulayan ülkelerde kadına yönelik şiddet sorununun yüksek oranlarda devam ediyor oluşu, çözüm önerisi olarak ortaya konulan toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını tartışmalı hale getirmektedir.

Genelgede kadına yönelik şiddetin önlenmesi için *hiçbir manevi değere gönderme yapılmaması*, çözüm önerilerinin tamamen seküler temelde kurgulandığını göstermektedir. Halbuki sadece kadına yönelik şiddet değil, genel olarak şiddet sorunun manevi boşluk ve sorunlarla yakından ilişkili olduğu bilinmektedir. *Buna rağmen, eşler arası ilişkide, merhamet, affedicilik, hoşgörü, sabır, adalet gibi değerlerin yerleştirilmesine dönük herhangi bir önerinin yer almaması önemli bir eksiklik olarak görülmelidir.*

Genelgenin analizinden ortaya çıkan bir diğer önemli sonuç; kadın-erkek arasında yaşanan sorunların çözüm yerinin ev dışında “bireysel” temelde kurgulanmasıdır. Bu kurgu, metnin bütüncül bir bakış açısıyla oluşturulmadığını göstermektedir. Şiddetin en hafifinin de dahil, bütün boyutlarının kadının “evden” ve “aile”den ayrıştırılarak “başka bir yerde” karantinaya alınarak “korunması” şiddetin önüne geçmek için ne denli etkili bir yöntemdir?

İki kişi arasında gerçekleşen şiddete dayalı bir sorunun boyutları, sebepleri, bağlamı ve derinliği dikkate alınmadan en kısa sürede adlileştirilmesi ve kamulaştırılmasına dayanan bu yaklaşım acaba şiddeti kalıcı bir şekilde önleyebilir mi? Yoksa kısa süreli ve geçici bir çözüm müdür? Ayrıca bu yöntemin başka sorunlara yol açması da mümkün müdür?

Feminist yaklaşımın etkisinin gözlemlendiği Genelge’de, bu sorular/sorunlar yeterince düşünülmemiş görünüyor.

Genelgenin analizinden ortaya çıkan anahtar bulguları kısaca şöyle özetlemek mümkündür:

- *Genelge kadına yönelik şiddetin sebep ve çözümlerini toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımına dayandırmaktadır.*
- *Genelge toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde bir zihniyet dönüşümünü amaçlamaktadır.*
- *Genelge şiddete ve kadına yönelik şiddete ilişkin önerilerini tek bir risk faktörüne indirgeyerek oluşturmuştur. Diğer risk faktörlerinin hiçbiri dikkate alınmamıştır.*
- *Genelge şiddetin çözümünde etkili olabilecek hiçbir manevi değere gönderme yapmamıştır.*
- *Genelge kadını şiddetten korumaya çalışırken, ailenin bütünlüğünü ve kadın-erkek ilişkisinin sürdürülebilirliğini dikkate almamaktadır. Hiçbir çözüm önerisinin “aile bütünlüğü”nü dikkate alarak “ev temelli” kurgulanmamış olması bunun açık bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.*
- *Genelge “şiddete uğrayan kadın eşinden ayrılırsa, bir de çalışmaya başladı mı, bütün sorunlar bitecek” gibi gerçekçi olmayan bir algıyı beslemektedir.*

- Genelge TCE temelinde gerçekleşecek bir “zihinsel dönüşümü” esas almaktadır. Halbuki bu, şiddeti önlemenin etkili bir yolu olmayabilir. Çünkü şiddet sadece “zihinsel/bilgisel/algısal” bir sorun değildir. TCE temelinde bilgilenmiş ve zihinsel dönüşümü sağlanmış bir kişi şiddet uygulamaya devam edebilir. Çünkü konunun bir de ahlaki boyutu bulunmaktadır. Örneği sigara içmenin sağlığa zararlı olduğunu bilmek, sigarayı bırakmak için yeterli olmamaktadır. Kişinin arzu ve isteklerini kontrol altına alıp-alamaması sonuç üzerinde daha etkili olmaktadır.

6.4. KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE ULUSAL EYLEM PLANI 2012-2015

Araştırmanın bu bölümünde incelenecek olan ikinci belge Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün yayınlamış olduğu “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Ulusal Eylem Planı 2012-2015”dir.

Bu belge, devletin kadına yönelik şiddeti önlemek için belirlemiş olduğu somut eylemleri tartışma fırsatı vermesi açısından önemlidir. “Devlet ne yaparak bu sorunu çözebileceğini düşünüyor” sorusuna cevap veren bu belge, 4 yıllık bir dönemi kapsıyor. Toplumsal yaşama doğrudan etki edecek olması sebebiyle de önem taşıyan bu belge devletin bu konuda başarılı olup olamayacağını da belirleyecektir.

Bu belgenin uygulanması sonucunda kadına yönelik şiddet azalacak mıdır/azalmakta mıdır? Bu sorunun cevabı belgenin ne denli doğru bir teorik temele oturduğu açısından da bir fikir verecektir. Söz konusu eylem planının devletin bütün kurumları, mekanizmaları ve imkânlarının kullanılarak uygulandığı/uygulanmaya çalışıldığı dikkate alınmalıdır.

Eylem planı hâlihazırda yürürlükte ve uygulanmaya devam etmektedir. 2015 yılına kadar uygulanması öngörülen eylem planı, 2007-2010 yıllarını kapsayan “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı”nın güncellenmiş şeklidir.

2007-2010 eylem planının kadına yönelik şiddeti önlemede ne denli başarılı olduğunu tartışmadan, eleştirel bir perspektifle analiz etmeden aynı mantıkla yeni bir eylem planının hazırlanmış olması tartışılması gereken bir noktadır. Zira konuyla ilgili uzmanlar ve STK’lar kadına yönelik şiddetin artarak devam ettiğini öne sürmektedir.¹⁷⁴

2012-2015 Eylem Planı'nın analizi bu planın sonuçları hakkında bir öngöründe bulunmamızı kolaylaştıracaktır. Bu araştırmanın farklı yerlerinde vurgulandığı gibi, toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan, diğer risk faktörlerini görmezden gelen, manevi değerleri önemsemeyen ve sorunu aile temelinde ele almayan bir yaklaşımın başarılı olması mümkün gözükmemektedir. Aşağıda görülebileceği gibi, maalesef, 2012-2015 Eylem Planı da bütün bu zaafı barındırmaktadır.

174 Bazı veriler için araştırmanın ikinci ve dördüncü bölümlerine bakınız.

6.4.1. 2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı Hakkında Genel Bilgi

Eylem Planı 5 bölümden oluşmaktadır. *Birinci bölümde* Aile ve sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin'in sunuşu, *ikinci bölümde* Kadının Statüsü Genel Müdür Vekili Özlem Bozkurt Gevelek'in önsözü yer almaktadır. *Üçüncü bölüm* kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin tarihi bilgiler vermekte, Türkiye ve Dünyadan farklı örnekler aktarmakta, konunun teorik boyutuyla ilişkili bilgiler sunmaktadır. *Dördüncü bölüm* eylem planının amaç ve hedeflerini aktarmaktadır. *Beşinci bölüm* ise eylem planını içermektedir.

Eylem Planı'nın amacı şu cümlelerle ifade edilmektedir: “*Bu planın amacı, ülkemizde kadına yönelik her tür şiddetin ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin tüm tarafların işbirliği ile uygulamaya konulmasıdır.*”

Eylem Planı bu amaç doğrultusunda 4 hedef belirlemiştir. Bu hedefler Plan'da şu şekilde açıklanmıştır:

“1. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadele konularında yasal düzenlemeler yapmak ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak,

2. Kadına yönelik şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında toplumsal farkındalık yaratmak ve zihinsel dönüşüm sağlamak,

3. Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk/çocuklarına ve şiddet uygulayan ve uygulama ihtimali bulunanlara yönelik sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanması,

4. Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk/çocuklarına yönelik hizmet sunumunu gerçekleştirmek üzere kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliği mekanizmasını güçlendirmek.”

Eylem Planı'nın amaçlar ve hedefler bölümünde 4 hedef belirlenmiş olmasına rağmen Eylem Planı bölümünde 5 hedef yer almaktadır. Hedefler bölümünde yer almayan ama eylem planı bölümünde yer alan hedef şu şekilde belirtilmiştir: “*Şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan kadınlara, varsa çocuk/çocuklarına yönelik ulaşılabilir koruyucu hizmetlerin daha etkili verilmesi ve yaygınlaştırılması ile bu kişilerin sosyo-ekonomik olarak güçlendirilmesini sağlamak*”

Eylem Planı, belirlenen hedefler doğrultusunda yapılacak aktiviteleri, bu aktiviteleri gerçekleştirmekten sorumlu kurum/kuruluşları, işbirliği yapılacak kurum/kuruluşları ve uygulama sürelerini içermektedir.

Eylem Planı'nda birinci hedef altında 4; ikinci hedef altında 7; üçüncü hedef (hedefler bölümünde yer almayan yukarıda ayrıca belirttiğimiz hedef) altında 15; dördüncü hedef altında 7; beşinci hedef altında 3 aktivite yer almaktadır. 4 hedef altından toplam 36 aktivite belirlenmiştir.

6.4.2. Yöntem

Eylem Planı, Başbakanlık Genelgesi'ni incelerken belirlenmiş olan “önlem türleri”ne dayalı ayrıntılandırılmış, somutlaştırılmış aktivitelerden/faaliyetlerden oluşmaktadır. Eylem Planı Başbakanlık Genelgesi'nde belirlenen genel çerçeveye uyumlu olacağı için Genelge'de ulaştığımız sonuçtan farklı bir sonuçla karşılaşmak pek mümkün görünmemektedir. Bu bakımdan, Genelge'de belirlenmiş olan genel çerçeve doğrultusunda somutlaştırılan faaliyetlerin belirlemiş olduğumuz 5 kriter çerçevesinde yorumlanması önem kazanmaktadır.

Dolayısıyla, Eylem Planı'ndaki aktivitelerin her biri belirlenen 5 kriter dikkate alınarak yorumlanacaktır. Yorumların sonunda aktivitelerin 5 temel kriter çerçevesindeki dağılımı bir tablo halinde gösterilecektir.

6.4.3. 2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nın Analizi

6.4.3.1. Birinci Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi

“Hedef 1: Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadele konularında yasal düzenlemeler yapmak ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak”

Bu hedef altında 4 aktivite yer almaktadır.

1.1. Aktivite Anayasa, Türk Ceza Kanunu, Türk Medeni Kanunu, İş Kanunu ve Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu gibi temel kanunlar ve diğer mevzuatın toplumsal cinsiyet bakış açısıyla taranması amacıyla çalışma grubu oluşturulması.

Kadına yönelik şiddeti önlemek amacıyla oluşturulmuş Ulusal Eylem Planı ilk hedef olarak “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”nin sağlanmasını belirlemiştir. Genelge'nin analizinde belirttiğimiz gibi, *bu hedef, şiddetin temel ve tek sebebinin toplumsal cinsiyet eşitsizliği olduğu varsayımına dayanmakta ve çözüm yolu olarak da yalnızca toplumsal cinsiyet eşitliği uygulamalarının yasal mevzuata kavuşturulmasını ve bu mevzuat doğrultusunda yapılacak uygulamaları görmektedir.*

Bu hedef altında yer alan ilk aktivite yasal mevzuatın TCE bakış açısıyla taranmasını amaçlamaktadır. *TCE'yle uyumlu bir “kanuni bir düzen” oluşturmayı amaçlayan bu aktivite Cumhuriyetin ilk yıllarındaki uygulamaları hatırlatmaktadır.* Kanunun yaptırım gücüne dayanarak *“yukarıdan aşağıya”* bir sosyal değişimini amaçlayan bu maddenin kadına şiddeti nasıl önleyeceği ise meçhul görünmektedir.

1.2. Aktivite 1.1. Aktivite gereğince yapılan tarama sonuçları ile yasalar ve diğer mevzuatın uygulanması sürecinde karşılaşılan sorunların giderilmesi amacıyla Türk Ceza Kanunu, Türk Medeni Kanunu, İş Kanunu, Sosyal Güvenlik Kanunu vb. mevzuatta değişiklikler yapılması.

İkinci aktivite birinci aktivitenin sonuçlarına bağlı olarak yasal mevzuatta değişiklikler yapmayı öngörmektedir. Aktivite 1.1.'de yaptığımız yorum bu aktivite için de geçerlidir.

1.3. Aktivite 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun 3, 10, 17 ve 19'uncu maddeleri ile hüküm altına alınan ödemelerin yapılacağı bütçe kalemleri hakkında Maliye Bakanlığı'ndan tertip açılarak ödenek temin edilmesi talebinde bulunulması, Maliye Bakanlığınca söz konusu tertibin açılarak, ödenek aktarımının sağlanması.

İlk hedefin 3. aktivitesi metni yazan yaklaşımın duyarlı olduğu bir noktayı ele almaktadır. Evinden/eşinden ayrılmış ya da ayrılmayı düşünen bir kadına mümkün olan en üst düzeyde cazip imkânlar sunmayı amaçlayan bu aktivitede kanunun ilgili maddelerine gönderme yapılmaktadır.

Kanunun 3. Maddesi; barınma, geçici maddi yardım, danışmanlık hizmeti, koruma tedbiri, süreli kreş imkânı gibi olanaklar sunmakta, Kanunun 10. Maddesi; Bakanlık bütçesinin tertibinden karşılanarak hakkında korunma kararı çıkarılmış kişiye barınma imkanı sağlanmasını, Kanunun 17. Maddesi: Bakanlık bütçesinden karşılanacak olan günlük maddi ödemelere ilişkindir.

Kanunun 19. maddesi genel sağlık sigortası bulunmayan ve üzerinden faydalanabileceği birisi de bulunmayan kadınların genel sağlık sigortalısı sayılacağına ilişkindir.

Kanun maddelerinden anlaşılacağı gibi evinden ayrılıp bir konukevine sığınma niyeti olan bir kadın için olanaklar oldukça cazip kılınmaya çalışılmış. *Öyle ki, “şiddetin olmadığını” varsaymış olsak bile, en azından bazı kadınlara, önceki konumundan daha avantajlı olanaklar sunulduğu söylenebilir.* Belki, bu yardım ve olanaklar, aileye kadın evden ayrılmadan önce gerekli usul ve esaslar hazırlanarak sunulmuş olsa, kadına şiddetin önlenmesi açısından daha etkili olabilir. Çünkü “fakirlik” şiddetin en önemli iki risk faktöründen birisi olarak görülmektedir.¹⁷⁵

1.4. Aktivite 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında korunan kişi ile şiddet uygulayan ve uygulama tehlikesi bulunan kişilere yönelik teknik araç ve yöntemler kullanılması, takibin sağlanması, bunlara ilişkin usul ve esasların belirlenmesi.

İlk hedef altında belirlenen dördüncü aktivite, şiddetin önlenmesine ilişkin hazırlanan bu metnin dayandığı anlayışı göstermesi açısından önemlidir. Çünkü bu maddede şiddetin önlenmesi için *“polisye tedbirler”in* uygulanmasını içermektedir. Aynı mantığın okulda şiddet, işyerinde şiddet, stadyumda şiddet, mecliste şiddet içinde uygulanacağı düşünülürse bütün bir toplumun neredeyse polisye takiple kontrol altına alınması gerekecektir.

¹⁷⁵ Bkz. Dördüncü bölüm.

Eylem Planı'nın yayınlanmasından sonra ilk olarak Bursa ve Adana'da pilot uygulaması başlatılan teknik takip uygulaması, panik butonu ve elektronik kelepçe gibi uygulamaları içermektedir.

KSGM'nin bir bilgilendirme sunumunda teknik takip faile ve mağdura yönelik uygulanacak takip olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mağdura yönelik izleme sistemleri için şu açıklamalar yapılmaktadır:

“Öne çıkan uygulama teknikleri üç türdür:

Bunlardan ilki, ev/işyeri içi alarm sistemidir. Mağdurun evine/işyerine yerleştirilen ve sabit olan bir cihaz marifetiyle çalışan bir sistemdir.

İkincisi, mağdura hareket özgürlüğü tanıyan, kişinin üzerinde taşıyabileceği kolye ya da bileklik görünümünde olan GPS Donanımlı panik butonudur.

Üçüncüsü, telefon görümlü mobil cihazdır. Cihazın içerdiği program sayesinde yalnızca bir tuşa basılarak kolluk kuvvetlerine ulaşım ve kişinin bulunduğu yerin tespiti yapılabilmektedir.”

Faile yönelik takip yöntemleri için ise şunlar söylenmektedir:

“Öne çıkan uygulama elektronik bileklik uygulamasıdır.

Bu uygulamada mağdura ve şiddet uygulayan kişinin bileğine takılan aparat, kişinin kadına öngörülen mesafeden fazla yaklaşması halinde GPS Donanımı marifetiyle kolluk kuvvetlerine alarm vermektedir.”

Kamuoyunda yeterince tartışılmadan yürütmeye konulan bu uygulama “karı-koca” arasında yaşanan sorunların *anında* adlileştirilmesini öngörmektedir. Burada tekrar vurgulamak gerekir ki, kanunda tanımlanan şiddet sadece “fiziksel şiddeti” içermemektedir. Daha da önemlisi bir durumun/olayın/sözün kadının şiddet olarak algılaması yeterli görülmekte ve kadının şiddet gördüğünü ispat etme zorunluluğu bulunmamaktadır.¹⁷⁶

Teknik takibe ilişkin bilgi veren belgelerde, *bu uygulamanın istismar edilebileceğine* ve bu istismarın yaratabileceği sonuçlara ilişkin herhangi bir açıklama yer almamaktadır.

Bileğine elektronik kelepçe takılmış bir koca ve evde bir karakolla bağlantılı bir panik butonunun yer aldığı bir ortam acaba şiddeti önler mi, yoksa şiddeti tetikler mi? Maalesef duygusal bir iklimde konuşmayı tercih eden çevreler bu soru üzerinde durmamaktadır. Kız-erkek ilişkileri başta olmak üzere pek çok konuda “özgürlük”ten yana olan çevrelerin “aile içi” ilişkiyi gözetlemek için bir “polis devleti” hayal etmesi ise ayrıca tartışılması gereken bir konudur.

176 Aile İçi Şiddetle Mücadele el Kitabı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Birinci hedef altında yer alan dört aktivite, hedefte de belirtildiği gibi toplumsal cinsiyet eşitliği argümanlarının kanuni bir yaptırıma dönüştürülmesini amaçlıyor. Yasal ve polisiye tedbir türünün öne çıktığı aktiviteler, şiddetle ilişkili diğer risk faktörlerine yermemekte; manevi değerlerden herhangi birisini içermemekte ve önleme mekanını “mahkeme” ve “karakol” olarak kodlamaktadır.

6.4.3.2. İkinci Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hedef 2: Kadına yönelik şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında toplumsal farkındalık yaratmak ve zihniyet dönüşümünü sağlamak.

Bu hedef altında 7 aktivite yer almaktadır. Bu aktiviteler de hedefin belirttiği gibi toplumsal cinsiyet eşitliğini uygulamaya geçirmeye dönük olarak hazırlanmıştır.

2.1. *Aktivite Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadelenin plan, politika ve programlara yansıtılabilmesi için kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sendikalar, üniversiteler, meslek kuruluşları, medya ve STK temsilcilerine yönelik olarak eğitim, seminer, atölye çalışması vb. etkinliklerin işbirliği içinde düzenlenmesinin sağlanması*

İkinci hedefin birinci aktivitesi, “toplumsal cinsiyet eşitliği” diyerek başlamaktadır. Hedefte belirtilen kurum ve kuruluşların toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde zihniyet dönüşümünün sağlanması için topyekün bir seferberlik içine girmesi öngörülmektedir.

2.2. *Aktivite Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında toplumsal farkındalık yaratmak ve zihniyet dönüşümünü sağlamak amacıyla politika yapıcılara, karar vericilere, hizmet sunanlara ve kamuoyuna yönelik olarak görsel ve basılı materyallerin işbirliği içinde hazırlanması ve dağıtılması.*

İkinci aktivite de yeni bir şey söylememekte “toplumsal cinsiyet eşitliği” demektir. Kaldı ki, Ulusal Eylem Planı'nda toplam 36 kez “toplumsal cinsiyet eşitliği” kavramı kullanılmıştır. Eylem Planı bu yönüyle “Şiddeti Önlemeye Yönelik” bir metin olmaktan çok “**Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı**”nı andırmaktadır. Ne var ki, Bakanlık zaten TCE konusunda “2008-2013 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı” hazırlamış ve uygulamıştır. Bu açıdan bakıldığında “ ‘şiddet’ konusu da TCE’ye indirgenerek açıklanacaksa ayrı bir ulusal eylem planı hazırlamaya niçin gerek duyulmuştur?” sorusu akla gelmektedir.

2.3. *Aktivite “Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadele konularında erkeklere yönelik farkındalık yaratma ve zihniyet dönüşümü sağlama amaçlı eğitim programı, seminer, konferans vb. etkinliklerin düzenlenmesi.”*

Bu aktivitenin açıklamış olduğumuz diğer aktivitelerden tek farkı “**erkekler**” ifadesinin yer almasıdır. Bu aktivite, “*Erkekler kadınların kendileriyle eşit olduğunun farkına varırlarsa şiddet uygulamayacaklardır*” varsayımına dayanmaktadır. Daha önce de açıkladığımız gibi, bu oldukça tartışmalı bir varsayımdır.

2.4. Aktivite “*Örgün ve yaygın eğitim müfredatına toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi konularının dahil edilmesi, eğitim materyallerinin taranarak toplumsal cinsiyet ayrımcılığını pekiştiren ifadelerin çıkarılması.*”

İkinci hedefin dördüncü aktivitesi, eğitim kurumlarını ve ders kitaplarını hedef almakta ve okullar aracılığıyla ülkenin bütün çocuklarına ve gençlerine toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilmesini öngörmektedir. Aktivitede ifade edilen kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularının müfredatta nasıl ele alınacağı açıktır. Gerek bu belgenin değişik yerlerinde, gerekse Başbakanlık Genelgesi’nde belirttiği gibi bu konular da TCE perspektifinde ele alınacaktır. Diğer bir ifadeyle aslında farklı bir şey anlatılmayacak farklı bir isim altında yine TCE anlatılacaktır.

2.5. Aktivite *Evlilik başvurusunda bulunan çiftlere dağıtılmak üzere, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet, ev içi şiddet, cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında bilinçlendirme materyallerinin hazırlanması, basılması ve ilgili kuruluşlara gönderilmesi*

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği o kadar önemli bir konu olarak görülmektedir ki, her bir Türkiye vatandaşı hayata geldiği andan itibaren özel ve kamusal yaşamın her alanında ve her aşamasında bu konuyla karşı karşıya gelecektir. Bu aktivitede ifade edildiği gibi, okulda, işyerinde, askerde, üniversitede, devlet dairesinde TCE eğitimi alan vatandaş evliliğe adım atmak istediğinde de önce TCE’nin argümanlarıyla karşılaşacaktır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları üzerine yaptığımız araştırmada da belirtildiği gibi, TCE argümanları kadın-erkek dikotomisi ve rekabeti üzerine kurulmuştur. **Bu aktivite bir bakıma karı-koca adaylarının henüz karı koca olmadan önce onları husumete yöneltecek ve her birinin “kendi haklarına” odaklanması yoluyla diğerini rakip olarak görmesine yol açacaktır.** Bize göre TCE eğitiminden geçirilmiş bir evliliğin çok uzun süreli olması mümkün görünmemektedir. Bunun en açık kanıtı toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını en iyi uygulayan ülkelerde aile kurumunun neredeyse tamamen bitmek üzere oluşudur. 2012 yılında **TCE politikalarını en iyi uygulayan ülke olan İzlanda’da evlilik dışı doğum oranının %65’lerde olması aile yapısının dağılmış olmasının bir sonucudur.**

2.6. Aktivite “*Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konusunda duyarlılık kazandırıcı televizyon, radyo programlarının hazırlanarak yayınlanması, yayınlanan programların bu kapsamda incelenmesi ve denetlenmesi.*”

İkinci hedefin altıncı aktivitesi toplumsal cinsiyet eşitliği eğitiminin medyaya taşınmasını öngörüyor.

2.7. Aktivite “Üniversitelerin, Sağlık ve Sosyal Bilimler alanındaki bütün fakülte ve yüksek okulları öncelikli olmak üzere mezuniyet öncesi ve sonrası eğitim programlarında, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularına yer verilmesi.”

Yedinci aktivite de TCE eğitiminin lisans ve lisansüstü programlarına entegre edilmesini içeriyor.

İkinci hedef, toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde halkın topyekün eğitilmesini öngören maddelerden ibarettir. Birinci aktivite, kamu kurumlarına ve özel kuruluşlara; ikinci aktivite karar vericilere; üçüncü aktivite erkeklere; dördüncü aktivite okullara; beşinci aktivite karı-koca adaylarına; altıncı aktivite medyaya; yedinci aktivite akademik çevreye TCE eğitimi verilmesi ve bu çevrelerin TCE eğitimi sorumluluğu yüklenmesini içeriyor.

Aile ve Sosyal Politikaları Bakanlığı bugüne kadar üç tane ulusal eylem planı hazırlamıştır. İkişi kadına şiddet, diğeri ise toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkindir. **Ancak görüldüğü üzere kadına şiddete yönelik hazırlanan eylem planlarının da TCE eylem planlarından pek bir farkı yoktur.**

Birinci hedefte olduğu gibi bu hedef altında yer alan aktiviteler de şiddetle ilişkili diğeri risk faktörlerine yer vermemekte; manevi değerlerden herhangi birisini içermekte ve önlemin mekanını ev dışında kurgulamaktadır.

6.4.3.3. Üçüncü Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hedef 3: Şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan kadınlara, varsa çocuk/çocuklarına yönelik ulaşılabilir koruyucu hizmetlerin daha etkili verilmesi ve yaygınlaştırılması ile bu kişilerin sosyo-ekonomik olarak güçlendirilmesini sağlamak.

Bakanlık, bu hedef altında, aktivitelere geçmeden önce şu hususların altını çizmektedir:

“Şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan kadınlara sunulan hizmetlerin temel prensibi, mağdurun güçlendirilerek hayatının kontrolünü ve varsa çocuklarının sorumluluğunu yeniden alması konusunda her yönden destek olunmasıdır... Şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan kadınların ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde durabilecek güce kavuşması için bireyin bilgi ve becerilerini geliştirici desteği vermek ve var olan olanaklardan yararlanmalarını sağlamaktır.”

Kadının bilgi ve beceri sahibi olması; ekonomik güce ulaşması tercih edilir bir şeydir.¹⁷⁷ Ancak bunun kadının evden ve eşinden koparılarak yapılmaya çalışılıyor olması düşündürücüdür. Üstelik şiddetin her türlü için bunu temel bir prensip olarak benimsemek, soruna bütüncül, aile mefhumunu esas alarak yaklaşmadığını göstermektedir.

Üçüncü hedefin aktivite sayısı, kendisine en yakın hedefin aktivite sayısından 2 kat daha fazladır. Bu hedef altında tam 15 aktivite/faaliyet planlanmıştır. Bu da şunu göstermektedir: **Eylem Planı'na ruhunu veren anlayış kadının, yukarıda ifade edildiği gibi, “bireysel” olarak yaşamına devam etmesini önemli buluyor. Kadına, “kendi hayatını kur, arkadayız” mesajı veren bu yaklaşımın amaçları üzerinde durmayı bu bölümün sonuna bırakarak aktivitelerin analizine geçelim.**¹⁷⁸

3.1. Aktivite Şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan kadınlara sunulması gereken hizmetlerin (koruma, barınma, tedavi, meslek/iş edindirme, güçlendirme, yasal haklar, çocuk/yaşlı bakımı rehabilitasyon vb.) daha etkili verilmesi, yaygınlaştırılması ve ihtiyaca göre güncellenmesi amacıyla gerekli altyapı ve personel temininin sağlanması.

3.2. Aktivite Madde 3.1 çerçevesinde, hizmet sunumunun her kademesinde yer alan görevlilere yönelik eğitim programları düzenlenmesi/sürdürülmesi

Üçüncü hedefin altında yer alan birinci ve ikinci aktivite, ailenin temel işlevlerinden biri olan barınma ve bakım hizmetlerinin kamu kurumları tarafından öncelikli olarak sağlanmasını ve bununla birlikte iş/meslek edindirme faaliyetlerini içermektedir.

3.3. Aktivite Konukevlerinin özürlü kadınların erişebilirliğine uygun şekilde düzenlenmesi, şiddet görmüş madde bağımlısı, insan ticareti ve fuhuş mağduru kadınlar gibi rehabilitasyon ve güçlendirme sürecinde farklı hizmet modeline ihtiyaç duyan kadınlar için ayrı, ihtisaslaşmış konukevleri açılması

3.4. Aktivite Belediyelerce kadın konukevlerinin açılması, STK'lar tarafından bağımsız konukevi ve kadın danışma merkezi (ilk başvuru merkezi) açma ve işletme girişimlerinde, ihtiyaç duyulan ayni/nakdi desteğin belediyeler tarafından sağlanması.

Kadın hareketlerinin stratejik hedeflerinden birisi konukevleri/sığınma evlerinin yaygınlaştırılmasıdır. Kadın sığınma evlerinin yaygın ve kolay ulaşılabilir olması önemsenmektedir. Kadın sığınma evlerinin kadınlar için cazip hale getirilmesi için Bakanlığın ciddi çalışmalar göstermesi beklenmektedir.

Gerek bu aktivitede gerekse Başbakanlık Genelgesi'nde vurgulanan STK'lar tarafından açılacak/açılmış olan bağımsız konuk evi ve kadın danışma merkezleri aynı

177 Kadının çalışması/istihdamı ayrı bir çalışma konusudur. Bu konunun sadece “kadının ekonomik bağımsızlığı” bağlamında ele alınıyor olması doğru değildir. Kadının çalışması, çalışma koşullarını düzenleyen kapitalist/neo liberal ekonomik sistemin “çalışana” bakış açısıyla birlikte değerlendirilmelidir.

178 Birbirine yakın olan aktiviteler gruplanarak analiz edilmiştir.

ve nakdi desteğinin kamudan sağlandığı görülüyor. Feminist hareketlerin bağımsız konuk evi açılması ve bunların yerel yönetimler tarafından maddi olarak desteklenmesine büyük önem verdiği biliniyor.

3.5. *Aktivite Şiddet mağduru kadınların sosyal yaşama katılımlarının sağlanması amacıyla gerçekleştirilecek projelere öncelik tanınması*

3.6. *Aktivite Kadın konukevinde kalan kadınların çocuklarının, MEB'e bağlı okul öncesi eğitim kurumlarından ücretsiz olarak yararlanmalarının sağlanması*

3.7. *Aktivite MEB burslarından şiddet mağduru ve konukevlerinde kalan kadınların çocuklarının öncelikli yararlandırılması için özel düzenleme yapılması*

3.8. *Aktivite Ekonomik zorluk içerisindeki şiddet mağduru kadınlar ve konukevlerinde kalan kadınların çocuklarının kamuya ait ve özel kreş, gündüz bakım evleri ve çocuk kulüplerinden faydalandırılmasına öncelik verilmesi ve bu gruba özel yeterli kontenjan ayrılması*

Üçüncü hedef altında yer alan 5, 6, 7 ve 8. aktiviteler konukevlerinde/sığınma evlerinde kalan kadınlara ekonomik ve sosyal destek sağlamayı amaçlıyor. Özellikle burslardan yararlanma ve kreş hizmetinden ücretsiz faydalanma noktasında sığınma evlerinde kalan kadınlara öncelik tanınması isteniyor. **Aktiviteler, sığınma evlerinde kalmanın kolaylıklarını ve avantajlarını arttırmak istiyor.**

3.9. *Aktivite Ekonomik zorluk içerisindeki şiddet mağduru kadınların ve konukevlerinde kalan kadınların istihdam garantili meslek edindirme kurslarından öncelikli yararlandırılmalarının sağlanması*

3.10. *Aktivite Ekonomik yoksunluk içindeki şiddet mağduru kadınlar ve konukevlerinde kalan kadınların, kendi işlerini kurabilmeleri için eğitim, danışmanlık ve finans hizmetleri aracılığıyla desteklenmeleri, finansal okuryazarlık yeteneklerinin geliştirilmesi*

3.11. *Ekonomik yoksunluk içindeki şiddet mağduru kadınlar ve/veya sığınma evlerinde kalan kadınlara mikrokredi uygulamalarında kontenjan ayrılması*

Üçüncü hedef altında yer alan 9, 10 ve 11, aktiviteler kadının güçlendirilmesine yönelik olarak, kadının iş/meslek sahibi olması için ekonomik imkanlar sunulması gerektiğini ön plana çıkarıyor. **Kadınların yeniden “eve dönmeleri” için kendi ayakları üstünde durabilmeleri ve bireysel olarak ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları önemseniyor.**

3.12. *Aktivite Şiddet mağduru kadınların ücretsiz adli yardım ve destek alma haklarının teminat altına alınması hizmetlerinin tüm ülke genelinde güçlendirilerek yaygınlaştırılması*

3.13. *Aktivite Kadına yönelik şiddetle mücadelede Alo 183 hattının kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi ve şiddetle ilgili işlevlerinin tanıtılması*

3.14. *Aktivite Konukevleri, aile danışma merkezleri ile toplum merkezlerinin sa-*

yılarının artırılması ve kadına yönelik şiddetle mücadeleyi içerecek şekilde kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi

12, 13 ve 14. Aktiviteler, şiddet mağduru kadının yaşadığı sorunu hukuki sürece sokmasını, kamuyla paylaşmasını kolaylaştırmayı ve ev dışı barınma seçeneklerini öngörüyor. Bu tür kurumlar gerekli ve faydalı olabilir. Ancak önemli olan bu kurumlardaki personelin hangi perspektifle hizmet vereceğidir. **Başbakanlık Genelgesi, bu konuya özel bir önem vermiş ve bu personelin kadın bakış açısıyla eğitilmesi şartını getirmiştir.**

Üçüncü hedef altında yer alan aktiviteler “şiddete uğrayan kadının” bu durumunu en kolay ve en hızlı bir şekilde adli mekanizmalara iletmesini, şiddete uğradığı mekan olan “evden/aileden” en kolay bir şekilde ayrılabilmesini, evden ayrıldıktan sonra eğitsel, sosyal ve ekonomik (aynı ve nakdi) olarak desteklenmesini amaçlayan aktivitelerden oluşmaktadır.

Burada tekrar vurgulamak gerekir ki, “kadına şiddet” kavramının sınırları oldukça geniştir. Bu konuyla ilgili ilk bölümde yaptığımız açıklamaları hatırlamakta fayda var. **Çünkü, bütün bir adli sürecin en üst düzeyde başlatılması için en hafif düzeyde şiddetin bir kez gerçekleşmiş olması yetmektedir. Şiddete sıfır tolerans mantığına dayandırılan bu yaklaşımın ne kadar gerçekçi olduğunu da ilk bölümde açıklamıştık.**

Kadına yönelik şiddeti önlemeye dönük metinlerde “arabuluculuk” mekanizmasının hiç yer almaması, bilakis bütün bir mevzuatın kadının hayatına “tek başına” devam etmesine dönük olarak hazırlanmış olması, metinlerdeki feminist bakış açısının etkisi olarak yorumlanabilir.

İkinci dalga feminist perspektif evliliğin kadını köleleştirdiğini ileri sürmüştür. Onlara göre kadının gerçek manada özgürlüğe kavuşması için öncelikle **kutsal aile masalına inanmayı bırakıp kendi ayakları üstünde durmayı öğrenmesi gerekmektedir.**

Üçüncü hedef kadın sığınma evlerinin (ismi sonradan konukevi olarak değiştirilmiştir) sayılarını arttırmayı ve bu evlerdeki hizmet kalitesini arttırmaya odaklanmıştır. **Bu “aile”nin bizzat kendisinin “eşitsizlik” doğurduğuna inanan kimi kadın hareketlerinin “ailesiz bir dünya” amacına ulaşmak için önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.**

Eylem Planı’nın 3. Hedefi altında yer alan aktiviteler toplumsal cinsiyet eşitliği savunucularının argümanlarını hayata geçirmeyi düzenleyen aktivitelerden oluşuyor. Aktiviteler içinde, kadının ailede yaşadığı şiddeti kamuyla paylaşmasını, hukuki ve ekonomik yardım alması öne çıkıyor. Özellikle kadının meslek sahibi olması ve kimseye ihtiyaç duymayacağı bir ekonomik özgürlüğe kavuşması önemseniyor.

Aktiviteler içinde kadına yönelik şiddetle ilişkili diğer risk faktörleri dikkate alınmamış; manevi değerlere bir gönderme yapılmamış. Aktiviteler, sorunun çözümünü tamamıyla ev dışında kurgulamıştır.

6.4.3.4. Dördüncü Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hedef 4: Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk/çocuklarına ve şiddet uygulayan ve uygulama ihtimali bulunanlara yönelik sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanması.

4.1. Aktivite Sağlık hizmetlerinin sunumunda, aile hekimleri ve aile sağlığı elemanları da dâhil, birinci basamak sağlık kuruluşlarında çalışanların, ev ziyaretleri ve rutin çalışmalarında bir sağlık sorunu olarak kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddeti de dikkate almaları ve rehberlik yapmalarının sağlanması

4.2. Aktivite İkinci ve üçüncü basamak sağlık kuruluşlarında acil ve psiko-sosyal destek hizmetleri veren birimlerin sayısının artırılması ve çalışma kapsamına kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet mağdurlarının da dâhil edilmesi

4.3. Aktivite Şiddet uygulayanlara yönelik olarak sağlık kuruluşlarında psikolojik danışmanlık, rehabilitasyon vb. hizmetlerin verilmesi/yaygınlaştırılması

4.4. Aktivite Üniversitelerin; sosyal hizmetler, psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, sosyoloji, çocuk gelişimi bölümlerinden mezun olanların şiddet mağdurlarına ve şiddet uygulayanlara yönelik hizmet veren birimlerde istihdam edilmesi ve bu doğrultuda kadroların artırılması

4.5. Aktivite Şiddet mağduru kadınlara, varsa çocuklarına yönelik hizmet sunumunun her kademesinde yer alan görevlilerde görülen tükenmişlik sendromunun önlenmesine yönelik psikolojik destek ve danışmanlık mekanizması oluşturulması

4.6. Aktivite Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezlerinin; suç oluşturan eylemle ilgili olarak soruşturma ve kovuşturma evresinde veya mahkûmiyet hâlinde özellikle suçtan zarar gören ve şüpheli-sanık hükümlüye yönelik psiko-sosyal danışmanlık ve rehabilitasyon hizmetlerinin yürütülmesinde etkin görev almasının sağlanması

4.7. Aktivite 6284 sayılı Kanununun 14 üncü maddesi gereğince kurulması öngörülen Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin, belirlenen 14 ilde kurularak pilot uygulamaya başlamasının sağlanması

Sağlık hedefi altında yer alan 7 aktivite bir grup olarak değerlendirilebilir. Aktiviteler genelde mağdura yönelik sağlık yardımları verilmesini amaçlıyor. Dördüncü hedefin altında yer alan 3. ve 6. aktiviteler şiddetin failine yönelik olması sebebiyle üzerinde durulmaya değerdir. Çünkü gerek Başbakanlık Genelgesi gerekse Ulusal Eylem Planı şiddeti önleme iddiasında olmasına rağmen şiddetin failine dönük neredeyse hiçbir madde içermemektedir. Ulusal Eylem Planı'nda faile dönük 4. hedef altında sadece iki madde yer almıştır.

Bu iki madde de rehabilitasyon vb. hizmetleri içermektedir. Bu maddeler şiddetin literatürde bir “sağlık sorunu” olarak tanımlanmış olmasıyla ilişkilidir. Rehabilitasyon ve tedavi hizmetleri çerçevesinde öfke kontrolü, stresle baş etme, şiddeti önlemeye dönük farkındalık sağlama gibi hizmetler verilmektedir.¹⁷⁹

4. hedef altında yer alan aktivitelerde de, şiddetle ilişkili risk faktörlerine ve manevi değerlere atıf yapılmadığı görülmektedir. Bütün aktiviteler ev ve ailenin dışındaki kurgulanmıştır. Hatta 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un 15. Maddesinin c fıkrasının 4. Bendi “Şiddet mağduru ile şiddet uygulayana yönelik hizmetler, zorunlu hâller dışında farklı birimlerde sunulur.” demektedir.

6.4.3.5. Beşinci Hedef Altında Yer Alan Aktivitelerin 5 Kriter Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Hedef 5: Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk/çocuklarına yönelik hizmet sunumunu gerçekleştirmek üzere kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliği mekanizmasını güçlendirmek.

5.1. Aktivite Kadına yönelik şiddetle mücadelede mevcut protokollerin sürdürülmesi, yeni işbirliği protokollerinin hazırlanması ve uygulanması

5.2. Aktivite Kadına yönelik şiddetin ulusal düzeyde izlenebilmesi için ihtiyaç duyulan araştırmaların yapılması, veri toplama standartlarının belirlenmesi, izleme göstergelerinin geliştirilmesi ve veri tabanının oluşturulması.

5.3. Aktivite Kadına yönelik şiddetle mücadelenin bireylere, sektörler ve ülkeye olan doğrudan ve dolaylı maliyetinin hesaplanması.

Beşinci hedef altında yer alan aktiviteler, kadına yönelik şiddetin önüne geçmek için kurumlar arası, sektörler arası bir koordinasyon ve işbirliğini öngörmektedir. Eylem Planı’nda “kadına şiddet sorunu, kamu kurumları, üniversiteler, STK’lar ve özel sektörün işbirliğini gerektiren çok boyutlu bir sorundur, denilmektedir. Aslında kadına şiddet sorunun çok boyutlu olduğu doğrudur. Ama maalesef Eylem Planı’nda sadece toplumsal cinsiyet eşitliği boyutu esas alınarak sorun değerlendirilmiştir. Metinde geçen “çok boyutlu” ifadesiyle, tek bir boyutun farklı alanlarca (kamu, özel sektör, STK vs.) ele alınması ve uygulamaya konması kastediliyor olmalı.

İlk aktivite farklı kurumlarla yeni protokoller çerçevesinde kadına yönelik şiddetin önlenmesi için kurumlar/sektörler arası işbirliğini içeriyor.

İkinci aktivite kadına yönelik şiddetle ilişkili veri takip sistemlerinin kurulmasını ve standartlaştırılmasını içeriyor.

179 6284 Sayılı Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Ve Mevzuatı, Ankara Barosu, Gelincik Projesi, 2013, Ankara

Üçüncü aktivite ise, kadına yönelik şiddetle mücadelenin doğrudan ve dolaylı maliyetinin hesaplanmasını öngörüyor. Bu bilgi, kadına yönelik şiddetle mücadelenin önemli bir argümanı olacaktır. Çünkü, bu maliyetin hesaplanması sonucunda kadına yönelik şiddetin “şu kadar milyon/milyar dolar) maliyeti var denilecektir. Kadına yönelik şiddetle mücadele için ekonomik gerekçe güç kazanacaktır.

Beşinci hedef yukarıda da ifade edildiği gibi kadına şiddetle mücadelede işbirliği, veri takip sistemleri ve kadına yönelik şiddetle mücadelenin maliyetinin hesaplanmasını öngörüyor. Bu hedef bir bakıma doğrudan önlem maddeleri içermiyor, önlem alacak kurumlar arası işbirliğini, önlemlerin sonuçlarının izlenmesini ve önleme mücadelesinin ülkeye getireceği maliyeti hesaplamayı öngörüyor.

Dolayısıyla bu hedef altında da kadına yönelik şiddetle ilişkili başka herhangi bir risk faktörüne, herhangi bir manevi değere atuf yapılmıyor. Ev içi, aile eksenli herhangi bir önlem maddesi de içermiyor.

Tablo 6.2 2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı Hedef ve Aktivitelerini 5 Kriter Çerçevesinde Dağılımı

HEDEFLER VE AKTİVİTELER	Önlemin Türü	Önlemin Dayandığı Perspektif	Diğer Risk Faktörlerine Gönderme	Manevi Değerlere Gönderme	Önlemin alınacağı mekan
1.Hedef (4 aktivite)	Yasal	TCE	Yok	Yok	Ev dışı
2.hedef (7 aktivite)	Zihniyet dönüşümü	TCE	Yok	Yok	Ev dışı
3. Hedef (15 aktivite)	Destek Hizmetleri (barınma, kreş, parasal yardım vb.)	TCE	Yok	Yok	Ev dışı
4. Hedef (7 aktivite)	Sağlık	TCE	Yok	Yok	Ev dışı
5. Hedef (3 aktivite)	Kurumlar Arası Koordinasyon ve İşbirliği	TCE	Yok	Yok	Ev dışı

6.4.4. 2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planının Genel Değerlendirmesi ve Analizi

Genel bir değerlendirmeyi kolaylaştırmak için Ulusal Eylem Planı'nın analizinden elde edilen sonuçların anahtar bulgularını özetlemek faydalı olacaktır.

- *Eylem Planı'nda yer alan hedef ve aktiviteler sadece TCE perspektifiyle kalem alınmıştır.*
- *Eylem Planı'nda yer alan 36 aktivitenin hiç birinde manevi değerlere (merhameti sabır, hoşgörü) gönderme yapılmamıştır.*
- *Eylem Planı'nda yer alan 36 aktivitenin hiç birinde diğer risk faktörleri sözkonusu edilmemiştir.*

- *Eylem Planı şiddet sorununu şiddetin faili ve mağdurunu ayırıştırarak çözme üzerine kurgulanmıştır. Önlem önerileri getirilirken ailenin bütünlüğü ve ailenin/akrabaların sağlayacağı katkı dikkate alınmamıştır.*

Kadına yönelik şiddetle ilişkili ulusal bir metinde her şeyden önce başta “merhamet” olmak üzere affedicilik, aile içi hoşgörü, sabır, adalet vb. kavramların tek bir kez bile geçmiyor oluşu oldukça anlamlıdır. *Türkiye gibi, manevi değerlerin dilini kullanmaya yatkın bir halka yönelik hazırlanan bir metnin seküler bir dille kurgulanmış olması, bu metni hazırlayanların halkın değerlerinden kopuk olduğu izlenimini vermektedir.*

Eylem Planı’nın Batı’nın kültürel koşulları içinde geliştirilmiş olan toplumsal cinsiyet teorilerine dayanıyor olması önemli bir handikaptır. Zira toplumsal cinsiyet eşitliği kadın-erkek dikotomisi üzerine kurulmuş argümanları kullanmakta, *kadını ve erkeği birbirine rakip* olarak konumlandırmaktadır. Özellikle “eşitlik” kavramı üzerinden yaptığı spekülasyonlara dayanarak erkeği “zalim” olarak kodlayan bu anlayış, bir çatışma ve husumet dilini kullanmaktadır. Ayrıca bu araştırmada sıklıkla vurgulandığı gibi, TCE politikalarının en iyi uygulandığı ülkelerde kadına yönelik şiddetin yaygın bir sorun olarak devam ediyor oluşu¹⁸⁰, bu perspektife dayanarak kadına yönelik şiddetin önüne geçilemeyeceğini göstermektedir. *Kaldı ki, kültürel ve tarihsel koşulları görece olarak TCE politikalarının uygulanmasına daha yatkın olan Avrupa ülkelerinde bile bu politika çare olmuyorsa, bizim ülkemizde TCE politikalarının sonuç vermesi daha düşük bir ihtimaldir.*

Gerek Başbakanlık Genelgesi’nin gerekse Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı’nın içerik analizi yapıldığında görülmüştür ki, **bu belgeler “şiddetle mücadele, şiddeti önleme” den çok “toplumsal cinsiyet eşitliği” kavramını yerleştirmeye dönük hazırlanmış belgelerdir.** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2008-2013 yılları arasını kapsayan bir Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı hazırlamış ve uygulamıştır. **Bu yönüyle bu Eylem Planı yeni bir şey söylememekte, TCE Eylem Planı’nın bir tekrarı olmaktan öteye geçememektedir.**

Belgenin kadına yönelik şiddetin diğer risk faktörlerini hiç dikkate almamış olması, oldukça düşündürücüdür. Belge bu yönüyle bütüncül bir perspektife sahip değildir. **Şiddet sorununu tamamen TCE’ye indirgeyen bu bakış açısının bilimsellikten uzak olduğu söylenebilir.**

180 Bu ülkelerde TCE politikaları 50 yıldan beri uygulanmaktadır. Ayrıntı ve istatistikler için bkz.: Şahin, M., Gültekin, M. (2014) Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile/İzlanda-Finlandiya-Norveç-İsveç, SEKAM yay., İstanbul

6.5. AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE EL KİTABI

İnceleyeceğimiz üçüncü ve son belge Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün “*Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi*” kapsamında Avrupa Birliği desteğiyle basılan “**Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı**”dır.

Bu belge, ortalama bir Türkiye vatandaşı kadına yönelik olarak hazırlanmıştır. Belgenin amacı, şiddete uğraması durumunda, ya da uğrama ihtimali olduğunda kadının ne gibi hakları olduğu konusunda onu bilgilendirmektir. Bu sebeple belge oldukça açık ve anlaşılır bir dille ve büyük puntolarla hazırlanmıştır.

Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde aile içi şiddet nedir sorusuna cevap verilmekte ve şiddet türleri hakkında bilgilendirme yapılmaktadır. İkinci bölümde şiddete maruz kalan ya da risk altında olan kadınların başvurabileceği kurumlar hakkında bilgi verilmektedir. Üçüncü ve son bölüm ise “Şiddete Maruz Kaldığımızda Haklarımız Nelerdir?” başlığını taşımaktadır.

6.5.1. Birinci Bölüm Şiddetin Tanımı: Bir kıvılcım Çakmak

Kitabın 6. Sayfası tamamıyla şiddetin tanımına ayrılmıştır. Tanımda şöyle denilmektedir: “*Eşinizin size veya çocuklarınıza ya da sizinle aynı evde yaşayan akrabalarınıza yönelik¹⁸¹... tehdit, baskı ve kontrol içeren, fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmenize veya acı çekmenize sebep olan her türlü davranışı aile içi şiddettir.*”

Birinci bölümde de ifade edildiği gibi kadına yönelik şiddetle ilgili literatürün en önemli sorunlarından biri “*tanım*” sorunudur.¹⁸² Şiddet, mümkün olabilecek en geniş şekliyle tanımlanmaktadır. Tanım genişledikçe doğal olarak belirsizleşmektedir. Örneğin bu tanımdaki ‘*tehdit*’ ‘*baskı*’ ve ‘*kontrol*’ kavramlarının içinin nasıl doldurulduğu önemlidir. Tehdit ve baskıyı bir kenara bırakırsak, mesela hangi davranış “**kontrol içeren**” davranıştır? Kontrol içeren her davranış şiddet midir? Örneğin aile bütçesini dengelemek ve maaşını yetirmek için eşine “*bu ay yeni makyaj malzemesi almamalısın*” şeklindeki bir uyarı, baskı, kontrol ya da tehdit olarak algılanabilir. Peki şiddet midir?

Kitap, daha sonra şiddetin klasik türlerini açıklamaktadır.

Fiziksel şiddet tanımı bir hayli ilginç bir şekilde yapılmıştır:

“Kadına yönelik şiddetin en ağır biçimlerinden biri, **töre/namus bahanesiyle** kadına uygulanan şiddettir.” denildikten sonra, erkeğin şu “bahanelerle” fiziksel şiddete başvurabileceği belirtiliyor: “**Kadının giydiği kıyafet, gittiği yer, yabancı kişilerle konuşması, evlilik dışı ilişkisinin olması, evlilik dışı hamile kalması, bakire**

181 Tanımın daha ayrıntılı şekli için lütfen kitapçığın 6. Sayfasını inceleyiniz.

182 Lütfen oldukça önemli olan bu konun hakkında daha ayrıntılı bilgi için, birinci bölüme bakınız.

olmaması, ailenin ya da akrabaların uygun gördüğü kişi ile evlenmek istememesi, boşanması gibi bahanelerle kadına eşi ya da akrabaları tarafından şiddet uygulanması... Töre/namus bahanesiyle kadına uygulanan şiddet yasalarımıza göre suçtur ve cezalandırılmaktadır.”

Bu tanımla kadına şu mesaj verilmektedir: “Evli de olsan, istediğin gibi giyinebilir, istediğin kişiyle konuşabilir, istediğin kişiyle gayr-i meşru ilişkiye girebilirsin, bu ilişkiden çocuk sahibi olabilirsin. Bundan dolayı eşinin ya da akrabalarının sana “şiddet/baskı” uygulamaya hakkı yoktur. Devlet olarak senin yanındayız.”

Bir diğer ifadeyle, bu tanım; “*evlilik dışı ilişki, evlilik dışı çocuk sahibi olma yasalarımıza göre suç olmadığı gibi, eşinin ya da akrabalarının da bunu bir ‘suç’ olarak tanımlaması mümkün değildir. Eğer bundan dolayı bir baskıya maruz kalırsan, sen değil, baskı uygulayan kişi suç işlemiş sayılır*” demektir.

Tanım ayrıca kadınlara baskı altında kalmadan *neler yapabileceklerini* de sunmaktadır.

Kitaba göre toplumumuzun yaşama amacı olarak bildirdiği namus ve ilişkili kavramlar gerçek bir sebep olamaz, bunlar bahanedir.

Kitap psikolojik şiddet içeren davranışları tek tek saymaktadır. Bunlar:

“Bağırarak, korkutmak, küfür etmek, tehdit etmek, hakaret etmek, ailesiyle, akrabalarıyla, arkadaşlarıyla ya da başkalarıyla görüşürmemek, eve kapatmak, küçük düşürmek, çocuklarından uzaklaştırmak, kıskançlık bahanesiyle sürekli kontrol altında tutmak, başka kadınlarla kıyaslamak, kadının nasıl giyineceği, nereye gideceği, kimlerle görüşeceği konusunda baskı yapmak, kadının kendini geliştirmesine engel olmak gibi eylemler psikolojik şiddettir.”

Aslında bu tanım, “*kadının canının istediğini yapmasına engel olmak ya da kadının bunu engel olarak algılaması psikolojik şiddettir*” şeklinde yapılmış olsa herhalde daha doğru olurdu. Böyle bir tanım, feminist bakış açısının bir yansımasıdır ve ailenin bütünlüğüne, müsterekliğine inanmamaktadır.

Bu tanımda “tanımsız” bırakılan önemli noktalar vardır:

Bağırarak derken ne kastediliyor? Dizi seyrederken eşini duymayan kadına adam “Yahu iki saattir sesleniyorum. Hastane randevusuna geç kalacağız” diye sesini yükseltse, bağırarak sayılır mı?

Başkaları kimlerdir?

Erkek ne yaptığı zaman kadını küçük düşürmüş olur? Mesela bir arkadaş toplantısında erkek, eşinin bir bilgi yanlışını düzeltse eşini küçük düşürmüş olur mu?

Kıskançlık, gerçek bir duygu değil midir? Bir bahane midir?

Kadının nasıl giyineceği, nereye gideceği, kimlerle görüşeceği konusunda erkek “ne söylerse” baskı yapmış olur. Bunlar karı-kocanın birbirine karışacağı konular arasında değil midir?

Bir ailenin içinde bunlardan herhangi birinin olmama olasılığı nedir? Bunların hiç birisinin olmadığı bir ev hayali, gerçekçi bir hayal midir? Yoksa zaten hayatın doğal akışı içinde kimi zaman olabilecek şeyler “şiddet” tanımı içine mi sokuluyor?

Kitap üçüncü şiddet türü olarak cinsel şiddet hakkında kadınları şöyle bilgilendiriyor:

“Evli olduğu kişi bile olsa kadını istemediği yerde, istemediği zamanda ve istemediği biçimlerde cinsel ilişkiye zorlamak (tecavüz), başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel organlara zarar vermek, çocuk doğurmaya ya da doğurmamaya, kürtaja, enseste (akrabalar arası cinsel taciz ve tecavüz), fuhuşa zorlamak, zorla evlendirmek, telefonla, mektupla ya da sözlü olarak cinsel içerikli rahatsızlık verici davranışlarda bulunmak gibi eylemler cinsel şiddettir.”

Ailenin mahremiyeti olmadığına inanan ve aile içi en mahrem ilişkilerin bile kamuya açılmasını öngören feminist perspektif, cinsel hayata ilişkin de bir standart koymakta ve erkeğin eşiyle, örneğin istemediği zamanda ilişkiye girmek istemesini, tecavüz olarak tanımlamaktadır. *Kocayı bir “yabancı” olarak kodlayan bu algı, kadının kendi arzusuyla olduktan sonra, yabancı bir adamla ilişkisini ise meşru saymakta ve erkeğin bu konuda baskı yapamayacağını söylemektedir.*

Aile kurumuna karşı “husumetle” kaleme alınmış bu metin, kocanın eşinin istemediği zamanda cinsel ilişki kurmasıyla, eşini fuhuşa zorlamak aynı kefeye koyarak “cinsel şiddet” tanımı içinde değerlendiriyor.

Gayr-ı meşru ilişkiyi suç saymayan yaklaşım, **cinsel ilişkinin meşru zemininden (evlilikten) pek çok “suç” üretmeyi başarmıştır.** Özellikle, başka metinlerde de sıklıkla kullanılan “evlilik içi tecavüz” kavramının bu metinlerde hiç rahatsızlık duyulmadan kullanılmış olması düşündürücüdür. Tecavüz kavramı, yabancı bir adamın “salt cinsel amaçlı” olarak, “cebren” “gayr-i meşru/hukuk dışı” bir yolla kadının rızına geçmesi olarak tanımlanabilir. **Evlilik içinde, sadece kadının “istemediği bir zamanda” yapıyor oluşu, bu eylemi nasıl tecavüz haline getirmektedir? Bu anlayış, “evlilik akdiyle” kurulmuş bir ilişkiyi sıradan yabancı bir kişiyle kurulan ilişkiyle aynı saymaktadır.** Hatta bu algı biçimi kadının kendi rızasıyla başka biriyle kurduğu ilişkiyi, kocasıyla istemeden kurduğu bir ilişkiden daha “ahlaki” ve “meşru” görmektedir.¹⁸³

Ailenin mahremiyetine saygı duymayan bu yaklaşım, aile dışı bütün ilişkilerde sınırsız bir özgürlüğü savunurken, aile içi ilişkileri sıkı bir kontrole tabi tutmaktadır.

Kitap son olarak **ekonomik şiddeti** şöyle tanımlamaktadır:

“Para vermemek veya kısıtlı para vermek, ailenin tasarrufları, gelir ve giderleri konusunda bilgi vermemek, kadının mallarını ve diğer gelirlerini elinden almak, ça-

183 El kitabında, cinsel şiddet tanımlanırken; “Evli olduğu kişi bile olsa kadını istemediği yerde, istemediği zamanda ve istemediği biçimlerde cinsel ilişkiye zorlamak (tecavüz)” denilmektedir.

lışmasına izin vermemek, istemediği işte zorla çalıştırmak, çalışıyorsa iş hayatını olumsuz etkileyecek kısıtlamalar getirmek, aileyi ilgilendiren ekonomik konularda kadının fikrini almadan tek başına karar vermek gibi eylemler ekonomik şiddettir.”

Ortalama bir aile hayatı için, uygulanabilirliği/geçerliliği üzerinde muhtemelen düşünülmeden¹⁸⁴ kaleme alınmış bu tanımlar, kendi içinde de tutarsızlıklar taşımaktadır.

Erkeğin ekonomik konulardaki kararını kadının iznine bağlarken, kadının aileyi ilgilendiren konulardaki kararına erkeği karıştırmamaktadır. Böyle bir konudaki müdahalesini “baskı” olarak değerlendirmekte, kadına şiddet kapsamına sokmaktadır. Evliliğin “müşterek” bir kurum olduğunu gözden uzak tutan bu yaklaşım, evliliğin sevgi/güven/tahammül/fedakarlık/hošgörü/affedicilik/sadakat gibi kavramlarla yürüyebileceğini hiç söz konusu etmemektedir.

Yukarıda tanımları yapılan şiddet türleri pek çok evde/evlilikte yaşanabilecek konulardır. Peki böylesi durumlarda “Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı” neler önermektedir. Kitabın ikinci bölümü buna cevap veriyor.

6.5.2. İkinci Bölüm: Kuvılcımı Yangına Çevirmek

Aslında ikinci bölümün ismi kitabın “çözüm yolu” hakkında bir fikir veriyor: “Şiddete Maruz Kaldığınızda ya da Risk Altındayken Başvurabileceğiniz Kurum ve Kuruluşlar”

Kitap kadının şiddete maruz kaldığında başvurabileceği 8 kurum ismi sayıyor:

- İl sosyal hizmetler müdürlükleri,
- Alo 183 telefon hattı,
- sağlık kuruluşları,
- polis merkezleri-jandarma karakolları,
- cumhuriyet savcılığı,
- belediyelerin kadın danışma merkezleri,
- baroların kadın danışma merkezleri ve
- adli yardım kurulları, kadın sivil toplum kuruluşları.

Kitabın bu bölümüyle ilgili analize geçmeden önce kitabın üçüncü bölümünde yapılan iki vurgunun hatırlatılmasında fayda var. Kitabın 23. Sayfasında büyük harflerle “ŞİDDET GÖRDÜĞÜNÜZÜ İSPATLAMAK ZORUNDA DEĞİLSİNİZ” bilgisini verildikten sonra, “Kanunun uygulanması sadece fiziksel şiddete yönelik değildir. Bütün şiddet türlerini kapsamaktadır” denilmektedir.

Şiddet türlerinin tanımlandığı sayfalardaki davranışlardan herhangi birisi, kadının evden ayrılması, boşanması ve kocanın suçlu muamelesi görüp cezalandırılması

¹⁸⁴ Ya da özellikle düşünülerek kaleme alınmış olmalı. Çünkü bu tanımlarla şiddetin görülmediği bir ev bulmak herhalde pek mümkün olmayacaktır.

için yeterli görülmektedir. **Bu noktada belgenin “kanunun uygulanması sadece fiziksel şiddete yönelik değildir” uyarısı/hatırlatması önemlidir.**

Kitap ilk olarak sosyal hizmetler il müdürlükleri hakkında bilgi veriyor. Bu kurumun danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile kadın konukevleri/sığınma evleri hakkında bilgi veriliyor. Sığınma evleri üzerinde daha ayrıntılı duruluyor. Özellikle sığınma evleri hakkında verilen bilgiler oldukça dikkat çekici:

“Konukevlerinin/Sığınmaevlerinin Başlıca Özellikleri Nelerdir:

- **Gizlilik ve güvenlik ilkesi uygulanır.** Kuruluşun adresi, telefon numarası gizli tutulur. Kadınlarla ilgili bilgi ve belgeler hiçbir şekilde açıklanmaz.
- **Her kadın kendi hayatıyla ilgili kararları kendisi verir, kimse ona baskı veya zorlama yapamaz.**
- Kadınlar 0-12 yaş arasında kız veya erkek çocuklarıyla birlikte kalabilmektedir; 12 yaşın üstünde olan kız veya erkek çocukların durumu uzmanlar tarafından değerlendirilir ve çocuklar durumlarına uygun kuruluşlara yerleştirilmektedirler.
- Kuruluştaki kalma süresi 3 aydır, gerektiğinde kalma süresi uzatılır.

Konukevinden/Sığınma Evinden Nasıl Ayrılabilirsiniz?

- İstedığınız zaman bir dilekçe vererek ayrılabilirsiniz.

Konukevinde/Sığınmaevinde Neler Yapılır?

- **Güvenli barınma imkanı sağlanır**
- Psikolojik ve sosyal destek sağlanabilir.
- **Barolar ile işbirliği yapılarak hukuksal danışmanlık hizmeti verilebilir.**
- **İş ve meslek edindirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.**
- Çocuklara yönelik destek sağlanabilir.
- Bazı durumlarda **küçük el harçlığı verilebilir ya da sosyal yardımlardan yararlanması için destek olunabilir.**
- Konukevi/sığınmaevinden ayrıldıktan sonra **kendi evini tutmak isteyenlere, bu konuda destek olunabilir.**
- Sağlık hizmeti sağlanabilir. Sosyal **güvencesi olmayanlara yeşil kart çıkartmaları için rehberlik yapılabilir.**
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun diğer hizmetlerinden (**ücretsiz kreş, ayni-nakdi yardım gibi**) yararlanmaları sağlanabilir.

Aileyi kadın için güvensiz bir yer olarak kodlayan anlayış, sığınmaevlerinin önemli özelliklerinden birini “**güvenilirlik**” olarak belirliyor. Sığınmaevlerinin/konukevlerinin sıralanan özellikleri kadına “**Burası evinden daha güvenilir, daha iyi. Üstelik burada özgürsün, sana karışacak birisi de yok. İş ve meslek edinebilirsin. Gerekirse harçlığımı da biz vereceğiz. Çocuklarına da ücretsiz bakacağız. Eğer çekiniyorsan, korkma, kimse seni bulamaz.**” mesajı veriyor. Gerçekten de, sığınma evlerinin özelliklerini okurken “5 yıldızlı otel” reklamı okur gibi hissetmeniz mümkün.

El kitabının şiddet durumunda başvurulabilecek kurumlar arasında saydığı polis ve jandarma karakollarına ilişkin şunları söylüyor:

“Evinize en yakın polis merkezine ya da jandarma karakoluna giderek veya telefonla olayla ilgili şikâyetle bulunabilirsiniz.

Aynı zamanda 7 gün 24 saat 155 polis imdat veya 156 Jandarma İmdat Hattına telefon ederek yasal sürecin başlaması için başvuruda bulunabilirsiniz.”

Karı-koca arasındaki bir sorunun adlileştirilmesini amaçlayan bu hizmetin, kadının istediği her an, 7 gün 24 saat boyunca verileceği belirtiliyor. “Kocanı *istediğin zaman şikâyet edebilirsin*” mesajının verildiği bu hizmetle ilişkili olarak polisin yapacağı işlemler hakkında da bilgi verilmektedir.

Elkitabında Cumhuriyet Savcılığına da bir dilekçeyle başvurulabileceği belirtilmiş. Elkitabında, kocasını şikâyet edecek kadınlar için örnek dilekçe de koyulmuş.

6.5.3. Üçüncü Bölüm: Yangına Körükle Gitmek

“Şiddete Maruz Kaldığınızda Haklarınız Nelerdir?” başlığını taşıyan 3. Bölümde 4320 Sayılı¹⁸⁵ kanun, Türk Ceza Kanunu ve Türk Medeni Kanunu hakkında bilgi veriliyor.

4320 Sayılı kanunun kadına tanıdığı haklar şu şekilde vurgulanıyor:

- *“Bu kanun ile şiddet uygulayan eşinizin ya da diğer aile bireyinin yaşadığımız eve gelmesi engellenebilmektedir.*
- *Mahkeme şiddet uygulayan kişinin 6 aya kadar yaşadığımız evden uzaklaştırılması (eve yaklaşmaması) için karar verebilir.*
- *Evden uzaklaştırma tedbirinin uygulanması, eşinizin veya şiddet uygulayan diğer aile bireyinin uzaklaştırıldığı konutun kira, elektrik, su, telefon, doğalgaz ve benzeri giderleri karşılmasına engel değildir. Kişinin evden uzaklaştırıldığı zaman bu ödemeleri yapmayacağını düşünüyorsanız hakime bu hususu belirtmekten kaçınmayınız. Hakim uzaklaştırılan kişinin bu tür yükümlülüklerini yerine getirmesine karar verebilir.*

Mahkemenin verebileceği diğer tedbir kararları hakkında da ayrıntılı bilgiler veren Elkitabı, “**Şiddet Gördüğünüzü İspatlamak Zorunda Değilsiniz**” vurgusunu yaparak, “**kanunun uygulanması sadece fiziksel şiddete yönelik değildir. Bütün şiddet türlerini kapsamaktadır**” demektedir.

185 14 Ocak 1998 tarihinde kabul edilen 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” kadın hareketleri tarafından “olumlu bir adım” olarak değerlendirilmekle birlikte “kadın” kavramının öne çıkarılmamış olması ve “aile” kavramının vurgulanmış olmasından dolayı eleştirilmiş ve yetersiz bulunmuştur. Bunun üzerine 2012 yılında halen yürürlükte olan 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” çıkarılmıştır. Bu kanunda feminist hareketlerin önemli bir kazanım olarak gördükleri temel farklardan birisi, kadının şiddet gördüğünü ispatlamak zorunda olmamasıdır. Bununla birlikte isminde “aile” geçmesinden dolayı kadın hareketleri tarafından bu son kanun da eleştirilmektedir.

Elkitabı, kanunun, psikolojik ya da ekonomik şiddet olarak tanımlanan davranışlardan biri için de yukarıda ifade edilen tedbir kararlarını uygulayabileceğini belirtiyor. Ayrıca “*beyanın esas*” olduğunu belirterek, kadına “*delil göstermek, ya da hukuku ikna etmek zorunda değilsin. Sen yeter ki şikayet et. Gerisini biz hallederiz.*” mesajı verilmektedir.

Elkitabının 24. Sayfasında “*Eğer eşinizden aldığımız başka bir nafaka yoksa eşinizin evden uzaklaştırıldığı süre boyunca sizin ve çocuklarınızın geçimini sağlamak için nafaka ödemesini isteyebilirsiniz*” demektedir.

Evden uzaklaştırılan kocanın, uzaklaştırıldığı evin bütün masraflarının yüklenmesine karar verilebileceği gibi, ayrıca nafaka vermekle de mükellef tutulabileceği belirtiliyor. Elkitabında buraya kadar sunulan tablo şu şekilde:

- *Kadın şikayet edip adli süreci başlatabilir. Bunun için fiziksel şiddet görmesi gerekmemektedir.*
- *Şiddet gördüğünü ispat etmek zorunda değildir. Beyan esastır.*
- *Adli süreç hemen başlatılıp, tedbir kararı çıkartılabilir.*
- *Koca evden uzaklaştırılabilir. Bu süre içinde uzaklaştırıldığı evin (bu kendi evi de olabilir) bütün giderlerini ödemeye hükmedilebilir.*
- *Uzaklaştırıldığı süre boyunca kocanın nafaka ödemesine hükmedilebilir.*

Bu tablo tamamen “**kadının doğru söylediği**” varsayımına dayanmaktadır. Erkeğin “potansiyel suçlu/olağan şüpheli” olarak görüldüğü bu hukuk sürecinde gerçekler tam kadının söylediği gibi değilse, **koca bu kararlar karşısında ne hissedecektir, ne yapacaktır? Bu tablo erkekten kadına yönelen şiddeti azaltır mı artırır mı?**

Elkitabında, kadının bu adli süreçleri başlatmak için kendisinden hiçbir **ücret alınmayacağı** da vurgulanmaktadır.

Elkitabı, ikinci olarak **Türk Ceza Kanunu** kapsamında kadının neler yapabileceği konusunda bilgilendirme yapmaktadır. Elkitabı şunları söylemektedir:

“*Kanunlara göre, aile içinde eşinizin ya da birlikte yaşadığınız diğer aile bireylerinin size psikolojik, fiziksel ya da cinsel şiddet uygulaması suçtur. Bu şiddet türlerinden herhangi birine maruz kaldığınızda, hem 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun kapsamında koruma talep edebilirsiniz, hem de Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre şikayetçi olabilir ve bu kişilerin cezalandırılmasını isteyebilirsiniz.*”

Elkitabının bu bölümünde şiddet tanımı içinde yer alan davranışların TCK'ya göre suç olduğu ayrıntılı bir şekilde açıklanıyor ve bu tür davranışların cezalandırılması için ayrıca dava açılabilceği belirtiliyor. Bu bölümde yer alan ilgi çekici bir bilgi de yer alıyor:

“*Birden çok kişiyle evlenmek yasaktır ve resmi nikah olmaksızın imam nikahı yapılması suçtur. Resmi nikah yaptırmaksızın imam nikahı yaptıranlar veya yapan kişiler cezalandırılmaktadır.*”

Yasalarımıza göre, bir erkek ve kadının “nikahsız” kendi rızalarıyla birlikte yaşamaları suç sayılmamaktadır. Ancak “imam nikahı” bu birlikteliği “suç” haline getirmektedir. Yani, “birlikte yaşamak” değil “imam nikahı” suç olmaktadır.

Burada bir noktanın özellikle altını çizmekte fayda var. Şiddet türlerinin açıklandığı bölümde cinsel şiddet bölümünde kadının istemediği bir zamanda kocanın cinsel ilişki için zorlaması “**cinsel şiddet**” tanımı içinde değerlendirilmektedir. Bunun dışında daha pek çok davranış “şiddet” kapsamında ele alınmaktadır. *Ancak erkeğin “eşini aldatması”, herhangi bir şiddet türü içinde değerlendirilmemektedir. Gerçekten evli bir kadın için belki de “en acı” şey eşi tarafından aldatılmasıdır. Ayrıca “eşin aldatma” TCK tarafından suç sayılmamaktadır. Halbuki, Elkitabı “hakaret etmek” başlığı altında, “Bir kimseye karşı onun onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek şekilde davranışta bulunmak veya sövmek cezalandırılmaktadır”* denilmektedir. **Eşin aldatılması, onur, şeref ve saygınlığın rencide edilmesi kapsamında değerlendirilmemektedir.**

Üçüncü bölümün sonunda **Türk Medeni Kanunu** hakkında bilgi verilmektedir.

Bölümün başında ilk verilen bilgi boşanma seçeneğiyle ilgilidir: “*Eşiniz size şiddet uyguluyorsa, hayatınıza kast ediyorsa, kötü davranıyorsa, onurunuzu kırıcı davranışlarda bulunuyorsa boşanma davası açabilirsiniz*”

Elkitabı “Eşlerden biri, meslek veya iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda değildir. Ancak meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararı göz önünde tutulur” denilmektedir.

Bu maddenin ikinci bölümü, “evliliği, ailenin huzurunu, birlik ve bütünlüğünü; evlilik hayatının müşterekliğini” dikkate alan nadir ifadelerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Bu bölümde verilen kritik bilgilerden birisi de şudur:

“*Ailenin ekonomik varlığının korunmasını isteyebilirsiniz. Bunun için, eşinizin malları üzerindeki harcama, satma vb. gibi yetkisinin sınırlandırılmasını isteyebilirsiniz. Hakim bu kararı verdikten sonra, eşinizin kendi üzerine olan malları veya eşinize ve size ait ortak olan malları sizin izniniz olmadan satamaz. Örneğin, aile konutunun mülkiyeti eşinize ait ise, evinizin sizin rızanız olmadan satışının engellenmesi için Tapu Dairesinden evinizin tapusuna ‘aile konutu’ şerhi konulmasını isteyebilirsiniz.*”

Son bölümde “ailenin varlığının korunmasını” hatırlayan Elkitabı bunu “ekonomik fayda”ya indirgeyerek yapıyor. Elkitabının dayandığı yaklaşım, ailenin manevi varlığını önemsemeyen, söz konusu “mal paylaşımı” olunca “ailenin varlığının korunmasından” bahsetmesi ilginçtir. Ayrıca verilen bilginin içeriği, “ailenin ekonomik varlığını” koruma iddiasını içerirken, ailenin varlığını riske atan bir “**ekonomik**” temelli bir çatışma içine girmeyi tavsiye etmektedir. *Bu durum acaba aile içi şiddeti artırır mı, azaltır mı? İnsan gerçeğini dikkate aldığımızda bu soru üzerinde durulmaya değerdir.*

6.6. BÖLÜMÜN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın bu bölümünde devletin yetkili kurumları tarafından hazırlanmış 3 belgenin incelemesi yapılmıştır. Bu belgelerden biri kendisinden sonraki belgelere, ilgili kurum, kuruluş ve kişilere de yön veren Başbakanlık Genelgesi'dir. İkinci belge, bir bakıma bu Genelge'nin pratiğe dökülmüş şekli olan Ulusal Eylem Planı'dır. Üçüncü belge ise, korunma iddiasında bulunulan kadına yönelik hazırlanmış bilgilendirici/öğretici Elkitabıdır.

Belgelerin analiz edilmesinden çıkan sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- *Belgelere yön veren perspektif toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifidir. Belgelerin “çıkış noktasının” başarısızlığı bir bakıma kanıtlanmış olan bir bakış açısına dayanması, maalesef ülkemizde kadına şiddet olgusunun artarak devam edeceğini göstermektedir.*
- *Belgeler feminist bakış açısıyla hazırlanmıştır. Ailenin kolektif yapısı, birliği, müşterekliği dikkate alınmamıştır.*
- *Belgeler aile içinde sıklıkla tartışma/çatışma noktası olabilecek konuları “kadının yanında erkeğe karşı” bir dille sıklıkla gündeme getirmektedir. Belgeler bu yönüyle, ev içi çatışmaları tetikleyecek, arttıracak bir içerikle sunulmuştur.*
- *Kadına yönelik şiddetin bilimsel literatürde sıklıkla vurgulanan diğer risk faktörlerine herhangi bir göndermede bulunulmamıştır. “Kadına yönelik şiddetin tek sebebi toplumsal cinsiyet algısıdır” varsayımına dayanılmıştır. Belgeler bu yönüyle şiddetin sebepleri üzerinde kuşatıcı bir içerikten yoksundur.*
- *Şiddetin önüne geçilmesinde etkili bir önlem olarak değerlendirilebilecek “manevi değerlere” hiçbir göndermede bulunulmamıştır. Merhamet, affedicilik, hoşgörü, saygı, sabır, adalet gibi şiddetin önlenmesiyle yakından ilişkili kavramların hiç birisi incelenen üç belgede yer almamıştır.*
- *Belgeler şiddetin türlerini sınıflandırmasına rağmen, şiddetin türleri arasındaki “şiddet farkını” dikkate almamakta, hepsini adli/hukuki/polisiye tedbirlerin alınması için yeterli bir gerekçe olarak sunmaktadır. “Şiddete sıfır tolerans” mantığına dayanan bu yaklaşımın, aile içindeki hemen her davranışı “şiddet” olarak kodlaması, “Aile=şiddet” algısını pekiştirmeye hizmet etmektedir.*
- *Sığınma evlerini cazip/güvenilir mekanlar, aileyi ise şiddetin beslediği güvenilmez mekanlar olarak gösteren belgeler, bütün çözüm önerilerini ev dışı mekanlarda kurgulamaktadır.*
- *Her üç belgedeki önerilerde kadının evden ayrılıp, sığınma evlerine çekilmesi, kendi mesleğini edinmesi ve bunun için gerekli ekonomik, hukuki desteğin verilmesi öne çıkmaktadır.*

BÖLÜM 7

GENEL DEĞERLENDİRME

SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1. SONUÇLAR

- 7.1.1. Şiddetin Kavramsal İçeriğine Dair Sonuçlar
- 7.1.2. Şiddetin Yaygınlığı ve Kadına Şiddetin Diğer Şiddet Görenler İçindeki Yerine Göre Sonuçlar
- 7.1.3. Şiddetin Risk Faktörlerine Dair Sonuçlar
- 7.1.4. Türkiye’de Yürütülen Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Araştırmalara İlişkin Sonuçlar
- 7.1.5. Kadına şiddeti önlemek amacıyla yayınlanan resmi belgelerin analizine ilişkin sonuçlar

7.2. ÖNERİLER

- 7.2.1. Araştırma sonuçlarına yönelik öneriler
- 7.2.2. İleri çalışmalar için öneriler
- 7.2.3. Şiddet ortaya çıktıktan sonra yapılabileceklerle yönelik öneriler: Aile Arabuluculuğu Sistemi Hayata Geçirilmelidir

BÖLÜM 7

GENEL DEĞERLENDİRME SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1. SONUÇLAR

Kadına şiddet ve aile içi şiddet olgusunun Türkiye’de ve dünyada ele alınış ve işleniş biçimini eleştirel bir perspektifle incelediğimiz bu araştırma, konunun ülkemizde sağlıklı bir atmosferde tartışılmadığını ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Konunun ülkemizde genel olarak “*kadın hareketlerinin*” etkisi altında tartışılıyor olmasının bunda önemli bir payı bulunmaktadır. İdeolojik ve kültürel ön kabuller hem “şiddet” olgusunu hem de “kadına şiddet” olgusunu doğru bir biçimde anlamamızı engellemektedir. Diğer taraftan kadına şiddetin, “şiddet” olgusundan kopararak sunulması, fotoğrafın tamamının görülememesine neden olmaktadır.

Gerek dünyada gerekse ülkemizde kadının şiddete maruz kaldığı doğrudur. Araştırmaların “*şiddetin kaynağı cinsiyet temelli açıklanmalıdır*” önkabulünden hareket etmesi sebebiyle ortaya konulan verilerin yanlı olması, verilerin güvenilirliğini düşürse de, kadına şiddetin arttığından da bahsedilebilir. Ne var ki, asıl dikkat edilmesi gereken nokta bu gerçeğin üzerine nasıl bir algı bina edilmek istendiğidir.

Bu bakımdan konu aile kurumunun geleceğini yakından ilgilendirmektedir. Zira, kadına şiddet sorunu ülkemizde sadece “erkek egemen” yapıyla ilişkilendirilmemekte, aile de, bu şiddetin sorumlusu olarak suçlanmaktadır.

Son yüz yılda dünya Batı’nın siyasal zeminde “şiddeti, savaşı, diktatörlükleri, açlığı, yoksulluğu” önlemek/yok etmek bahanesiyle kendi seküler/neoliberal değerlerini Afrika’ya, Asya’ya, Latin Amerika’ya ve Yakındoğu’ya taşıdığına şahit oldu. Batı demokrasi diye diye diktatörlükler tahkim etti, özgürlük diye diye yeni tutsaklık biçimleri var etti, barış diye diye yeni savaşlar çıkardı.

Bu araştırmada ortaya konan veriler yine aynı şekilde “kadına şiddet” söylemi üzerinden; hem kadını, hem erkeği, hem de aileyi mağdur edecek ve toplumu seküler/neoliberal değerler ekseninde reorganize edecek bir süreçle karşı karşıya olduğumuzu düşündürüyor. Kadına şiddet söyleminin bu amaç doğrultusunda araçsallaştırılması kadına şiddetin devam edeceği anlamına da gelmektedir.

Diğer taraftan, sıklıkla dillendirildiği gibi, kadına şiddet olgusunun ülkemizdeki geleneksel yapılarla ilişkisi olduğunu reddetmek mümkün değildir. Bu

bağlamda toplumda kadını aşağılayan, tahkir ve tezyif eden dahası bütün bunları, dini bir gerekçeye oturtmaya çalışan, dinin özünden kopuk “tahrif edilmiş din algısına” dayanarak sürdüren bir anlayışla da aynı şekilde yüzleşmek ve hesaplaşmak gerekmektedir. Ancak pek çok platformda dile getirdiğimiz gibi, bu gerçek, “toplumsal cinsiyet eşitliği” temelinde kurgulanan argümanların doğruluğuna/geçerliliğine/haklılığına bir delil oluşturamaz. Bir yanlış gerekçe göstererek, bir başka yanlışla savrulmak zorunda değiliz. Bugün maalesef ülkemizde sorunun toplumsal cinsiyet eşitliğinin kavramsallaştırmalarına dayanılarak tanımlanmaya ve çözümlenmeye çalışılması asıl sorun olarak görülmelidir. Ne var ki, bu bakış açısının neredeyse hiç bir eleştirel analize tabi tutulmaması önemli bir eksiklik. *Bunun bir sonucu olarak, bugün devlet bütün organlarıyla birlikte kadına şiddet sorununu tek bir perspektife hapsolmuş bir şekilde anlamaya ve çözmeye çalışmaktadır.*

Bu kaygı ve gerekçelerle yaptığımız bu araştırmayı tamamladığımızda kaygılarımızın yerinde olduğunu gördük. Öyle zannediyoruz ki, araştırmayı dikkatle inceleyecek olan okurlar bizimle aynı kaygıyı paylaşacaklardır. Araştırma süreci boyunca bizim için de yeni sayılabilecek bulgularla karşılaştık. Araştırmamızın başında sordüğümüz sorular çerçevesinde ulaştığımız sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz:

7.1.1. Şiddetin Kavramsal İçeriğine Dair Sonuçlar

Araştırmanın giriş ve ilk bölümünde ortaya koyulduğu gibi şiddet, kadına şiddet, aile içi şiddet kavramlarının Batılı kültürel önkabuller doğrultusunda tanımlandığını; tanımların kendi içinde belirsizlikler taşıdıkları görülmüştür. Giriş bölümünde ve birinci bölümde tanımlara ilişkin yapılan analizler ve ilgili literatürden yapılan aktarımlar bunu doğrulamaktadır.

Resmi belgelerde yer alan “kadına şiddet” tanımları, özellikle ikinci ve üçüncü bölümde ortaya konulan bulgularla çelişmektedir.

7.1.2. Şiddetin Yaygınlığı ve Kadına Şiddetin Diğer Şiddet Görenler İçindeki Yerine Göre Sonuçlar

Şiddetin en uç biçimi olan cinayetin kurbanı daha çok erkeklerdir. Erkekler 4 kat daha fazla cinayete kurban gitmektedir. Yükselen bir kadından erkeğe/çocuğa/kadına şiddet vardır. Bu bölümdeki bulgular, “kadınlar kurban/erkekler katil” klişesinin geçersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Yine bu bölümdeki bulgular;

- Şiddetin ailede değil, aile dışında daha yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Cinayetlerin %86’sı aile dışında işlenmektedir.
- Yine araştırmalar zannedildiği gibi namus cinayetlerinin “erkeklerin fail, kadınların kurban” olduğu cinayetler olmadığını, kadınların erkeklerden daha fazla namus cinayeti işlediklerini; erkeklerin kadınlardan çok erkekleri ve tanımadıkları kişileri öldürdüklerini ortaya koymaktadır.

- Küresel ve bölgesel araştırmalar toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının hakim olduğu bölgelerde kadınların yüksek oranlarda şiddet gördüğünü ve şiddet uyguladığını ortaya koymaktadır.

7.1.3. Şiddetin Risk Faktörlerine Dair Sonuçlar

Yapılan araştırmalar kadına yönelik şiddetin cinsiyet temelli açıklanmasını mümkün kılmamaktadır. Yapılan meta analitik çalışmalar kadına şiddetin pek çok (bazı araştırmalar 16, bazıları 25, bazıları 36 risk faktörü olduğunu söylemektedir) risk faktörü olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle alkol, uyuşturucu, ekonomik zorluklar, fakirlik ve kumar kadına yönelik şiddetin güçlü risk faktörleridir. Şiddet gören kadınların görüşleri de bu bulguları desteklemektedir.

7.1.4. Türkiye’de Yürütülen Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Araştırmalara İlişkin Sonuçlar

Türkiye’de yapılan araştırmalardan elde edilen veriler güvenilir değildir. Özellikle fiziksel şiddetle ilişkili verilerin toplanması için kullanılan sorularda *doğrudan yönlendirme* söz konusudur. Yönlendirme sadece sorularda değil, seçeneklerde de söz konusudur. Araştırmalarda, önyargılı, bulguyla çelişen, bulgudan bağımsız yorumlar dikkati çekmektedir. Araştırmalarda “*şiddet yaygındır, şiddetin sorumlusu erkekler ve aile kurumudur*” önkabulünün etkisi açık bir şekilde gözlenmektedir. *Dilin zaman zaman bilimsel ve objektif bir dil olmaktan çıkıp propaganda diline döndüğü görülmektedir.*

7.1.5. Kadına Şiddeti Önlemek Amacıyla Yayınlanan Resmi Belgelerin Analizine İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın bu bölümünde 2006 yılında yayınlanan Başbakanlık Genelgesi, 2012-2015 Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Ulusal Eylem Planı ve Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı incelenmiştir. İnceleme sonucunda bu belgelerin, TCE perspektifiyle ve değerleriyle kaleme alındığı; kadına yönelik şiddette önemli rol oynayan risk faktörlerinden hiç bahsedilmediği, manevi değerlere hiç gönderme yapılmadığı ve kadına yönelik şiddete dair önlemlerin hepsinin ev/aile dışında aile alındığı görülmüştür. Belgelerde yer alan kadın sığınma evlerinin “*reklam filmlerini andıran*”, “*özendirici*” tanıtımları dikkat çekicidir.

7.2. ÖNERİLER

Aile Akademisi Derneği ve SEKAM olarak kadına şiddetin önlenmesine ilişkin aşağıdaki önerilerimizin resmi ve sivil yetkililer tarafından dikkate alınacağını umuyoruz:

Şiddet ve kadına yönelik şiddet sorunuyla mücadelede önleyici tedbirlere yoğunluk verilmelidir. Bütün önleyici çalışmalar “yapılmaması gerekenler” ve “yapılması gerekenler” olarak iki boyutludur. Etkili önleyici çalışmaların yapılabilmesi için öncelikle köklü bir zihniyet dönüşümü gerekmektedir. Asıl sorunumuz, soruna yaklaşım biçiminin sorunu çözmediği gibi yeni sorunlar da ortaya çıkarıyor olmasıdır. Sorun bugün “*erkek egemen güç mücadelesi*” olarak tanımlanmakta ve bütün çözümler bu çerçevede sunulmaktadır. Egemen anlayış, “*kadının da güçlendirilmesiyle*” sorunun çözüleceğini düşünmektedir. Genel olarak şiddet sorununun ve özelde kadına yönelik şiddet sorununun ahlaki temelleri olan bir sorun olduğu göz ardı edilmektedir. Sorunun ahlaki zeminini eksen alacak yeni bir perspektife ihtiyaç vardır. Bu bağlamda yapılması ve yapılmaması gerekenlere dönük şu öneriler üzerinde düşünülmelidir:

7.2.1. Araştırma Sonuçlarına Yönelik Öneriler

1. Şiddet, kadına yönelik şiddet, aile içi şiddet gibi kavramlar belirsizlikler taşımakta ve normal/sıradan davranışı bile kriminal davranış haline getirmektedir. ***Şiddetin dozajı, şiddetin sıklığı, şiddetin amacı, şiddetin türü ve şiddetin sebeplerini dikkate almadan “şiddetin olabildiğince geniş” tanımını içine giren her davranışın, toptancı bir şekilde adileştirilmesi adil bir yaklaşım değildir. Bu kavramların yeniden tanımlanması gerekmektedir.***

2. Kadına yönelik şiddeti, şiddetin diğer biçimlerinden ve şiddetin diğer mağdurlarından kopararak sunmaktan vazgeçilmelidir. Kadına şiddetin, “şiddet” olgusundan koparılarak anlaşılması mümkün görünmemektedir.

3. ***Kadına yönelik şiddeti “cinsiyet temelli” açıklamaktan vazgeçilmelidir.*** Bu erkek-kadın arasındaki husumeti arttırarak şiddetin artmasına doğrudan katkıda bulunmaktadır. Bu dilin bırakılması bile kadına şiddetin azalmasında kayda değer bir rol oynayabilir.

4. Şiddetin ve kadına yönelik şiddetin *alkol, uyuşturucu, kumar ve ekonomik zorluklar* gibi önemli risk faktörlerine dönük önleyici çalışmalar yapılmalıdır. Araştırmamızda da aktarıldığı gibi, literatürde buna ilişkin çok sayıda kanıt varken, ülkemizde sözü edilen risk faktörlerinin şiddet ve kadına yönelik şiddet bağlamında ele alınmaması önemli bir eksikliklerdir.

5. Ülkemizde şiddet ile ilgili var olan tablonun daha net okunmasını sağlamak için; önkabullere dayanmayan, geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının kullanıldığı ve bulguları objektif bir şekilde yorumlayan araştırmaların yapılması gerekmektedir.

6. Şiddetle mücadelede etmek üzere hazırlanan resmi belgelerin; şiddetin tanımı, risk faktörleri, koruyucu faktörler başta olmak üzere, araştırmamızda vurgulanan eleştiriler göz önüne alınarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

7. Kadına yönelik şiddetin aile kurumunu sorgulamak için araçsallaştırılmasına izin verilmemelidir. Ailenin zarar görmesi kadın-erkek-çocuk herkesin zarar görmesi anlamına gelecektir.

7.2.2. İleri Çalışmalar İçin Öneriler

1. Kadına yönelik mücadelede “kadın-erkek çatışması” üzerine kurulan dilden vazgeçilmeli; Kadının ve erkeğin birbirini tamamlayıcı ve ailenin bütünlüğünü koruyucu bir yaklaşım öne çıkarılmalıdır.

2. **Kadın ve erkek arasında eşitliğe değil, adalete vurgu yapılmalıdır. Cinsiyetlerinden gelen farklılıklar yok sayılmamalı, kadın ve erkeğin farklılıklarıyla birbirilerini tamamladıkları vurgulanmalıdır. Kadını erkeğe, erkeği kadına benzetme çabaları insan doğasıyla savaştıkça anlamına gelmektedir.**

3. *Şiddetin asıl sebepleri üzerinde durulmalıdır. Şiddetin asıl kaynağı olarak hazcı, tahammülsüz, bireyci ve menfaatçi seküler kapitalist kültürle mücadele edilmelidir. Bunun da etkili yolu; muhabbet, merhamet, adalet, fedakarlık, cömertlik, sabır, affedicilik, gibi İslami değer ve kavramlara yaslanmaktan geçmektedir.*

4. Kadına şiddetin çözüm yolu, erkeğe adli/polisiye şiddet uygulamak ve yasal tehdit altında tutmak değildir. Şiddete dayanan bu yöntem doğal olarak şiddeti önlemeyecek, şiddeti arttıracaktır. **Şiddet bir semptomdur; semptoma odaklanmak sorunu çözmez.** Önemli olan semptomun altında yatan sorunların tespit edilip çözülmesidir.

7.2.3 Şiddet Ortaya Çıktıktan Sonra Yapılabileceklerle Yönelik Öneriler: Aile Arabuluculuğu Sistemi Hayata Geçirilmelidir

Şiddet ve özelde kadına yönelik şiddet sorununa ilişkin iki çözüm yolundan bahsedilebilir. **İlki bugün ülkemizde eksen alınan hukuki/polisiye yöntemlerin kullanıldığı, boşanmayı hızlandırma, kadını sığınma evine gönderme, kocayı evden uzaklaştırma gibi cezai tedbirlerin alındığı “adli çözüm yolu”; diğeri ise sivil yöntemlerin de kullanıldığı “arabuluculuk/uzlaşma” yoludur.** Resmi/adli çözüm yolu, karı-koca arasındaki problemlerde, sorunu, sığınma evleri/hukuki tedbirler gibi yollarla, kadını evinden/kocasından/ailesinden ayırarak çözümlenmeyi içermektedir. Bu yöntem, ilk değil son başvurulacak çare olmalıdır.

İkinci olarak, **“çözüm odaklı/uzlaştırıcı” “sivil yöntemleri de içeren”çözüm yoludur.** Her iki tarafın (şiddet gören ve şiddet uygulayan) doğal çevresi olan “*akraba*” çevresinin, “*eş-dost*” çevresinin harekete geçirilmesi şeklinde tanımlanabilecek “*sivil çabalar*” daha etkili, daha kalıcı, daha kültürümüzle uyumlu ve daha ekonomik olacaktır. Ancak arabuluculuk sistemi, aşağıda da açıklanacağı gibi **4 katmanlı** oluşturulmalıdır. Bu bağlamda aşağıda sunduğumuz öneriler üzerinde düşünülmelidir.

1. Erkeğe de kadına da küçük tartışmaları, problemleri kendilerinin çözülmesi için **“çatışma çözme becerileri” eğitimleri verilmelidir.** Bu eğitimlerin içeriği, kendi kültürümüz ve değerlerimize dayalı bir kavramsal temel üzerine oturtulmalıdır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın başlatmış olduğu **“evlilik öncesi eğitim”** programları bu noktada anlamlıdır. **Ancak programların içeriği ifade ettiğimiz çerçevede yeniden düzenlenmelidir. Bu noktada evlenecek gençlere, farklı evlilik öncesi eğitim seçenekleri de sunulabilir. Hali hazırda Batılı kavramsal temel üzerine bina edilmiş tek tip eğitim programları istenilen sonucu vermekten uzaktır.**

2. Evlilik öncesi her iki taraftan (akrabalardan biri olması öncelenerek) tercih edilen kişi ya da kişilere, kadın ve erkeğin kendilerinin çözümleyemediği sorunlarda uzlaşma sağlamak üzere **“arabuluculuk” eğitimi verilmelidir.** Arabuluculuk mekanizması bugün hukuk literatüründe, hukuki içerikli sorunların mahkemeye gitmeden önce tarafların kendi aralarında çözümlemesine dönük oluşturulan bir sistemdir. Kadın ya da erkek yaşadıkları sorunları ilk olarak bu arabulucular vasıtasıyla çözümlemeye çalışmalıdır. Bu sistem aile içerikli sorunlar için de uygulanabilir.

3. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde, Adalet Bakanlığı'nda olduğu gibi bir **“Arabuluculuk Genel Müdürlüğü”** kurulabilir^{186, 187}. Ancak, Adalet Bakanlığı bünyesinde kurulan arabuluculuk sistemine (ülkemizdeki arabuluculuk kanuna göre) **“boşanma davalarının” dahil edilmemesi; “aile içi şiddet” davalarının da arabuluculuk kapsamı dışında tutulması oldukça düşündürücüdür.** Boşanma sonrası mal uyuşmazlığının dâhil edildiği arabuluculuk sistemine niçin boşanma davalarının ve aile içi şiddetin dahil edilmediği sorgulanmalıdır.

4. Diğer taraftan arabuluculuk sisteminin işlevsel olabilmesi için, arabulucuların **“değerler eğitimi” almış ve sorunu ahlaki temelde değerlendirebilecek kişiler eliyle yürütülmesi önemlidir.** Bunun içinde arabuluculuk eğitimlerinin ve arabuluculuk programlarının ahlaki bir temelde yapılandırılması gerekmektedir. Bu sebeple Diyanet İşleri Başkanlığı'yla entegre olarak bu sistemin yürütülmesi uygun olacaktır. **Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla imamlara arabuluculuk eğitimi verilmelidir. Arabuluculuk eğitimi alacak imamlarda ne tür şartlar aranacağı konusu ayrıca ele alınmalıdır.**

186 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, boşanmaların önüne geçmek için “arabuluculuk” uygulamasını pilot bölgeler belirleyerek uygulamaya başlamıştı. Fakat konuyla ilgili basında çıkan haberlerin dışında Bakanlık sitesinde bir bilgiye rastlayamadık. Konunun daha kapsamlı ve duyarlı bir şekilde ele alınması gerektiği açıktır. Bkz. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22007839.asp>

187 Avrupa Birliği Bakanlar Komitesinin konuyla ilgili aldığı tavsiye kararında “aile içi şiddet” vakalarının arabuluculuk için uygun olmayabileceğini belirtmiştir. Ama bununla ilgili kesin bir yargıda bulunmayarak, “aile içi şiddetin” arabuluculuğun uygun bir usul olmasını kendiliğinden ortadan kaldırmayacağını ifade etmiştir. Bkz. <http://webb.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/DergiMiz7-2/PDF/ozbek3.pdf>

5. Dolayısıyla, arabuluculuk sistemi *dört katmanlı* bir şekilde oluşturulabilir.

- İlk katmanda yakın akraba ve eş dost;
- ikinci katmanda Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde kurulmuş genel müdürlük (bu noktada Diyanet İşleri bünyesindeki Aile ve İrsad Hizmetleri bu bağlamda koordine edici bir işlev görebilir);
- üçüncü katmanda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde kurulmuş olan Arabuluculuk Genel Müdürlüğü,
- dördüncü katmanda da Adalet Bakanlığı bünyesinde zaten var olan Arabuluculuk Daire Başkanlığı bulunmalıdır.

Ancak mahkeme esnasında ya da mahkeme öncesinde, “hukuki arabuluculuğun” olabilmesi için ilgili kanun maddesinde *değişiklik yapılması gerekmektedir*. Böylelikle aileler sorunun farklı aşamalarında başvurabilecekleri farklı seçenekler olacaktır. Dileyen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki arabuluculuk sisteminden faydalanırken, dileyen Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki arabuluculuk sisteminden faydalanabilir. Dileyen de konuyu hiç kamusal arabuluculuk alanına götürmeden, “eş-dost akraba” arasından daha önceden seçilmiş olan kişilere götürerek “**sivil arabuluculuk**” sisteminden faydalanabilir.

6. Arabuluculuk sisteminin hayata geçirilmesi amacıyla farklı disiplinlerden uzmanların bir araya gelerek konuyu kapsamlı bir şekilde tartışmaları gerekmektedir. Seminer, panel, çalıştay, sempozyum vb. organizasyonlar vasıtasıyla konunun detayları ele alınmalıdır.

SUMMARY REPORT
**RESEARCH FOR VIOLENCE AGAINST
WOMEN IN TURKEY AND IN THE WORLD**

SUMMARY REPORT

RESEARCH FOR VIOLENCE AGAINST WOMEN IN TURKEY AND IN THE WORLD

A heavy focus of media, politics and public has been placed on the domestic violence, violence against women, and femicide over the past few years. As presented by this research, this issue is not discussed in a realistic, holistic and objective manner. The discourse of violence against women has been built on a manipulative, agitative, and subjective language. Unfortunately, this discourse that claims to prevent violence against women restrains us from understanding the fact of violence in all aspects.

Finding from thousands of research that have been combined in this research breaks the taboos imposed on the public. This study exhibits that data on the violence against women is distorted, exaggerated and communicated only in one way, and represents just a little piece of the big picture. This discourse, which chooses that particular aspect of the truth that only serves its construct and then reflects this construct as if it were the entire truth, unfortunately has now found a way to become a “formal discourse” and adopted as a government policy. This discourse/construct shows the family as the responsible for violence against women and aims at resolving the family. Adoption of this discourse/construct as an official policy by the Ministry, which expresses that its objective is to protect families, represents a deep and tragic paradox.

The research, titled “Violence against Women in Turkey and in the World” we conducted as the Family Academy Association, is composed of 5 sections excluding the introduction section. The first section discusses the violence and violence against women in a conceptual manner. The second section presents the fact of violence and murder in Turkey and in the world within the big picture. This section questions women’s movements as well as the extent to which popular discourse in the official documents reflects the truth, and is intended to show both sides of the coin based on scientific data. The third section discusses the risk factors related to the violence against women. The popular discourse shows the “men and masculinity” as the unique risk factor for the violence against women. The section including risk factors questions the reality this claim. The fourth section critically analyses the “scientific aspect” of the scientific research reports published in Turkey that are used as reference

in official documents, legislations and popular discourse. The last section analysis the official documents published by the Prime Ministry and the Ministry of Family and Social Policies to “avoid violence against women”. These documents were analyzed by 5 criteria: the perspective on which the documents are base, type of prevention, whether or not a reference is made to other risk factors, whether or not a reference is made to sentimental values, and the place where the measure is taken.

The summary report presents some findings selected from each section. Undoubtedly that the complete report includes a wider range of findings and analysis the findings in more detail. The source of findings contained in the summary report is included in the complete report. The summary report is intended to provide the reader with a pre-understanding and to share some prominent findings.

Summary Findings for Conceptual Nature of Violence

1. The definition of violence is an extended definition to incorporate even ordinary behavior into the definition of violence. The description listed on official documents as violence types remains uncertain in many ways. The uncertainty of the concept of “violence” is particularly underlined in the scientific literature.

2. With regard to definition of violence, no differences are made between “staying out of one’s dressing” and “torturing”, and “not providing information on the household income” and “forced prostitution”, and all these are regarded as equal by the definition of “violence”. From this aspect, the violence has been turned to a conceptual bog. Based on the definition of violence in official documents, it is highly unlikely to find only a single person who “does not use violence”.

3. The conceptual nature of violence is created based on the neoliberal and capitalist philosophy. For example, while “*imposing restrictions that have adverse influence on career*” is included in the definition of violence, “*restrictions and implementations that have adverse influence on family life*” are not even mentioned.

4. Whether the violence is committed should be determined based on the perception of the woman who alleges that she was exposed to violence. Accordingly, this leads to a definition, for example, “the violence is what is perceived by women as violence”.

5. The violence is defined in the Family Protection and Prevention of Violence Against Women as: “*any physical, sexual, psychological, verbal or financial attitude and behavior that occurs in the social, public or private area and results in/may*

result in physical, sexual, psychological or financial damage to, or suffering by, the individual including related threat and oppression or arbitrary prevention of freedom". As seen, this law seems to incorporate almost all possible behavior into the border of "violence", and includes even behaviors that have not occurred yet but are likely to occur in the scope of violence.

6. The definition contains ambiguous concepts such as "freedom", "oppression", and "threat". What is meant by freedom, what is included in the concept of oppression, what should be perceived as threat? Such questions seem to have no answers...

7. "Zero tolerance to violence" is not natural/normal. Thus, the policy of "zero tolerance" draws many normal/natural/ordinary acts into the border of violence, and the act stigmatized as violence brings with more severe violence.

8. According to Debarbieux (2009, an authority name on violence, the extended definition of violence and the ambiguity of the definition lead to criminalization of natural behavior. He thinks that media further agitates dramatic violence events and creates a "panic environment". Even a normal/ordinary rude behavior associates the threat of "murder"; and interestingly this association itself feeds the mistrust and violence. Debarbieux emphasizes that the violence "sells well" which is called "benefiting from the violence".

9. Debarbieux expresses that less tolerance to the violence in modern relationships and vulnerability of relationships completely obscure the difference between the violence and normal behavior.

10. Debarbieux says the problem is those who want to give a universal definition to violence rather than the violence itself: *"We need to be loud and clear here: it is not the problem itself that causes nuisance here, the nuisance is caused by those who want to give violence a universal and steadily valid definition that would be agreed on by anyone."*

***Summary Findings for Violence against Women in Turkey and in the World*¹⁸⁸**

11. The victim of murder, which is described as the extreme form of violence, is men both in Turkey and in the world. Men are murdered 4 times more than women are.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Please refer to relevant section for more findings provided above.

¹⁸⁹ We, as Family Academy Association see both women and men as "human". It is not the sex of the murdered person we care, what we care is that the murdered person is also a "human". What we try to emphasize here is not the message "men are murdered more, thus men suffer more". The purpose to share such data is to point out the subjective/biased approach that selects only women from the fact of violence and murder from a "gendered" perspective and puts the husband on the felon's dock, and to express that this is not the truth.

12. As it is said, violence is not a fact that can be described by “domestic”. 86% of murderers are committed outside the home/family members.¹⁹⁰The ratio of those who die due to domestic violence is 0.9 (in 100 thousand) all over the world whereas the ratio of those who are murdered is 6.2 (in 100 thousand).

13. Among countries where the ratio of violence against women is the highest, there are countries where the implementation of Gender Mainstreaming (GM) policies is the most effective, which are indicated as the way of solution for violence against women. The ratio of women’s murder (28%) in Europa is 7 points higher than the world’s average (21) and Turkey’s average (20.5%).

14. Countries where the implementation of GM policies is the most effective are placed near the top in regard to the ratio of violence used by family members or a partner. 40% of overall murders in Sweden, 34% in Finland and 30% in Netherlands are committed by a family member or partner (husband or lover).

15. Europe takes the first place by far in regard to the ratio of women who are found guilty of murder. Of female convicts, 8% is in Europe, 4% in America, and 5% is in Asia. The world average is 5%. This result reveals that the use of act of murder by European women is the highest, which is the extreme form of violence.

16. Although there is no decrease in violence against women in countries where GM policies are implemented, there is an increase in “violence used by women”. There is a considerable increase in violence used by women against others in many countries including Turkey.

17. One-third of murderers are female in family murders committed in the USA. This rate is higher in murder of partners. Women represent 41% of murderers in partner murders.

18. A research on Turkish female murderers in Turkey identified the degree between murderers and victims and found that the partner was placed on top with a ratio of 36.84%. Based on this research, women mostly kill their husband.

19. The result of survey study conducted by TBMM (Grand National Assembly of Turkey) with 26 thousands of high-scholars is very striking. This research found that female used any type of violence (physical, verbal, emotional and sexual violence) more than male did.

20. As it is said, honor killings are not murderers committed mostly by “men for their wife/partner”. Instead, men kill “someone they don’t know” and “men”. The

¹⁹⁰ Again, we want to ask why families and home are coded as the place of violence while the place of murder could be anywhere: office, traffic, stadium, hospital, prison, etc.; while the perpetrator and the victim of violence could be anyone: women-men, patient-doctor, employer-employee... Why chose “women” as victim, “husbands” as perpetrator and “home” as the place?

ratio of male victims killed by men is 65.8% in honor killings committed by men. The ratio of female victims is only 26.3% in murders committed by men to defend their honor. On the other hand, the victim is mostly men in killings committed by women for the same reason (76.5%).

21. The “honor” takes the first place among reasons why women kill their husband. Research demonstrates that women commit a murder for honor more than men do. A study found that women (46.2%) committed honor killing 2 times more than men did (23.2%).

22. Men are also killed (44%) with a ratio near the ratio of women in killings committed among family members in Turkey.

23. The cliché “In average, 5 women are killed a day” is a disinformation not a statistical information. The report “5 women continue to be killed a day” issued by “We Will Stop Femicide” Platform is significant. Despite the title of the report, 0.3 women are killed a day in Turkey based on the content of the report. As seen in this example, women’s movement and lobbies that make propaganda over the “discourse of violence against women” appear not to feel the need of proving what they argue for.¹⁹¹

24. The statistic “Femicide has been increased by 1400% over the past seven years” is based on single source (the Ministry of Justice); this conflicts with other data from the same source and with information from other official sources (e.g., UN, the Ministry of Interior, and the Ministry of Family and Social Policies).

Summary Findings for Risk Factors for Violence against Women

25. The claim that the only reason for femicide is “men” does not reflect the truth. Hundreds of research conducted in Turkey and in the world show that violence has many risk factors. The world health organization declares 16 risk factors, some meta analyses suggest 32 risk factors, and some studies report 25 risk factors.

26. Findings of this research suggest that GM policies are a risk factor for violence used against women and men.

27. Research demonstrates that alcohol, gambling and poverty are *strong* risk factors for violence against women. In many scientific research, alcohol in particular has been identified to be the most important cause of violence against women. According to American Psychological Association, alcohol and poverty are the main risk factors for violence.

28. Approximately 65% of overall murders in Finland were found to be *strongly* associated with alcohol. More than 75% of overall deaths are said to be associated with alcohol. Approximately half of overall killings in Sweden are reported to be associated with alcohol.

¹⁹¹ Please refer to the first, second and forth sections of the research for other examples.

29. **The UK Center for Alcohol Studies reports that 917 thousand crimes of violence were committed in England and Wales between 2011 and 2012, and around half of these crimes (47%) was associated with alcohol.**

30. 220 crimes of violence were identified in Scotland between 2010 and 2011 and 63% of these crimes (138.600 crimes of violence) were committed under the influence of alcohol.

31. WHO (World Health Organization) published an international study including the correlation of alcohol with violence. WHO found a *strong correlation* between alcohol and partner's violence in many countries, and adds: "*Evidence demonstrates that alcohol promotes occurrence of domestic violence as well as the dose of violence.*"

32. **Based on research, use of physical violence by men against women increases by 8 times with alcohol intake. The likelihood of increase in the dose of violence is more by 11 times. In addition, the likelihood of use of violence by men increases by 18 times, and the possibility of increase in the dose of violence increases by 19 times in days with higher alcohol intake as compared to days with no alcohol intake.**

33. Australian Government National Crime Agency reports that around half of overall murder cases (47%) committed between 2000 and 2006 was associated with alcohol. 44% of overall murders of partner/lover were committed under the influence of alcohol. The report issued by this agency suggests that 87% of murders of partner/lover committed in locals were associated with alcohol. The same report also emphasizes that alcohol has a strong role in domestic violence cases that do not result in death.

34. One of the risk factors for violence against women is gambling. It is found that women who have problem, gambling husband experience violence 10.5 times more than women whose husband do not gamble. **It is reported that women who have husbands both gambling and drinking alcohol experience violence in their marriage 50 times more than women who do not have such problems.**

35. **Another research reports that around 25% of violence in marriage are associated with gambling. The same research found that 15% of child abuse was associated with gambling.**

36. In one research conducted in Istanbul, 37% of women exposed to violence by their husband expressed that their husband used violence against them due to problems such as alcohol and gambling. In this research, the women were asked why their husband used violence against them, and 41.5% of women reported "I don't know" or "For no reason". The other reason followed by that was "gambling or alcohol".

37. A report issued by APC (Australian Productivity Commission) states that the use of domestic violence and other types of violence used by one in every 10 persons that gambled was associated with gambling.

38. Melbourne University mentions a new research that emphasizes domestic violence is strongly correlated with gambling. According to this research conducted on 120 individuals, 53% of participants reported they experienced some forms of domestic violence. The victimhood of 44% of those participants exposed to violence was associated with losing in gambling and related anger and disappointment experienced by those used violence.

39. Research shows that poverty is also a risk factor for violence against women. Violence is used between husbands and wives with high level of income, and poverty and economic trouble appear to be important risk factors for violence used by close partners.

40. A research by Güler, Tel and Tuncay (2005) reported that a large number of women (58.8%) exposed to violence indicated the reason as economic insufficiency.

41. Another research suggests that finance-induced stress is one of the predictors for violence of close partners.

Summary Findings for the Reliability of Research Conducted by Turkish Ministries and Civil Society Organizations (CSO)

42. There are determinations that damage the reliability of scientific research – such as “directing”, “deficient data”, “prejudiced attitude”, “distortion”, “interpretation contradicting with evidence”, and “presenting interpretation as if it were evidence” – which are used as a source in writing official documents and establishment of policies for women in Turkey. Such research is not scientifically “reliable”.

43. In such research, propaganda language of feminist theories is used rather than obtaining objective evidence.

44. Such research, shown mostly as reference by governmental authorities, codes the “family” as the most unsafe place. Such interpretation is not based on any data/evidence. Unfortunately, the “2009 Report”, the most extensive one of these research, was supported by the Ministry of Family and Social Policies.

45. In both of the research to which a reference is made more frequently, one of major questions to collect data on physical violence begins with “Prevalence of violence used against women in Turkey”, thus women were directed. This expression makes the collected data unreliable as well as indicates research ethics were not complied with.

46. Answers to questions in questionnaires are designed in a “polarizing” manner. Responder are forced to answer as “yes or no”, a dilemma, and no answers are provided expressing “a middle way” or “agreement”.

Summary Findings for Analysis of Prime Ministry Circular, National Action Plan for Prevention of Violence against Women, and Anti-Violence against Women Handbook

Prime Ministry Circular

47. The Circular issued by Prime Ministry with the aim of preventing honor killings was drawn from a feminist perspective.

48. One of the first 18 recommendations made in the Circular for preventing violence against women is “mentality transformation based on gender mainstreaming”. Legal measures take the second place and financial measures take the third place.

49. In this Circular, the only risk factor for violence was indicated to be social gender inequality, which contradicts with many scientific research. Strong risk factors such as alcohol, gambling, and poverty were not mentioned at all.

50. The Circular did not make any reference to sentimental values (e.g. compassion, patience, tolerance, forgiveness, justice).

51. The Circular shows the place to take measure as “outside of home/family” places. The Circular’s clauses include no measure for “domestic/family”.

52. The Circular’s articles 8 and 10 of “Service Institutions” require gender mainstreaming policies to be incorporated into all primary plans and programs of the government, and states: “*all public organizations and institutions, universities and private sector must be provided with education on “gender mainstreaming” in country-wide*”.

2010 – 2015 National Action Plan for Prevention of Violence against Women

53. There are 5 goals and 36 activities in total in the “2012-2015 National Action Plan for Prevention of Violence against Women.

54. None of these 36 activities make reference to sentimental values (e.g., compassion, patience, tolerance, forgiveness, justice).

55. None of these 36 activities mention other risk factors (e.g., alcohol, gambling, and poverty).

56. All of the goals and activities in the Action Plan take measure for preventing violence against women “outside the home”. There are no measures for home or family.

57. All of the goals and activities in the Action Plan are designed from the perspective of gender mainstreaming. Actually, the circular recommends only one solution to prevent violence against women. This solution ensures gender mainstreaming.

58. Activities in the Action Plan intended to prevent violence against women are analyzed by the type of measures. The most common type of measures is “support services” with 15 activities (e.g., housing, children’s nursery, and financial aid). The second and third measures include mentality transformation and well-being.

59. According to the Action Plan, 60 thousands of teachers and 100 thousands of religion members will be provided with education on gender mainstreaming. However, what matters more is that family physicians will also be provided with the same. As stated in the National Action Plan, 326 family physicians are already receiving this education. This may be considered intervention to law, and would cast a shadow upon impartiality of family physicians. As indicated by Quentin Woolf, a writer at Telegraph, the bias of judges, who regard men as criminal beforehand, that “that’s a man then he’s probably done it” will tarnish the impartiality of law.

Anti-Violence against Women Handbook

60. This research analyze the “Anti-Violence against Women Handbook” published by the Ministry of Family and social Policies. This handbook is intended to inform women who have been or may be exposed to violence.

61. The handbook uses a language that seems to commove women against their husband and family rather than providing information on violence.

62. The violence is discussed and described as extensive as it could be in the handbook, and the handbook recommends women to resort to legal procedure regardless of type or level of violence.

63. **When providing information on violence, “*having extramarital affair, extramarital conception, and being non-virgin*” are underlined that they cannot be an excuse for violence, and it is often mentioned that the violence should be kept within limits of physical violence.**

64. The handbook contains messages that normalize “extramarital affair and free sexual intercourse.

65. While women are given a message that “they cannot be held responsible for their sexual act”, it is called “rape” when women do not want a martial sexual intercourse. At this point, the handbook sees the voluntary sexual intercourse of women with another man more ethical than the “involuntary” sexual intercourse with her husband.

66. The page 23 of the handbook underlines in capital letters “YOU ARE NOT REQUIRED TO PROVE THAT YOU ARE EXPOSED TO VIOLENCE” and reminds that “Practice of law does not only involve physical violence. It involves any type of violence”.

67. The women’s shelter is described as if they were a “5 star hotel” in the handbook. Anyone who reads features of shelters described in the handbook feels

to be “*sheltered*”. According to the handbook, features and the service scope of such shelters are as follows: “*Shelters are safe, clean and well-kept, provide psychological support, spending money and employment-work, issue green card for those who have no social security, offer day nursery services and aid in kind, provide legal counselling contracted with body of lawyers; and each woman is free/independent to make a decision on their own life; principles of privacy and security apply.*” Unfortunately, documents of the Ministry point out the family as the “most unsafe” place to women, whereas women’s shelter is described as a “paradise”.

68. After indicating that women can make complaints about their husband for 24 hours and 7 days by calling ALO 183, Police Help and 156 Military Police to initiate a legal procedure, the followings are underlined:

- Women make complaints and initiate legal procedures. They must not necessarily to be exposed to physical violence.
- They are not required to prove that they are exposed to violence. Their statement is essential.
- Legal procedures are immediately initiated and an interlocutory injunction is issued.
- Husband may be suspended from home. During his suspension, he may be obliged to pay any expenses of home from where he is suspended (this may be his own home).
- During the period of his suspension, the husband may be obliged to pay alimony.

69. Interestingly, the handbook states that imam marriage is an offence without civil marriage. The Ministry warns readers by describing imam marriage an offence in our country where living together without marriage is not an offence.

70. According to the law on Protection of Family and Prevention of Violence against Women, women are not required to prove that they are exposed to violence. What is essential is that their statement.

KAYNAKLAR

KAYNAKLAR

- Abbey,A., Zawacki, T., Buck, P. O., Clinton, A. M., McAuslan, P. (2001), Alcohol and Sexual Assault, *Alcohol Research & Health*, Vol. 25, No. 1.
- Acar, A. B., Dündar, G. (2008), İşyerinde Psikolojik Yıldırmaya (Mobbing) Maruz Kalma Sıklığı İle Demografik Özellikler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt/Vol:37, Sayı/No:2, 111-120.
- Afifi, T. O., Brownridge,D. A., MacMillan, H., Sareen, J. (2010), The Relationship Of Gambling To İntimate Partner Violence And Child Maltreatment İn A Nationally Representative Sample, *Journal of Psychiatric Research*, 44 , 331–337.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu (2006). *Aile Yapısı Araştırması*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara (<http://www.athgm.gov.tr/upload/mce/eskisite/files/AileYap%C4%B1s%C4%B1%202006%20.pdf>)
- Akcan, A., Akcan, Z. F. E., Samancı, A. Y., Balcıoğlu, İ. (2000), İstanbul Bayrampaşa Kapalı Cezaevindeki Erkek Adli Tutuklu Ve Hükümlülerde Cezaevi Öncesi Alkol Ve Madde Kullanma Sıklığı Ve Özellikleri, *Bağımlılık Dergisi*; 1(2): 61-68.
- Akgeyik, T., Omay, U., Uşen, Ş., Güngör, M. (2009). İşyerinde Psikolojik Taciz Olgusu: Niteliği, Yaygınlığı ve Mücadele Stratejisi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 56.
- Altınay, A. G., Arat, Y. (2007). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*. İstanbul:Punto Baskı Çözümleri.
- Archer, J. (2000), Sex Differences in Aggression Between Heterosexual Partners: A Meta-Analytic Review, *Psychological Bulletin*, Vol. 126, No. 5, 685-689.
- Athanasiadis L. (1999), Drugs, Alcohol And Violence, *Current Opinion in Psychiatry*, 12, 281-286.
- Australian Productivity Commission (1999), *Australia’s Gambling Industries*, Report no:10. Canberra.
- Aydın, M. (2008), Isparta-Burdur Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet Ve Şiddet Algısı, *Türk Tabipleri Birliği*, Isparta-Burdur Tabip Odası Başkanlığı.
- Ayrancı Ü, Yenilmez Ç, Günay Y, Kaptanoğlu C. (2002), Çeşitli Sağlık Kurumlarında Ve Sağlık Meslek Gruplarında Şiddete Uğrama Sıklığı, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*; 3:147-54.
- Balci Y. G. , Ayranci U. (2005), Physical Violence Against Women: Evaluation Of Women Assaulted By Spouses, *Journal of Clinical Forensic Medicine* 12(5), 258-263.
- Baumeister, R. F., Newman, L. S. (1994), Self-Regulation of Cognitive Inference and Decision Processes, *Personality Social Psychology Bulletin February*, vol. 20 no. 1 3-19.
- Begley, S. (2010), Araştırmalar Popüler İlaçların Plasebolardan Daha Etkili Olmadığını

- Söylüyor Aslında Belki Daha Kötüler, *Newsweek Türkiye Dergisi*, Sayı: 68.
- Bilgin, A. (2008). Aile İçi Bedensel Cezaya İlişkin Bir Çalışma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, cilt: 41, sayı: 31, 29-50.
 - Bland, R. C., Newman, S. C., Orn, H., Stebelsky, G. (1993). Epidemiology Of Pathologic Gambling in Edmonton, *Canadian Journal of Psychiatry*, 38, 108–12.
 - Brennan, P.A., Medrick S.A., Hodgins S. (2000), Major Mental Disorder And Criminal Violence in A Danish Birth Cohort, *Archive of General Psychiatry*, 57, 494-500.
 - Brookoff D, O'Brien K.K., Cook C.S., Thompson T.D., Williams C. (1997), Characteristics Of Participants in Domestic Violence, *Assessment At The Scene Of Domestic Assault*. JAMA; 277(17):1369-73.
 - Brookman, F, Maguire, M. (2003). Reducing Homicide: A Review of The Possibilities, *Research Development and Statistics Directorate*, Home Office. London.
 - Brown, T.G., Werk, A., Caplan, T., Seraganian, P. (1999). Violent Abusers in Domestic violence treatment. *Violence and Victims*, 14, 179-190.
 - Caetano, R, Schafer, J., Cunradi, C. B., (2001) Alcohol-Related Intimate Partner Violence Among White, Black, and Hispanic Couples in the United States, *Alcohol Research & Health*, Vol. 25, No. 1
 - Canter, D. (2011), *Suç Psikolojisi*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.
 - Cappell C., Heiner R. B. (1990), The İntergenerational Transmission of Family Aggression, *J. Fam. Violence*; 5:135-152.
 - Combs-Ormea, T., Cain, D. S. (2008) Predictors of Mothers' Use of Spanking With Their Infants, *Child Abuse & Neglect* 32; 649–657.
 - Cunradi, C. B., Caetano, R., Schafer, J. (2002) Socioeconomic Predictors of Intimate Partner Violence Among White, Black, and Hispanic Couples in the United States, *Journal of Family Violence*, Vol. 17, No. 4, December.
 - Çamcı, O., Kutlu, Y. (2011). Kocaeli'nde Sağlık Çalışanlarına Yönelik İşyeri Şiddetinin Belirlenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(1):9-16.
 - Dasgupta, S. D. (2002), A Framework for Understanding Women's Use of Nonlethal Violence in Intimate Heterosexual Relationships, *Violence Against Women*, Vol. 8 No. 11, November, 1364-1389.
 - Dawson, J. M., Langan, P. A. (1994). Murder in families. U.S. Department of Justice, *Bureau of Justice Statistics Special Report*.
 - Debarbieux, E. (2009), *Okulda Şiddet Küresel Bir Tehdit*, İletişim Yayınları, İstanbul.
 - Dönmez, G., Şimşek, H., Günay, T., (2012) Evli Erkeklerde Eşlerine Yönelik Şiddet ve İlişkili Etmenler, *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*;10(3).
 - Erdine, S. (T.y.), *Ağrılar*, YeniYüzyıl Kitaplığı, İstanbul.
 - Fals-Stewart, W. (2003), The Occurrence of Partner Physical Aggression on Days of Alcohol Consumption: A Longitudinal Dairy Study, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol 71(1), 41-52.
 - Fine, C. (2010), *Başına Buyruk Beyin Beynimiz Nasıl Çarpıtıyor, Nasıl Kandırıyor*, Sel Yayınevi, İstanbul.

- Flebert, M. S. (2014), References Examining Assaults by Women on Their Spouses or Male Partners: An Updated Annotated Bibliography, *Sexuality & Culture*, 18:405–467.
- Fukuyama, F. (2009), *Büyük Çözülme*, Profil Yayınları, İstanbul.
- Genç Hayat Vakfı (2012). *Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması*. Genç hayat yay., İstanbul.
- Goodman, R. A., Mercy, J. A., Loya, F., Rosenberg, M. L., Smith, J. C., Allen, N. H., Vargas, L., Kolts, R. (1986) Alcohol Use and Interpersonal Violence:Alcohol Detected in Homicide Victims, *AJPH* February, Vol. 76, No. 2
- Gören, S., Tıraşçı, Y. (2007). Diyarbakır'da Çocuk ve Adolesan Cinayetleri, *Dicle Tıp Dergisi*, 34 (2), 120-122.
- Grogan-Kaylor, A., Otis, M.D. (2007). The Predictors Of Parental Use Of Corporal Punishment. *Family Relations*, 56 (January), 80–91. Blackwell Publishing. Copyright 2007 by the National Council on Family Relations.
- Güler, N., Tel, H., Tuncay, F. Ö., (2005), Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı, *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi* 27 (2): 51 – 56
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., Aydoğan, S., (2002), Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler, *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi* 24 (3):128 – 134
- Güneş, B., (2003), Paradigma Kavramı Işığında Bilimsel Devrimlerin Yapısı ve Bilim Sa-vaşları: Cephelerdeki Fizikçilerden Thomas S. Kuhn ve Alan D. Sokal, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1,23-44, 2003, Ankara.
- Hakanken-Nyholm H, Putkonen H, Lindberg N, Holi M, Rovamo T, Weizmann-Henelius G, (2009). Gender differences in Finnish homicide offence characteristic, *Forensic Science International*; doi : 10.1016/j.forsciint.2009.02.001
- Hargrave, D.R., Warner D.P., (1992). A study of Child Homicide over Two Decates. *Med. Sci. Law*; 32:247-249.
- Havaçeliği,D., Aktaş, A., Gürbüz, D., Koyuncu, N. Y., Coşkunol,H. (2012), Eşlerinden Şiddet Gören Kadınların Eşlerindeki Alkol ve Madde Kullanım Özellikleri: İzmir Kadın Sığınmaevleri Çalışması, 48. *Ulusal Psikiyatri Kongresi, Bireyden Topluma, Kültürden Bi-yolojiye Şiddet, Bildiri Özetleri Kitabı*, 9-13 Ekim
- Hausman, R., Tyson, L. D., Zahidi, S. (2012). *The Global Gender Gap Report*. World Economic Forum, Switzerland.
- Higley, J. D. (2001), Individual Differences in Alcohol-Induced Aggression A Nonhuman-Primate Model,*Alcohol Research & Health*, Vol. 25, No. 1,
- Hilal, A., Çekin, N., Gülmen, M. K., Özdemir, M. H., Karanfil, R. (2005), Homicide in Adana, Turkey: A 5-Year Review, *American Journal of Forensic Medicine & Pathology*: June Volume 26 , Issue 2 , pp 141-145
- Hill,D. T., Mossakowski, K. N., Angel, R. J. (2007) Relationship Violence and Psychological Distress Among Low-income Urban Women, *J Urban Health*. Jul; 84(4): 537–551
- Holden, G. W., Coleman, S. D., & Schmidt, K. L. (1995). Why 3-Year-Old Children Get Spanked: Parent And Child Determinants in A Sample Of College-Educated Mothers,

Merrill-Palmer Quarterly, 41, 431-452.

- Hutchison, I. W. (1999), *The Influence of Alcohol and Drugs on Women's Utilization of the Police for Domestic Violence*, The University of North Carolina at Charlotte, web: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/179277.pdf>
- Işkın, G. (2010), *İşyerinde Psikolojik Taciz*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İlhan, M.N., Özkan, S., Kurtcebe, Z.Ö., Aksakal, F.N. (2009). Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde Çalışan Araştırma Görevlileri ve İntörn Doktorlarda Şiddete Maruziyet ve Şiddetle İlişkili Etmenler. *Toplum Hekimliği Bülteni*, Cilt 28, Sayı 3,
- Jewkes, R., (2002), Intimate Partner Violence: Causes And Prevention, *The Lancet* Vol: 359, www.thelancet.com
- Johnson, M. P. (2005), Domestic Violence: It's Not About Gender-Or Is It?, *Journal of Marriage and Family*; 67, 5
- Kadın ve Demokrasi Derneği (2014). *Türkiye'de Kadınların Sosyo-Ekonomik Durumu Araştırması*.
- Kellermann, A. ve. Mercy, J. A. (1992) Men, Women, and Murder: Gender-Specific Differences in Rates of Fatal Violence and Victimization, *The Journal of Trauma*.
- Kızmaz, Z., (2006), Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Bir Yaklaşım, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 2 s.247-267
- Korkut-Owen, F, Owen, W. D. (2008), *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Krug, E. G., Mercy, J. A., Dahlberg, L. L., Zwi, A. B. (2002), The World Report On Violence And Health, *The Lancet* , Vol 360, October 5, 2002
- Kyriacou, D.N., Anglin, D, Taliaferro E., Stone, S., Tubb, T., Linden, J.A., Muelleman R., Barton E., Kraus. J.F, Risk Factors For İnjury To Women From Domestic Violence Against Women, *The New England Journal of Medicine*, 341(25):1892-8
- Lee,S. J., Grogan-Kaylor, A.,Berger, L. M. (2014) Parental Spanking Of 1-Year-Old Children And Subsequent Child Protective Services Involvement, *Child Abuse & Neglect* 38; 875–883
- Lesieur H.R., Rothschild J. (1989) Children Of Gamblers Anonymous Members, *Journal of Gambling Behaviour* 5 (4), 269-281.
- Lorenz, V.C., Yaffee, R.A. (1988), Pathological Gambling And Psychosomatic, Emotional And Mental Difficulties As Reported By The Spouse, *Journal of Gambling Behavior* 4 :13 26.
- Korman,L.M.,Collins,J.,Dutton,D.,Dhayananthan,B.,Littman-Sharp,N.,Skinner,W.(2008). Problem Gambling And Intimate Partner Violence, *Journal of Gambling Studies*, 24:13–23
- Low, S. M., Monarch, N. D., Hartman, S. ve Markman, H. (2002). *Recent therapeutic advances in the prevention of domestic violence*. P. A. Schewe, (Ed.), Preventing Violence in Relationships: Interventions Across The Life Span içinde (197-2219), Washington DC: American Psychological Association.
- Lystad, M. (Ed.)(1986), *Violence in the Home: Interdisciplinary Perspectives*. New York, Brunner/Mazel,

- Mahoney, M. J. (1977), Publication Prejudices: An Experimental Study of Confirmatory Bias in the Peer Review System, *Cognitive Therapy and Research*, Vol. 1, No. 2, pp. 161-175
- Melzack, R. (1973), *The Puzzle of Pain*, New York: Basic Books
- Moeller, F. G., Dougherty, D. M., (2001), Antisocial Personality Disorder, Alcohol, and Aggression *Alcohol Research & Health*, Vol. 25, No. 1,
- Morgan, A., McAtamney, A. (2009), Key Issues in Alcohol-Related Violence, Australian Government, Australian Institute of Criminology, *Research in Practice Summary Paper* No. 04 December
- Moynihan, R.&Cassels, A. (2006), *Satılık Hastalıklar*, Hayy Kitap, İstanbul
- Muelleman, R. L., Den Otter, T., Wadman, M.C., Tran, T. P., Anderson, J. (2002). Problem Gambling in The Partner Of The Emergency Department Patient As A Risk Factor For Intimate Partner Violence. *The Journal of Emergency Medicine*, 23(3), 207-312.
- Murry S.K., Baker A.W., Lewin L. (2000), Screening Families with Young Children for Child Maltreatment Potantial. *Pediatric Nursing*; 26(1): 47-54.
- Namie, G. (2002), Workplace Bullying: Escalated Incivility, *Ivey Business Journal*, November/December ; pp. 1-6.
- O'Leary, K. D., (2000), Are Women Really More Aggressive Than Men in Intimate Relationships? Comment on Archer, *Psychological Bulletin*, Vol. 126, No. 5, 685-689
- Ögel, K., Tari, I., Eke Yılmazçetin, C. (2006). *Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme*. Yeniden yay, İstanbul.
- Ögün, A. (1998). Türkiye'de Adam Öldürme Suçunda Etkili Olan Bazı Sosyal/Kültürel Özelliklere İlişkin Sosyolojik Bir Araştırma, *Polis Bilimleri Dergisi*, cilt1 , sayı 2.
- Özbek, B. (2011). *Cinayet İşleyen Kadınlarda Din Algısı, Ankara Kapalı Cezaevi Örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, SBE.
- Peer Commentaries on Spitzer (2003), *Archives of Sexual Behavior*, Vol. 32, No. 5, October , pp. 419-468
- Saygılı, S., Aliustaoğlu, F. S. (2009), Şiddet İçerikli Suç İşleyen Kadın Olguların Değerlendirilmesi, *Adli Tıp Dergisi*; 23(1): 24-29
- Spierenburg, P. (2010), *Cinayetin Tarihi Ortaçağdan Günümüze Avrupa'da Bireysel Şiddet*, İletişim Yayınları, İstanbul
- Spitzer, R.L. (2003), Can Some Gay Men and Lesbians Change Their Sexual Orientation? 200 Participants Reporting a Change from Homosexual to Heterosexual Orientation, *Archives of Sexual Behavior*, Vol. 32, No. 5, October, pp. 403-417
- Strang H.(1996). Children as Victims of Homicide. *Australian Institue of Criminology* No: 53, March:1-6.
- Straus, M.A. (1994). *Beating the devil out of them: Corporal punishment in American families*. California: Lexington Books
- Subaşı ve Akın: http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/kadina_yon_siddet.pdf (erişim: 30.05.2014)
- Sutherland, S. (2009), *İrrasyonel*, Domingo Yayınları, İstanbul

- Sümer, N. (2001), *Kadın Katilleri Cinayet İşlemeye İten Sosyo-Kültürel Faktörlerin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, SBE.
- Şahin, E. M., Yetim, D. Öyekçin, D. G. (2012), Edirne'de kadına yönelik eş şiddeti yaygınlığı ve kadınların şiddete karşı tutumları, *Cumhuriyet Tıp Dergisi* 2012; 34: 23-32
- Şahin, M., Gültekin, M. (2014), *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile: İzlanda, Finlandiya, Norveç, İsveç, Türkiye*, SEKAM yay., İstanbul
- Şenol, D., Yıldız, S. (2013), *Kadına Yönelik Şiddet Algısı-Kadın ve Erkek Bakış Açılırları*-. Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (2000). *Aile İçi Şiddetin Sebep Ve Sonuçları*. Ankara.
- TC Başbakanlık Kadının Statütüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, ICON Institute Public Sector, BNB Consulting (2009). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.
- Tezel, A. (2002). Çocuğa Yönelik Şiddet. *Atatürk Üniv. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1
- Tınaz, P. (2006), Mobbing: İşyerinde Psikolojik Taciz. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3.
- Tjaden, P., Thoennes, N. (2000). *Full Report on Prevalence, Incidence, and Consequences of Violence Against Women: Findings from the National Violence Against Women Survey*, Research Report, Washington, D.C.: National Institute of Justice, NCJ183781
- Tosuner-Sevinç, A.(2013), *Alkol Ve Madde Bağımlılarında Şiddet Sıklığı Ve Şiddet Özelliklerinin Kontrol Grubu İle Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Uzmanlık tezi, Gazi Üniversitesi, Psikiyatri Anabilimdalı
- Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması (2010). <http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/c/o/cocukistismari-raporu-tr.pdf>
- United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC) (2011). *Global Study on Homicide, Trend-Context-Data*.
- United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC) (2013). *Global Study on Homicide, Trend-Context-Data*.
- U'ren, R., (1997), Psychiatry and Capitalism, *Journal of Mind and Behavior*, 1997, 18(1), pp. 1-12
- Vahip, I., Doğanavşargil, Ö.(2006), Aile İçi Fiziksel Şiddet Ve Kadın Hastalarımız, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17 (2): 107-114
- Weizmann-Henelius G., Viemerö V., Eronen M.(2003). The Violent Female Perpetrator and Her Victime, *Forensic Science International* 133;197-203.
- White, J.W., Smith, P.H., Koss, M.P., Figueredo, A.J., (2000) Intimate Partner Aggression-what have we learned? Comment on Archer, *Psychol Bull.* Sep;126(5):690-6.
- World Health Organization (2002). *Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu: Özet*, Genova
- Yanikkerem, E. ve Saruhan, A. (2005). 15-49 Yaş Evli Kadınların Aile İçi Şiddet Konusunda Görüşlerinin Ve Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Durumlarının İncelenmesi, *Actual Medicine*, 11(2),198-204.
- Yeniocak, N. (2011) *Şiddet Bağlamında İncelenen Üç Kadın Grubunun Başa Çıkma Biçimleri Ve Bu Bağlamda Çocuklarında Algıladıkları Sorunlar*, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Yıldırım, D, Yıldırım A. (2010), Sağlık Alanında Çalışan Akademisyenlerin Karşılaştıkları Psikolojik Şiddet Davranışları Ve Bu Davranışların Etkileri, *J Med Sci*; 30(2):559-570.
- Yıldız, A.N., Kaya, M., Bilir, N. (2011). *İşyerinde Şiddet*, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı.
- Zara-Paga, A., İnce, M. (2008), Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme, *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (22), 81-94

WEB:

Türkçe Siteler

- www.abgm.adalet.gov.tr/ppt/matra_limak_sunum1.pptx
- <http://www.acikgazete.com/ozel-dosyalar/2009/09/04/ev-cinayetleri-arastirmasi.htm?aid=31015>
- <http://www.haberler.com/aile-ici-siddetin-bilancosu-636-kadin-hayatini-4460547-haberi/>
- <http://www.haberturk.com/gundem/haber/812445-erkek-korunacak>
- <http://www.milliyet.com.tr/es-cinayetlerinde-basrol--font-color--red--kadinin---font-guncel/gundemdetay/05.09.2009/1135751/default.htm>
- http://www.radikal.com.tr/turkiye/aile_ici_siddet_arti-952912
- http://www.radikal.com.tr/yasam/erkekler_de_siddet_magduru-922366
- http://www.radikal.com.tr/politika/turkiyede_din_siyaset_ve_cinsiyet_esitligi_demokratik_bir_paradoksun_isaretleri_mi-1029401
- <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-28216sgc.pdf>
- <http://www.diplomatikgozlem.com/TR/belge/1-9457/orta-amerika-ucurumun-yaninda-duruyor.html> (erişim tarihi: 20.05.2014)
- http://www.radikal.com.tr/yasam/erkekler_de_siddet_magduru-922366
- http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1413_Ek_Arastirma_Raporu.pdf (erişim tarihi: 16.05.2014)
- <http://www.haberler.com/aile-ici-siddetin-bilancosu-636-kadin-hayatini-4460547-haberi/>
- <http://www.ucansupurge.org/turkce/index2.php?Hbr=1365> (erişim tarihi: 16.05.2014)
- <http://www.chp.org.tr/?p=140876> (erişim tarihi: 16.05.2014)
- <https://www.youtube.com/watch?v=haDC5W9Z-jA> (erişim tarihi: 1 Kasım 2014)
- <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/haber/676/gercekleri-soyleyin> (erişim tarihi: 15.05.2014)
- <http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/273/2008-2012-kadin-cinayeti-gercekleri>(erişim tarihi: 22 Mayıs 2014)
- <http://www.tukd.org.tr/basinhaber07.asp> (erişim tarihi: 18.05.2014)
- <http://www.ntvmsnbc.com/id/25024737/> (erişim tarihi: 16.05.2014)
- http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/198902/Kadin_cinayetleri_son_7_yilda_yuzde_1400_artti_.html (erişim tarihi: 16.05.2014)
- http://www.radikal.com.tr/turkiye/kadin_cinayetleri_7_yilda_yuzde_1400_artti-1030040 (erişim tarihi: 14.05.2014)
- <http://suconleme.org/wp-content/uploads/2013/02/17-Kad%C4%B1n-Cinayetleri-Sevgi>

mi-Namus-mu.pdf

- <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-0394.pdf> (erişim tarihi: 16.05.2014)
- http://www.gusam.org/tr/arsivler/designsentry_portf/egm-2012-turkiye-suc-istatistikleri (erişim tarihi: 18.05.2014)
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>
- <http://tr.boell.org/tr/2014/06/16/baska-bir-aile-anlayisi-muemkuen-mue>
- <http://www.kadinayoneliksidet.org/kitap.html>
- http://www.radikal.com.tr/politika/turkiyede_din_siyaset_ve_cinsiyet_esitligi_demokratik_bir_paradoksun_isaretleri_mi-1029401
- <http://www.bianet.org/bianet/kadin/145149-turkiye-ve-almanya-dan-kadin-haklarina-bakis>
- <http://www.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/132888-kadin-siz-bakanligin-kritik-sinavi>
- <http://tr.boell.org/tr/2014/12/09/2015-yili-anne-klein-kadin-odulu-nebahat-akkoc>
-

İngilizce Siteler

- <http://www.theguardian.com/society/2010/sep/05/men-victims-domestic-violence>
- <http://www.dailymail.co.uk/femail/article-2518434/Why-MEN-victims-domestic-violence-Its-Britains-remaining-taboos-abuse-men-home-rise.html>
- <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/12/domestic-violence-male-victims-embarrassment>
- <http://www.uiowa.edu/~030116/158/articles/dershowitz3.htm>
- <http://www.nhcadv.org/uploads/vam%20report%20final.pdf>
- <http://www.ncadv.org/files/MaleVictims.pdf>
- http://www.parity-uk.org/male_dom_abuse.php
- <http://w3.unece.org/pxweb/dialog/Saveshow.asp?lang=1> (erişim tarihi: 24.09.2014)
- <http://www.ias.org.uk/Alcohol-knowledge-centre/Crime-and-social-impacts/Factsheets/UK-alcohol-related-crime-statistics.aspx>
- http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/factsheets/ft_intimate.pdf
- http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/factsheets/ft_violecealcohol.pdf?ua=1
- http://ec.europa.eu/health/alcohol/docs/alcohol_lib24_en.pdf
- http://whqlibdoc.who.int/publications/2002/9241545615_eng.pdf?ua=1 (Chapter 4) erişim tarihi: 18.06.2014
- <http://newsroom.melbourne.edu/news/problem-gambling-and-family-violence-strongly-linked-new-study>
- http://www.gwiboell.de/sites/default/files/assets/gwiboell.de/images/downloads/Final_Country_Report_Turkey_Sept2009.pdf

EKLER

**EK: 2006/17 TARİH VE SAYILI
BAŞBAKANLIK GENELGESİNİN
5 KRİTERDE ANALİZİ**

EK: 2006/17 TARİH VE SAYILI BAŞBAKANLIK GENELGESİNİN 5 KRİTERDE ANALİZİ

EK: 2006/17 TARİH VE SAYILI BAŞBAKANLIK GENELGESİNİN 5 KRİTERDE ANALİZİ					
ÖNLEMLER	Önlemin Türü	Önlemin Dayandığı Perspektif	Önlemin Alınacağı Yer (Ev içi/Ev Dışı)	Manevi Değerlere Gönderme	TCE Dışında Şiddetle İlişkili Risk Faktörlerine Gönderme
KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER					
1. Devlet, kadın ve erkek arasındaki ekonomik eşitsizliğin ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almalıdır.	Ekonomik	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	--	Yok	Yok
2. İşe alınmada eşitliği sağlayıcı önlemler alınmalı, işyerinde cinsiyete dayalı ayrımcılığın olmaması için işverenlerin ve yöneticilerin gerekirse pozitif ayrımcılık yapmaları gerekmektedir.	Ekonomik	Toplumsal cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
3. Kadınların istihdam olanakları ve iş kurmak için gereksinim duydukları kredi almalarını kolaylaştıracak düzenlemeler yapılmalıdır.	Ekonomik	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
4. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun tanıtımı yönünde çok yönlü çalışmalar yapılmalıdır.	Çok yönlü	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
5. Evlilik öncesi çiftlerin yardım almaları konusunda "Evlilik ve Evlilik Danışmanlığı" hizmetlerinin kurumsallaşması veya yaygınlaştırılması gerekmektedir.	Zihniyet dönüşümü/ bilgilenme	--	Ev dışı	Yok	Yok
6. Kadın-erkek eşitliğini önemseyen, kadın haklarının gelişmesi konusunda destek veren erkek gruplarının sayısının artırılması konusunda gerekli önlemler alınmalıdır.	Zihniyet dönüşümü	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
7. Eğitimini yarıda bırakmış kadınların eğitimlerini tamamlayabilmeleri ve aktif olarak iş yaşamına katılmaları için ihtiyaç duydukları destek hizmetleri (yuva, kreş, gündüz bakımevi gibi) sağlanmalıdır.	Ekonomik/ eğitim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
8. Aile Mahkemeleri ve Çocuk Mahkemelerinde görev yapacak yargı mensuplarının, pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların toplumsal cinsiyet bakış açısı eğitimi alması ve 4787 s. Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunu uyarınca bu mahkemelerde görev alacak pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların kadrolarına atanmaları en kısa sürede yapılmalıdır.	Zihniyet dönüşümü	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok

9. Belediyelerin ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın Halk Eğitim Merkezleri ile SHÇEK' in Toplum Merkezleri'nde kadın çalışmaları yapılmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği sağlanarak söz konusu merkezlerde okur-yazarlık, kadının insan hakları, toplumsal cinsiyet rolleri, özgüven gibi kadına yönelik güçlendirici çalışmalar yapılmalıdır.	Zihniyet dönüşümü	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
10. Kadına yönelik şiddetle ilgili spot filmler üretilmeli, ulusal, bölgesel ve yerel medyada ulusal bir kampanya çerçevesinde gösterilmesi sağlanmalıdır.	Farkındalık/ Zihniyet dönüşümü	--	Ev dışı	Yok	Yok
11. Kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin mülki idare amirlikleri ve yerel yönetimlerce broşürler hazırlanmalı, hazırlanacak bu broşürlerin, halka açık alanlarda ve kamu hizmet birimlerinde dağıtımı sağlanmalıdır.	Zihniyet dönüşümü	--	Ev dışı	Yok	Yok
12. Diyanet İşleri Başkanlığı, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda; toplumu bilinçlendirmek üzere hutbe ve vaazlar vermeli, yazılı ve görsel yayınlar yapmalı ve çeşitli etkinlikler düzenlemelidir.	Zihniyet dönüşümü	--	Ev dışı	(Diyanet personeline bu doğrultuda TCE eğitimi verilmiştir)	Yok
13. Bütün kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarında kadına yönelik şiddet konusunda duyarlılığı ve sorumluluğu artırıcı bir kampanya düzenlenmeli bu alanda yapılmış olumlu girişimlerin duyurulması sağlanmalıdır.	Zihniyet dönüşümü	--	Ev dışı	Yok	Yok
14. Kent planlamasında, sokak ve parkların iyi aydınlatılması ve kadınların acil telefon hatlarına kolay ulaşabilmesini sağlamak amacıyla telefon kulübelerinin sayılarının artırılması gibi kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda gerekli hizmetlerin sunulması sağlanmalıdır.	Kent planlaması (aydınlatma ve iletişim olanakları)	--	Ev dışı	Yok	Yok
HİZMET KURUMLARI					
1. TBMM bünyesinde "Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu" adı ile daimi bir komisyon oluşturulmalıdır.	Politik/Çok Yönlü	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
2. Şiddete uğrayan ve özellikle sığınma evlerindeki ihtiyacı olan kadınları danışma merkezleri ile sığınaklara başvuran kadınları ekonomik olarak güçlendirmek, yeniden ev kurlmalarını sağlamak amacıyla bir "Kadın Destek Fonu" oluşturulmalı ve kadınların uygun işlere yerleştirilmesi sağlanmalıdır.	Ekonomik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
3. Avrupa Birliği bünyesinde yürütülmekte olan çocuklar, gençler ve kadınlara karşı şiddetin önlenmesine yönelik DAPHNEII (2004-2008) programını ülkemiz de imzalamalıdır.	Çok yönlü	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok

4. Kadın erkek eşitliğine aykırı politikalar, yasal düzenlemeler ve uygulamalar kaldırılmalı, toplumda kadın ve erkek eşitliği sağlanıncaya kadar, kadınlara pozitif ayrımcılık yapılması bir devlet politikası olarak kabul edilmelidir.	Çok yönlü	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
5. Yasa koyucuların, kadınları doğrudan ilgilendiren kanunların yapım sürecinde, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra, sivil toplum kuruluşlarının ve üniversitelerin kadın araştırma ve uygulama merkezlerinin de görüş ve önerilerini alınmalıdır.	Çok yönlü	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev Dışı	Yok	Yok
6. Devlet kadınlara yönelik her türlü şiddet eyleminin önlenmesini bir devlet politikası olarak kabul etmelidir. Bu alana yönelik bir bütçe oluşturularak, toplumsal cinsiyet rolleri açısından bütçelerin etki ve sonuçları görünür kılinarak, toplumsal cinsiyete dayalı bütçe analizleri yapılmalıdır.	Ekonomik	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev Dışı	Yok	Yok
7. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde bir "Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi" kurulmalıdır.	Takip/tespit	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev Dışı	Yok	Yok
8. Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların devletin bütün ana plan ve programlarının içine entegre edilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğinin sağlanması, programların ve sonuçların izleme ve değerlendirilmesi için gerekli mekanizmaların oluşturulması ve var olan mekanizmaların işler hale getirilmesi sağlanmalıdır.	Çok Yönlü	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev Dışı	Yok	Yok
9. Kadına yönelik şiddete karşı alınacak önlemler bir ulusal plan çerçevesinde yasal, kurumsal, eğitsel ve kültürel alanlara yönelik, kapsamlı olarak belirlenmelidir. Bu plan hazırlanırken toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip bir plan olması sağlanmalıdır.	Çok yönlü	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev Dışı	Yok	Yok
10. Ülke genelinde tüm kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör çalışanlarına yönelik "toplumsal cinsiyet eşitliği" eğitimi verilmesinin zorunlu hale getirilmesi sağlanmalıdır.	Zihniyet Dönüşümü	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
11. Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı koordinasyonunda bütün kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteleri, sivil toplum kuruluşlarını, özel sektör ve yerel yönetimleri de kapsayacak "2006-2010 Kadına Yönelik Şiddetin önlenmesi Eylem Planı" hazırlanmalı ve uygulamaları takip edilmelidir.	Çok yönlü	Toplumsal cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok

12. Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde çalışmalar yapmakta olan tüm kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, üniversitelerin kadın çalışması yapan araştırma merkezleri ve yerel yönetimler arasında koordinasyonun sağlanarak, ortak bir "hizmet ağı modeli" oluşturulmalıdır.	Çok yönlü	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
13. SHÇEK bünyesinde hizmet veren "183 Aile, Çocuk, Kadın ve Sosyal Hizmet ve Özürlü Çağrı Merkezi"nin çalışmasındaki sorunların giderilmesi, daha işlevsel kılınması ve bunun için gerekli tedbirlerin alınması sağlanmalıdır.	İletişim/takip/tespit	--	Ev dışı	Yok	Yok
14. Ülke genelinde 24 saat hizmet verecek ücretsiz "ALO ŞİDDET HATTI" oluşturulmalıdır. Bu hat da şiddet konusunda eğitim almış personelin görev yapması sağlanmalıdır.	İhbar/Şikayet/Takip/Tespit	--	Ev dışı		
15. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un uygulanması aşamasında daha etkili bir sonuca ulaşmak için şiddet uygulayan bireylerin rehabilitasyona tabi tutulmaları konusunda gerekli bütün yasal ve kurumsal alt yapı oluşturulmalıdır.	Sağlık	--	Ev dışı	Yok	Yok
16. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) için bütçeden ayrılan pay artırılmalı, kadın sığınma evleri/ kadın konukevleri nitelik ve nicelik açısından Avrupa Birliği standartlarına uygun hale getirilmeli ve hizmet sunacak personelin kadın bakış açısına sahip olması sağlanmalı, anılan merkezlerin gizlilik ilkesine uygun olarak hizmet vermeleri konusunda gerekli özen gösterilmelidir.	Aile Dışı Barınma ve Zihniyet Dönüşümü	Toplumsal cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
17. Kadın sığınma/konuk evlerinin kuruluşu ve işletilmesi ile ilgili mevzuatın gözden geçirilerek Avrupa Birliği standartları doğrultusunda yeniden hazırlanması ve yerel yönetimlere kadınsığınma/konuk evi açma konusunda zorunluluk getirilmesi sağlanmalıdır. Açılan kadın sığınma/konuk evlerinin mevzuatta belirtilen standartlara uygunluğu düzenli olarak denetlenmelidir.	Aile Dışı Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
18. Hak arama sürecindeki yasal prosedür mağdurlar lehine basitleştirilmeli, sağlıkla ilgili kayıtlar başta olmak üzere gerekli belge ve kayıtların ücretsiz hazırlanması sağlanmalıdır. Bu sürecin her aşaması kadının özel hayatına saygılı, kadın koruyucu olmalıdır.	Hukuk ve Ekonomik	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
19. Şiddet mağduru kadına emniyet birimlerinde uygulanacak prosedür ve atılacak adımlarla ilgili olarak genel broşür hazırlanmalıdır.	Eğitim ve yönlendirme	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok

20. Sivil toplum kuruluşları tarafından kurulmuş ve kurulacak olan bağımsız kadın sığınma evi ve kadın danışma merkezlerini açma ve işletme girişimleri yerel yönetimler ve İl özel idareleri tarafından mali destek de dahil olmak üzere çok yönlü desteklenmelidir.	Aile Dışı Barınma ve Ekonomik	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
21. Şiddet gördüğü için kadın sığınma/konuk evine yerleştirilen kadınların buradan çıktıktan sonra kendi ayakları üzerinde durmayı başarmalarını sağlamak ve desteklemek için kadınlara devletin sahip olduğu kaynaklardan geçici konut tahsis yapılmalıdır.	Aile dışı Barınma ve Ekonomik	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
22. Kadına yönelik şiddet konusunda ulusal bir veri tabanı bulunmamaktadır. Mevcut veriler de sağlıklı ve yeterli değildir. Bu nedenle bu konularla ilgili Bakanlıkların sağlıklı veri oluşturabilmeleri için toplanacak verilere yönelik standart soru formları hazırlanmalı ve sonuçları tek elde (Türkiye İstatistik Kurumu) toplanarak ulusal veri tabanı oluşturulmalıdır.	Veri/takip/tespit	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
23. Kadına yönelik şiddetin neden ve sonuçları ile toplumsal maliyetinin araştırılması ve şiddetin önlenmesine ilişkin projelerin üretilmesi ve gerçekleştirilmesi yönünde ilgili kuruluşlara destek verilmelidir.	Veri/takip/tespit	Toplumsal cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
24. Ülke içinde politika, program geliştirmeyi teşvik edecek bilgilerin daha hızlı üretilmesi için üniversitelerin Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezleri teşvik edilerek araştırma yapmaları ve yayınlamaları sağlanmalıdır.	Veri/takip/farkındalık/egitim	Toplumsal cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
EĞİTİM					
1. Kadına yönelik şiddet konusunda zararlı gelenek ve göreneklerin tespit edilerek buna yönelik tutum ve davranış biçimlerini değiştirmelerini sağlayıcı eğitim programları hazırlanmalıdır. Kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesine yönelik olarak başta erkekler olmak üzere ailenin tüm bireylerinin eğitilmesi ve özellikle öfkenin kontrolü ve kişiler arasında sağlıklı iletişim becerileri konusunda yaygın eğitim programlarının hazırlanmasında devletin gerekli çalışmaları yapması gerekmektedir.	Zihniye dönüşümü	Toplumsal cinsiyet eşitliği	?	Yok	Yok
2. Özellikle ekonomik yönden geri, geleneksel değerlerin hakim olduğu kırsal bölgelerde kız çocuklarının eğitime katılmalarını sağlamaya yönelik olarak kız yatılı ilköğretim ve ortaöğretim bölge okullarının açılması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.	Zihniyet Dönüşümü	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok

3. Askerlik eğitiminde, camilerde, kahvehanelerde, çok sayıda erkek çalışan istihdam eden kuruluşlarda kadına yönelik şiddet konusunda erkeklere yönelik zihniyet dönüşümünü sağlayacak eğitim programları düzenlenmelidir.	Zihniyet Dönüşümü	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
4. Şiddete uğrayan kadınların başvurabilecekleri, rehberlik ve danışmanlık hizmeti alabilecekleri merkezlerin tanıtımı ile kadınlara yönelik bilinç yükseltme ve eğitim çalışmaları konusunda ulusal bir bilgilendirme kampanyası yürütülmelidir.	Yönlendirme ve zihniyet dönüşümü	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
5. Sağlık görevlileri, yargı mensupları, kolluk kuvvetleri, öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, çocuk gelişimi uzmanları, ve diğer meslek gruplarının lisans ve hizmet içi eğitim programlarında kadına yönelik şiddet konusu yer almalıdır.	Zihniyet dönüşümü	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
SAĞLIK					
1. Sağlık hizmeti sunan kurumlarda çalışan sağlık personelinin kadına yönelik şiddeti tanıması, tespit etmesi, gerekli müdahaleleri yapabilmesi ve şiddete uğrayan kadınları uygun kuruluşlara yönlendirmeleri için gerekli alt yapının oluşturulması ve sağlık çalışanlarının mezuniyet öncesi ve sonrası eğitim programlarında kadına yönelik şiddet konusuna yer verilmelidir.	Zihniyet dönüşümü	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
2. Tüm sağlık kuruluşlarında şiddet mağduru kadınlara yönelik özel birimlerin oluşturulması zorunlu hale getirilmelidir. Bu birimlerde hekim ve hemşire gibi sağlık çalışanlarının yanı sıra kadına yönelik şiddet konusuna duyarlı sosyal hizmet uzmanı ve psikologların çalışması sağlanmalıdır. Bu birimde çalışanların kadına yönelik şiddeti tanıma, ve şiddet gören kadına yönelik hizmet veren mekanizmaları harekete geçirebilmek için gerekli bildirim yapmaları sağlanmalıdır.	Sağlık	Toplumsal Cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
3. Aile planlaması hizmetleri başta olmak üzere bütün üreme sağlığı hizmetlerinin özellikle birinci basamak sağlık kuruluşlarında kadınlar için ücretsiz, ulaşılabilir ve kaliteli bir şekilde verilmesi sağlanmalıdır.	Aile planlaması ve üremeye ilişkin sağlık bilgisi				

HUKUK					
1."Çerçeve Eşitlik Yasası"nın ivedilikle çıkarılması gerekmektedir.	Hukuki	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
2. Anayasamızın "Kanun önünde eşitlik" başlıklı10. maddesine göre; "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra:7/5/2004-5170/l.md; Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir.Devlet, bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür..hükümün gereği olarak devlet bu amir hükmü hayata geçirecek başta yasal düzenlemeler olmak üzere gerekli her türlü tedbiri almalıdır.	Hukuki/Çok yönlü	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
3. Yürürlükteki mevzuatımızdaki kadın-erkek eşitliğini zedeleyen düzenlemelerin açıklanması yönünde gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir.	Hukuki	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
4. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un 1. maddesinde geçen "kusurlu eş" ibaresinin "şiddet uygulayan birey" şeklinde düzeltilmesi; hakimın anılan yasa kapsamında hükmedebileceği tedbirlere ilişkin olarak yasanın 1. maddesinin (f) bendinde geçen "ortak konut" ibaresinin yanına "veya şiddete maruz kalan bireyin işyerine gelmemesi" ibaresinin de eklenmesinin, ayrıca 4320 sayılı Kanunun korunma kapsamına mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan eşlerden birinin veya çocuklarının da dahil edilmesinin ve mahkemenin vermiş olduğu tedbir hükmünün infazına ilişkin icra işlemlerinin de harçtan muaf tutulması yönünde yasal düzenleme yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.	Hukuki	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	yok	yok
5. Mevcut yasalarımızda halen kadın bedenini kontrol altında tutmayı amaçlayan, kadının insan haklarının ihlaline neden olan hukuki düzenlemeler ivedilikle yapılmalıdır.	Hukuki	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
6. Siyasi Partiler Yasasında kadınların siyasete katılımını destekleyen düzenlemeler yapılmalıdır.	Hukuki	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok
7. "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Aynı ve Nakdi Yardım Yönetmeliğinde "sivil toplum kuruluşları tarafından açılmış olan sığınma evlerinde kalan kadınlara kaldıkları süre içinde ayni ve maddi yardım konusunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.	Ekonomik/ Hukuki	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ev dışı	Yok	Yok

